

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШОВКОВА-АЛЬОХІНА АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

Примірник № 1

УДК 378.011.3-051:377]:001.895(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У
ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Анна Шовкова-Альохіна

Науковий керівник
Борисова Тетяна Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент

АНОТАЦІЯ

Шовкова-Альохіна А. О. Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, МОН України, Полтава, 2025.

Розвиток виробничих технологій, інформаційних систем, поява нових напрямів професійної технологічної діяльності та переорієнтація системи освіти України на стандарти Європейського Союзу зумовили необхідність підготовки фахівців, здатних до самоосвіти, самовдосконалення та креативного підходу до професійної діяльності. Виникає нагальна потреба у спеціалістах, які не лише володіють сучасними знаннями та технологіями, а й можуть проєктувати нові види діяльності та трансформувати наявні виробничі процеси відповідно до змін у суспільстві.

Формування інноваційної культури викладача закладу професійної освіти є актуальним напрямом розбудови освіти в Україні, оскільки сприяє підвищенню якості навчального процесу, розвитку креативного мислення здобувачів освіти та їх адаптації до вимог сучасного ринку праці. В умовах стрімкого розвитку технологій і цифровізації освіти викладач професійної освіти повинен не лише володіти сучасними педагогічними методиками, а й активно впроваджувати інноваційні технології, такі як STEM-освіта, змішане та дистанційне навчання, використання VR/AR-технологій, проєктно-дослідницькі методи. Інноваційна культура викладача формує духовну сутність педагогічної діяльності, готовність до професійного саморозвитку, участі в освітніх реформах, співпраці з бізнесом та виробництвом для забезпечення дуальної освіти. Крім того, важливим є розвиток комунікаційних і колабораційних навичок, що дозволяє створювати ефективні освітні

партнерства та сприяти інтеграції української професійної освіти в європейський і світовий освітній простір. Таким чином, розвиток інноваційної культури викладача є не лише особистісним аспектом професійного зростання, а й стратегічним завданням системи професійної України.

У ході теоретичного пошуку проаналізовано значний масив наукової, спеціальної та методичної літератури, присвяченої обґрунтуванню та розробці питання розвитку професійної культури педагогів різних спеціальностей, проведено ретельний аналіз системи модернізації закладів професійної освіти, що реалізується в останні роки в Україні, наведено приклади впровадження інноваційних процесів в роботу закладів професійно-технічної освіти Вінниці, Дніпра, Запоріжжя, Києва, Кривого Рогу Львова, Одеси, Сум, Хмельницька та інших міст України, здійснено аналіз термінологічного апарату дослідження, на основі якого узгоджено сутність інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти та узгоджено її місце в структурі загальної культури викладача. Обґрунтовано та подано авторське визначення поняття «інноваційної культури викладача закладу професійної освіти, як духовна сутність педагогічної діяльності, ціннісного ставлення, креативного мислення, мотивуючої регуляції та цілісного професійного розвитку особистості, спрямована на організацію якісно нового освітнього процесу». Побіжно досліджено семантику понять «професійна культура викладача», «педагогічна культура», «дослідницька культура», «проектна культура», «методична культура», «комунікативна культура», «естетична культура», «організаційна культура».

Проведений теоретичний аналіз феномену інноваційної культури викладача на основі методологічних підходів: системного, аксіологічного, синергетичного, суб'єктно-діяльнісного, антропологічного, ресурсного, а також поєднання компетентнісного та культурологічного підходів. Визначено взаємозв'язки між професійними компетентностями та характерними рисами інноваційної культури викладача закладу професійної освіти. Виділено та схарактеризовано пізнавально-перетворювальну, регулятивну, ціннісно-

нормативну, комунікативну, соціалізаторську та інтеграційну функції інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти.

Вагоме місце у формуванні концепції розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти посіли вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку культури здобувачів вищої педагогічної освіти, зокрема шведської моделі системи освіти щодо залучення до новаторської діяльності, скандинавської моделі співпраці університету з бізнесом, освітніх програм США, які містять курси з інноваційного менеджменту, цифрових технологій та розвитку лідерських якостей, тощо.

З метою вивчення вітчизняного досвіду та виявлення проблемних питань проведено опитування викладачів професійно-теоретичної підготовки, педагогів професійного навчання, майстрів виробничого навчання та учителів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти України. Одержані результати на підготовчому етапі експериментального дослідження спонукали нас до розробки двох методичних підходів щодо розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі фахової підготовки в закладах вищої педагогічної освіти. Першим напрямом розвитку інноваційної культури визначено розробку та впровадження спеціальної навчальної дисципліни для старшокурсників, але такої, що передуватиме виробничій педагогічній практиці майбутніх викладачів в закладах професійної освіти. Другим напрямом визначено розробку та впровадження методичної моделі розвитку інноваційної культури, яка охоплює весь комплекс професійно-орієнтованих освітніх компонентів за освітньою програмою підготовки без особливих змін їх змістового наповнення, але з акцентом на використання в навчальному процесі інноваційних методик, технологій, тренерів, майстер-класів, коворкінгів тощо.

Моделювання процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти спиралося на виділенні та дотриманні низки умов, які утворюють сприятливе середовище для розвитку

інноваційного мислення та діяльності, зокрема: організація середовища зі сприятливою творчою, креативною атмосферою вільною від обмежень, правил, умовностей, упереджень; моніторинг світового досвіду інноватики; розуміння змінності та динаміки сучасного світу у процесі створення новацій, відкритість новим ідеям; формування в учасників інноваційної діяльності усвідомленого ставлення до можливих результатів, зокрема їх непередбачуваності; здатність швидко та якісно оцінювати ефективність інноваційної діяльності, зокрема пошук та аналіз помилок; оптимізація науково-методичного навантаження учасників освітнього процесу; впровадження інтеграційного підходу викладання предметів професійно-практичної підготовки, а також визначено комплекс дидактичних принципів організації освітнього процесу (неперервність; цілісність; особистісна орієнтація; усвідомленість професійно-особистісного розвитку; рефлексія; творче самовираження; співпраця та співтворчість; позитивне оцінювання), дотримання яких сприяє розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів.

На основі теоретичного пошуку та вивчення практичного досвіду педагогічної діяльності викладачів закладів професійної освіти Полтавщини, Харківщини та Дніпра виведено структуру інноваційної культури викладача через компоненти та їх складники: аксіологічний компонент містить ціннісну, когнітивну та діяльнісну складові; інноваційно-технологічний компонент включає конструктивно-прогностичну, оцінювальну-інформаційну та корекційно-регулюючу складові; кооперативно-діяльнісний компонент визначається командною, комунікативною та організаційною складовими; дизайн-ергономічний компонент формується естетичною, ергономічною та здоров'язберігаючою складовими; особистісно-творчий компонент містить особистісну, творчу, аналітико-рефлексивну складові.

Спроєктовано методичку проведення дослідно-експериментальної роботи. З цією метою розроблено та експериментально перевірено модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної

освіти, яка складається з ціннісно-методологічного блоку (мета, завдання, підходи, принципи, функції, дидактичні умови); когнітивно-технологічного блоку (структура інноваційної культури та технології її розвитку, які погруповані за сегментами: когнітивно-інформаційних, комунікативно-колабораційних та рефлексивно-аналітичних технологій; форми, методи і засоби взаємодії); оцінно-результативний блок (показники, рівні та результат). Розроблено та впроваджено дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності» та начально-методичне забезпечення для реалізації цього освітнього компонента; підібрано комплекс дієвих інноваційних освітніх технологій, спрямованих на розвиток інноваційної культури.

Враховуючи пропозиції та рекомендації педагогів-практиків, результати теоретичного пошуку, а також актуальні напрями педагогічного моделювання в ході дослідження були випрацювані два методичні підходи до розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Таким чином, було сформовано експериментальні групи двох видів: 1-ЕГМ – експериментальні групи, які навчалися лише за представленими в моделі технологіями; 2-ЕГМ+ДВ – експериментальні групи, які навчалися за представленими в моделі технологіями та вивчали у 5 семестрі дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Важливим аспектом успішної реалізації моделі розвитку інноваційної культури стало виділення сучасних інтерактивних, освітніх технологій, які погруповано за сегментами: *когнітивно-інформаційний*, що забезпечує оволодіння фундаментальними знаннями, необхідними для ефективної реалізації інноваційних освітніх практик; *комунікаційно-колабораційний*, який забезпечує ефективну взаємодію суб'єктів освітнього процесу та професійного середовища та *рефлексивно-аналітичний*, спрямований на поступове формування у здобувачів освіти навиків створення інновацій та формування глибокого розуміння сутності, принципів і закономірностей інноваційної діяльності в освіті.

У ході педагогічного експерименту виявлено, що за наявності логічної побудови освітнього процесу, впровадження сучасних інтерактивних технологій навчання та дотримання методичних рекомендації щодо їх впровадження на всіх етапах фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти підвищується рівень розвитку інноваційної культури. Про що засвідчили результати експериментальної роботи у групах, які навчалися лише за представленими в моделі технологіями (1-ЕГМ).

Другим концептуальним напрямом експериментальної роботи стала розробка та впровадження в навчальний процес підготовки викладачів закладів професійної освіти освітнього компонента «Інноваційна культура у професійній діяльності», метою опанування якого є розвиток інноваційної культури студентів, ознайомлення з основами інноватики, формування навичок аналізу інновацій у сфері професійної діяльності та інноваційного досвіду, генерування власних інноваційних ідей та створення на їх основі новацій у сфері професійної діяльності. За одержаними результатами експериментальної роботи у групах (2-ЕГМ+ДВ), які навчалися з дотриманням моделі розвитку та опанували спеціально-орієнтовану дисципліну, визначено, що рівень розвитку інноваційної культури у випускників цих груп виявився значно вищим ніж у експериментальних групах першого виду та контрольних групах.

Таким чином, приріст за всіма показниками сформованості компонентів інноваційної культури у експериментальних групах показав, що на стан готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників позитивно вплинула і розроблена модель розвитку, і, особливо, авторська спеціально-орієнтована навчальна дисципліна. Завдяки розробленим методичним рекомендаціям технології розвитку інноваційної культури можна більш широко впровадити в практику підготовки викладачів закладів професійної освіти за різними спеціалізаціями.

Ключові слова: професійна освіта, процес фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти, педагогічні та виробничі інновації, педагогічна діяльність, професійна культура викладача, інноваційна культура викладача, технології та модель розвитку інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти, готовність майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Шовкова А. О. Технологія розвитку інноваційної культури викладача. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. № 1 (51). 2023. С. 201-207.
2. **Шовкова А.**, Нагайчук О., Яжук Д. Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів. *Перспективи та інновації науки*, (15 (33)). 2023. С. 565-579
3. Нагорна Н. О., **Шовкова-Альохіна А. О.** Особливості розвитку інноваційної культури засобами художньо-дизайнерської діяльності. *Наукові записки Малої академії наук України*. Вип. 1 (29). 2024. С. 67-75.
4. Борисова Т. М., **Шовкова-Альохіна А. О.** Значення дизайн-ергономічного навчального середовища при формуванні інноваційної культури викладача. *Наукові записки. Серія: Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти* Вип. 2(4), 2024, С.18-24.
5. Борисова Т. М., Орлова Н. С., **Шовкова-Альохіна А. О.** Впровадження креативних технологій розробки арт-об'єктів та виставкових проєктів у навчальний процес. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (14). 2025. URL : <https://pedagogical->

academy.com/index.php/journal/article/view/655/550

6. Шовкова-Альохіна А. О. Модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі професійної підготовки. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Педагогіка») Вип. № 2(43). 2025. С. 961-970.

Статті в інших наукових виданнях, матеріали конференцій

7. Шовкова А. О. Аксіологічні засади формування інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. Полтава, 2021. Вип. 9-10. С.59-66.

8. Дебре О. С., **Шовкова А. О.** Використання інноваційних технологій у художньо-творчій діяльності майбутніх педагогів під час опанування художнього проектування виробів. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: Збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 2. С.46-48.*

9. Шовкова-Альохіна А. О. Вплив дисциплін етнодизайнерської підготовки на розвиток інноваційної культури викладача. *Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції*. Кн. 1 : зб. наук. праць / редкол. : гол. ред. М.В. Гриньова, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, М. В. Гриньова та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 348-352.

10. Шовкова А. О. Ефективність використання САПР як інноваційного методу конструювання та моделювання одягу. *Дидаскал : часопис*. Вип. 17 : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. із міжнар. участю «Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку», 22–23 листопада 2016 р. С. 384-389.

11. Шовкова А. О. Формування здоров'язбережувальних компетентностей учнів професійно-технічних закладів освіти. *Формування*

здоров'язберезувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи : зб. наук. праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). 2017. С. 113-115.

12. Шовкова А. О. Особливості фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрів і студентів фізико-математичного факультету*. ПНПУ імені В. Г. Короленка; редкол. : Ю. Д. Москаленко (голов. ред.) та ін. Полтава : Астроя, 2017. С. 313–314.

13. Шовкова А. О. Формування професійної культури майбутніх кваліфікованих робітників за професією «Кравець», при вивченні фахових дисциплін. *Проблеми та перспективи сучасної технологічної, професійної Освіти, культури та дизайну*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (Полтава, 15 травня 2017р.) / упоряд. і ред. А. Ю. Цина; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. С. 259-263.

14. Шовкова А. О. Використання графічних навичок на заняттях зі спеціального малюнка при підготовці майбутніх кравців. *Дизайн-освіта: проблеми та перспективи* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., (присвячена міжнародному Дню дизайнера), (11–12 квітня 2018 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтава. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. основ виробництва та дизайну. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 103-107.

15. Шовкова А. О. Формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 25–26 квітня 2019 р.),

2019. С. 85-88.

16. Шовкова А. О. The Problem of Students' Professional Culture Formation at Vocational Training Institutions. *Passus in scienciam* : матеріали XV студентських наукових читань з міжнародною участю (Полтава, 22 трав. 2019 р.), 2020. С. 155–160.

17. Шовкова А. О. Соціальні небезпеки та їх класифікація. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28–29 квітня 2021 р.), 2021. С. 217-220.

18. Шовкова А. О. Перспективні напрями навчально-методичної підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Дидаскал : часопис* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С. 92-94.

19. Шовкова А. О. Використання інформаційних технологій у процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20-21 квітня 2022 р.). М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2022. С. 180-183.

20. Шовкова А. О. Розвиток здоров'язбережувального складника інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : зб. наук. пр. всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28 квіт. 2022 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, О. В. Кудря. Полтава : ПНПУ, 2022. С. 222–224.

21. Шовкова А. О. Графічна компонента у структурі інноваційної культури викладача закладів професійної освіти. *Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку* : матеріали VIII

Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Костянтиновича Сидоренка (28 травня 2022 р) / за заг.ред. Д. Е. Кільдерова. Київ, 2022. С. 115–118.

22. Шовкова А. О. Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 13 – 28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 15–16.

23. Шовкова А. О. Методологічні аспекти розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 46-48.

24. Шовкова А. О. Алгоритм розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів професійної освіти. *Дизайн та мистецтво в контексті соціального розвитку*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (07-08 вересня 2022 р.), ХНТУ / за ред. Білик А.А. Херсон: ХНТУ, Кам'янець-Подільський: ФОП Панькова А.С., 2022. С. 211-213.

25. Шовкова А. О. Дизайн-освіта: інновації та перспективи. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 2022 р.)* Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 282-287.

26. Шовкова А. О. Організація безпеки праці здобувачів освіти при вивченні освітнього компоненту «Технологічний практикум». *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони*

та охорони праці. (Полтава, 27-28 квітня 2023 р.) / під ред.: Ю. А. Срібної, О. В. Кудрі. Полтава : ПНПУ, 2023. С.336-338.

27. Шовкова А. О. Дизайн-ергономічна компонента інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 16 – 18 березня 2023 р.) / Харк. нац.. пед.. ун-т імені Г. С. Сковороди. С. 312-615.*

28. Шовкова-Альохіна А. О. Вивчення вишивального мистецтва як засіб розвитку культури здобувачів вищої освіти. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред.. М. С. Курача, І. В. Цісарук. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2024. С. 240-243.*

29. Шовкова-Альохіна А. О. Особливості впровадження інноваційних технологій навчання на заняттях з дисципліни «Народні промисли України». *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 26 квітня 2024 р.) / під ред.: Ю. Срібної, В. П. Титаренко, Є. В. Кулика. Полтава : ПНПУ, 2024. С. 174-176.*

ABSTRACT

Shovkova-Alokhina A. O. Development of innovative culture of future teachers of vocational education institutions in the process of professional training. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 015 "Professional Education (by specialization)", field of knowledge 01 Education/Pedagogy – Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava, 2025.

The development of production technologies, information systems, the emergence of new areas of professional technological activity and the reorientation of the Ukrainian education system to the standards of the European Union have led to the need to train specialists capable of self-education, self-improvement and a creative approach to professional activity. There is an urgent need for specialists who not only possess modern knowledge and technologies, but also can design new types of activities and transform existing production processes in accordance with changes in society.

The formation of an innovative culture of a teacher of a vocational education institution is a relevant direction in the development of education in Ukraine, as it contributes to improving the quality of the educational process, developing creative thinking of education seekers and their adaptation to the requirements of the modern labor market. In the conditions of rapid development of technologies and digitalization of education, a vocational education teacher must not only possess modern pedagogical methods, but also actively implement innovative technologies, such as STEM education, blended and distance learning, the use of VR/AR technologies, project-research methods. Innovative teacher culture forms the spiritual essence of pedagogical activity, readiness for professional self-development, participation in educational reforms, cooperation with business and industry to ensure dual education. In addition, the development of communication and collaboration skills is important, which allows creating effective educational partnerships and promoting the integration of Ukrainian vocational education into the European and global educational space. Thus, the development of the teacher's innovative culture is not only a personal aspect of professional growth, but also a strategic task of the system of vocational education in Ukraine.

During the theoretical search, a significant amount of scientific, special and methodological literature was analyzed, devoted to the substantiation and development of the issue of the development of professional culture of teachers of various specialties, a thorough analysis of the system of modernization of vocational education institutions, which has been implemented in recent years in

Ukraine, examples of the introduction of innovative processes into the work of vocational education institutions in Vinnytsia, Dnipro, Zaporizhia, Kyiv, Kryvyi-Rih, Lviv, Odesa, Sumy, Khmelnytskyi and other cities of Ukraine were given, an analysis of the terminological apparatus of the study was carried out, on the basis of which the essence of the innovative culture of teachers of vocational education institutions was agreed and its place in the structure of the general culture of the teacher was agreed. The author's definition of the concept of "innovative culture of a teacher of a vocational education institution, as the spiritual essence of pedagogical activity, value attitude, creative thinking, motivating regulation and holistic professional development of the individual, aimed at organizing a qualitatively new educational process, is substantiated and presented. The semantics of the concepts of "professional culture of a teacher", "pedagogical culture", "research culture", "project culture", "methodological culture", "communicative culture", "aesthetic culture", "organizational culture" are briefly investigated.

A theoretical analysis of the phenomenon of the innovative culture of a teacher was conducted based on methodological approaches: systemic, axiological, synergistic, subject-activity, anthropological, resource, as well as a combination of competence and culturological approaches. The relationships between professional competencies and the characteristic features of the innovative culture of a teacher of a vocational education institution were determined. The cognitive-transformative, regulatory, value-normative, communicative, socializing and integration functions of the innovative culture of teachers of vocational education institutions were identified and characterized.

A significant place in the formation of the concept of developing an innovative culture of future teachers of vocational education institutions was occupied by domestic and foreign experience in developing the culture of applicants for higher pedagogical education, in particular the Swedish model of the education system regarding involvement in innovative activities, the Scandinavian model of cooperation between the university and business, US educational programs that

include courses in innovation management, digital technologies and the development of leadership qualities, etc.

In order to study domestic experience and identify problematic issues, a survey was conducted of teachers of professional theoretical training, teachers of professional training, masters of industrial training and teachers of general education disciplines of vocational (vocational and technical) education institutions of Ukraine. The results obtained at the preparatory stage of the experimental study prompted us to develop two methodological approaches to the development of an innovative culture of future teachers of vocational education institutions in the process of professional training in higher pedagogical education institutions. The first direction of the development of an innovative culture was determined to be the development and implementation of a special academic discipline for senior students, but one that would precede the production pedagogical practice of future teachers in vocational education institutions. The second direction is the development and implementation of a methodological model for the development of innovative culture, which covers the entire complex of professionally oriented educational components according to the educational training program without any significant changes in their content, but with an emphasis on the use of innovative methods, technologies, trainers, master classes, co-working spaces, etc. in the educational process.

Modeling the process of developing an innovative culture of future teachers of vocational education institutions was based on the identification and observance of a number of conditions that create a favorable environment for the development of innovative thinking and activity, in particular: organizing an environment with a favorable creative atmosphere free from restrictions, rules, conventions, and prejudices; monitoring world experience in innovation; understanding the variability and dynamics of the modern world in the process of creating innovations, openness to new ideas; forming in participants of innovative activity a conscious attitude to possible results, in particular their unpredictability; the ability to quickly and qualitatively assess the effectiveness of innovative activity, in

particular the search and analysis of errors; optimizing the scientific and methodological load of participants in the educational process; implementation of an integrative approach to teaching subjects of professional and practical training, as well as a set of didactic principles for organizing the educational process (continuity; integrity; personal orientation; awareness of professional and personal development; reflection; creative self-expression; cooperation and co-creation; positive assessment) have been defined, adherence to which contributes to the development of an innovative culture of future teachers.

Based on theoretical research and study of practical experience of pedagogical activity of teachers of vocational education institutions of Poltava, Kharkiv and Dnipro regions, the structure of the innovative culture of the teacher is derived through components and their components: the axiological component contains the value, cognitive and activity components; the innovative and technological component includes the constructive-prognostic, evaluative-informational and correctional-regulatory components; the cooperative-activity component is determined by the command, communicative and organizational components; the design-ergonomic component is formed by the aesthetic, ergonomic and health-preserving components; the personal-creative component contains the personal, creative, analytical and reflective components.

A methodology for conducting research and experimental work has been designed. For this purpose, a model for the development of the innovative culture of future teachers of vocational education institutions has been developed and experimentally tested, which consists of a value-methodological block (goal, objectives, approaches, principles, functions, didactic conditions); a cognitive-technological block (the structure of innovative culture and technologies for its development, which are grouped by segments: cognitive-informational, communicative-collaborative and reflective-analytical technologies; forms, methods and means of interaction); an evaluation-result block (indicators, levels and results). A discipline of free choice for students "Innovative culture in professional activity" and initial methodological support for the implementation of this educational

component have been developed and implemented; a set of effective innovative educational technologies aimed at the development of innovative culture has been selected.

Taking into account the suggestions and recommendations of practicing teachers, the results of theoretical research, as well as current areas of pedagogical modeling, two methodological approaches to the development of innovative culture of future teachers of vocational education institutions were developed during the study. Thus, experimental groups of two types were formed: 1-Experimental Group by Model (EGM) - experimental groups that studied only the technologies presented in the model; 2-Experimental Group by Model+Discipline by Choice (EGM+DC) - experimental groups that studied the technologies presented in the model and studied the discipline of free choice of students "Innovative culture in professional activity" in the 5th semester.

An important aspect of the successful implementation of the model for the development of innovative culture was the allocation of modern interactive educational technologies, which are grouped into segments: *cognitive and informational*, which ensures the mastery of fundamental knowledge necessary for the effective implementation of innovative educational practices; *communication and collaboration*, which ensures effective interaction between subjects of the educational process and the professional environment; and *reflective and analytical*, aimed at the gradual formation of skills in students to create innovations and form a deep understanding of the essence, principles and patterns of innovative activity in education.

During the pedagogical experiment, it was found that if there is a logical structure of the educational process, the introduction of modern interactive learning technologies and compliance with methodological recommendations for their implementation at all stages of professional training of future teachers of vocational education institutions, the level of development of innovative culture increases. This was evidenced by the results of experimental work in groups that studied only using the technologies presented in the model (1-EGM).

The second conceptual direction of the experimental work was the development and implementation of the educational component "Innovative culture in professional activity" into the educational process of training teachers of vocational education institutions, the purpose of mastering which is the development of students' innovative culture, familiarization with the basics of innovation, formation of skills for analyzing innovations in the field of professional activity and innovative experience, generation of own innovative ideas and creation of innovations in the field of professional activity on their basis. According to the results of the experimental work in groups (2-EGM + DC), which studied in compliance with the development model and mastered a specially oriented discipline, it was determined that the level of development of innovative culture in graduates of these groups was significantly higher than in experimental groups of the first type and control groups.

Thus, the increase in all indicators of the formation of the components of innovative culture in the experimental groups showed that the state of readiness of future teachers of vocational education institutions to implement pedagogical and technological (vocational) innovations in the educational process of training qualified workers was positively influenced by both the developed development model and the author's specially oriented educational discipline. Thanks to the developed methodological recommendations, the technology of developing innovative culture can be more widely implemented in the practice of training teachers of vocational education institutions in various specializations.

Keywords: vocational education, the process of professional training of future teachers of vocational education institutions, pedagogical and production innovations, pedagogical activity, professional culture of the teacher, innovative culture of the teacher, technologies and model of development of innovative culture of teachers of vocational education institutions, readiness of future teachers of vocational education institutions to implement pedagogical and technological (vocational) innovations in the educational process of training qualified workers.

LIST OF PUBLISHED WORKS

Articles in Ukrainian scientific publications

1. Shovkova A. (2023) *Technologia rosvytky innovatsijnoi kultury vykladacha*. [Technology of development of innovative culture of the teacher]. *Visnyk Glychivskogo natsionalnogo pedagogichnogo yniversytety imeni Oleksandra Dovshenka [Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Glukhiv National Pedagogical University]*. 1 (51), p. 201-207, [in Ukrainian].
2. Shovkova A., Nagaychuk O., Yazhuk D. (2023) *Otsinka efektyvnosti reform u profesiinii osviti Ukrainy: analiz dosiahnen i vyklykiv* [Assessment of the effectiveness of reforms in vocational education in Ukraine: analysis of achievements and challenges]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky [Prospects and innovations of science]*. (15 (33)), p. 565-579, [in Ukrainian].
3. Nagorna N., Shovkova-Alokhina A. (2024) *Osoblyvosti rozvytku innovatsiinoi kultury zasobamy khudozhno-dyzainerskoi diialnosti* [Peculiarities of development of innovative culture by means of artistic and design activity]. *Scientific notes of junior academy of science of Ukraine [Naukovi zapysky Maloi akademii nauk Ukrainy]*. 1 (29), p. 67-75, [in Ukrainian].
4. Borisova T., Shovkova-Alokhina A. (2024) *Znachennia dyzain-erhonomichnoho navchalnoho seredovyscha pry formuvanni innovatsiinoi kultury vykladacha* [The importance of design-ergonomic learning environment in the formation of innovative culture of the teacher]. *Naukovi zapysky. Serii: Problemy pryrodnycho-matematychnoi, tekhnolohichnoi ta profesiinoi osvity [Scientific notes. Series: Problems of natural-mathematical, technological and professional education]* 2(4), p.18-24, [in Ukrainian].
5. Borisova T., Orlova N., Shovkova-Alokhina A. (2025) *Vprovadzhennia kreatyvnykh tekhnolohii rozrobky art-objektiv ta vystavkovykh proektiv u navchalnyi protses* [Introduction of creative technologies for the development of art objects and exhibition projects into the educational process]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky [Pedagogical Academy: scientific notes]* 14,

URL :<https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/655/550> [in Ukrainian].

6. Shovkova-Alokhina A. (2025) Model rozvytku innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity v protsesi profesiinoi pidhotovky [A model for the development of an innovative culture of future teachers of vocational education institutions in the process of professional training]. *Nauka i tekhnika sohodni (Seriiia «Pedahohika) [Science and Technology Today (Series "Pedagogy")]* 2(43). p. 961-970, [in Ukrainian].

Articles in other scientific publications, conference proceedings

7. Shovkova A. (2021) Aksiolohichni zasady formuvannia innovatsiinoi kultury maibutnoho vykladacha zakladu profesiinoi osvity [Axiological principles of forming an innovative culture of a future teacher of a vocational education institution]. *Ukrainian professional education=Ukrainska profesiina osvita:naukovyi zhurnal [Ukrainian professional education=Ukrainian professional education: scientific journal]*, Poltava, 9-10, p.59-66, [in Ukrainian].

8. Debre O., Shovkova A. (2023) Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u khudozhno-tvorchii diialnosti maibutnikh pedahohiv pid chas opanuvannia khudozhnoho proiektuvannia vyrobiv [The use of innovative technologies in the artistic and creative activities of future teachers during the mastery of artistic product design]. *Proiektuvannia zmistu i tekhnolohii khudozhno-hrafichnoi pidhotovky ta khudozhno-tvorchoi diialnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity (studentiv) i molodykh uchenykh: Zbirnyk naukovykh prats [Design of the content and technologies of artistic and graphic training and artistic and creative activities of higher education applicants (students) and young scientists: Collection of scientific works]* Vinnytsia, 2, p.46-48, [in Ukrainian].

9. Shovkova-Alokhina A. (2024) Vplyv dystsyplin etnodyzainerskoi pidhotovky na rozvytok innovatsiinoi kultury vykladacha [The influence of ethnodesign training disciplines on the development of the teacher's innovative culture]. *Etnodyzain u konteksti vidrodzhennia ukrainskoi natsionalnoi*

identychnosti ta yevropeiskoi intehratsii. [Ethnodesign in the context of the revival of Ukrainian national identity and European integration. Book 1: collection of scientific works]. Poltava, p. 348-352, [in Ukrainian].

10. Shovkova A. (2016) Efektyvnist vykorystannia SAPR yak innovatsiinoho metodu konstruiuvannia ta modeliuvannia odiahu [The effectiveness of using CAD as an innovative method of designing and modeling clothes]. Dydaskal: chasopys. Materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. iz mizhnar. uchastiu «Innovatsiinist v osviti: poshuky i perspektyvy rozvytku» [Didaskal: magazine. Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation “Innovation in education: searches and development prospects”], November 22–23(17), p. 384-389, [in Ukrainian].

11. Shovkova A. (2017) Formuvannia zdoroviazberezhivalnykh kompetentnosti uchniv profesiino-tekhnichnykh zakladiv osvity [Formation of health-preserving competencies of students of vocational educational institutions]. Formuvannia zdoroviazberezhivalnykh kompetentnosti suchasnoi molodi: realii ta perspektyvy:zb. nauk. prats Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoj Vsesvitnomu Dniu tsyvilnoi oborony ta Vsesvitnomu Dniu okhorony pratsi [Formation of health-preserving competencies of modern youth: realities and prospects: collection of scientific works of the All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the World Day of Civil Defense and the World Day of Occupational Safety and Health]. Poltava, April 27–28, p 113-115, [in Ukrainian].

12. Shovkova A. (2017) Osoblyvosti fakhovoi pidhotovky maibutnikh inzheneriv-pedahohiv [Peculiarities of professional training of future engineering teachers]. Zbirnyk naukovykh prats vykladachiv, aspirantiv, mahistriv i studentiv fizyko-matematychnoho fakultetu. PNPV imeni V. H. Korolenka [Collection of scientific works of teachers, postgraduates, masters and students of the Faculty of Physics and Mathematics. V. G. Korolenko National Polytechnic University]. Poltava, Astraya, p. 313–314, [in Ukrainian].

13. Shovkova A. (2017) Formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv za profesiieiu «Kravets», pry vyvchenni fakhovykh

dystsyplin [Formation of professional culture of future skilled workers in the profession of "Tailor", when studying professional disciplines]. Problemy ta perspektyvy suchasnoi tekhnolohichnoi, profesiinoi Osvity, kultury ta dyzainu: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. zdobuvachiv vyshchoi osvity ta molodykh uchenykh [Problems and prospects of modern technological, professional Education, culture and design: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference of higher education applicants and young scientists] Poltava, p. 259-263, [in Ukrainian].

14. Shovkova A. (2018) Vykorystannia hrafichnykh navychok na zaniattiakh zi spetsialnoho maliunka pry pidhotovtsi maibutnikh kravtsiv. [Using graphic skills in special drawing classes in the preparation of future tailors]. Dyvain-osvita: problemy ta perspektyvy : materialy III Vseukr. nauk.-prakt. Internet-konf., (prysviachena mizhnarodnomu Dniu dyzainera) [Design education: problems and prospects: materials of the III All-Ukrainian scientific-practical Internet conference (dedicated to the International Designer's Day)], (11–12) Poltava, p. 103-107, [in Ukrainian].

15. Shovkova A. (2019) Formuvannia kultury bezpeky zhyttiediialnosti uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Formation of a culture of safety of life activities of students of vocational and technical educational institutions]. *Bezpeka zhyttia i diialnosti liudyny: teoriia ta praktyka: zbirnyk naukovykh prats Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoj Vsesvitnomu Dniu tsyvilnoi oborony ta Vsesvitnomu Dniu okhorony pratsi* [Safety of life and human activity: theory and practice: collection of scientific papers of the All-Ukrainian scientific and practical conference dedicated to the World Day of Civil Defense and the World Day of Occupational Safety and Health] Poltava, (25–26), p. 85-88, [in Ukrainian].

16. Shovkova A. (2020) [The Problem of Students' Professional Culture Formation at Vocational Training Institutions]. Passus in scienciam: materialy KhV studentskykh naukovykh chytan z mizhnarodnoiu uchastiu [Passus in scienciam: materials of the 15th student scientific readings with international participation]

Poltava, 5 (22, 2019), p. 155–160.

17. Shovkova A. (2021) Sotsialni nebezpeky ta yikh klasyfikatsiia [Social dangers and their classification]. Bezpeka zhyttia i diialnosti liudyny: teoriia ta praktyka : zbirnyk nauk. prats Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj Vsesvitnim Dniam tsyvilnoi oborony ta okhorony pratsi [Safety of human life and activity: theory and practice: collection of scientific works of the All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Occupational Safety]. Poltava, 28–29, p. 217-220, [in Ukrainian].

18. Shovkova A. (2021) Perspektyvni napriamy navchalno-metodychnoi pidhotovky maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity [Promising directions of educational and methodological training of future teachers of vocational education institutions]. Dydaskal: chasopys: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu «Transformatsii vyshchoi pedahohichnoi osvity: svitovyi i ukraïnskyi kontekst» [Didaskal: magazine: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation “Transformations of higher pedagogical education: world and Ukrainian context”] 11(16–17), No. 22, Poltava, p. 92-94, [in Ukrainian].

19. Shovkova A. (2022) Vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii u protsesi rozvytku innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity [The use of information technologies in the process of developing an innovative culture of future teachers of vocational education institutions]. *Informatsiini tekhnolohii v kulturi, mystetstvi, osviti, nauksi, ekonomitsi ta biznesi: materialy VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Information technologies in culture, art, education, science, economics and business: materials of the VII International Scientific and Practical Conference], p. 180-183, [in Ukrainian].

20. Shovkova A. (2022) Rozvytok zdoroviazberezhualnoho skladnyka innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity [Development of the health-preserving component of the innovative culture of future teachers of vocational education institutions]. Bezpeka zhyttia i diialnosti liudyny: teoriia ta praktyka : zb. nauk. pr. vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj

Vsesvitnim Dniam tsyvilnoi oborony ta okhorony pratsi [Safety of life and human activity: theory and practice: collection of scientific. pr. All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Occupational Safety]. Poltava, April 28, p. 222–224, [in Ukrainian].

21. Shovkova A. (2022) Hrafichna komponenta u strukturi innovatsiinoi kultury vykladacha zakladiv profesiinoi osvity [The graphic component in the structure of the innovative culture of a teacher of vocational education institutions]. Aktualni pytannia hrafichnoi pidhotovky: teoriia, praktyka ta shliakhy rozvytku: materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii pamiati chlenkorespondenta NAPN Ukrainy Viktora Kostiantynovycha Sydorenka [Current issues of graphic training: theory, practice and development paths: materials of the 8th International Scientific and Practical Conference in Memory of Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine Viktor Kostyantynovich Sydorenko]. Kyiv, May 28, p. 115–118, [in Ukrainian].

22. Shovkova A. (2022) Rozvytok innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity: svitovy ta vitchyzniani dosvid [Development of innovation culture of future teachers of vocational education institutions: world and domestic experience]. *Problemy ta innovatsii v pryrodnycho-matematychnii, tekhnolohichnii i profesiinii osviti: zbirnyk materialiv KhIII-yi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-internet konferentsii [Problems and innovations in natural sciences, mathematics, technology and vocational education: collection of materials of the 13th International Scientific and Practical Online Internet Conference]*, Kropyvnytskyi, (13 – 28), p. 15–16, [in Ukrainian].

23. Shovkova A. (2022) Metodolohichni aspekty rozvytku innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity [Methodological aspects of the development of innovative culture of future teachers of vocational education institutions]. *Suchasni tendentsii pidhotovky maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia ta tekhnolohii, pedahohiv profesiinoi osvity i fakhivtsiv obrazotvorchoho ta dekoratyvnoho mystetstva: teoriia, dosvid, problemy: zbirnyk naukovykh prats [Modern trends in the training of future teachers of labor training*

and technologies, vocational education teachers and specialists in fine and decorative arts: theory, experience, problems: collection of scientific papers] (5), p. 46-48, [in Ukrainian].

24. Shovkova A. (2022) Alhorytm rozvytku innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv profesiinoi osvity. [Algorithm for the development of innovative culture of future teachers of vocational education]. *Dyzain ta mystetstvo v konteksti sotsialnoho rozvytku: materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Design and art in the context of social development: materials of the 8th International Scientific and Practical Conference] Kamianets-Podilskyi (September 7-8, 2022), p. 211-213, [in Ukrainian].

25. Shovkova A. (2022) *Dyzain-osvita: innovatsii ta perspektyvy* [Design education: innovations and prospects]. *Dyzain-osvita maibutnikh fakhivtsiv: problemy ta perspektyvy: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu* [Design education of future specialists: problems and prospects: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation] Poltava, p. 282-287, [in Ukrainian].

26. Shovkova A. (2023) Orhanizatsiia bezpeky pratsi zdobuvachiv osvity pry vyvchenni osvitnoho komponentu «Tekhnolohichniy praktykum». [Organization of labor safety of students studying the educational component "Technological Practicum"]. *Bezpeka zhyttia i diialnosti liudyny: teoriia ta praktyka : zbirnyk nauk. prats Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj Vsesvitnim Dniam tsyvilnoi oborony ta okhorony pratsi* [Safety of human life and activity: theory and practice: collection of scientific. works of the All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Labor Protection]. Poltava, 27-28, p.336-338, [in Ukrainian].

27. Shovkova A. (2023) *Dyzain-erhonomichna komponenta innovatsiinoi kultury maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity* [Design-ergonomic component of innovative culture of future teachers of vocational education institutions]. *Psykhologo-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka: materialy VII Mizhnarodnoi*

naukovo-praktychnoi konferentsii [Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice: materials of the VII International Scientific and Practical Conference] Kharkiv, March 16-18, p. 312-615, [in Ukrainian].

28. Shovkova-Alokhina A. (2024) Vyvchennia vyshyvalnoho mystetstva yak zasib rozvytku kultury zdobuvachiv vyshchoi osvity [Studying embroidery art as a means of developing the culture of higher education applicants]. Aktualni problemy tekhnolohichnoi ta profesiinoi osvity: zbirnyk materialiv II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Current problems of technological and professional education: collection of materials of the II All-Ukrainian scientific and practical conference], p. 240-243, [in Ukrainian].

29. Shovkova-Alokhina A. (2024) Osoblyvosti vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia na zaniattiakh z dystsypliny «Narodni promysly Ukrainy». *Bezpeka zhyttia i diialnosti liudyny: teoriia ta praktyka : zbirnyk nauk. prats Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviachenoj Vsesvitnim dniom tsyvilnoi oborony ta okhorony pratsi [Features of the implementation of innovative teaching technologies in classes on the discipline "Folk Crafts of Ukraine"]*. [Safety of human life and activity: theory and practice: collection of scientific. works of the All-Ukrainian scientific-practical conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Labor Protection]. Poltava, p. 174-176, [in Ukrainian].

ЗМІСТ

ВСТУП	29
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	39
1.1. Інноваційні процеси розвитку професійної освіти.....	39
1.2. Термінологічний підхід до визначення сутності інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти...	49
1.3. Методологічні підходи до розвитку інноваційної культури викладача.....	66
1.4. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури здобувачів вищої педагогічної освіти.....	83
Висновки до першого розділу.....	95
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	99
2.1. Структура інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти.....	99
2.2. Обґрунтування та розробка моделі процесу розвитку інноваційної культури.....	129
2.3. Технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.....	141
Висновки до другого розділу.....	153
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	157
3.1. Загальна характеристика дослідно-експериментальної роботи	157
3.2. Результати дослідно-експериментальної перевірки розробленої моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.....	176
Висновки до третього розділу.....	220
ВИСНОВКИ	224
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	233
ДОДАТКИ	252

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження. Поглиблення кризи індустріальної організації суспільства та переорієнтація системи освіти України на стандарти Європейського Союзу зумовили необхідність підготовки фахівців, здатних до самоосвіти, самовдосконалення та креативного підходу до професійної діяльності. Виникає нагальна потреба у спеціалістах, які не лише володіють сучасними знаннями та технологіями, а й можуть проєктувати нові види діяльності та трансформувати наявні виробничі процеси відповідно до змін у суспільстві.

Особливої актуальності ця проблема набуває у сфері підготовки викладачів закладів професійної та професійно-технічної освіти. Педагог професійного навчання має не тільки високий рівень педагогічної майстерності, але й ґрунтовні знання у відповідній робітничій галузі. Це зумовлює потребу в постійному опануванні сучасних технологій виробництва, цифрових інструментів, програмного забезпечення та методик викладання. Динамічні зміни у сфері технологій вимагають від викладачів гнучкого мислення, пошуку нестандартних рішень та здатності адаптувати навчальний процес відповідно до вимог ринку праці.

Ключову роль у підготовці таких педагогічних кадрів відіграють заклади вищої освіти, перед якими постає завдання формування висококваліфікованого викладача, спроможного ефективно впроваджувати інноваційні методи навчання. Особливу увагу слід приділити розвитку інноваційної культури викладача як невід'ємної складової його професійної діяльності.

Значення інноваційної культури підкреслюють численні наукові дослідження, спрямовані на ґрунтовний аналіз термінологічного апарату даного поняття. Вивчення інновацій та інноваційної діяльності знайшло відображення у працях Дж. Брайта, Е. Роджерса, Л. Ващенко, І. Дичківської, В. Козакова, О. Савченко, О. Попової, А. Хона та інших. Питанню

новаторської педагогічної діяльності присвячена значна кількість праць таких відомих дослідників, як І. Волкова, Т. Гончарової, І. Іванова, Є. Хрикова та інших. Проблемою впровадження інноваційних моделей навчання займалися такі науковці як К. Баханова, М. Богуславський, І. Дичківська, Т. Ільїна, О. Канарська, Л. Козак, Л. Подимова, А. Ромізовський, О. Старовойт, К. Сумнітельний, Ю. Машбиць, Л. Шевченко та інші.

Історії виникнення та узагальнення вітчизняного та світового педагогічного досвіду інноваційного спрямування присвятили свої праці Л. Вовк, О. Волошиної, Ф. Андрушкевича, О. Попової та інші. Питання впровадження нововведень та формування готовності до майбутньої інноваційної діяльності висвітлено Ю. Будасом, І. Гавришем, Л. Подимовою, С. Сисоєвим, О. Шапран та іншими. Впровадження інноваційних технологій в освітній процес входить до кола інтересів таких науковців як О. Дорошенка, О. Зінченко, О. Лазарева, В. Хоменка, С. Шуль та інші.

Формування готовності майбутніх викладачів до професійної діяльності є об'єктом наукового інтересу багатьох дослідників. Питання професійної підготовки розглянуто у працях І. Богданової, О. Глузмана, І. Зязюна та інших. Дослідженням професійної готовності займалися Г. Балл, М. Дьяченко, О. Коберник, Д. Мазоха, В. Моляко та ін. Аксіологічні засади професійної педагогічної діяльності викладача розкрито в працях В. Сластьоніна, С. Харченка та іншими.

Праці Л. Даниленко, В. Николко, Л. Подимова, О. Козлової, Н. Крицької та інших висвітлюють проблематику інноваційної педагогічної діяльності. І. Бужина, І. Ісаєва, О. Мороз та інші охарактеризували аксіологічні засади процесу модернізації професійної діяльності вчителів.

Різні аспекти інноваційної культури особистості та умови її розвитку є об'єктом досліджень О. Аматыєвої, А. Вірковського, А. Кальянова, Р. Миленкової та інших. Концепції розвитку інноваційної культури досліджено в працях В. Афанасьєва, Р. Дафта, О. Ігнатович, Н. Коломінського, В. Коростильова, О. Шпака та інших.

Отже, не зважаючи на високий інтерес до проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти – в цілому, та формування культури педагога – зокрема, питання розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти через підбір та впровадження дієвих інтерактивних методів, технологій навчання вважаємо недостатньо вивченим і потребує подальших наукових та методичних розвідок.

Дослідження стану готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до здійснення інноваційної педагогічної діяльності посилюється необхідністю вирішення таких суперечностей між:

- зростанням вимог ринку праці до педагогічної культури викладачів професійної освіти та неузгодженістю технології формування її складових, зокрема інноваційної культури;

- стрімкою появою новітніх освітніх технологій та здатністю викладача їх вивчати та реалізовувати в начальному процесі; а й уміти їх адаптувати до навчального процесу;

- постійним, стрімким оновленням виробничих технологій та фрагментарністю впровадження інновацій в освітній процес;

- здатністю викладача до творчого пошуку, рефлексії, експериментування та недостатньо розвиненим освітнім середовищем, ще не забезпечує сприятливі умови для розвитку цих якостей.

Стан розкриття порушеної наукової проблеми, її актуальність і соціально-педагогічна значущість, недостатній рівень її дослідженості, необхідність вирішення окреслених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: ***«Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки».***

Варто зазначити, що підготовка майбутніх викладачів професійної освіти має свої особливості. Під час навчання студенти спеціальності 015.00 Професійна освіта (за спеціалізаціями) опановують освітні компоненти як психолого-педагогічного циклу, так і професійно-орієнтовані на

спеціалізацію, які спрямовані на формування знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей необхідних для роботи у галузі. Тому, успішна реалізація випускника даної спеціальності як викладача можлива лише за умови формування загальної культури педагога. З огляду на це формування інноваційної культури як професійно значущої якості особистості викладача закладу професійної освіти набуває особливого значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри професійної освіти та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Перспективи модернізації фахової підготовки майбутніх викладачів професійної освіти» (державний реєстраційний № 0117U003229). Тему дисертації затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 2 від 24.09.2021 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз генези і з'ясувати сутність поняття «інноваційна культура» у вітчизняних і зарубіжних теоретичних джерелах та практичному педагогічному досвіді.
2. Визначити структуру інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.
3. Розробити, обґрунтувати та структурувати технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.
4. Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити модель розвитку інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти у процесі фахової підготовки.

Об’єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Предмет дослідження – проектування технологій розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти як цілісної моделі процесу їх фахової підготовки.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і розв’язання визначених у дослідженні завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, а саме: аналіз і синтез, порівняння, систематизація – для уточнення поняттєво-категоріального апарату дослідження; діахронія, синхронія – для висвітлення теоретичних аспектів предмету дослідження, особіно вітчизняного й зарубіжного досвіду формування професійної культури педагогів; конкретизація, узагальнення – для окреслення методологічних підходів до впровадження інновацій в навчально-виховному процесі закладів професійно-технічної освіти; анкетування, тестування, бесіда – для виявлення рівнів розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти; педагогічний експеримент – для перевірки результативності авторської моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі фахової підготовки; методи математичної статистики – для здійснення кількісної та якісної оцінки отриманих результатів дослідження на констатувальному та контрольному етапах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

- обґрунтовано та подано авторське визначення поняття «інноваційна культура викладача закладу професійної освіти, як духовна сутність педагогічної діяльності, ціннісного ставлення, креативного мислення, мотивуючої регуляції та цілісного професійного розвитку особистості, спрямована на організацію якісно нового освітнього процесу»;

- виведено структуру інноваційної культури викладача через компоненти та їх складники: *аксіологічний компонент* містить ціннісну, когнітивна та діяльнісну складові; *інноваційно-технологічний компонент*

включає конструктивно-прогностичну, оцінювальну-інформаційну та корекційно-регулюючу складові; *кооперативно-діяльнісний компонент* визначається командною, комунікативною та організаційною складовими; *дизайн-ергономічний компонент* формується естетичною, ергономічною та здоров'язберігаючою складовими; особистісно-творчий компонент містить особистісну, творчу, аналітико-рефлексивну складові;

– проведено взаємозв'язок між процесом формування професійних компетентностей за освітніми програмами підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та розвитком компонентів інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки;

– сформульовано дидактичні умови розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки (організація середовища зі сприятливою творчою, креативною атмосферою вільною від обмежень, правил, умовностей, упереджень; взаємодія між викладачем і здобувачами освіти в партнерському форматі; моніторинг світового досвіду інноватики; формування в учасників інноваційної діяльності усвідомленого ставлення до можливих результатів, особливо їхньої непередбачуваності; оптимізації науково-методичного навантаження учасників освітнього процесу; впровадження інтеграційного підходу у викладанні предметів професійно-практичної підготовки;

– розроблено та експериментально перевірено модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, яка складається з *ціннісно-методологічного блоку* (мета, завдання, підходи, принципи, функції, дидактичні умови); *когнітивно-технологічного блоку* (структура інноваційної культури та технології її розвитку, які погруповані за сегментами: когнітивно-інформаційних, комунікативно-колабораційних та рефлексивно-аналітичних технологій; форми, методи і засоби взаємодії); *оцінно-результативний блок* (показники, рівні та результат – рівень розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти та

стан готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників);

– розроблено та впроваджено на експериментальному етапі дослідження дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності» та начально-методичне забезпечення для реалізації цього освітнього компонента; підібрано комплекс дієвих інтерактивних освітніх технологій, спрямованих на розвиток інноваційної культури.

уточнено:

– дидактичні принципи побудови моделі розвитку інноваційної культури та її функції;

– окреслено методологічні підходи розвитку інноваційної культури; *подальшого розвитку набули:*

– теорія і методика підготовки майбутніх викладачів до реалізації виробничих та освітніх інновацій у педагогічній практиці

– алгоритми застосування сучасних інтерактивних освітніх технологій в освітньому процесі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові результати дисертації стали підґрунтям для оновлення змісту підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на бакалаврському рівні; розробки спеціально орієнтованої дисципліни вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності» (додаток В); створення методичних рекомендацій щодо проведення практичних занять та застосування комплексу інноваційних освітніх технологій у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти (додаток Г).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка від 06.02.2025 р. № 01-10-285), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка від 27.11.2024 р. № 17) та Полтавського

національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка від 11.02.2025 р. № 667/01-50/34) (додаток Б).

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, авторові належать: у статті «Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів» (Шовкова А., & Нагайчук, О., 2023) – аналіз досягнень в реформуванні професійної освіти України протягом 2020-2023 р.; у статті «Особливості розвитку інноваційної культури засобами художньо-дизайнерської діяльності» (Нагорна Н., & Шовкова-Альохіна А., 2024) – визначено методи активізації творчого потенціалу студентів через залучення їх до практичної діяльності; у статті «Значення дизайн-ергономічного навчального середовища при формуванні інноваційної культури викладача» (Борисова Т., & Шовкова-Альохіна О.) – визначено роль складових дизайн-ергономічного простору в процесі формування інноваційної культури майбутніх викладачів; у статті «Впровадження креативних технологій розробки арт-об’єктів та виставкових проєктів у навчальний процес» (Борисова Т., Орлова Н. С, & Шовкова-Альохіна А.) – систематизовано переваги та недоліки застосування креативних технологій дизайн-проєктування в освітньому процесі; у статті «Використання інноваційних технологій у художньо-творчій діяльності майбутніх педагогів під час опанування художнього проєктування виробів» (Дебре О., & Шовкова А.) – окреслено перспективні напрями використання 3D-моделювання та віртуальної реальності (VR) під час художнього проєктування виробів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри професійної освіти та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2021-2025 рр.), а також оприлюднено у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня з публікаціями відповідних матеріалів у збірниках:

- *міжнародних, виданих в Україні*: «Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі» (м. Київ, 2022 р.); «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Костянтиновича Сидоренка» (м. Київ, 2022 р.); «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті» (м. Київ, 2022 р.); «Дизайн та мистецтво в контексті соціокультурного розвитку» (м. Херсон, 2022 р.); «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (м. Харків, 2023 р.);

- *всеукраїнських з міжнародною участю*: «Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку» (м. Полтава, 2016 р.); «Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2022 р.);

- *всеукраїнських*: «Формування здоров'язберезувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи» (м. Полтава, 2017 р.); «Passus in scienciam» (м. Полтава, 2019 р.); «Етнодизайн: теорія та практика в сучасному освітньому просторі» (м. Житомир, 2022 р.); «Проблеми та перспективи сучасної технологічної, професійної освіти, культури та дизайну» (м. Полтава, 2017 р.); «Дизайн-освіта: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2018 р.); «Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика» (м. Полтава, 2019, 2021, 2022, 2023, 2024 рр.); «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми» (м. Вінниця, 2022 р.); «Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених» (м. Вінниця, 2023 р.); «Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти» (м. Кременець, 2023 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 29 працях, із яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук (з них 4 у співавторстві); 4 статті у інших не фахових виданнях; 1 стаття у виданні, що входить до наукометричної бази Index Copernicus; 18 публікацій –

у матеріалах науково-практичних конференцій різних рівнів (з них 1 у співавторстві) (додаток А).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (199 найменувань, з них іноземною мовою – 27), 10 додатків. Загальний обсяг роботи становить 293 сторінки, основного тексту – 203 сторінок. Робота містить 23 таблиці та 19 рисунків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У першому розділі дисертації здійснено аналіз сучасних тенденцій у розвитку професійної освіти в контексті інноваційних процесів, уточнено понятійно-категоріальний апарат інноваційної культури викладачів. Розглянуто методологічні засади її формування, охарактеризовано ключові підходи до розвитку цієї якості. Особливу увагу приділено узагальненню вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо підготовки педагогів до інноваційної діяльності, що дозволило визначити ефективні практики та перспективні напрями розвитку інноваційної культури здобувачів вищої педагогічної освіти.

1.1. Інноваційні процеси розвитку професійної освіти

Тенденції сьогодення якнайкраще відображаються в твердженні, що нинішня Епоха знань швидко поступається Епосу інновацій (Trilling, V. & Fadel, C., 2009, с. 56.). Підґрунтям такої точки зору є зміни устрою сучасного суспільства. Новітні технології, зміна світогляду, підвищений попит на інтелектуальну працю є одними з небагатьох характеристик сьогодення. Якщо раніше застарілою вважалася річ створена десять, а то і більше років назад, то зараз цей термін може вимірюватися місяцями або днями. Такі різкі зміни зумовлюють необхідність у перегляді стратегії освітнього процесу, в тому числі професійної підготовки майбутніх викладачів.

Ринок праці висуває потребу у фахівцях, які мають не лише високий рівень теоретичних та практичних знань, а й здатних до творчої, креативної педагогічної діяльності. Особистість з власною точкою зору, яка вміє поєднувати традиційні та сучасні освітні технології та адаптуватися до нових умов життя – так виглядає портрет сучасного інноваційного викладача. Такі

вимоги зумовлюють оновлення наявної системи підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої освіти.

Гнучкість і швидка пристосованість до вимог ринку праці роблять професійну освіту надзвичайно цінною. Заклади освіти відкриті для широкого кола здобувачів, тобто не лише для випускників шкіл, але й для дорослих, які бажають підвищити кваліфікацію чи змінити свою професійну сферу. Сьогодні існують безкоштовні короткострокові курси для дорослих, які мають можливість отримати нові навички. (Шовкова, А., & Нагайчук, О., 2023, с. 569)

Наразі в Україні триває низка реформ професійної освіти, як-от ініційовані Департаментом професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України, молоді та спорту України та Відділенням професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Нормативною базою реформування професійної (професійно-технічної) освіти та вищої педагогічної освіти є Концепція розвитку педагогічної освіти, проєкт Концепції здійснення державної політики у галузі професійно-технічної освіти «Сучасна професійна освіта» та інші нормативні акти та положення.

Зокрема, Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачає реалізацію трьох базових завдань:

- децентралізація управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти;
- забезпечення якісної професійної (професійно-технічної) освіти;
- державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв'язок з ринком праці. (2019, с. 4)

Вирішення зазначеної проблеми передбачає трансформацію системи професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема через створення найкращих умов для розвитку потрібних компетентностей у здобувачів освіти, модернізацію освітнього середовища та розширення співпраці між

зкладами освіти й роботодавцями. За для цього Міністерство освіти і науки України провело аудит 1254 навчальних закладів, які функціонують у сфері професійної освіти країни.

Поточний стан професійної освіти в Україні викладений у Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки (2021). Документ містить ґрунтовний аналіз проблем, що існують у цій сфері, визначає першопричини їх виникнення та окреслює стратегічні напрями оновлення освітнього змісту. Програма спрямована на оновлення професійної освіти відповідно до сучасних і майбутніх потреб ринку праці, міжнародних стандартів та передових практик. Головна мета – забезпечення громадянам доступу до якісної професійної (професійно-технічної) освіти, створення умов для розвитку ключових професійних компетентностей, що сприятимуть успішному працевлаштуванню та самореалізації особистості.

Не менш важливими в контексті поширення професійної освіти в Україні є зміни до Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту», які відкрили можливість здобути професійно-технічну освіту без повної загальної середньої освіти й безкоштовно отримати другу робітничу професію. (2023)

Результати аналізу дозволяють зробити висновок про те, що наявні «певні позитивні зрушення у сфері професійної підготовки, як-от: модернізація освітніх програм, активізація педагогічного потенціалу, впровадження новітніх навчальних технологій тощо. Водночас вивчення викликів сьогодення дозволило виявити проблемні аспекти: адаптація освітніх послуг до сучасних ринкових вимог, підтримка інфраструктури освіти й підвищення якості навчання в складних умовах сьогодення». (Шовкова, Нагайчук, & Яжук 2023, с. 567)

Згідно з опрацьованою нормативно-правовою базою, метою реформування системи професійної освіти є забезпечення відповідності змісту освіти, який пропонують навчальні заклади, прагненням здобувачів і запитам працедавців. Зазначена законодавча база окреслює певні прогресивні

трансформації, пов'язані з оновленням соціально-економічної, психолого-педагогічної та організаційно-управлінської сфери розвитку освіти в Україні. Спостерігається виразна тенденція до гуманізації, розширення гуманітарного складника та інтернаціоналізації педагогічної освіти. Також окреслено заходи, що сприяють формуванню педагога як активного учасника процесів модернізації в освітньому середовищі.

Одним із кроків створення умов для якісної професійної підготовки є гуманізація освіти, під якою розуміється орієнтація на підготовку педагога, здатного не лише відтворювати отримані знання, а й генерувати на їх основі сучасних методів та технологій. Особистісно-орієнтований підхід, демократизація та свобода творчості сприяють підготовці майбутніх викладачів здатних до інноваційних трансформацій у професійній освіті.

Зростає роль ціннісного компонента освіти, який передбачає виховання педагога зі сформованою системою загальнолюдських та соціально значущих цінностей, високим рівнем усвідомлення необхідності їх трансляції у професійній діяльності.

Традиційні підходи в системі освіти наразі не здатні задовольнити виклики часу. Організація професійної освіти потребує впровадження інноваційних технологій навчання, які сприятимуть підвищенню когнітивної активності здобувачів освіти, розвитку в учнів навичок творчого вирішення завдань, отриманню якісно нового результату. Підготовка фахівців, здатних якісно здійснювати професійну діяльність, наразі також потребує реформування. Стрімкі зміни в технологічних процесах та суспільстві вимагають навчати не лише знанням, які мають попит на виробництві на даний час, але й враховувати перспективи розвитку галузі.

Грунтовне переосмислення вимог до наявних знань та розробка нових, комплексних підходів до навчання різних галузей, стало новим викликом для освіти.

Сьогодні Україна продовжує докладати значні зусилля на розвиток професійної освіти, які створені у відповідь на подолання наявних викликів:

1) внесено зміни до Типових правил прийому й до переліку документів, які наразі можна надавати електронно («Про внесення змін до «Типових правил», 2023);

2) затверджено відповідне Положення, яке передбачає право надання студентам академічної відпустки в умовах воєнного стану («Положення про переривання навчання», 2018);

3) запроваджено Програму внутрішньої академічної мобільності, яка надала можливість 316 особам у 2022 й 222 особам у 2023 роках скористатися правом на внутрішню академічну мобільність, що стало важливим інструментом збереження здобувачів освіти («Положення про внутрішню академічну мобільність», 2022);

4) створено безпечні умови перебування учасників освітнього процесу в закладах професійно-технічної освіти, в яких споруджено укриття;

5) створено умови для реабілітації й адаптації ветеранів війни в суспільстві;

6) запущено електронний кабінет вступника, який передбачає онлайн подачу документів для вступу за допомогою електронних засобів цього ресурсу.

Внесені зміни до законодавства щодо ліцензування, правил прийому, умов навчання й упровадження електронного кабінету вступника свідчать про державну підтримку, спрямовану на підвищення доступності та якості професійної освіти. Ці ініціативи сприяють створенню сучасного й ефективного середовища для навчання й підготовки кваліфікованих фахівців в умовах змін і викликів, з якими стикається наша держава. (Шовкова, Нагайчук, & Яжук, 2023, с. 572)

Ще одним пріоритетним напрямком розбудови системи новітніх закладів професійної освіти є створення та функціонування інноваційного освітнього середовища. Адже воно сприяє розвитку інноваційного потенціалу педагогічного колективу, створенню безпечних умов навчання, подоланню освітніх втрат і розривів, цифровій трансформації освітнього процесу та

застосуванню новітніх моделей діяльності задля розвитку якісної освіти. Перебудова системи професійної освіти вже здійснюється завдяки низці реформ, розпочатих державою в 2020 році.

Нам імponує дослідження В. Ковальчук (2022), в якому науковець зазначає, що інноваційному розвитку закладів професійно-технічної освіти сприяють:

- діяльність регіональних навчально(науково)-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти щодо реалізації інноваційної політики в системі П(ПТ)О;

- участь у міжнародних, державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програмах в сфері професійної освіти;

- співпраця з роботодавцями та соціальними партнерами;

- проведення дослідно-експериментальної роботи спільно з науковими установами та ЗВО;

- участь в освітянських форумах, виставках тощо;

- участь у конкурсах професійної майстерності;

- створення на базі ЗП(ПТ)О навчально-практичних центрів;

- створення в закладах освіти середовища для професійного розвитку педагогічних працівників;

- впровадження в освітню практику інноваційних педагогічних та виробничих технологій. (Ковальчук, 2022, с. 128)

Наразі в Україні активно реалізується система модернізації закладів професійної освіти. Все більше закладів удосконалюють матеріально-технічну базу, використовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології навчання та впроваджують сучасні методики і технології викладання. Теоретичний аналіз наукових публікацій та практичного досвіду роботи закладів професійно-технічної освіти України демонструє активний поступ у реалізації інноваційних процесів.

Державний навчальний заклад «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» був одним з перших закладів професійної

освіти в Україні, де здійснено експериментально-дослідну роботу щодо професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Спираючись на нормативну базу та стратегії державної політики, метою дослідження було визначення, теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка результативності організаційно-педагогічних умов формування готовності здобувачів освіти до підприємницької діяльності (Ткаченко, 2021, с. 2). За результати проведеного дослідження відбулося оновлення змісту дисциплін, покращення матеріально-технічної бази та організаційно-педагогічних умов сприяло підвищенню готовності здобувачів освіти до підприємницької діяльності (П'ятничук, 2019, 134).

Цікавим для нашого дисертаційного дослідження виявився досвід Березівського вищого професійного училища Одеського національного політехнічного університету. Використання інноваційної проєктної діяльності педагогічного та учнівського колективів у рамках навчального плану та програм професійної підготовки робітників галузі легкої промисловості реалізується у вигляді етнічної, історико-етнографічної колекції костюмів (*«Інноваційне Освітнє Середовище»*). Автентично-історичний освітній проєкт «Берегині України» сприяє не лише ґрунтовному дослідженню історії українського костюма, його історичного, етнографічного та художнього аспектів, а й сприяє підвищенню рівня креативності, критичного мислення, уяви та творчої компетентності.

Київське вище професійне училище швейного та перукарського мистецтва провадить експериментально-дослідну діяльність в напрямку вдосконалення підготовки кухарів на основі компетентнісного підходу. Відповідно до наказу МОН №943 від 30.08.2021 навчальним закладом створено інноваційне освітнє середовище з метою з'ясування його впливу на професійне навчання, педагогічним колективом розробляється аргументація необхідності впровадження освітніх інновацій у професійній підготовці кухарів.

Грунтовною та системною є інноваційна діяльність Вищого професійного училища №33 м. Києва. У закладі було реалізовано низку проєктів:

- «Шлях до професійного зростання» – підвищення рівня педагогічної майстерності та фахової компетентності колективу навчального закладу, робота з вмотивованістю педагогів;

- «Бути в тренді навчання» – використання планшетів та смартфонів у освітньому процесі, аналіз ефективності та доступності навчання, підвищення рівня мотивації учнів;

- «Віртуальна реальність як шлях до реальної віртуальності» – формування інформатичної компетентності, компетенції навчання заради знань та критичного мислення здобувачів освіти завдяки використанню новітніх методик і форм роботи педагога;

- «Агенти змін: від мрії до дії» – реалізація концепції глобальної освіти, доступного та привабливого навчання, відкритого доступу до міжнародного інформаційного простору.

Навчальний заклад провадить активну діяльність з оновлення методичної бази закладу та підготовки фахівців за новими стандартами ринку праці.

Подальший аналіз інноваційних процесів в закладах професійної освіти дозволив виявити наступні тенденції:

- впровадження новітніх виробничих технологій в освітній процес (Хмельницьке вище професійне училище №2), ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»)

- дуальна освіта (ДНЗ «Київський професійний коледж цивільного будівництва», ДНЗ «Катюжанське вище професійне училище», ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»;

- цифровізація освітнього середовища (ДНЗ «Немирівський професійний ліцей», ДПТНЗ «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище», ДНЗ «Гуцинецьке вище професійне училище», ВПУ Львівського

державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця), Фаховий коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету, Дніпровський індустріальний фаховий коледж, Класичний фаховий коледж Сумського державного університету, Вінницький фаховий коледж будівництва і архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури;

- проєктна діяльність (Березівське вище професійне училище Одеського національного політехнічного університету, Комаргородське вище професійне училище, Жмеринське вище професійне училище, Державний професійно-технічний навчальний заклад «Шосткинське вище професійне училище»);

- застосування екоорієнтованих освітніх технологій (ДНЗ «Ізюмський регіональний центр професійної освіти», Вище професійне училище № 11 м. Вінниці, ДПТНЗ «Дніпровський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу», Решетилівський професійний аграрний ліцей ім. І. Г. Боровенського Полтавської області, ДНЗ «Київське регіональне вище професійне училище будівництва», Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти НАПН України);

- методологія та технології моніторингових досліджень (ДНЗ «Криворізький центр професійної освіти металургії та машинобудування», Рубіжанський індустріальний коледж, Львівський автомобільно-дорожній коледж Національного університету «Львівська політехніка», Кам'янський професійний ліцей.

Значущим для оновлення професійної освіти «стало створення платформи дистанційного навчання «Професійна освіта онлайн» за ініціативою Міністерства освіти і науки України, що реалізована за підтримки Міжнародної організації праці (*«Цифрова Навчальна Платформа»*). За участю міжнародних партнерів розроблено понад 80 навчальних курсів онлайн, які успішно впроваджено на зазначеній платформі. Протягом періоду з 23 грудня 2022 р. до 14 липня 2023 р. платформу використали 4000

зареєстрованих користувачів. Це всеукраїнський інструмент для дистанційного й змішаного навчання, спеціально розроблений для учнів закладів професійно-технічної освіти, педагогічних працівників і всіх охочих здобути професійні кваліфікації. Головна мета платформи полягає в забезпеченні своїх користувачів рівним, вільним і безкоштовним доступом до якісних й актуальних навчальних матеріалів у галузі професійної освіти. (Шовкова, Нагайчук, & Яжук, с. 573)

У межах Програми Європейського Союзу «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України» педагогічні працівники навчальних закладів професійно-технічної освіти в кількості загалом понад 300 учасників відвідали низку тренінгів: «Самоменеджмент», «Креативне мислення», «Запобігання професійному вигоранню та управління стресом», «Емоційне вигорання: розвиток резилієнтності та життєстійкості», «Інформаційна безпека під час воєнного стану», «Управління конфліктами», «Ефективні переговори» (Як проєкт EdUp покращує сантехнічну освіту в Україні. Історії закладів-учасників). Здійснення міжнародних програм, як-от «EU4Skills», – це важливий внесок у розвиток навчальної системи й підвищення кваліфікації педагогів. Створення онлайн-платформ і навчально-практичних центрів робить освіту більш доступною й практично орієнтованою.

Додатково 150 вчителів англійської мови у закладах професійно-технічної освіти пройшли навчання з методики викладання. Професійний розвиток вважається центральним аспектом педагогічного управління, яке передбачає систематичне втілення відповідної стратегії в освітньому закладі з метою розвитку компетенцій педагогів (Ямполь Ю., 2023). Проведення тренінгів для педагогічних працівників свідчить про наявність бази для формування їхньої готовності до викликів, які стоять перед професійною освітою. (Шовкова, Нагайчук & Яжук, 2023, с. 575)

З огляду на викладене, можна зробити висновок про те, що інноваційні процеси, які реалізуються в професійній освіті спрямовані на:

- моніторинг поточних та перспективних потреб ринку праці;

- організацію сучасного освітнього середовища;
- розробку якісного навчально-методичного забезпечення, зокрема електронного, відповідно до стандартів професійної освіти;
- створення умов для підвищення рівня компетентностей педагогічних працівників на виробництвах, майстер-класах, тренінгах, семінарах тощо.

Професійна освіта в Україні перебуває в процесі оновлення та перебудови відповідно до вимог ринку праці. Численні експерименти, які проводяться в закладах професійної освіти, спрямовані на підвищення якості викладання, створення інноваційного освітнього середовища та підготовку конкурентоспроможних випускників. Враховуючи актуальність інноваційних процесів розвитку професійної освіти, постає питання необхідності формування інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти.

1.2. Термінологічний підхід до визначення сутності інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти

Інноваційні зміни, що мають місце у професійній освіті, зумовлюють потребу у нових підходах до професійної підготовки педагогічних кадрів, здатних охоплювати швидкісні зміни, активно брати участь у оновленні змісту, форм та методів професійно-технічної освіти, впроваджувати нові технології в освітній процес та, взагалі, формувати новітнє освітнє середовище, комфортне для всіх учасників навчально-виховного процесу, сповнене сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

У руслі оновлення Стандартів професійно-технічної освіти, починаючи з 2014 року, відбулися зміни у підходах до підготовки кваліфікованих робітників на компетентнісній основі, що відобразилися у нових навчальних програмах та планах професійної підготовки. Відбулося переосмислення методології, принципів, методів та засобів реалізації освітнього процесу задля

досягнення передбачуваних програмних результатів навчання та формування відповідних загальних і фахових компетентностей. Інструментами для досягнення освітніх цілей на основі компетентнісного підходу є інноваційні технології (як педагогічні, так і виробничі). Їх ефективне впровадження в професійній освіті залежать від здатності викладачів до творчого використання, варіативності та модифікації інноваційних технологій з урахуванням особливостей педагогічної взаємодії, а також змін в освітніх, технологічних і соціальних трендах (Radkevych, Kravets, Herliand, Radkevych, & Kozak, 2021). Головним рушієм втілення інновацій є педагоги-практики, саме на них покладається реалізація нововведень, і від того, наскільки педагоги здатні швидко засвоювати та звершувати задумане, залежить ефективність досягнення освітніх цілей. А відтак, відбуваються трансформації у системі підготовки педагогічних кадрів.

Враховуючи швидкісні темпи розвитку виробничих, інформаційних, цифрових, нанотехнологій і кібертехнологій, а також появу нових форм комунікацій та взаємодії, виникає проблема моніторингу інновацій, опанування нових технологій та втілення їх у освітні процеси з метою підготовки молоді до постійного саморозвитку. Роль сучасного викладача настільки змінилася з носія знань, умінь та навичок на провідника у світ науки, що йому доводиться самому постійно вдосконалюватися, змінювати підходи до навчання та постійно опановувати нові технології. Відповідно вважаємо, що говорити про необхідність формування лише комплексу загальних та фахових компетентностей у майбутніх викладачів закладів професійної освіти на сьогодні вже недостатньо, і професійна педагогічна підготовка потребує нових підходів і, можливо, має розширитися до рівня формування інноваційної культури майбутніх фахівців.

Глобалізаційні процеси модернізації змісту освіти змусили заклади вищої освіти перемістити акценти в навчанні та дослідницьку діяльність з метою підвищення інноваційної культури серед своїх студентів. Дедалі більше університетів зосереджуються на дослідницькій діяльності для

підвищення репутації та рейтингів, що, у свою чергу, позитивно впливає на набір студентів, зовнішнє фінансування та конкурентоспроможність випускників на ринку праці. Дослідження інноваційної культури здебільшого проводяться у сфері управління, однак питання набуває все більшої актуальності в галузі освіти.

Розвиток інноваційної культури викладачів грає важливу роль в сучасних процесах модернізації змісту освіти. Інноваційна культура викладачів допомагає створювати актуальні, цікаві та ефективні програми навчання, впроваджувати сучасні методи та педагогічні підходи, що відповідають вимогам сучасного суспільства. (Шовкова, 2023b)

Важливим етапом нашого дослідження є аналіз понятійного поля «інноваційної культури», що дозволить не лише розкрити її суть, але й розробити якісну модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Серед наукових публікацій, значна кількість досліджень спрямована на вивчення культури викладача. Праці І. Беха, В. Гриньової, І. Зязюна, І. Ромащенко, С. Чорної присвячені розкриттю даного питання. Ключовими елементами визначень, які подають науковці, є визначення культури викладача як складової загальної культури особистості.

Необхідно наголосити, що виокремлення культури викладача від загального поняття культури особистості є дещо відносним і пов'язане, насамперед, з професійною орієнтацією, особливостями педагогічної діяльності, спрямованої на формування особистості, здатної до збереження та збагачення культури суспільства. Розвиток культури викладача є складною динамічною системою, яка передбачає використання значної кількості інструментів педагогічного впливу, зокрема різних методів, засобів, форм організації, реалізації та регуляції педагогічної діяльності.

Формування культури особистості відбувається під впливом суспільного оточення, перш за все, – родини, пізніше навчального закладу тощо. З огляду на це, вважаємо, що педагогічний колектив є ключовим

чинником розвитку культури майбутнього викладача. Індивідуальність викладача є засобом передачі культури до здобувачів освіти. У результаті міжособистісних стосунків учасників освітнього процесу відбувається розвиток основних елементів культури майбутнього викладача – поведінкового та матеріального. Професійна культура викладача проявляється через взаємодію між учасниками освітнього процесу, спрямовану на досягнення цілей навчальної діяльності.

Серед елементів педагогічної культури викладача у науковій практиці переважно виділяють: педагогічну спрямованість, психолого-педагогічну ерудицію та інтелігентність; моральні, естетичні та етичні цінності; педагогічну майстерність і творчість; уміння гармонійно поєднувати навчально-виховну та навчально-дослідну роботу; систему професійно-педагогічних якостей; стиль професійного спілкування; підвищену вимогливість до себе; розвиток потреби у самовдосконаленні. (Філоненко, 2022)

Педагогічна культура, за визначенням В. Сухомлинського (2005, с. 205), є мистецтвом і технологією взаємодії педагога з учнями. Вона охоплює багатогранність, досконалість і тонке володіння методами навчання, подібно до того, як музикант вправно грає на скрипці.

На нашу думку, сутність поняття «педагогічна культура викладача» вдало передається через його розуміння як поєднання загальної культури та професійної майстерності в освітньому процесі, що свідчить про високий рівень духовного розвитку педагога (*Педагогічна майстерність*, 2004, с. 6).

В. Гриньова (2013, с. 22) трактує педагогічну культуру викладача як педагогічну систему, що водночас є її елементом. Вона інтегрує педагогічні цінності, які взаємопов'язані та формуються у процесі професійної діяльності та спілкування, впливаючи на їхній характер і рівень.

С. Чорна (2007, с. 114) визначає педагогічну культуру як взаємозв'язок інтелектуальних, загальнокультурних, духовних і моральних цінностей, а також професійних знань та навичок, що забезпечують ефективність освітньо-виховного процесу.

О. Ігнатович (2009, с. 9) пропонує кілька підходів до трактування цього поняття: як динамічну систему, що базується на загальній культурі особистості й включає знання, цінності та методи діяльності; як інтегративну підсистему соціальної системи, що взаємопов'язана з суспільними процесами, сприяє творчій діяльності вчителя й формуванню його мислення; як полікомпонентну структуру, що охоплює педагогічні потреби, здібності, емоційність, уяву, мислення, художній талант та методи педагогічного впливу.

Отже, культура викладача охоплює професійні знання, педагогічні вміння, моральні цінності та особистісні якості, які забезпечують ефективну та етичну взаємодію з учнями та колегами (Шовкова, 2017а, 2020). І. Ромащенко (2013) зазначає, що професійна культура викладача є умовою самореалізації педагога та включає сукупність професійних знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Професійна культура викладача, що включає цінності, норми, переконання та практику, спільні в межах професії, відіграє вирішальну роль у формуванні установок і поведінки викладача у нових невизначених ситуаціях та вирішенні нетипових завдань. Професійна культура викладача охоплює широкий спектр аспектів, включаючи спільні знання, етичні міркування, стандарти поведінки, методи роботи, а також спільні цілі та амбіції. (Шовкова, 2017с) Вона формується через соціалізацію в рамках освітніх програм, професійних спільнотах і на робочому місці. (Kravchenko et al., 2024)

Першочерговою ознакою розвитку професійної культури педагога науковці (С. Буднік, І. Зязюн, С. Мельничук, Г. Падалка, Г. Сотська, А. Федь, Л. Фірсова та інші) почали виділяти естетичну культуру, яка охоплює естетичне виховання, розвиток естетичних потреб та естетичних смаків, формування естетичних ідеалів та почуттів, культуру мовлення, естетику педагогічної поведінки, естетику зовнішнього вигляду тощо. (Сотська, 2013)

Мова є головним інструментом педагогічної діяльності, тому мовленнєва та комунікативна культура залишається під детальною увагою

дослідників А. Бойко, В. Гриньової, І. Зимньої, І. Зязюна, А. Мудрик, В.Пасинок, Н. Флегонтової та інших. Педагогічне мовлення виконує ряд важливих функцій повідомлення, інформування, позначення, впливу, вираження ставлення, переконання, а також організаційну та комунікативну функції, а відтак належить до важливих складових професійної підготовки майбутніх викладачів.

Професійна педагогічна діяльність настільки багатогранна, що серед наукових напрямів її удосконалення обговорюються різні аспекти. Зокрема, виділяється важливість формування дослідницької культури здобувачів вищої освіти, яка сприятиме активній участі студентів у дослідницькій діяльності та сприятиме їхньому довгостроковому професійному розвитку (Tytarenko et al., 2024). Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти в цілому та майбутніх педагогів зокрема, є одним із методів залучення молоді до проєктної діяльності. Адже сучасне виробництво, підприємництво, технології та інші сфери продуктивної діяльності людини базуються на проєктуванні, як комплексному процесі створення нового об'єкта чи досягнення виробничих цілей. Тому на вістрі розвитку освітньої галузі вже десятки років залишається проєктна діяльність.

У контексті розвитку професійно-технічної освіти проєктна діяльність є інноваційним напрямом. Якщо проєктне навчання розпочало втілюватися в технологічній та загальній середній освіті ще в кінці минуло століття, то в навчальному процесі підготовки робітників навчальні проєкти почали впроваджувати зовсім недавно. Дослідженню питання формування проєктної культури у майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти присвячені праці таких учених, як І. Андросук, Л. Бережна, А. Брехунець, В. Козленко, С. Кравець, Н. Коваленко, Д. Луп'як, О. Марущак, В. Сидоренко, Л. Хоружа та інших. Проєктна культура в освітньому процесі виступає ключовою складовою інноваційних змін, сприяючи підвищенню якості навчання, розвитку самопізнання, усвідомленню особистістю власних шляхів та можливостей для самореалізації й особистісного вдосконалення. Вона

передбачає, що педагог орієнтуватиметься на інноваційні тенденції, уникатиме шаблонності у своїй діяльності та гнучко підходитиме до вибору педагогічних методів, форм і засобів навчання (Козленко, 2023).

Важливим аспектом розвитку проєктної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти є усвідомлене ними сприйняття морально-ціннісної системи, моральної культури суспільства та вмотивоване прагнення до її збереження й примноження, розвитку культури професійного середовища та самореалізації в цьому середовищі шляхом здійснення проєктної діяльності, спрямованої на розв'язання актуальних завдань, упровадження інновацій, створення нових технологій, продуктів, ресурсів тощо. (Кравець, 2022)

Сучасний викладач переважно виступає в ролі тьютора, фасилітатора, наставника, що пропонує партнерську взаємодію між суб'єктами освітнього процесу, підтримує толерантні й паритетні відносини між викладачами та студентами на шляху до формування професійних компетентностей фахівців. Він повинен бути спроможним до пошуку й адаптації передового педагогічного досвіду в свою практичну діяльність; готовим до застосування інноваційних підходів, прийомів методів викладання, розробки і впровадження власного методичного продукту тощо. (Кайда, Пасик-Косарева, & Розум, 2021)

Зазначене вище вказує на те, що викладач бути готовим до здійснення інноваційної науково-педагогічної, методичної діяльності. Таким чином, ряд науковців (Н. Грицай, Н. Кайда, І. Княжева, С. Огуй, О. Павленко, Н. Пасик-Косарева, А. Розум, Н. Салига та інші) розглядають методичну культуру як один з важливих складників професійного становлення викладача.

Професійна культура має потенціал не лише сприяти розумінню та прийняттю інноваційних освітніх процесів, а й активно впроваджувати інноваційні технології на практиці, заохочувати до постійного самовдосконалення та вивчення інновацій у галузі знань. Тому, вважаємо за необхідне звернутися до аналізу терміну «інновація». Проведена наукова

розвідка дозволяє сформулювати два основні підходи до трактування терміну. Так, частина науковців розглядає інновацію як процес упровадження нового (технологій, методів, засобів) з метою отримання якісно нового стану (Ю. Будас, І.Гавриш, О. Дубасенюк, К. Кириленко, І. Коновальчук, Л. Шевченко та інші), а частина – як результат цих самих упроваджень (О. Амацьєва, Н.Гавриш, І. Дичківська, В. Загвязинський, Л. Мільто та інші).

Ключовою характеристикою інновації є її вплив на загальний рівень професійної майстерності педагога, а також здатність розширювати інноваційний простір освітнього середовища як у навчальному закладі, так і на регіональному рівні (Дубасенюк, 2014).

Інновації передбачають повну або часткову зміну в виконанні або баченні речей. Вони можуть стосуватися ідей, поведінки, знань, навичок, продуктів, послуг, процесів, методів виробництва та системи управління. Оскільки технологічні інновації є більш помітними (наприклад, нові машини, обладнання та інструменти), нетехнологічні нововведення є більш абстрактними, менш очевидними та дещо складнішими для сприйняття. До таких інновацій належать освітні, управлінські та маркетингові. (Шовкова , 2023с, с. 201)

Спираючись на особливості впровадження інновацій у сфері освіти, найбільш ефективними можна вважати як нові, так і вдосконалені освітні, дидактичні, виховні та адміністративні системи. Завдяки ним відбувається розвиток творчої, активної особистості, здатної адаптуватися до динамічних змін сучасного світу. Освітні інновації як цілісне явище мають інтегративний характер, що включає такі складові, як інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал та інноваційне середовище (Дубасенюк, 2014). Підходи до трактування поняття «інноваційна педагогічна діяльність» різняться. Цю тему активно досліджували такі науковці, як І. Дичківська, Л. Даниленко, І. Зязюн, В. Кремень, І. Соколова та інші.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014), основним завданням інноваційної діяльності є здобуття нових наукових знань шляхом

проведення досліджень та розробок, а також їх застосування для створення та впровадження конкурентоспроможних технологій. Це, у свою чергу, сприяє інноваційному розвитку суспільства та підготовці фахівців нового покоління.

Відповідно до визначення у «Глосарії термінів і понять» (2015), інноваційна педагогічна діяльність – це усвідомлений процес удосконалення освітньої практики, що базується на аналізі попереднього педагогічного досвіду. Вона спрямована на оновлення та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення якісно нових результатів та формування сучасних підходів до викладання.

Деякі дослідники формулюють визначення поняття як «діяльність людини, що породжує якісно нове, до того неіснуюче, виконує функцію суттєвої зміни, розвитку способів і механізмів функціонування різних структур у тих чи інших галузях життєдіяльності людини» (Кириленко, 2020). За твердженням Л. Ващенка (2005), інноваційна педагогічна діяльність є багатокомпонентним процесом, що за своїми формами, характером і результатами відображає здатність освітян генерувати та впроваджувати нові ідеї, аналізувати моніторингові дані, розробляти нові педагогічні концепції, презентувати отримані результати та створювати умови для їх реалізації в освітній системі.

Л. Шевченко (2013) визначає інноваційну педагогічну діяльність як складне явище, що охоплює різні за цілями та сутністю види діяльності. Вона відповідає основним етапам розвитку інноваційних процесів і спрямована на вдосконалення педагогом власної системи роботи.

І. Коновальчук (2015) розглядає суть інноваційної діяльності через призму трансформації педагогічних систем, технологій і процесів, що здійснюються суб'єктами освіти. У результаті таких змін відбувається не лише вдосконалення навчального середовища, а й розвиток самих педагогів.

І. Дичківська (2004, 2018) пропонує кілька визначень цього поняття. У ранніх дослідженнях авторка трактує інноваційну педагогічну діяльність як цілеспрямований процес, що базується на аналізі педагогічного досвіду, який

спрямований на трансформацію навчально-виховного процесу, отримання нового знання та вдосконалення педагогічної практики (2004). У пізніших роботах вона визначає її як складну систему, що включає різні за характером і цілями види діяльності, які відповідають етапам розвитку інноваційних процесів і сприяють оновленню власної педагогічної роботи (2018).

І. Гавриш (2006) характеризує інноваційну педагогічну діяльність як багаторівневий процес, спрямований на створення, впровадження та поширення педагогічних новацій, які вдосконалюють теоретичні й практичні аспекти освіти.

Ю. Будас (2010) визначає інноваційну педагогічну діяльність як найвищу форму педагогічної творчості, що охоплює генерування та впровадження інноваційних ідей, оновлення теорії та практики освіти, відхід від традиційних підходів і стандартних методів, що сприяє розвитку нестандартного мислення та пошуку нових шляхів розв'язання професійних завдань (с. 10).

На думку Т. Демиденко (2004), інноваційна педагогічна діяльність є складним інтегративним утворенням, яке включає різноманітні за своїми цілями та змістом види робіт, що відображають основні етапи інноваційних процесів і спрямовані на оновлення підходів до викладання.

В. Сафіулін (2004) трактує інноваційну діяльність педагога як процес впровадження сучасних методик, технологій і нових педагогічних концепцій, що забезпечують відмову від шаблонних підходів, сприяють оновленню змісту освіти та відкривають нові можливості для творчості педагогів.

Л. Мільто (2015) виділяє ключові складові інноваційної педагогічної діяльності, які формують її структурну основу:

- мотиваційний компонент – ставлення педагога до інновацій, де головну роль відіграє прагнення до самовдосконалення, усвідомлення потреби підвищення рівня власної професійної майстерності та бажання досягти кращих результатів;

- креативний компонент – творча активність викладача, що дозволяє адаптувати, трансформувати та впроваджувати наявний педагогічний досвід відповідно до специфічних умов навчального процесу;

- технологічний компонент – здатність педагога розробляти, прогнозувати, реалізовувати та аналізувати результати нововведень у навчальній практиці;

- рефлексивний компонент – уміння педагога критично оцінювати власну професійну діяльність, аналізувати її ефективність та вносити необхідні корективи;

- когнітивний компонент – рівень знань педагога щодо сучасних навчальних технологій та його педагогічне мислення.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність – це заснована на творчому осмисленні практичного педагогічного досвіду комплексна цілеспрямована педагогічна діяльність, метою якої є досягнення вищих результатів, одержання нового знання та формування якісно нової педагогічної практики. (Шовкова, 2022d, с. 285)

Окрему увагу варто приділити поняттю готовності до педагогічної діяльності, що в наукових дослідженнях трактується як система інтегративних особистісних характеристик викладача, які забезпечують його здатність до ефективного навчання й виховання молоді. Науковці зазначають, що найдоцільніше у контексті розвитку педагогічних якостей вживати поняття «формування».

За визначенням О. Ігнатюк та І. Яковенко (2007), поняття «готовність до педагогічної діяльності» є цілісною системою інтегративних якостей особистості, що включає індивідуальні особливості випускника закладу вищої освіти. Ця система сприяє забезпеченню розвивального характеру педагогічного впливу на кожного учня в процесі освітньої діяльності.

У своїй праці Л. Мільто (2015) також наголошує, що поняття «інноваційна педагогічна діяльність» охоплює інноваційну культуру педагога. Інноваційна культура являє собою сукупність норм, методів і підходів до

впровадження педагогічних інновацій. Вона є визначальним механізмом, що формує професійну активність викладача, проявляючись у його ініціативності, готовності до освоєння сучасних методик і застосування новітніх технологій. Інноваційна культура задає напрями педагогічної діяльності, знаходячи відображення в культурних нормах професійної поведінки викладача.

Попри значущість цього поняття, універсального визначення терміну «інноваційна культура» поки не існує, а його застосування в освітньому контексті залишається недостатньо дослідженим.

Згідно з Законом України «Про пріоритетні галузі інноваційної діяльності в Україні» (2003), інноваційна культура визначається як один із компонентів інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, соціально-психологічної та загальнокультурної підготовки як окремої особистості, так і суспільства загалом, до сприйняття й реалізації ідей розвитку державної економіки на інноваційних засадах.

П. Друкер (2020) визначає інноваційну культуру як форму сучасної культури, пов'язану з функціонуванням структур постіндустріального суспільства, розвитком інформаційної культури. Сутність даного поняття полягає у всебічному впровадженню інновацій, які базуються на останніх новітніх технологіях та зберігають динамічну єдність старого, сучасного та нового.

Здійснений аналіз термінологічного апарату дозволив систематизувати визначення терміну «інноваційна культура». Дехто з дослідників розглядає у своїх працях інноваційну культуру як складову загальної культури.

Р. Миленкова (2008) визначає інноваційну культуру як невід'ємну складову загальної культури особистості, що являє собою систему цінностей, знань, норм, умінь і навичок, спрямованих на створення та впровадження інновацій. Ці елементи формуються та розвиваються впродовж навчання у закладах вищої освіти, що, за відповідних умов, сприяє реалізації інноваційного потенціалу особистості в різних сферах діяльності.

На думку дослідниці, інноваційна культура є впорядкованою системою цінностей, яка поєднує матеріальні та ідеальні компоненти. Вони проявляються як у структурі свідомості й поведінки особистості, так і в її взаємодії з реальним середовищем, де ця система функціонує. Визначення рівня сформованості інноваційної культури пропонується здійснювати за такими критеріями:

- ціннісні орієнтації – включають інноваційні, загальнокультурні та професійні цінності, що сприяють самовдосконаленню;
  - творчий потенціал – відображає рівень креативності, відкритості до змін та здатності сприймати нововведення;
  - технолого-інформаційна підготовка – охоплює вміння працювати з інформаційними технологіями, використовувати методи інноваційного вирішення проблемних завдань і здійснювати впровадження новацій.
- (Миленкова, 2008)

Водночас В. Балабанов (2004) трактує інноваційну культуру як особливу форму загальної культури, яка відкриває нові історичні перспективи. На його думку, ця форма культури виникла внаслідок прагнення суспільства до духовного та матеріального оновлення. Вона слугує важливим фактором позитивних змін у житті людей і є ключовим соціально-психологічним чинником суспільного розвитку в XXI столітті.

Як «різновид організаційної культури, який сформулювався за рахунок прагнення людини до кращих та якісних змін у їхньому житті, що є важливим соціальним аспектом суспільного розвитку» розглядають дане поняття Л. Балабанова & О. Сардак (2007, с. 388). Організаційна культура відіграє вирішальну роль у формуванні ставлення та поведінки працівників, а також готовності сприймати та впроваджувати зміни, пов'язані професійною діяльністю. Організаційна культура викладача пронизує професійне середовище й відіграє вирішальну роль у досягненні цілей сталого розвитку (Kravchenko, & Vynnychuk et al., 2024), визначає стратегії особистісного розвитку та готовність до реалізації та підтримки ініціативи розвитку освітніх

процесів. Таким чином, організаційна культура через систему цінностей, норм, стратегій націлена на розвиток та впровадження інновацій.

Цікавим є розуміння інноваційної культури як соціального феномену. Дослідники С. Биконя (2006) та Т. Боголіб (2006) розглядають її як інструмент взаємодії людини з новими компетентностями, тобто готовність і здатність соціуму до інновацій в усіх сферах життєдіяльності.

У Соціологічній енциклопедії (2008) інноваційна культура розглядається через систему цінностей. Вона визначається як складова загальної організаційної культури колективу, що включає діяльність індивідів, груп або суспільства в цілому, спрямовану на формування інноваційних норм, стандартів поведінки та цінностей. Основна мета цього процесу – забезпечення активної участі в інноваційних процесах і усвідомлення значущості інноваційної діяльності як невід'ємного елемента сучасної реальності.

Подібний підхід простежується в роботах В. Носкова, А. Кальянова та С. Єфросініної (2005), які визначають інноваційну культуру як систему цінностей, що узгоджуються з динамікою інноваційного розвитку суспільства, держави, регіонів та організацій. Науковці наголошують, що вона також відображає індивідуально-психологічні характеристики особистості та ключові соціальні цінності, які сприяють становленню та розвитку людини як активного учасника інноваційної діяльності.

У зарубіжній літературі деякі автори визначили інноваційну культуру як багатовимірний контекст і конструкції (Stock et al., 2013), але воно досі залишається часто використовуваним поняттям. Також, цей термін часто розглядається як самоочевидне явище, що може бути описане дещо універсальним набором характеристик. Інноваційна культура – це середовище та культура (Xie et al., 2016), яка підкреслює участь та стимулює зростання та продуктивність (Tian et al., 2018). Однак, залишається потреба в консенсусі щодо його вимірів або детермінант (Eynde et al., 2015; Jucevicius, 2010). Деякі автори розглядали інноваційну культуру як вимір організаційної культури,

посилаючись саме на ставлення до інновацій, технологій, обміну знаннями, підприємницькій діяльності та частини основних інноваційних можливостей. (Anderson et al., 2012; Alm & Jonsson, 2014) і складається з технологічних бачень, дослідницьких традицій, систем цінностей тощо, які поділяють ті, хто бере участь в інноваційному процесі (Jucevicius, 2010).

Дещо спрощеним є визначення інноваційної культури Л. Овсяннікової (2005) – «це процес і продукт інноваційної діяльності, тобто сукупність того, що інноватор створює і як він це створює» (с. 9).

О. Аматыєва та Н. Гавриш (2002) розглядають інноваційну культуру як такий рівень професійної майстерності, що проявляється у здатності педагога критично аналізувати нові ідеї, а також у його готовності творчо засвоювати й упроваджувати у власну діяльність усе прогресивне та актуальне.

І. Дичківська (2019) визначає інноваційну культуру педагога як систему педагогічних засобів, що були засвоєні особистістю і забезпечують її інноваційний стиль діяльності, де ключовим елементом є система цінностей інноваційного характеру.

На думку О. Ігнатович (2019), інноваційна культура особистості являє собою сукупність методів організації та реалізації інноваційної діяльності, основою якої є потреба у відкритті нового, активність у реалізації інноваційних ідей, наявність відповідного інтелектуального потенціалу, досвіду та ціннісного ставлення до створення й використання інновацій. Ці характеристики визначають рівень інноваційності особистості та ступінь ефективності її інноваційної діяльності. Крім того, дослідниця (2009) зазначає, що професійна інноваційна культура охоплює знання, уміння й досвід, необхідні для комплексного впровадження та засвоєння інновацій у сфері освіти, зберігаючи динамічну рівновагу між традиційними, сучасними та новаторськими елементами освітнього процесу.

С. Беляєв та І. Степанець (2023) підкреслюють, що інноваційна культура викладача педагогічного закладу освіти є важливою складовою його інноваційного потенціалу. Вона відображає рівень професійної підготовки та

здатність ефективно розвивати інноваційний потенціал закладу вищої освіти, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу.

На наш погляд, інноваційна культура викладача закладу професійної освіти – духовна сутність педагогічної діяльності, ціннісного ставлення, креативного мислення, мотивуючої регуляції та цілісного професійного розвитку особистості, спрямована на організацію якісно нового освітнього процесу.

Баяновська М. & Опачко М. (2014) для визначення сутності духовного розвитку пропонують такі критерії як «світоглядний (гуманістична спрямованість, переконаність, принциповість, відкритість до нового, культура педагогічного мислення, система позитивних ціннісних орієнтацій, толерантність); моральний (чесність і правдивість, доброта і милосердя, обов'язок і відповідальність, дисциплінованість, альтруїзм і безкорисливість, товаристкість і колегіальність, простота і скромність); естетичний (музичні смаки та уподобання, артистизм, художньо-мистецькі запити, гармонійність у сприйнятті світу, відчуття смаку і міри, цілісність у сприйнятті мистецьких образів, чутливість, емоційність, проникність і глибина, охайність і чистота, внутрішня інтелігентність); творчий (потребнісно-мотиваційні ціннісні установки, багатство ідей, різносторонність, конструктивізм, оптимізм, креативність, критичність мислення); регулятивний (саморегуляція, самоактуалізація, самонавіювання, самоаналіз, самореалізація) тощо». (с.30)

Безперечно, сутність цього поняття тісно пов'язана з розвитком професійної педагогічної культури викладача, що включає дослідницьку, організаційну, проєктну та естетичну складові. Кожна з них спрямована на вдосконалення особистості педагога та сприяє активному впровадженню інновацій у навчальний процес. (Шовкова, 2023b)

Рис. 1.1. Культура викладача

Узагальнюючи різноманітні думки щодо формування культури викладача ми дійшли висновку, що феномен культури у різних його проявах в контексті розвитку особистості викладача передбачає здатність до саморозвитку, навчання й опанування новими технологіями, впровадження нових теорій, концепцій, методик в професійній діяльності. Таким чином, можна визначити, що інноваційна культура викладача є не окремим особистісним надбанням, а може бути узагальнюючим феноменом професійного зростання як майбутнього педагога, так і практикуючого викладача (рис. 1.1).

Культура має багато шарів (тобто цінності, норми, переконання та базові припущення); ці рівні мають бути розподілені між учасниками освітнього процесу (студентами, науково-педагогічними працівниками, допоміжним персоналом, адміністрацією тощо); на культуру соціально

впливає середовище, традиції та інновації, які визначають поведінку учасників освітнього процесу.

Успішне формування інноваційної культури викладача забезпечується врахуванням трьох ключових концепцій процесу професійної підготовки.

Концепція безперервного навчання передбачає постійне оновлення знань і навичок, розвиток гнучкості мислення та адаптацію до змін в освітньому середовищі. Концепція технологічного розвитку спрямована на інтеграцію сучасних технологій у навчальний процес, використання цифрових інструментів та методик, що сприяють ефективному засвоєнню матеріалу. Концепція творчої педагогіки наголошує на креативному підході до навчання, формуванні інноваційного мислення та створенні умов для розвитку самостійності, ініціативності й критичного аналізу у студентів. Комплексне поєднання цих концепцій сприяє становленню викладача як носія інноваційної культури, здатного ефективно реалізовувати сучасні освітні практики.

1.3. Методологічні підходи до розвитку інноваційної культури викладача

Формування інноваційної культури викладача закладу професійно-технічної освіти ґрунтується на поєднанні різних наукових підходів, що забезпечують інтеграцію сучасних педагогічних, психологічних та технологічних знань у професійну діяльність. Проведений теоретичний аналіз феномену інноваційної культури викладача дозволяє розглядати її в контексті професійної педагогічної підготовки, спрямованої на формування готовності майбутнього викладача до творчої діяльності, прийняття освітніх змін та активне використання інновацій. Такий процес фахової підготовки передбачає взаємозв'язок усіх його компонентів, від мотиваційного та когнітивного до творчо-діяльнісного, включаючи рефлексивні аспекти педагогічної практики.

Цілеспрямований, логічно організований, систематизований процес фахової підготовки майбутніх викладачів, здатних реалізовувати інноваційні

технології у своїй педагогічній діяльності спирається на ряд методологічних принципів, зокрема: безперервного професійного розвитку, що забезпечує оновлення знань і навичок відповідно до сучасних тенденцій освіти та технологій; принцип інтеграції науки та практики, що сприяє застосуванню новітніх наукових досягнень у викладацькій діяльності; принцип відкритості до інновацій передбачає готовність викладача до змін, освоєння нових педагогічних підходів і методик; принцип гнучкості та адаптивності дає змогу викладачеві ефективно реагувати на зміни в освітньому середовищі.

На формування інноваційної культури викладача позитивно впливають сучасні освітні технології, що сприяють інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес. Важливу роль відіграють також професійний розвиток і безперервне навчання, що забезпечують оновлення знань і вдосконалення педагогічних методик. Сприятливе освітнє середовище, орієнтоване на підтримку творчих ініціатив, стимулює викладачів до експериментування та впровадження новітніх підходів у викладанні. Взаємодія з колегами, участь у науково-практичних конференціях, обмін досвідом та співпраця з професійними спільнотами сприяють розширенню світогляду та вдосконаленню педагогічної майстерності. Крім того, наявність мотивації до саморозвитку, гнучкість мислення та здатність адаптуватися до змін є важливими факторами, що формують інноваційну культуру викладача. Підтримка з боку адміністрації навчального закладу та впровадження системи стимулювання інноваційної діяльності також відіграють значну роль у цьому процесі.

Основою для розробки системи розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів професійної освіти є аналіз методологічних підходів розвитку культури викладача.

Відповідно до узагальненого визначення С. Гончаренка, методологія педагогіки – це цілісна система знань, що охоплює структуру педагогічної теорії, принципи дослідницького підходу, а також методи отримання знань, які відображають педагогічну реальність. Вона також включає систему

діяльності, спрямовану на здобуття цих знань, обґрунтування концепцій, логіку, методи та критерії оцінювання якості педагогічних досліджень (*Енциклопедія освіти*, 2021).

У виданні «Енциклопедія освіти» розглянуто три основні рівні методології педагогічної науки. Найбільш загальний, базовий рівень – це філософські знання. Наступний рівень представлений загальнонауковою методологією, яка охоплює системний і діяльнісний підходи, особливості різних типів наукових досліджень, їхні основні етапи й елементи (зокрема, формулювання гіпотези, визначення об'єкта та предмета дослідження, постановка мети та завдань тощо). Найвищий рівень – це конкретна наукова методологія, яка включає комплекс специфічних методів, принципів і процедур дослідження (*Енциклопедія освіти*, 2021). Зазначений ієрархічний характер методології базується на концептуальних положеннях І. Блауберга та Е. Юдіна та розвинуто у працях С. Гончаренка (2008), М. Васильєвої (2003), Т. Рогової (2006).

Українська науковиця Л. Рибалко методологічні засади розкриває шляхом розкриття сутності методологічних підходів, а не характеристики рівнів, оскільки вони часто переплітаються (2008).

Методологічними підходами розвитку культури викладача вважаємо провідні положення *системного, синергетичного, суб'єктно-діялісного, аксіологічного, антропологічного, ресурсного, культурологічного та компетентнісного підходів*. На основі зазначеної системи теоретико-методологічних підходів розглядаємо процес розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі професійної підготовки.

Системний підхід. Головна ідея цього підходу полягає в тому, що властивості цілого не є простою сумою властивостей його частин, а виникають внаслідок взаємодії між ними. Тобто, у процесі роботи необхідно комплексно вивчити об'єкт дослідження або його перетворення, зокрема, виявити різноманітні типи зв'язків окремих частин або компонентів, їх

взаємозалежність, розкрити частини системи та звести у єдину структуровану взаємопов'язану ієрархічну теоретичну картину. Логічна послідовність, яку вимагає використання системного підходу, сприяє послідовному та стабільному пошуку, ґрунтовному аналізу та визначенню слабких місць.

Метою системного підходу є глибоке пізнання складних соціальних систем, наприклад педагогічних, для їх успішного розвитку та вдосконалення, а завданнями – орієнтація уваги дослідника на виявлення закономірностей розвитку системи, розробка методів дослідження складних об'єктів, проєктування нових систем або вдосконалення існуючих, зокрема, педагогічних, передбачення майбутніх змін і тенденцій розвитку.

Засновником системного підходу є австрійський біолог Л. Берталанфі (1960), також важливими є роботи присвячені використанню системного підходу в педагогіці таких науковців як Н. Волкова (2016), О.Глузман (1998), О. Дубасенюк (2015), А. Ковальова (2005), В. Лозова (2023), Н. Салига (2016), С. Харченко (2016), Ю. Шабанова (2014) та ін.

Науковці розглядають систему як організовану сукупність взаємопов'язаних елементів, які, діючи спільно, створюють щось нове – якість, властиву лише цілій системі, а не окремим її компонентам.

У контексті педагогічної системи компонентами виступають такі частини як «мета, завдання, стратегія, структура, функції, принципи, зміст, засоби (прийоми, методи, форми, технології), системоутворювальний фактор, умови, критерії, показники, рівні, результати, напрями розвитку системи» (Рибалко, 2008, с. 45). Між цими елементами існують різноманітні зв'язки, саме вони наділяють систему особливими якостями, які не зводяться до суми властивостей окремих елементів. Глибокий взаємозв'язок та взаємозалежність системи призводять до виникнення нових властивостей, які різняться з індивідуальними характеристиками окремих елементів, а зміна хоча б одного компоненту може впливати на стан всієї системи.

Саме тому системний підхід має значний потенціал в процесі розвитку інноваційної культури. Комплексний підхід до вивчення проблеми значно

підвищує ефективність педагогічної діяльності, тому системний підхід був методологічною основою нашого дослідження на всіх етапах.

Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти з позиції системного підходу як процес якісних і кількісних змін, передбачає:

- вивчення інноваційної культури з позиції складнішого цілого – процесу формування та розвитку культури майбутнього викладача закладу професійної освіти;

- визначення мети розвитку інноваційної культури майбутнього викладача, позитивного впливу на успішність професійної підготовки і проєктування відповідної системи підготовки майбутніх викладачів;

- обґрунтування складників інноваційної культури майбутнього викладача закладів професійної освіти (креативність, гнучкість, вмотивованість, інноваційність, самовдосконалення, саморозвиток, комунікабельність, студентоцентрованість), які необхідні для реалізації загальної мети, але мають певну структуру, функції та розкривають сутність інноваційної культури;

- встановлення взаємозв'язків компонентів інноваційної культури, їх взаємозалежність та значущість для подальшого впливу, упорядкування для досягнення позитивного результату;

- встановлення впливу навколишнього середовища на розвиток інноваційної культури.

Синергетичний підхід пропонує нестандартний підхід до вивчення складних нелінійних систем, таких як особистість, які постійно змінюються і розвиваються. На відміну від традиційних підходів, синергетика фокусується на процесах самоорганізації та виникненні нових структур у таких системах. Вона розглядає особистість як відкриту систему, яка взаємодіє зі своїм оточенням і постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Хоча цей підхід не є беззаперечно прийнятим у педагогічній спільноті, ми вважаємо, що синергетика має великий потенціал для

педагогічних досліджень, оскільки дозволяє нам глибше зрозуміти процеси навчання та розвитку особистості.

Синергетика, що досліджує загальні принципи та механізми самоорганізації та структурної організації, дає змогу найповніше відобразити єдність усіх явищ буття. Вона сприяє формуванню універсальної процесуальної моделі світу, де взаємопов'язані всі аспекти існування – нежива та жива природа, людське життя і творчість, суспільство, культура й освіта, що утворюють нерозривну цілісність (Євтодюк, 2002).

Педагогічна синергетика «ґрунтується на домінуванні в освітній діяльності самоосвіти, самоорганізації, самоврядування і полягає в стимулюванні чи спонуканні суб'єкта з метою його саморозкриття і самовдосконалення, самоактуалізації в процесі співпраці з іншими людьми і з самим собою» зазначає І. Сальник (2014, с. 147).

Спираючись на твердження науковиці зауважимо, що синергетичний підхід в педагогіці передбачає насамперед відхід від лінійних моделей навчання, які орієнтовані на послідовне накопичення знань. Замість цього, акцент робиться на нелінійних процесах самоорганізації, де нові знання виникають в результаті взаємодії різних елементів системи. Такий підхід дозволяє розглядати навчальний процес як динамічну систему, яка постійно розвивається і змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

Ще однією відмінністю синергетичної педагогічної системи є хаос, як один з ключових елементів, що створює умови для виникнення нових ідей, нестандартних рішень та розвитку творчого потенціалу учнів. Педагогічний процес розглядається як простір, де хаос і порядок взаємодіють, породжуючи нові форми організації знань та досвіду.

Синергетичний підхід у педагогіці ставить у центр уваги особистість здобувача освіти, розглядаючи її як активного суб'єкта навчального процесу. Навчання розглядається як процес самоорганізації, де учень, взаємодіючи з оточенням, будує власні знання та навички. Педагог у цьому процесі виступає радником та фасилітатором, який створює умови для саморозвитку кожного

учня. Важливим елементом взаємодії окресленої системи є інтеграція когнітивних, емоційних та соціальних аспектів навчального процесу спрямоване на розвиток цілісної особистості. Вбачається зв'язок між пізнанням зовнішньої та внутрішньої реальностей.

Основні положення синергетичного підходу сприяють вирішенню таких ключових завдань у процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки:

- забезпечення нелінійного процесу професійного та особистісного розвитку майбутнього викладача, що повинен відбуватися в процесі фахової підготовки. Здобувачі освіти мають бути готовими до непередбачуваних ситуацій та адаптуватися до змін;

- впровадження інноваційних методів навчання та розвиток творчих здібностей майбутніх викладачів в процесі взаємодії всіх учасників освітнього процесу;

- формування професійної компетентності щодо реалізації інноваційної культури майбутніми викладачами закладів професійної освіти.

На наш погляд саме синергетична педагогіка забезпечує оптимізацію процесу підготовки педагогів завдяки комбінованому впливу всіх складових освітнього процесу.

Суб'єктно-діяльнісний підхід вважається одним з найвпливовіших в сучасній педагогіці та психології. Він розглядає людину не як пасивного спостерігача, а як активного суб'єкта, у якого засвоєння історичного досвіду відбувається в процесі діяльності спрямованої на явища та предмети навколишнього світу.

Основою суб'єктно-діялісного підходу Е. Клімова стала ідея особистісно-діялісного підходу розробленого Л. Велитченко (2006).

Особистісний підхід полягає в орієнтації професійної підготовки вчителя на індивідуальність як основну мету, суб'єкта навчання, кінцевий результат і ключовий критерій успішності й ефективності освітнього процесу. Попри існування різних інтерпретацій поняття «особистість» (у психолого-

педагогічній літературі налічується понад 70 теорій про особистість), цей підхід передбачає визнання особистості як продукту соціального розвитку, носія культури, з її унікальними якостями, інтелектуальною та моральною свободою (Велитченко, 2006). Такий підхід є основою для експериментальної перевірки нашої моделі та визначення напрямків подальших досліджень.

На відміну від особистісно-діяльнісного підходу, де поняття «особистість» та «діяльність» поєднуються через «взаємодію», у суб'єктно-діяльнісному підході концепти поєднуються як базові чинники розвитку особистості.

С. Шехавцова зазначає, що суб'єктний підхід «більше зорієнтований на розвиток внутрішнього світу», «розвиток особистісних та суб'єктних якостей людини» (Шехавцова, 2016; 2017). Суб'єктно-діяльнісний підхід, як зазначає дослідниця, базується на тісному зв'язку між особистістю та її діяльністю, а також на тому, що зовнішні впливи на людину завжди опосередковуються її власним життєвим досвідом. Це сприяє розкриттю потенціалу особистості як суб'єкта діяльності та формуванню її суб'єктності. У межах цього підходу процес розвитку суб'єктності стає центральним в освітньому процесі, оскільки забезпечує побудову ефективної взаємодії між учителем і учнем на основі суб'єкт-суб'єктних відносин та принципів діалогічного спілкування. (Шехавцова, 2017)

Використання суб'єктно-діяльнісного підходу дозволяє розкрити приховані, індивідуальні динамічні процеси психіки, які активізуються в ході трудової діяльності, через осмислення, створення образу майбутнього продукту, результату, ефекту, а також способів його досягнення.

Сферою суб'єкт-об'єктних та міжсуб'єктних відносин є *аксіологічний* або *ціннісний підхід*. На думку Т. Антоненко, для ефективного впровадження аксіологічного підходу в освітньому закладі необхідно створити сприятливе творче середовище, що базується на ключових принципах педагогічної аксіології. Ці принципи враховують широкий спектр емоційно-чуттєвих, когнітивних, поведінкових та мотиваційних аспектів, а також світоглядних

структур, які формують світобачення, світосприйняття та ставлення до навколишнього світу. (Антоненко, 2009)

Деякі дослідники, що підтримують акмеологічний теоретико-методологічний підхід, переконані, що креативна самореалізація є ключовою потребою, яка лежить в основі особистісної та смислової активності. Вона спонукає індивіда до безперервного самовдосконалення і розвитку (Євтух, & Скорик, 2020; Пинзеник, & Орбан, 2024). Розвиток особистості викладача неодмінно має спрямовуватися на розвиток здобувачів освіти, з якими контактує в навчальному процесі педагог. Самовдосконалення педагога повинно сприяти розвитку та саморозвитку його учнів, адже педагогічна праця ставить акценти на співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу. У руслі аксіологічного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів провідною виступає потреба у вихованні активної особистості, здатної опанувати систему цінностей, знань і вмінь, регулювати власну діяльність на засадах системи професійних цінностей і ціннісних установок. (Винничук, 2022)

Культурологічний підхід у процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти розглядається як методологічна основа, що дозволяє інтегрувати освітній процес у широкий культурний контекст. Він передбачає осмислення освіти як складової культурного простору, в якому педагог не лише опановує інноваційні технології, а й формує власну систему цінностей, орієнтовану на гуманізацію та гуманітаризацію професійної діяльності. Ключовим принципом цього підходу є культуровідповідність, що забезпечує органічне поєднання наукового знання з духовно-ціннісними орієнтирами, сприяючи розвитку здатності до самовизначення, творчої самореалізації та культурного саморозвитку. Таким чином, інноваційна культура майбутніх викладачів не лише засвоюється як сукупність новітніх технологій і методик, а й формується в умовах цілісного культурного середовища, яке наповнене людськими

смыслами та сприяє становленню особистісно-орієнтованої педагогічної діяльності.

Варто зазначити, що «цінності можна розглядати як ключову складову готовності майбутнього викладача до професійної педагогічної діяльності, що є неподільною, сутнісною, інтегральною характеристикою особистості педагога-професіонала і є умовою та передумовою результативної професійної та інноваційної діяльності, збірною рисою професійної культури викладача й метою професійного самовдосконалення». (Шовкова, 2021а, с. 61)

У результаті проведеної нами розвідки (Шовкова, 2021а) можемо констатувати, що використання аксіологічного підходу дозволить досягти таких цілей розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів:

- опановування основними гуманістичними прагненнями людини, які інтегровані у зміст професійної підготовки майбутнього викладача. Організація освітнього процесу передбачає засвоєння знань про різні групи цінностей, зокрема під час вивчення дисциплін природничого, гуманітарного та природничого циклів, адже вони є основою гуманістичних прагнень людини;

- трансформація цінностей у ціннісні орієнтації. Саме ціннісні орієнтації відображають ставлення особистості до себе та навколишнього світу. Оскільки майбутній викладач закладу професійної освіти має не лише розуміти цінність процесів саморегуляції та усвідомленого саморозвитку, а й виступати особистістю, яка формує мотиваційно-ціннісні сфери учня (даний аспект вимагає особливої уваги). В освітньому процесі майбутніх викладачів розвиток ціннісних орієнтацій виступає як одне із завдань професійної підготовки у закладі вищої освіти. З огляду на це, аксіологічний підхід розглядається через призму задоволення професійних потреб майбутнього викладача та усвідомлення ним загальнолюдських ідеалів і педагогічних цінностей;

- усвідомлення майбутнім викладачем цінностей (як на груповому, так і на індивідуальному рівні) – формування аксіологічної компетенції

майбутнього викладача. Відбувається не лише формування сукупності специфічних педагогічних цінностей професійної діяльності майбутнього викладача, водночас він стає носієм певних соціокультурних цінностей. Прагнення до реалізації потреб у професійному та загальнокультурному розвитку є проявом ціннісних орієнтацій на груповому рівні. Становлення особистості, прагнення до саморозвитку, професійного самовдосконалення – на індивідуальному рівні. Саме викладач закладів професійної освіти бере участь в формуванні загальнолюдських цінностей. Він транслює власні світоглядні орієнтири, зокрема національні цінності, виступає в ролі носія та пропагандиста соціокультурних цінностей як під час виховної діяльності, так і щоденного спілкування (цінності культури спілкування державною мовою, цінності культури особистості);

- формування професійного досвіду майбутнього викладача, розвиток ціннісних орієнтацій відносно педагогічній діяльності. Саме цінності є основою ціннісних орієнтацій, які мотивують діяльність і поведінку особистості. Вони є важливою характеристикою для педагогічної аксіології, а їх розвиток – завданням професійної підготовки майбутнього викладача. Тому необхідно звернути увагу на задоволення професійних потреб майбутнього викладача, усвідомлення ним загальнолюдських ідеалів і цінностей педагогічної діяльності, формування його аксіологічної культури. Основою особистих цінностей є професійна культура майбутнього викладача, які визначають його успішність як фахівця та конкурентоздатність на ринку праці;

- розвинута система цінностей та ціннісні орієнтації як напрямок і результат професійної підготовки. Сформована професійна культура педагога, як цілісна системна характеристика, яка включає знання, вміння, навички та соціальні якості особистості, які відображають її світогляд, визначає його здатність формувати особистісно-професійну «Я-концепцію», досягати вершин професійної майстерності та професіоналізму. Правильно сформована

система цінностей та ціннісних орієнтацій сприяє реалізації особистості педагога як особистість, як вихователя та науковця. (Шовкова, 2021а, с. 63)

Методологічні засади *антропологічного підходу* сприяють гармонійному розвитку особистості. Багато філософів наголошують на важливості взаємозв'язку духовної та фізичної сутності людини. У їхніх дослідженнях узагальнено ключові антропологічні концепції: Г. Сковорода розглядав діалектику внутрішнього і зовнішнього світів людини; М. Гоголь підкреслював недостатність природжених якостей і значущість освіти та виховання для духовного зростання, а також трактував людську сутність як процес безперервного самовдосконалення; П. Юркевич наголошував на суб'єкт-суб'єктних виховних відносинах, які забезпечують гармонію між психологічною та моральною свободою, сприяючи самоперемозі й особистісному розвитку; В. Зеньковський досліджував унікальність людської психіки, душі та феноменологічну різноманітність; К. Ушинський обґрунтовував формування цілісної особистості через єдність виховання та навчання. (Аносов, & Елькін, 2013).

Тобто, у наукових дослідженнях наголошується на тому, що виховання та навчання повинні враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її потреби, потенціал та культурний контекст. Центральним положенням є концепція суб'єкт-суб'єктної взаємодії, де вчитель і учень є рівноправними учасниками освітнього процесу. Це сприяє формуванню моральної та психологічної свободи, здатності до саморефлексії та самовдосконалення.

Антропологічний підхід у педагогіці розглядає людину як цілісну, унікальну істоту, яка знаходиться у постійному процесі самовдосконалення та взаємодії із середовищем. Цей підхід базується на розумінні глибинної сутності людини, її внутрішнього світу, що включає духовні, психологічні, соціальні та біологічні аспекти. Основна мета антропологічного підходу полягає в гармонійному розвитку особистості через інтеграцію всіх її складових – фізичного, інтелектуального, морального та духовного аспектів.

Вагомим в контексті нашого дослідження є те, що антропологічний підхід підкреслює важливість розуміння культурного та соціального контексту, в якому перебуває особистість. Освіта розглядається як інструмент для формування не лише знань і навичок, але й для розвитку цінностей, етичних норм та гармонійних відносин зі світом. Таким чином, цей підхід дозволяє виховувати всебічно розвинену, гармонійну особистість, що здатна до самореалізації та активної взаємодії з навколишнім світом.

Використання даного підходу дозволяє розкрити зв'язок професійно-педагогічної реалізації здобувача освіти та його індивідуальності, сформуванню індивідуальний стиль майбутнього викладача закладу професійної освіти.

Методологічний концепт розвитку інноваційної культури передбачає використання ресурсного підходу, який спрямовує увагу майбутніх викладачів професійної освіти на глибоке розуміння власних особистісних ресурсів, розглядаючи професійно-педагогічну самореалізацію як ключовий ресурс. Він також підкреслює, що якість самореалізації у професійній діяльності залежить від того, наскільки повно буде розкрито потенційні можливості особистості. (Рибалко, 2027)

Використання ресурсного методу в процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти засноване на філософських розробках таких відомих вчених як А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д.Макгрегор та положенні теорії гуманізму.

Основна ідея ресурсного підходу полягає в тому, що освіта повинна бути спрямована на виявлення, мобілізацію та розвиток індивідуальних ресурсів кожної дитини чи дорослого. Під ресурсами розуміються не лише знання, вміння та навички, але й емоційні, мотиваційні, психологічні, соціальні й культурні фактори, які сприяють або перешкоджають особистісному зростанню. Це дозволяє педагогам більш гнучко підходити до процесу навчання, адаптуючи його під потреби і можливості конкретної особистості. Такий підхід допомагає не лише розкрити потенціал здобувачів

освіти, але й сприяти формуванню в них впевненості у власних силах і здатності долати труднощі.

Реалізація ресурсного підходу відбувається завдяки декільком основним аспектам. Перш за все, йдеться про індивідуалізацію навчання, зокрема через забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти та студенто-центричний підхід. Не менш важливими є ідеї позитивної психології, підтримки оточуючими. Розуміння власних особистісних ресурсів потребує глибокого самоаналізу, визначення та розвиток сильних сторін особистості та самостійності. (Чаплигін, 1999) Також, науковцями відзначається позитивний вплив проблемного навчання та ситуації успіху на розкриття потенціалу особистості.

Актуальним напрямом розвитку освіти в Україні залишається компетентнісний підхід до розвитку особистості здобувачів освіти та формування кваліфікованих робітників і фахівців. На компетентнісному підході побудована вся сучасна нормативна освітня база. Орієнтування на розвиток загальних та предметних (фахових) компетентностей дозволяє ефективно реалізовувати інновації в освіті.

Проведений аналіз інноваційних процесів в системі професійної освіти, здійснений на основі дослідження В. Ковальчук (2022), дозволяє стверджувати про необхідність підготовки викладачів якісно нового рівня. Сучасний викладач закладу професійної освіти має не лише передавати знання, а й формувати у здобувачів освіти навички, необхідні для роботи в умовах динамічного розвитку технологій. Його професійні компетентності безпосередньо впливають на рівень інноваційної культури, що, у свою чергу, визначає ефективність освітнього процесу.

Стандарти вищої освіти України галузі знань «01 Освіта / Педагогіка», спеціальності «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)», як для здобувачів першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівнів вищої освіти унормовують вимогу до підготовки викладачів здатних самостійно здійснювати пошук, аналіз інформації, використовувати та створювати новітні

рішення для забезпечувати високу ефективність освітнього процесу («Стандарт вищої освіти», 2019; «Стандарт вищої освіти», 2020). Професійні компетентності педагога створюють базу для розвитку інноваційної культури, оскільки глибокі знання предметної області дозволяють адаптувати сучасні технології у навчанні; методична компетентність сприяє розробці та впровадженню нових технологій навчання; інформаційно-цифрова грамотність забезпечує впровадження цифрових технологій у освітній процес; адаптивність і готовність до змін дають можливість впроваджувати інноваційні підходи в професійну освіту.

Дослідники (І. Асєєва, В. Буряк, С. Кравець, Л. Кравченко, М. Лісовий, О. Отич, Н. Флегонтова та ін.) розглядають взаємозв'язок між компетентностями та культурою в різних аспектах професійної підготовки майбутніх фахівців. Так, С. Кравець наголошує, що взаємозалежність проєктної культури та проєктної компетентності може безпосередньо впливати на успішність реалізації проєктів. До складових проєктної компетентності належать управління проєктами, командна взаємодія, стратегічне планування та розробка тактик. Водночас сформована проєктна культура сприяє ефективній комунікації та співпраці, що може стати вирішальним фактором для успіху проєкту. Крім того, проєктна компетентність дозволяє інтегрувати основні цінності та принципи проєктної культури в практичну діяльність (Кравець, 2023).

Поєднання культурологічного та компетентнісного підходів дає змогу розглядати професійне навчання і виховання як ключові елементи формування фахових компетентностей. Це, у свою чергу, сприяє становленню майбутнього викладача закладу професійної освіти, який має необхідний комплекс знань, умінь і навичок для педагогічної діяльності, а також досвід виконання професійних функцій у межах сучасних інноваційних виробничих процесів. Саме професійна активність педагога визначає рівень його фахової компетентності та є важливим показником сформованості інноваційної культури викладача закладу професійної освіти (Кравченко, 2020).

Інноваційна культура викладача включає його стиль мислення, підходи до роботи, систему цінностей і принципів, що формують готовність до впровадження нових педагогічних рішень. Вона базується на професійних компетентностях, зокрема проєктна компетентність охоплює знання, уміння та навички, які сприяють успішному виконанню проєктних завдань. З іншого боку, проєктна культура передбачає активну співпрацю, ефективну комунікацію, впровадження інновацій та гнучкість у професійній діяльності. Докладний аналіз взаємозв'язків між професійними компетентностями та інноваційною культурою викладача закладу професійної освіти подано в таблиці 1.1.

Готовність до експериментів, пошуку нових методів навчання, готовність до використання інноваційних технологій віртуальної та доповненої реальності в навчанні, вміння мотивувати студентів до активного навчання, відкритість до інтеграції нових форм і методів роботи, постійне професійне вдосконалення, участь у конференціях, тренінгах визначають основні риси викладача з високим рівнем інноваційної культури.

Таблиця 1.1

Взаємозв'язки між професійними компетентностями та інноваційною культурою викладача закладу професійної освіти

Компетентності відповідно до Стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)	Основні характерні риси інноваційної культури викладача закладу професійної освіти
Здатність керувати навчальними / розвивальними проектами.	Здатність використовувати методи інноваційно-педагогічної діяльності
Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення.	Здатність популяризувати соціокультурні цінності як під час виховної діяльності, так і в процесі щоденного спілкування - цінності культури спілкування державною мовою, цінності культури особистості
Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище.	Вміння використовувати інформаційні та цифрові технології у освітньому процесі та професійній діяльності
Здатність реалізовувати навчальні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень.	Формування особистого професійного досвіду викладача, розвиток ціннісних орієнтацій у педагогічній діяльності
Здатність аналізувати ефективність проектних рішень, пов'язаних з підбором, експлуатацією, удосконаленням, модернізацією технологічного обладнання та устаткування галузі/сфери відповідно до спеціалізації.	Здатність вивчати прогресивні технології, опановувати новітні виробничі системи, оновлювати зміст та методи професійного і виробничого навчання
Здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці.	Здатність проектувати та підтримувати комфортне освітнє середовище, впроваджувати здоров'язберігаючі освітні технології
Здатність управляти комплексними діями/проектами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах та професійний розвиток здобувачів освіти і підлеглих.	Вміння реально оцінювати свої можливості та розподіляти свої сили під час роботи в групі, здатність брати відповідальність за результати групової інноваційної діяльності, тактовність у вирішенні спірних питань, здатність узгодити з партнерами свою місію в групі.
Здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію (дані) відповідно до спеціалізації	Здатність відшукувати, обробляти та зберігати інформацію, необхідну для впровадження педагогічних інновацій, а також об'єктивної оцінки ходу та результатів інноваційної діяльності

Ще у період навчання в закладі вищої професійної освіти закладаються основи формування інноваційної культури викладача. Цьому сприяють вебінари, майстер-класи, використання активних методів навчання (проектне, проблемне, кейс-методи), залучення інтерактивних форм навчання (квестів, хакатонів, гейміфікації), вивчення сучасних технологій та трендів у

професійній сфері, впровадження цифрових інструментів у навчання, використання STEM-освіти, робототехніки, 3D-моделювання у викладанні, курси підвищення кваліфікації, технологічна практика на виробництві, співпраця роботодавцями, залучення експертів-практиків, мотивація студентів до самостійного пошуку рішень, використання міждисциплінарних підходів у навчанні. Активна участь у реалізації зазначених освітніх тренінгах не лише знайомить з сучасними та прогресивними технологіями, але й мотивує до їх впровадження у власній педагогічній діяльності.

Професійні компетентності педагога є основою для розвитку його інноваційної культури, а висока інноваційна культура, у свою чергу, підвищує ефективність викладання, робить навчальний процес цікавим, сучасним та максимально наближеним до реальних умов виробництва. Отже, педагог професійного навчання повинен бути не лише викладачем, а й інноватором, наставником і мотиватором для учнів, що дозволить їм бути конкурентоспроможними у майбутній професійній діяльності.

Зазначені характеристики зумовлюють розробку системи підготовки здобувачів освіти з високим рівнем інноваційної культури викладача. Розвиток інноваційної культури майбутнього викладача є складним процесом перш за все, пов'язаний з розвитком культури особистості викладача. Методологічний концепт її розвитку передбачає використання підходів спрямованих на розкриття особистісних якостей майбутнього педагога, формування гармонійної ціннісної картини світу, навиків самоосвіти, самоаналізу та розвитку самопізнання.

1.4. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури здобувачів вищої педагогічної освіти

Прагнення до якісних змін в галузі освіти має глибоке історичне коріння, яке еволюціонувало під впливом суспільно-політичних та освітніх змін як в Україні, так і в світі. Традиції педагогічного новаторства в Україні

сягають корінням у XVII-XIX століття. Ще з часів Києво-Могилянської академії українська освіта прагнула поєднати класичні підходи до навчання із прогресивними ідеями (Дічек, 2012). Однак, поняття саме інноваційної культури є відносно новим.

Здатність швидко адаптуватися до запитів виробництва, бізнесу та суспільства привернула увагу різних сфер життєдіяльності до поняття «інноваційної культури», яке набуло популярності наприкінці XX ст. (Краснокутська, 2003). К. Кириченко (2017) зазначає, що «першими термін почали вивчати зарубіжні економісти (Г. Тренквіст, Б. Санто, Т. Давіла, Дж. Епштейн, Р. Шелтоні ін.), пізніше їхній доробок доповнили соціологи (Ю. Карпова, Б. Лісін, В. Фокіна та ін.) та педагоги (А. Герасимов, Л. Єлізарова, О. Козлова, І. Логінов, Р. Міленкова, О. Аматьєва, Н. Гавриш, В. Носкова, А. Кальянов, В. Чернолес, О. Єфросініна та ін.)» (с. 57). Нині цей термін розглядається в усіх сферах життєдіяльності людини, зокрема на рівні особистості.

Питання розвитку інноваційної культури педагогічних працівників у світовій практиці набуло особливої актуальності в середині 1950-х – наприкінці 1980-х рр.. Значна увага до розкриття творчого потенціалу особистості та здатності до генерування нового було зумовлене демократизацією суспільства та розвитком науково-технічного прогресу.

Доречним для розвитку інноваційної культури є використання методології гуманітарних наук. До таких належить метод феноменологічної редукції розроблений Гурселем, прогресивно-регресивний метод Ріккерта, діалоговий метод Біблера. Вартим уваги є використання методології синергетики, яка вивчає процеси самоорганізації у найрізноманітніших системах. (Кириленко, с. 139)

На думку Михайла Ломоносова викладач має не лише передавати знання студентам, але досліджувати і відкривати невідоме. Вчений впровадив такі інновації в освіті: науковий диспут та дискусії як основні методи

викладання, заклав основи методики викладання як науки, диференційований підхід навчання (2011, с. 158).

Розвиток творчих здібностей, активізація пізнавальних процесів учня знайшла своє відображення в розробках А. Дістервега. Ключовим елементом розробленої ним дидактичної системи є збудження розумової активності учнів. Прагнення до розвивального, виховного та освітнього навчання отримало відображення у евристичних методах викладання, підведення учнів до певних висновків замість повідомлення нового матеріалу. (Левківський, 2008, с. 46)

П. Друкер (2020) визначає інноваційну культуру як форму сучасної культури, пов'язану з функціонуванням структур постіндустріального суспільства, розвитком інформаційної культури. Сутність даного поняття полягає у всебічному впровадженню інновацій, які базуються на останніх новітніх технологіях та зберігають динамічну єдність старого, сучасного та нового. (Шовкова, 2022g, 15)

Зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури має свої особливості відповідно до специфіки соціальних структур, політичних умов та економіки. Однак, основний підхід, який об'єднує провідні країни світу є акцент на популяризації наукового знання. У більшості країн спостерігається інтеграція закладів освіти та бізнесу, створення різноманітних технопарків, націлених на забезпечення сприятливих умов дослідної, творчої діяльності та впровадження новітніх технологій. Не менш важливими в цьому контексті умовами розвитку інноваційної культури є впровадження сучасних технологій та систем навчання, наприклад STEM/STEAM-методики, цифрових технологій навчання тощо.

У США освітні програми часто включають курси з інноваційного менеджменту, цифрових технологій та розвитку лідерських якостей. Для викладачів запроваджено системи сертифікації та програми професійного розвитку (Pazyura, 2015). Мотивація здобувачів освіти до створення нових ідей, реалізації розробок та сприйняття невдачі як частини процесу навчання

створює сприятливі умови для розкриття творчого потенціалу особистості. Серед методів розвитку інноваційної культури здобувачів освіти поширеними є проєктне навчання, впровадження дизайн-мислення в освітній процес та міждисциплінарні підходи. Також, важливим елементом розвитку інноваційної культури є співпраця провідних закладів освіти з бізнесом. Завдяки додатковому фінансуванню та формуванню в здобувачів освіти культури ризику, країна є однією з лідерів у сфері інновацій.

Європейські країни орієнтовані на розробку інтеграційних проєктів, таких як Erasmus+, які сприяють обміну досвідом між викладачами та здобувачами освіти. Так, Шведська модель або модель інноваційного благополуччя робить акцент на галузь освіти та залучення суспільства до новаторської діяльності. Державна політика спрямована на соціальне підприємництво, значні інвестиції в дослідження та розробки, державні програми підтримки та пільги для компаній, що займаються інноваціями, що сприяє високому рівню освіти та розвитку інноваційної культури населення.

Досить поширеною у Західній Європі є грантова система та пільгові кредити для підтримки стартапів. У скандинавській моделі співпраця університету з бізнесом дозволяє здобувачам освіти виконувати високовартісні дослідження, а компаніям першими отримувати права на використання новітніх розробок.

Особливістю системи освіти Німеччини є глибока профорієнтаційна спрямованість. Починаючи з початкової школи, учні вже мають можливість обрати свій професійний шлях та навчатися у закладах, які відповідають їхнім вподобанням та вмінням. Однією з найпопулярніших систем професійної освіти є дуальне навчання, яке забезпечує єдність теоретичного та практичного навчання. Залучення учнів до використання сучасних технологій позитивно впливає на розвиток інноваційної культури фахівця. Також характерною є тісна співпраця університетів, дослідницьких інститутів та промисловості, що сприяє трансферу технологій, цифровізації виробничих процесів та створенню технологічних кластерів.

Схожою є модель Південної Кореї, яка спрямовує значні інвестиції на стимулювання інновацій в науці, технологіях та освіті. Розвиток інноваційної культури відбувається завдяки впровадженню технологій STEM-освіти та використанню штучного інтелекту в навчанні, зокрема майбутніх викладачів. Для здобувачів вищих рівнів освіти діє політика підтримки стартапів, впровадження корпоративних інноваційних стратегій, що також є частиною моделі інноваційної системи країни.

В Україні питання розвитку інноваційної культури набуло актуальності у 1991 році з необхідністю переходу до ринкової економіки, інтеграція в глобальну економічну систему. Як результат, вже в 2003 році інноваційна культура в Україні стає пріоритетом на законодавчому рівні («Про пріоритетні напрями», 2003), в 2005 р. в Києві проходить наукова конференція «Ноосфера та інноваційна культура суспільства». Саме на цій конференції із представників різних галузей наук створено робочу групу для розробки державної концепції інноваційної культури українського суспільства (Козлова & Миленкова, 2007).

Нині розвиток інноваційної культури педагогічних працівників загалом, та майбутніх викладачів ЗПО входить до пріоритетних напрямків діяльності в Україні.

Спостерігаються значні зміни в системі освіти України націлені на розвиток особистості студента, створення умов для самореалізації та розкриття творчого потенціалу.

Ключовими тенденціями, спрямованими на розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів, які спостерігаються в системі освіти, є (Каланюк, 2011; Терещук, 2023):

- впровадження компетентнісного підходу, який забезпечує оновлення змісту, форм і методів навчання;
- впровадження інноваційних технологій навчання спрямованих на створення ігрового, цифрового, віртуального, дистанційного та мобільного навчальних середовищ;

- інтеграція освіти, науки і виробництва, що передбачає підготовку фахівців з урахуванням сучасних вимог ринку праці;
- активне залучення стейкхолдерів (роботодавців, представників бізнесу та виробництва) до участі в освітньому процесі;
- розвиток практико-орієнтованого навчання через проведення практичних і лабораторних занять на базі підприємств;
- посилення міжнародної співпраці, участь у спільних освітніх та наукових проєктах;
- розвиток педагогічної творчості та критичного мислення як основи для формування інноваційного підходу до професійної діяльності.

Активною є політика розширення системи технопарків та кластерів, які дозволяють об'єднувати інноваційний, фінансовий, технічний потенціал декількох організацій для ефективного вирішення обраної проблеми.

Отже, досвід розвитку інноваційної культури є відносно новим поняттям в історії педагогіки. Вітчизняні та зарубіжні практики спрямовані на залучення здобувачів освіти до активної наукової діяльності, впровадження новітніх педагогічних технологій в процес підготовки майбутніх викладачів та створення сприятливих умов практичної підготовки. Активне залучення бізнесу дозволяє розширити можливості закладів освіти та додатково стимулювати здобувачів освіти до інноваційної діяльності.

Проведений аналіз передового вітчизняного та закордонного досвіду впровадження інновацій у педагогічну практику професійної та професійно-технічної освіти доводить, що інноваційність є стійким змінним явищем, і постійне удосконалення технологічних процесів, поява нових виробничих технологій та обладнання неодмінно мають відобразитися в процесі професійної підготовки робітників та фахівців у певній галузі. Професійна освіта повинна постійно бути на вістрі інновацій, готовою оновлювати зміст навчання, впроваджувати нові технології. Тому саме викладачам закладів професійної освіти необхідно бути готовими до постійних змін та інновацій, самим слідкувати за нововведеннями в сфері професійної діяльності та

опановувати сучасними технологіями, втілювати їх у своїй професійній діяльності.

У межах нашого дослідження постала необхідність визначення ставлення педагогів-практиків до впровадження інновацій у професійну педагогічну практичну, а також стану розвитку інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти. З цією метою ми розробили анкету, на запитання якої запропонували відповісти викладачам професійно-теоретичної підготовки, педагогам професійного навчання, майстрам виробничого навчання та учителям загальноосвітніх дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти України. Завдяки співпраці Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» та Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти в Полтавській області нам вдалося залучити до анкетування на підготовчому етапі експериментального дослідження 86 респондентів. Завдяки співробітникам відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти Інституту модернізації змісту освіти та методистам Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти в Полтавській області було організовано опитування педагогів закладів професійної освіти кількох регіонів, зокрема Полтавської, Дніпровської та Харківської областей (Додаток Б). Всього було розіслано 100 примірників анкет, повернулося 89 заповнених, три з яких були майже пустими (без відповідей). Тож, маємо можливість узагальнити думки та ставлення до проблеми дослідження інноваційної культури від педагогів-практиків з Харківського професійного коледжу, Харківського державного професійно-педагогічного фахового коледжу імені В.І.Вернадського, Дніпровського фахового коледжу технологій та дизайну, Полтавського професійного ліцею сфери послуг, ДПТНЗ «Полтавський професійний ліцей транспорту», ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Полтавське вище міжрегіональне професійне училище», Полтавський

навчальний центр № 64 та Регіонального центру професійно-технічної освіти м. Зіньків.

Дане анкетування мало на меті проаналізувати ставлення педагогів до інноваційної педагогічної діяльності, визначити проблемні моменти щодо реалізації інноваційних педагогічних та виробничих технологій у процесі професійної підготовки робітничих кадрів, отримати низку пропозицій та побажань від досвідчених педагогів. Структура анкети (Додаток Е) була сформована таким чином, щоб визначити важливі для професійної освіти аспекти технологічних та педагогічних інновацій, окреслити алгоритм розвитку інноваційної культури та визначити цілеспрямовану траєкторію в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти на формування інноваційної культури. Відповідно до комплексного завдання, що було поставлене до анкетування, анкета містить блок закритих запитань, які спрямовані на визначення розуміння інновацій та усвідомлення необхідності впровадження інновацій в освіті; ставлення педагогів до професійного саморозвитку; комплексу інноваційних категорій, якими оперують у своїй професійній діяльності викладачі. До анкети внесено також ряд відкритих запитань з метою виявлення позитивних прикладів інноваційної педагогічної діяльності. Окремі запитання анкети дозволяють провести самооцінювання готовності викладачів/педагогів до впровадження педагогічних та виробничих інновацій в освітньому процесі (на уроках, під час виховних заходів, у позаурочній та практичній діяльності учнів). Важливим блоком анкети вважаємо ті запитання, в яких викладачі можуть висловити свої побажання щодо успішного професійного розвитку викладача, подати ідеї щодо удосконалення процесу підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти, зокрема в руслі розвитку їх інноваційної культури.

В анкетуванні взяли участь 36 викладачів професійно-теоретичної підготовки, 32 майстри виробничого навчання та 18 педагогів загальноосвітніх дисциплін. Більшість респондентів відмітили майже всі

серед запропонованих інноваційних аспектів професійної педагогічної діяльності викладача (запитання 3) та запропонували додати «гейміфікацію освітнього процесу», «застосування таких ігрових методик як квести, інтерактивні вправи, навчальні платформи», «удосконалення змісту професійного навчання на основі STEM-підходу», «партнерство з підприємствами або дуальна освіта» та «готовність до реалізації індивідуалізованого навчання з урахуванням здібностей та інтересів учнів».

Цілком погоджуємося з думками викладачів, адже інноваційні процеси безмежні, вони пронизують різні напрями професійної педагогічної діяльності та спонукають нас поєднувати та впроваджувати зовсім нові технології та навіть неочікувані рішення.

Результати відповідей на ряд закритих запитань анкети представлено в таблиці 1.2. Більш цікаво і водночас складно було аналізувати відповіді на відкриті запитання. Серед наведених прикладів використання сучасних виробничих технологій у навчальній та професійній діяльності – привернули нашу увагу записи про навчання учнів роботі за сучасним програмованим технологічним обладнанням (запитання 4). Що доволі є позитивним та відповідає запитам роботодавців на підприємствах масового виробництва продукції. Переважну більшість прикладів інтерактивної командної навчальної роботи учнів складають навчально-дослідні проекти, які виконуються переважно в межах конкурсів та змагань між закладами професійно-технічної освіти (запитання 5). На жаль, у сучасних умовах в основному відбуваються зустрічі з провідними фахівцями в дистанційному форматі, віртуальні екскурсії (запитання 6, 7). Відповіді на запитання 8 анкети часто перегукувалися з варіантами відповідей на запитання 2, тут лише виділяємо пропозиції щодо необхідності створення креативного освітнього простору в закладах професійної освіти з сучасними обладнанням для навчання та проведення навчальних технологічних та наукових досліджень.

Наступний комплект запитань 9, 10, 11 спрямовано на визначення готовності педагогів до саморозвитку та самовдосконалення професійної

діяльності. Поряд з тим, що в цілому більшість респондентів готові систематично проходити додаткове навчання чи курси підвищення кваліфікації, відзначаємо невелику кількість відповідей про неформальну освіту, переважно знаходимо інформацію про традиційні курси підвищення кваліфікації.

Таблиця 1.2

Результати анкетування викладачів закладів професійно-технічної освіти

Запитання анкети	Варіанти відповідей			
	а) так, обов'язково	б) скоріше так, ніж ні	в) скоріше ні, ніж так	г) ні
2. Чи використовуєте у своїй професійній діяльності інноваційні методи, форми, засоби навчання? Передові виробничі технології?	27 (31,4%)	29 (33,72%)	14 (16,28%)	16 (18,6%)
4. Чи пропонуєте Ви учням використовувати сучасні виробничі технології у навчальній та професійній діяльності?	39 (45,35%)	23 (26,74%)	17 (19,77%)	7 (8,14%)
5. Чи залучаєте Ви учнів до інтерактивної командної навчальної роботи?	14 (16,28%)	18 (20,93%)	31 (36,05%)	23 (26,74%)
6. Чи застосовуєте ви в навчально-виховному процесі майстер-класи та зустрічі з айстрами/провідними фахівцями за професією?	17 (19,77%)	31 (36,05%)	22 (25,58%)	16 (18,6%)
7. Чи дозволяєте учням використовувати в навчальному процесі сучасні інформаційні технології, гаджети та застосунки?	14 (16,28%)	25 (29,07%)	29 (33,72%)	18 (20,93%)
9. Чи вважаєте Ви за необхідне систематично проходити додаткове навчання за професійним спрямуванням?	18 (20,93%)	25 (29,07%)	27 (31,4%)	16 (18,6%)
	дуже важливо та вкрай необхідно	важливо	необхідно у певній мірі	не потрібно
12. Наскільки важливим, на Вашу думку, є розвиток інноваційної культури викладача закладу професійної освіти	21 (24,42%)	32 (37,21%)	17 (19,77%)	16 (18,6%)
	високий	середній	нижче середнього	дуже низький
13. Оцініть свій рівень готовності до впровадження інновацій в	24 (27,91%)	18 (20,93%)	24 (27,91%)	20 (23,25%)

освітньому процесі (на уроках), у виховній діяльності з учнями, у позаурочній освіті				
--	--	--	--	--

Про важливість розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти вказують (61,6 %). На необхідності знайомити майбутніх викладачів з технологічними та виробничими інноваціями ще на етапі фахової підготовки наголошують 81,4 % респондентів. Також основним засобом розвитку інноваційної культури педагога-практика вважають залучення студентів до інноваційних технологій навчання ще у закладі вищої педагогічної освіти, тим самим показуючи їм можливі шляхи запровадження даних методик в освітню практику. Неодноразово знаходимо серед пропозицій щодо алгоритму успішного формування інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти ідею розробки цілеспрямовано тренінгу або освітнього компонента, які б були сповнені спеціальних методик, вправ, інноваційних технологій, мотивуючих до розвитку креативних здібностей, у процесі опанування якими ефективно відбуватиметься формування компонентів інноваційної культури.

До анкети внесено запитання щодо самооцінювання власного стану готовності до впровадження інновацій в освітньому процесі. Думки респондентів з цього питання поділилися майже порівну. Рівнозначними можна вважати кількість тих, хто впевнений і готовий до інноваційної педагогічної діяльності, і тих, хто не дуже впевнений, і тих, хто зовсім не готовий до змін.

Таким чином, одержані результати на підготовчому етапі експериментального дослідження спонукали нас до розробки двох методичних підходів щодо розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі фахової підготовки в закладах вищої педагогічної освіти. Першим напрямом розвитку інноваційної культури визначено розробку та впровадження спеціальної навчальної дисципліни для старшокурсників, але такої, що передуватиме виробничій педагогічній практиці майбутніх викладачів в закладах професійної освіти.

Другим напрямом визначено розробку та впровадження методичної моделі розвитку інноваційної культури, яка охоплює весь комплекс професійно-орієнтованих освітніх компонентів за освітньою програмою підготовки без особливих змін їх змістового наповнення, але з акцентом на використання в навчальному процесі інноваційних методик, технологій, тренерів, майстер-класів, коворкінгів тощо. Дані напрями методичних розробок потребують обґрунтування та апробації в процесі подальшого наукового пошуку і розглядаються нами як можливі шляхи розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Висновки до першого розділу

На основі глибокого теоретичного аналізу розкрито ключові аспекти, які визначають сутність, методологічні основи та практичні підходи до формування інноваційної культури в системі професійної освіти.

Спираючись на нормативно-правове забезпечення та результати численних досліджень, проведено детальний аналіз сучасних тенденцій модернізації навчально-виховного процесу в закладах професійної освіти. Особливу увагу приділено експериментальним дослідженням, які активно реалізуються в освітніх установах України, спрямованим на підвищення якості підготовки фахівців та відповідність сучасним вимогам ринку праці.

Встановлено, що основними інноваційними процесами, які визначають розвиток професійної освіти, є наступні.

Цифровізація освітнього процесу, яка передбачає інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчання. Це включає впровадження онлайн-платформ, створення цифрових ресурсів, використання дистанційного навчання та забезпечення доступу до електронних бібліотек і баз даних. Цифровізація дозволяє підвищити гнучкість навчання, адаптувати його до індивідуальних потреб учнів та забезпечити їхню готовність до роботи у цифровому середовищі.

Впровадження проєктної діяльності, яка сприяє розвитку креативного мислення, ініціативності та здатності до вирішення практичних завдань. Такий підхід дозволяє створювати умови для інтеграції теоретичних знань із практичною діяльністю, залучення учнів до реальних виробничих процесів і підготовки їх до виконання професійних завдань. Проєктна діяльність також сприяє формуванню навичок командної роботи та відповідальності за досягнення кінцевих результатів.

Організація дуальної форми навчання, яка передбачає поєднання теоретичного навчання в закладах освіти з практичною підготовкою на виробництві. Ця форма навчання сприяє інтеграції освітнього процесу з реальними потребами підприємств, дозволяє учням отримати практичні навички у професійному середовищі, підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці та забезпечує більш ефективну взаємодію між закладами освіти і роботодавцями.

Ці напрями модернізації спрямовані на забезпечення якісної підготовки фахівців, здатних відповідати вимогам сучасної економіки та ефективно реалізовувати свої професійні компетентності в умовах глобальних змін.

Системний підхід дозволяє розглядати розвиток культури викладача як цілісну систему, що складається з взаємопов'язаних елементів, таких як знання, цінності, навички, педагогічні ідеї та методи. Цей підхід забезпечує інтеграцію різних аспектів професійної діяльності педагога в єдину гармонійну систему.

Синергетичний підхід наголошує на розвитку культури викладача як процесу, що базується на взаємодії різних компонентів і спрямований на досягнення нової якісної рівноваги. Це сприяє формуванню здатності до адаптації в умовах постійних змін і викликів освітнього середовища.

Суб'єктно-діяльнісний підхід фокусується на активній ролі викладача як суб'єкта власного професійного розвитку. Він передбачає формування здатності до рефлексії, прийняття відповідальності за результати своєї

діяльності, а також розвиток творчого підходу до вирішення педагогічних завдань.

Аксіологічний підхід наголошує на значенні цінностей у формуванні культури викладача. Визначення та прийняття педагогом ключових цінностей, таких як гуманізм, відповідальність, професіоналізм та інноваційність, створює підґрунтя для його успішної професійної діяльності.

Антропологічний підхід орієнтований на врахування особистісних характеристик викладача, його індивідуальних потреб, мотивації та прагнень. Він сприяє гармонійному розвитку педагога як особистості, здатної до самореалізації та самовдосконалення.

Ресурсний підхід спрямований на ефективне використання наявних ресурсів викладача, включаючи інтелектуальні, емоційні, соціальні та матеріальні можливості. Це допомагає створювати умови для успішного розвитку професійної культури, зокрема через навчання, саморозвиток і підтримку педагогічної творчості.

Розвиток інноваційної культури майбутнього викладача є багатограним і складним процесом, який спрямований на розкриття його особистісних якостей, формування гармонійної ціннісної картини світу та здатності до самоосвіти й самоаналізу. Це передбачає створення умов для формування навичок самопізнання, критичного мислення та творчого підходу до вирішення професійних завдань.

Таким чином, розвиток інноваційної культури майбутнього викладача є не лише інструментом підвищення його професійної компетентності, а й засобом адаптації до змінних умов освітнього середовища та ефективного впровадження інновацій у навчальний процес.

На основі глибокого аналізу філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури були розглянуті ключові поняття: «культура викладача», «інноваційна освітня діяльність», «інноваційна культура» та «інноваційна культура викладача закладу професійної освіти». Розкриття їхнього змісту та взаємозв'язку дозволяє сформулювати чітке уявлення про

основні компоненти, що впливають на розвиток інноваційної культури, та уточнити її теоретичні засади.

На нашу думку, інноваційна культура викладача охоплює цінності, професійні знання, навички, норми поведінки та переконання, які є основою для ефективного впровадження інновацій у педагогічну практику.

Інноваційна культура викладача закладу професійної освіти виступає ключовим елементом у забезпеченні якісного освітнього процесу, що відповідає сучасним вимогам професійної освіти та забезпечує високий рівень професійної підготовки здобувачів.

Висвітлено практики формування інноваційної культури викладачів у різних країнах, що демонструють значний внесок у модернізацію системи освіти та підвищення професійної підготовки педагогів. Досвід розвитку інноваційної культури є відносно новим поняттям в історії педагогіки, проте його значущість швидко зростає у контексті глобальних змін та інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

Як показує аналіз, вітчизняні та зарубіжні практики зосереджені на кількох ключових аспектах. По-перше, вони спрямовані на залучення здобувачів освіти до активної наукової діяльності. Це включає участь у дослідницьких проєктах, грантових програмах та конференціях, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості та здатності до інноваційного вирішення професійних завдань.

По-друге, впровадження новітніх педагогічних технологій є основою для підготовки майбутніх викладачів, адаптованих до сучасних викликів. Застосування технологій дистанційного навчання, інтерактивних платформ, штучного інтелекту та симуляційних програм дозволяє підвищити ефективність навчального процесу, зробити його більш гнучким та орієнтованим на індивідуальні потреби студентів.

По-третє, створення сприятливих умов для практичної підготовки відіграє вирішальну роль у формуванні професійних компетенцій майбутніх викладачів. Організація дуального навчання, стажування на базі підприємств,

а також проведення практичних і лабораторних занять сприяють закріпленню теоретичних знань та розвитку навичок, необхідних для ефективної роботи у професійному середовищі.

Досвід формування інноваційної культури викладачів у різних країнах свідчить про значний потенціал цих практик для підвищення якості професійної підготовки педагогів. Це дозволяє не лише готувати висококваліфікованих викладачів, але й сприяти загальному підвищенню якості освіти.

Таким чином, проведений аналіз дозволив сформуванню науково-методологічну базу для дослідження процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Це створює підґрунтя для розробки ефективних методів і технологій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу викладачів, їхньої готовності до роботи в умовах модернізації освітньої системи та глобальних викликів сучасності.

Матеріали першого розділу представлено публікаціями автора [1, 2; 3; 7; 13; 22; 25; 26] (Додаток А)

РОЗДІЛ 2

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Другий розділ дисертації присвячений моделюванню процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. У ньому розглядається структурна побудова цього феномена, обґрунтовується та розробляється модель розвитку в процесі фахової підготовки, а також аналізуються технології, що забезпечують ефективність цього процесу.

2.1. Структура інноваційної культура викладачів закладів професійної освіти

Моделювання процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти є складним та багатоетапним процесом. Kivunja C. (2014) визначає інноваційну культуру одним із важливих компонентів готовності до роботи з навичками XXI ст. Так, автор вбачає необхідність у підготовці фахівця наділеного традиційними основними навичками (читання, письмо і арифметика або початкова грамотність та рахунок), навички навчання та інновацій (критичне мислення, проблемне мислення та креативність), кар'єра та життєві навички (гнучкість, адаптивність, ініціативність, здатність працювати в команді та лідерство) і навички цифрової грамотності (технологічний рівень, навички володіння цифровими засобами, комп'ютерна, медіа та інформаційна грамотність).

Спираючись на аналіз науково-педагогічної літератури, ми дійшли висновку, що формування інноваційної культури від низки умов, які утворюють сприятливе середовище для розвитку інноваційного мислення та діяльності.

Дослідження інноваційної культури в закордонній літературі дозволяє стверджувати, що сприятливе середовище відіграє найбільше значення в

концепції розвитку інноваційної культури. Значення освітнього середовища у своїх працях відзначають А. Грітченко & К. Кириленко (2015), В. Орехова (2014), Л.Штефан (2011), О. Гончарова (2012), О. Старовойт (2014), С. Беляєв, & І. Степанець (2023). Науковці зазначають, що «інноваційна поведінка людей, швидше за все, виявиться у відповідь на середовище, в якому інституції практикують культуру, орієнтовану на інновації» (Siti Hajar Mohd Roffeei et al., 2016, с. 405). Зокрема, на думку В. Делія & І. Прошина (2012, 303), вищий педагогічний навчальний заклад є тим середовищем, яке сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів і формує усвідомлення необхідності побудови інноваційного освітнього простору.

У контексті даного дослідження освітнє середовище розглядається не лише як фізичний простір, у якому відбувається навчання студентів, а як багатокomпонентна система, що включає низку взаємопов'язаних аспектів (Борисова & Шовкова-Альохіна, 2024) . Зокрема, виділяємо

- психологічний аспект, який охоплює емоційний клімат у навчальному закладі, мотивацію учасників освітнього процесу, особливості взаємодії, створення сприятливих умов для особистісного розвитку;

- методичний аспект пов'язаний зі змістом, методами та технологіями викладання, дидактичними підходами, навчальними програмами й матеріалами;

- організаційно-управлінський аспект, який включає структуру управління освітнім процесом, взаємодію між адміністрацією, викладачами, студентами, правила та регламенти навчання, фінансування та розвиток закладу освіти;

- технологічний аспект, що визначає використання інформаційних і технічних засобів у навчальному процесі, цифровізацію освіти, оснащення освітнього простору.

За результатами наукової розвідки нами сформовано низку умов розвитку інноваційної культури, дотримання яких забезпечує організацію сприятливого освітнього середовища.

Першою, та найважливішою умовою розвитку інноваційної культури, на нашу думку, є *організація середовища зі сприятливою творчою, креативною атмосферою вільною від обмежень, правил, умовностей, упереджень*. Відкритість до нових ідей та прагнення змінювати є важливими проявами новаторської діяльності зазначається у роботі М. Yahyagil (2004). Особи, які прагнуть покращувати результати своєї роботи, прагнуть до ідеалу частіше аналізують проблеми та рішення, ініціюють та впроваджують новації, а також впливають на інноваційну поведінку. (Hogan, S. & Coote L. (2014), Ahmed, P. et al. (1999), Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Таким чином, бажання змінюватися та приймати нові способи ведення справ є вимогою для інноваційності. Для цього необхідно забезпечити атмосферу довіри, в якій учасники процесу можуть вільно висловлювати ідеї без страху осуду або критики. Йдеться як про організацію суб'єктних відносин між викладачами та студентами, так і про відсутність дидактичного догматизму, надмірної консервативності. Це означає відмову від жорстких правил та регламентацій, які можуть обмежувати свободу мислення. Важливо створити середовище, де допускається експериментування, і навіть помилки розглядаються не як невдачі, а як можливості для вдосконалення та навчання. Така відкритість та гнучкість у підходах до організації навчання та професійної діяльності, сприяє розвитку креативного мислення та спонукає до пошуку нестандартних рішень.

Окрім того, формування культури підтримки та взаємодопомоги сприяє розвитку командної роботи, що є необхідною умовою для ефективної реалізації інноваційних проєктів. Важливо, щоб у такому середовищі учасники не боялися брати на себе відповідальність за свої ідеї та ініціативи, а також мали можливість отримати необхідну підтримку та ресурси для їх реалізації.

Відкритість реалізовується, зокрема, через *взаємодію між викладачем і здобувачами освіти в партнерському форматі*. Спільна діяльність стимулює інтерес до новаторських підходів у освіті та сприяє професійній підготовці майбутніх педагогів. Інноваційна креативність формується через участь

студентів у діяльності «проблемних груп», де вони працюють разом із викладачами над дослідницькими питаннями. Такі активності включають розв'язання практичних завдань, комбінування стандартних методів із творчими підходами, застосування отриманих знань у реальних умовах, а також розробку власних дослідницьких методів і технологій, що стимулює формування нестандартного стилю мислення.

Досвід, здобутий під керівництвом викладачів, сприяє *формуванню у студентів ціннісних орієнтирів і мотивації до впровадження нових ідей у професійній діяльності*. С. Ілляш та І. Садова (2021) зазначають, студенти, для яких інноваційна діяльність є частиною їхніх ціннісних орієнтирів, демонструють вищий рівень залученості та активної участі в інноваційних процесах порівняно з тими, хто долучається до таких активностей вимушено, під впливом зовнішніх вимог навчального закладу. Також взаємодія з науково-педагогічними працівниками допомагає здобувачам освіти позбутися невпевненості у комунікації, подолати страхи, що обмежують творчий розвиток, та набути професійної впевненості. Підтримка наставника розширює горизонти мислення, сприяє глибшому усвідомленню дослідницької проблематики, створює умови для творчого пошуку і формування професійної чутливості до нових тенденцій та викликів освітнього процесу.

Опрацьовуючи спільну наукову проблематику з викладачами, студенти формують *навики моніторингу світового досвіду інноватики*. Постійний аналіз та адаптація передових практик є важливим інструментом підвищення рівня інноваційної культури. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє впроваджувати найкращі технології та методики, що вже довели свою ефективність.

Важливу роль у цьому процесі також відіграє співпраця університетів із навчальними установами як в Україні, так і за її межами, що дає можливість запозичувати передовий досвід, впроваджувати нові дослідження та усувати бар'єри в обміні інформацією. Це включає ознайомлення з науковими

публікаціями, участь у міжнародних конференціях, обмін досвідом із закордонними фахівцями.

Розвиток інноваційної культури неможливий без *усвідомлення здобувачами освіти динаміки змін у сучасному світі та їхнього вміння адаптуватися до цих змін*. Відкритість до нових ідей, готовність до безперервного навчання та швидкого реагування на виклики часу є ключовими характеристиками сучасного викладача. Оскільки розвиток технологій, трансформація економічних і соціальних процесів відбуваються надзвичайно швидко, майбутнім педагогам необхідно навчитися не просто сприймати ці зміни, а й ініціювати їх, застосовуючи прогресивні методи навчання та виховання.

Динамічність сучасного суспільства та швидкість науково-технічного прогресу зумовлюють необхідність постійного оновлення змісту навчальних програм, їхньої відповідності актуальним потребам економіки, науки та технологій. Викладачі професійної освіти відіграють вирішальну роль у цьому процесі, адже саме вони мають своєчасно впроваджувати нові підходи, відповідати на виклики ринку праці та забезпечувати студентам сучасні знання і компетентності.

Успішна адаптація до змін вимагає високого рівня критичного мислення, здатності прогнозувати тенденції та впроваджувати ефективні інноваційні підходи. Саме тому викладач професійної освіти має володіти *навичками аналітичного осмислення інформації, оцінки перспективності нових методик і вміння інтегрувати їх у навчальний процес*. Важливим аспектом є також готовність до експериментів та випробування нестандартних рішень, що можуть підвищити якість підготовки майбутніх фахівців.

Ще однією важливою умовою є формування в учасників інноваційної діяльності *усвідомленого ставлення до можливих результатів, особливо їхньої непередбачуваності*. На необхідності організації середовища, де співробітники та здобувачі освіти можуть експериментувати без страху перед невдачами наголошують Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994), Ahmed, P. et al.

(1999), Denison et al., (2003), Hogan S. J. (2014) Soren Kaplan (2017, Matt Tenney (2024). Інноваційний процес завжди містить елемент експерименту, а отже, і певний рівень ризику. Важливо розуміти, що не всі нововведення можуть одразу виявитися успішними, а деякі з них можуть вимагати значного доопрацювання або навіть кардинального перегляду підходів.

У такому контексті надзвичайно важливо навчити майбутніх викладачів ЗПО сприймати невизначеність не як загрозу, а як невід'ємну частину творчого процесу. Усвідомлення цього сприяє формуванню позитивного ставлення до випробувань, розвитку стійкості до труднощів та здатності швидко адаптуватися до змін. Адже, саме гнучкість мислення та готовність до коригування власних ідей відповідно до нових обставин дозволяють досягати довгострокового успіху в інноваційній діяльності.

Значну роль у розвитку інноваційної культури відіграють *рефлексія та робота з помилками*. Впровадження ефективних механізмів оцінювання дає змогу своєчасно визначати сильні та слабкі сторони процесу, адаптувати підходи та вносити необхідні зміни. Систематичний аналіз та рефлексія дозволяють не лише оцінювати результати роботи, а й коригувати стратегії розвитку інноваційної культури.

Окрім того, важливо навчати студентів не боятися невдач, а сприймати їх як природний етап навчального процесу та професійного розвитку. Аналіз допущених помилок, вміння робити висновки та використовувати отриманий досвід для покращення майбутніх проєктів є ключовими навичками, що сприяють ефективній інноваційній діяльності. Інноваційне середовище має підтримувати експериментальне мислення, сприяти усвідомленню того, що навіть частково невдалі спроби можуть стати джерелом цінного знання й розвитку. Саме така позиція формує справжню інноваційну культуру, в якій невизначеність розглядається не як перешкода, а як можливість для зростання, творчого пошуку та вдосконалення професійних компетенцій.

Розвиток інноваційної культури вимагає *оптимізації науково-методичного навантаження учасників освітнього процесу*. Надмірне

перевантаження навчальними матеріалами, жорсткі вимоги та орієнтація лише на академічні результати можуть гальмувати розвиток креативності та ініціативи, знижуючи мотивацію до самостійного пізнання та експериментальної діяльності.

Раціональне структурування навчального процесу передбачає збалансоване поєднання теоретичної та практичної підготовки, впровадження інтерактивних методів навчання, проєктної діяльності та проблемного підходу. Гнучкість навчальних програм дозволяє адаптувати зміст дисциплін до актуальних викликів сучасності, а також враховувати індивідуальні інтереси й потреби студентів.

Окрім цього, важливо забезпечити розумне співвідношення між навчальними завданнями та реальними можливостями студентів. Надмірне теоретичне навантаження без належної практичної реалізації може призвести до поверхневого засвоєння знань, тоді як розподіл матеріалу на логічні блоки з поступовим ускладненням змісту дозволяє уникнути інформаційного перенасичення та сприяє якісному засвоєнню інформації.

Впровадження інтеграційного підходу у викладанні предметів професійно-практичної підготовки є важливим чинником розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Такий підхід сприяє комплексному баченню професійної діяльності, дозволяє формувати міждисциплінарні компетенції та розвивати вміння знаходити нестандартні рішення в освітньому процесі.

Поєднання теоретичних знань із практичними навичками, використання сучасних технологій, міжпредметні проєкти та колаборації між різними дисциплінами сприяють ефективнішому засвоєнню матеріалу. Це сприяє засвоєнню базових концепцій, та стимулює студентів до критичного аналізу, експериментування та самостійного пошуку оптимальних рішень. Інтегрований підхід допомагає уникнути фрагментарності знань і забезпечує їхнє свідоме застосування у реальних професійних ситуаціях.

Сприятливе освітнє середовище також повинно передбачати доступ до сучасних технологій, які полегшують комунікацію, обмін ідеями та спільну роботу над проектами. Міждисциплінарна взаємодія дозволяє поєднувати знання з різних галузей, що сприяє створенню нових педагогічних підходів та ефективних рішень у навчанні.

Проведений аналіз засвідчує, що визначені умови розвитку інноваційної культури спрямовані на створення сприятливого освітнього середовища. Стратегічними орієнтирами реалізації окреслених умов є методологічні підходи, детальний розгляд яких подано в підрозділі 1.3 першого розділу.

Принципи організації освітнього процесу моделі розвитку інноваційної культури взаємопов'язані із умовами цього процесу, адже саме вони забезпечують основу для ефективного формування інноваційного потенціалу майбутніх викладачів. Кожен із цих принципів забезпечує певний аспект професійного становлення, сприяючи розвитку здатності до творчого пошуку, впровадження нових педагогічних підходів і критичного осмислення власної діяльності здобувачів освіти.

Принцип неперервності передбачає безперервний процес розвитку інноваційної культури протягом усього професійного шляху викладача. Інноваційна діяльність потребує постійного оновлення знань, оволодіння новими технологіями та вдосконалення професійних компетентностей. Викладач має бути готовий до систематичного самонавчання, участі в наукових дослідженнях, опанування сучасних методів навчання та адаптації до змінних умов професійної діяльності. Реалізація даного принципу можлива за рахунок комплексного впровадження інноваційних педагогічних технологій на заняттях як професійної, так і загальної підготовки. Завдяки цьому здобувачі освіти будуть системно залучені до творчої, креативної діяльності. Також, на нашу думку така організація педагогічної взаємодії формує у майбутніх викладачів передумови для подальшого інтегрування інноваційних підходів у власну педагогічну практику та усвідомлену

установку на постійний професійний розвиток і вдосконалення освітнього процесу.

Принцип цілісності відображає інтеграційний підхід до формування інноваційної культури, що охоплює взаємозв'язок особистісних, когнітивних, професійних і творчих компонентів. Він передбачає гармонійне поєднання теоретичних знань із практичним досвідом, методологічних основ педагогіки з їхнім прикладним застосуванням у професійній діяльності. Також, варто демонструвати здобувачам освіти різні напрями реалізації новаторської думки: методика викладання, форма проведення занять, матеріально-технічне забезпечення тощо.

Принцип особистісної орієнтації акцентує увагу на розвитку унікальних здібностей і потенціалу кожного майбутнього викладача. Освітній процес має бути спрямований на підтримку індивідуальної творчості, мотивації до самовдосконалення та формування власного стилю педагогічної діяльності. Важливо створювати умови, що сприяють реалізації професійних амбіцій і забезпечують можливість розвитку інноваційного мислення.

Принцип усвідомленості професійно-особистісного розвитку передбачає формування здатності майбутнього викладача до рефлексії щодо власного професійного становлення, усвідомлення важливості інноваційної діяльності та її впливу на ефективність освітнього процесу. Майбутній педагог має чітко розуміти роль інновацій у своїй професійній діяльності, оцінювати власні можливості та прагнути до саморозвитку.

Принцип творчого самовираження передбачає розвиток креативності, здатності до нестандартного мислення та генерування нових педагогічних ідей. Майбутній викладач має не лише відтворювати існуючі освітні методики, а й створювати власні авторські підходи до навчання, впроваджувати інноваційні рішення та експериментувати з новими технологіями викладання. Залучення студентів до проведення майстер-класів, робота в групах чи рольові ігри можуть бути ефективним майданчиком самореалізації здобувачів освіти.

Принцип співпраці та співтворчості визначає важливість командної роботи, конструктивної взаємодії між викладачами, студентами, колегами та роботодавцями. Розвиток інноваційної культури неможливий без активного обміну досвідом, спільного розв'язання проблем і впровадження колективних педагогічних проєктів. Взаємодія в освітньому середовищі сприяє формуванню нових ідей, удосконаленню навчального процесу та підвищенню ефективності професійної підготовки.

Принцип рефлексії забезпечує усвідомлення майбутніми викладачами власних професійних досягнень і помилок, здатність до критичного аналізу педагогічної діяльності. Він сприяє виробленню вміння оцінювати ефективність застосування інноваційних методик, аналізувати їхній вплив на навчальний процес та вносити необхідні корективи. Рефлексія є важливим інструментом саморозвитку, що дозволяє викладачеві вдосконалювати професійну діяльність та адаптуватися до нових освітніх викликів. На нашу думку, вивчення будь-якої теми незалежно від спрямування дисципліни професійної підготовки має відбуватися з аналізом особливостей використання отриманих знань у професійній діяльності. Такі обговорення формують навички постійного самоаналізу та рефлексії, зокрема пошуку та аналізу помилок.

Одним із важливих аспектів розвитку інноваційної культури є не лише створення відповідних умов, дотримання методичних підходів та принципів, але й розуміння того, які функції вона виконує в освітньому процесі.

Визначення ключових функцій інноваційної культури дозволяє глибше усвідомити її роль у професійній підготовці майбутніх викладачів, а також сприяє ефективному впровадженню інновацій у навчальну діяльність. Розгляд цих функцій допоможе окреслити механізми впливу інноваційної культури на розвиток педагогічної майстерності та формування конкурентоспроможного фахівця в сучасному освітньому просторі.

У роботі Т. Цуркан (2020) подано такі характеристики і соціокультурні функції інноваційної культури в освіті:

- освітня інноватика, яка формує культурно-особистісний світогляд в умовах інноваційного суспільства;
- інноваційна культура в освіті повинна ліквідувати відставання теорії від практики;
- вирішити одну з найважливіших проблем сучасної освіти, тому її можна назвати методологією безперервної освіти;
- інноватика є способом самоідентифікації особистості, визначення нею свого місця і ролі в сучасному суспільстві;
- інноватика формує головну установку сучасної освіти – футуристичну стратегію, спрямовану на оптимізацію процесу особистісної самоідентифікації, яка повинна враховувати специфіку української культури;
- інноваційна культура в освіті – це спосіб гуманізації, універсалізації, оскільки вона ґрунтується на концепції соціокультурного розвитку, що відображає історичну, актуальну самосвідомість, картину світу і картину життя. (с. 131)

К. Кириленко (2015) означено гносеологічну, перцептивну, інтегративну, комунікативну, ціннісно-орієнтувальну, соціальноадаптивну, суспільно-перетворювальну та регулятивно-виховну функції інноваційної культури. (с. 16)

Р. Миленкова (2008) у своєму дисертаційному дослідженні визначає такі функції інноваційної культури як:

- розвивальна (яка реалізується у пізнавально-перетворювальному ставленні до власної особистості – на рівні самоосвіти та самовиховання, прагнення до ціложиттєвого самовдосконалення; у творчому ставленні до професійної діяльності – на рівні готовності до постійного підвищення власного професіоналізму, використання нових сучасних підходів у роботі, прагнення досягти найвищих результатів завдяки впровадженню інноваційних технологій);
- регулятивна (завдяки якій здійснюється оцінка, прогностика, відбір змісту, форм та методів упровадження інновацій);

- соціокультурна (яка забезпечує сталий розвиток банківської справи України на інноваційних засадах, з урахуванням основних норм та цінностей загальної культури та корпоративної культури банківської галузі)» (с.45.)

У дослідженні Я. Гур'євої (2009) визначено 14 основних функцій інноваційної культури які, на нашу думку, найширше розкривають суть даного терміну, а саме: інформаційну, світоглядну, методологічну, регулятивну, креативну, інтеграційну, інтерактивну, поведінську, оптимізаційну, прогностичну, соціалізаторську, ціннісно-нормативну, пізнавально-перетворюючу та мотиваційну. Запропонований підхід охоплює всі структурні компоненти поняття та забезпечують розуміння ролі інноваційної культури в структурі професійної культури особистості.

Нам імпонує підхід до визначення функцій запропонований В. Носковим, А. Кальяновим та О. Єфросініною серед яких виділено пізнавально-перетворювальна, регулятивна, ціннісно-нормативна, комунікативна, соціалізаторська та інтеграційна функції (2005). Нижче наведено авторське трактування змісту окреслених функцій в контексті розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО.

На нашу думку, пізнавально-перетворювальна функція реалізується через здатність до самостійного наукового пошуку, аналізу педагогічних інновацій і їхнього ефективного застосування у професійній діяльності. Дана функція передбачає розширення когнітивного горизонту, розвиток критичного мислення та навичок вирішення педагогічних проблем шляхом творчого підходу й дослідницької діяльності.

Регулятивна функція інноваційної культури підкреслює значущість інноваційних процесів у поступальному розвитку суспільства та його ключових соціальних структур. У контексті професійної освіти виявляється у формуванні у майбутніх викладачів здатності адаптувати освітній процес до нових викликів, критично оцінювати ефективність застосовуваних методів і технологій, а також приймати обґрунтовані рішення щодо їх удосконалення. Крім того, регулятивна функція забезпечує сталість та ефективність

трансформаційних процесів, спрямовуючи інноваційну діяльність у конструктивне русло.

Ціннісно-нормативна функція визначає критерії оцінювання процесів та явищ, пов'язаних з інноваційною діяльністю, забезпечуючи формування системи орієнтирів, які регулюють ставлення суспільства та окремих його представників до інновацій. Вона сприяє усвідомленню значущості інновацій у професійній діяльності, допомагає розрізняти прогресивні та застарілі методи, а також визначає етичні та соціальні аспекти впровадження новітніх технологій. У сфері освіти ця функція допомагає визначати, які педагогічні методи є ефективними в сучасних умовах, як адаптувати нові технології до освітнього процесу та як поєднувати традиційні та інноваційні підходи, зберігаючи академічну доброчесність і професійну етику. Крім того, ціннісно-нормативна функція забезпечує критичне ставлення до впровадження інновацій, запобігаючи беззастережному прийняттю будь-яких нововведень без аналізу їхньої ефективності та доцільності. Вона сприяє виробленню усвідомленої позиції щодо необхідності змін, допомагає визначати, які інновації справді покращують освітній процес, а які можуть бути лише тимчасовими трендами без глибокої практичної користі.

Комунікативна функція інноваційної культури забезпечує взаємодію та передачу знань щодо інноваційних підходів і навчальних технологій, сприяючи обміну досвідом між викладачами, студентами, науковцями та іншими учасниками освітнього процесу. Вона створює умови для ефективного діалогу, у межах якого відбувається популяризація новітніх методик, адаптація передового педагогічного досвіду та інтеграція інновацій у навчальну практику. Завдяки цій функції розширюються можливості професійної взаємодії, що включає обговорення результатів освітніх експериментів, аналіз успішних кейсів та спільне розроблення нових методик викладання, зокрема через наукові конференції, семінари, круглі столи, педагогічні майстер-класи тощо. Крім того, комунікативна функція сприяє розвитку навичок ефективного спілкування, аргументації, публічного виступу

та роботи в команді, що є невід'ємними складовими професійної діяльності сучасного викладача.

Соціалізаторська функція інноваційної культури інтерпретує її як невід'ємну частину суспільних цінностей та норм, що визначають ставлення до нововведень та рівень їхнього сприйняття в освітньому та професійному середовищі. Вона сприяє інтеграції майбутніх викладачів у професійну спільноту, допомагає засвоїти соціально прийнятні моделі поведінки, педагогічної взаємодії та впровадження інновацій у навчальний процес. Завдяки цій функції формується усвідомлення значущості інновацій у розвитку освіти, необхідності їхнього впровадження відповідно до соціального запиту та сучасних тенденцій.

Прогностична функція інноваційної культури орієнтована на вивчення тенденцій розвитку інновацій у певній галузі та прогнозування їхнього впливу на освітній процес і педагогічну діяльність. Вона передбачає дослідження перспектив розвитку інноваційних підходів, аналіз змін у світовій освітній практиці, визначення потенційних викликів та можливостей для подальшого вдосконалення методик навчання. Ця функція відіграє важливу роль у стратегічному плануванні професійної підготовки викладачів, оскільки дозволяє адаптувати освітні програми до майбутніх потреб ринку праці, соціокультурних змін та технологічного прогресу. Вона сприяє формуванню у майбутніх педагогів здатності критично оцінювати поточний стан інноваційної діяльності, прогнозувати можливі наслідки впровадження нових технологій та своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються в освітній сфері.

Інтеграційна роль інноваційної культури полягає в тому, що вона не лише поєднує різноманітні форми культури, а й створює нові можливості для розвитку особистості. Завдяки їй різні аспекти культури – від наукової та технологічної до соціальної та етичної – зливаються в єдину систему, що допомагає людині орієнтуватися в швидко змінюваному світі. Такий підхід дозволяє інтегрувати новітні знання, цінності та навички в повсякденне життя, формуючи в особистості комплексний світогляд, здатність до адаптації та

творчого мислення. Таким чином, інноваційна культура не лише збагачує внутрішній світ людини, а й стає основою для розвитку інтелектуального та емоційного потенціалу в умовах глобалізованого та технологічно розвиненого суспільства.

З огляду на проведений теоретичний аналіз та виокремлення теоретико-методологічних підходів, дотримання принципів організації процесу фахової підготовки, визначення функції інноваційної культури ми спробували структурувати компоненти інноваційної культури.

Досить поширеним в науковій літературі є аналіз компонентів інноваційної культури з огляду на структуру культури особистості в якій виділяють когнітивний, операційний (діяльнісний), мотиваційний та особистісний компоненти (О. Ігнатович (2009), Р. Малинкова (2008), І.Сенча (2008), О.Старовойт (2015)).

На думку О. Старовойт (2015), структурними елементами інноваційної культури є «мислення, почуття і практична діяльність» (с.108). Л. Штефан (2011) у своєму дослідженні визначає два структурних компоненти інноваційної культури, а саме інноваційну компетентність та інноваційну активність фахівця. У дослідженні Н. Муранової (2013) сформульовано такі компоненти структури: світоглядний, когнітивний, мотиваційний, креативний, суб'єктно-діяльнісний. На думку К. Кириленко (2015), інноваційна культура має включати такі елементи, як стійка мотивація та ціннісно-сміслові орієнтири, що визначають особистісну значущість інноваційної діяльності; високий рівень професійної компетентності; мислення, спрямоване на інновації; здатність до постійного творчого саморозвитку та самоосвіти відповідно до специфіки інноваційної діяльності. Також автор виділяє основні складові цієї культури: мотиваційний, когнітивний, рефлексійний, емоційний, гностичний та діяльнісний компоненти. С. Беляєв & І. Степанець (2023) підкреслюють, що інноваційна культура включає спрямованість педагогічної діяльності викладача на інновації, а також здатність до освоєння передового педагогічного досвід.

Досить повним, на нашу думку, є визначення Т. Андрущенко (2020) у якому структура інноваційної культури педагога являє собою сукупність мотиваційного, особистісного, аксіологічного, когнітивного і діяльнісного компонентів, які взаємодіють в органічній єдності. У. Машаріпова (2019) визначає структуру інноваційної культури як систему взаємопов'язаних компонентів: аксіологічного, інноваційно-технологічного, кооперативно-діяльнісного, комунікативного, особистісно-творчого.

Siti Hajar Mohd Roffeei et al., (2016) визначають модель структури інноваційної культури, яка має п'ять компонентів: ефективні комунікації, клімат для інновацій, самоефективність, інноваційна культура навчального закладу (в дослідженні йдеться, що для мотивації здобувачів освіти необхідно розповідати про видатні досягнення колишніх випускників, харизматичних ректорів і віце-реktorів, видатні послужні списки викладачів, результати плідних досліджень, інновації та досягнення, організовувати церемонії вручення дипломів, свято першокурсників, громадські заходи, мотиваційні промови керівництва та викладачів) та інноваційну поведінку. Зазначається, що значний позитивний вплив на інноваційну поведінку в більшій мірі має особистісна властивість студентів – самоефективність. Це вказує на те, що індивідуальний фактор є більш впливовим, ніж інші фактори навколишнього середовища, сприяючи індивідуальному результату, який можна побачити або спостерігати в кінцевій інноваційній поведінці (Siti Hajar Mohd Roffeei et al., 2018).

Здійснений аналіз літератури дозволяє стверджувати, що незважаючи на значну кількість досліджень єдиного розуміння структури інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО не існує, а підходи до визначення компонентів даного поняття різняться.

На нашу думку, центральне місце в інноваційній культурі майбутнього викладача займає аксіологічний компонент, оскільки у процесі професійної підготовки студентів педагогічних спеціальностей відбувається не лише

засвоєння специфічних цінностей професії, а й формування загальних соціокультурних орієнтирів.

Рівень готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності значно підвищується, якщо у процесі навчання та виховання впроваджується аксіологічний підхід (Т. Антоненко, 2009, Огієнко та ін, 2016). Його сутність полягає у наданні глибшого ціннісного змісту професійним знанням та навичкам, їх інтеріоризації у свідомості викладачів і формуванні у них стійкої системи ціннісних орієнтацій.

Структура аксіологічного компоненту складається із ціннісного, когнітивного та діяльнісного складників, які охоплюють формування особистісних світоглядних орієнтирів, систематизацію сучасних педагогічних знань та розвиток практичних навичок для ефективного впровадження інновацій у навчальний процес (О. Мартинюк, 2003).

На основі проведеного аналізу нами визначено ключові аксіологічні засади розвитку інноваційної культури викладача закладу професійної освіти:

1. Інтеграція гуманістичних прагнень у професійну підготовку у процесі вивчення гуманітарних, природничих та соціальних дисциплін, які розширюють уявлення про фундаментальні принципи людяності та моральності.

2. Перехід від засвоєних цінностей до ціннісних орієнтацій. У цьому контексті аксіологічний підхід розглядається як засіб задоволення професійних потреб та усвідомлення загальнолюдських педагогічних ідеалів.

3. Формування аксіологічної компетентності. Майбутній викладач повинен не лише усвідомлювати значення саморозвитку, а й бути мотиватором формування ціннісних пріоритетів у студентів. Це передбачає інтеграцію групових цінностей (спільне прагнення до професійного та культурного зростання) та індивідуальних цінностей (усвідомлене самовдосконалення, прагнення до педагогічної майстерності).

4. Цілісність системи цінностей як результат професійної підготовки. Сформована аксіологічна культура викладача є інтегрованим поєднанням

знань, навичок і соціальних якостей, які визначають його професіоналізм. Система цінностей та ціннісних орієнтацій формує особистісно-професійну «Я-концепцію», що сприяє досягненню вершин педагогічної майстерності. (Шовкова, 2021а)

Засвоєні у процесі професійної підготовки цінності відіграють важливу роль у формуванні емоційно-чуттєвої сфери педагога та його життєвих і професійних установок. Вони стають підґрунтям для готовності до інноваційної діяльності, сприяють усвідомленому підходу до педагогічної роботи та ефективному впровадженню новітніх методик навчання.

Педагогічні цінності формуються та функціонують на трьох основних рівнях:

- соціально-педагогічний рівень охоплює сукупність ідей, принципів і норм, які визначають освітню діяльність з урахуванням актуальних вимог суспільства. Цей рівень відображає загальні соціальні очікування щодо педагогічної професії та орієнтує систему освіти на її відповідність сучасним викликам.

- професійно-груповий рівень включає набір норм, понять та принципів, що регулюють та визначають професійну діяльність у межах конкретної педагогічної спільноти або освітнього закладу. Вони сприяють формуванню єдиних підходів до викладання, підтримують командну взаємодію та професійні традиції.

- індивідуально-особистісний рівень характеризує систему особистісних цінностей педагога, що визначає його ставлення до професійної діяльності, моральні орієнтири, життєві принципи та мотивацію до саморозвитку. Включає ідеали, переконання, установки та професійні прагнення викладача.

Такий розподіл дозволяє цілісно охопити аксіологічний компонент інноваційної культури майбутніх викладачів, сприяючи їхній готовності до роботи в умовах освітніх трансформацій та запровадження інноваційних підходів у навчальному процесі.

Інноваційно-технологічний компонент інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти є важливим елементом їхньої професійної підготовки, що забезпечує опанування сучасних методів і механізмів реалізації інновацій у педагогічній діяльності. Він орієнтований на ефективне управління та самоуправління інноваційними процесами, які охоплюють аналіз, прогнозування, впровадження, оцінку та корекцію новітніх педагогічних практик.

Завдяки цьому компоненту викладачі набувають здатності застосовувати інноваційні педагогічні технології, використовувати цифрові інструменти, адаптувати навчальний процес до змінних освітніх умов та формувати у студентів навички роботи в інформаційному суспільстві. Інноваційно-технологічний компонент сприяє розвитку креативного, аналітичного та критичного мислення майбутніх педагогів, що є необхідним у сучасному освітньому просторі.

Даний компонент у своїй структурі містить конструктивно-прогностичну, оцінювально-інформаційну та корекційно-регулюючу складові.

Конструктивно-прогностична складова спрямована на розробку, адаптацію та впровадження новітніх освітніх технологій. Вона охоплює:

- моделювання та проєктування інноваційних педагогічних процесів;
- створення авторських методик навчання, що відповідають сучасним освітнім вимогам;
- прогнозування ефективності впроваджених методик та їхнього впливу на якість навчального процесу;
- аналіз передового педагогічного досвіду та адаптацію найкращих практик до умов конкретного навчального закладу.

Оцінювально-інформаційна складова пов'язана з проведенням моніторингових заходів у процесі інноваційної діяльності, таких як оцінка ефективності, прогнозування можливих результатів, та містить такі аспекти:

- збір, обробку, систематизацію та аналіз інформації щодо ефективності впроваджених інновацій;

- використання методів освітньої аналітики та цифрових інструментів для оцінювання результатів педагогічної діяльності;
- діагностику рівня професійного розвитку викладачів та їхньої готовності до використання інновацій;
- визначення сильних і слабких сторін інноваційних технологій та адаптацію навчального процесу відповідно до отриманих результатів.

Також вона відіграє ключову роль у розвитку професійних компетенцій майбутніх викладачів у сфері використання сучасних освітніх технологій. Вона орієнтована на формування навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, що є невід'ємною частиною інноваційного навчання.

Важливо, щоб у процесі професійної підготовки студенти опанували інноваційні освітні платформи, знайомилися з можливостями застосування доповненої реальності (AR), штучного інтелекту (AI) та віртуальної реальності (VR) у навчальному процесі. Використання технології аналітики даних (Learning Analytics) допоможе більш точно оцінювати освітні результати, персоналізувати навчальні траєкторії та розробляти адаптивні методики навчання, що відповідають індивідуальним потребам студентів. (О. Дебре & А. Шовкова, 2023)

Завдяки розвитку оцінювально-інформаційної складової підвищується якість освітнього процесу, а також зменшується навантаження на викладача за рахунок автоматизації рутинних процесів.

Корекційно-регулююча складова спрямована на вирішення завдань, пов'язаних із вдосконаленням і коригуванням інноваційного освітнього процесу. Вона включає:

- виявлення проблем та бар'єрів у процесі впровадження інновацій;
- коригування методичних підходів відповідно до потреб учасників освітнього процесу;
- удосконалення навчальних програм із урахуванням сучасних тенденцій у сфері освіти;

- підготовку рекомендацій для оптимізації використання новітніх педагогічних технологій.

Завдяки цьому компоненту майбутні викладачі отримують необхідні компетентності для ефективного впровадження, аналізу, управління та оптимізації інноваційних процесів у інноваційній професійній діяльності.

Одним із ключових елементів структури інноваційної культури майбутнього викладача ЗПО є кооперативно-діяльнісний компонент. Його значення визначається тим, що ефективне впровадження педагогічних інновацій неможливе без конструктивної співпраці між викладачами, студентами та іншими учасниками освітнього процесу.

Ю. Ситник (2006,) виділяє три основні групи властивостей особистості педагога, які є критично важливими для формування його інноваційної культури. До першої групи автор відносить ставлення до студентів як до суб'єктів освітнього процесу, що розвиваються. Друга включає культуру людської взаємодії, а третя – ставлення до себе як до суб'єкту, що розвивається.

Перша та друга групи властивостей підкреслюють важливість кооперативно-діялісного компонента, який є основою культури співпраці та спільної інноваційної діяльності педагогів. Враховуючи колективний характер педагогічної діяльності, цей компонент сприяє продуктивній взаємодії викладача зі студентами та колегами, що дозволяє більш ефективно реалізовувати освітні ініціативи та впроваджувати сучасні технології навчання.

Кооперативно-діялісний компонент охоплює кілька ключових складових, серед яких виокремлюємо командну, комунікативну та організаційно-діялісну.

Командна складова передбачає здатність викладача працювати у взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу, ефективно розподіляти обов'язки, співпрацювати у груповій діяльності та відповідально ставитися до виконання своїх завдань. Вона включає:

- реалістичну оцінку власних можливостей і вміння розподіляти зусилля в колективній роботі;
- відповідальність за результати групової діяльності та готовність до конструктивної взаємодії;
- здатність до тактовного вирішення конфліктних ситуацій та узгодження спірних питань;
- вміння визначати свою роль і місію в команді, коригувати стратегію роботи відповідно до умов і завдань.

Комунікативна складова займає особливе місце у структурі кооперативно-діяльнісного компонента, оскільки якісне спілкування є запорукою успішного навчального процесу та професійної взаємодії. Вона охоплює:

- культуру мовлення (чіткість, логічність, виразність, інтонацію, темп мовлення);
- техніку спілкування, що включає дикцію, голосові характеристики та невербальну комунікацію;
- вміння мотивувати студентів до навчання, підтримувати їхній інтерес та сприяти формуванню позитивної мотивації до освітньої діяльності;
- здатність до конструктивної критики та ефективного зворотного зв'язку;

Високий рівень розвитку комунікативної компетентності допомагає викладачам налагоджувати продуктивну взаємодію з учнями, створювати атмосферу довіри та відкритості, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Організаційно-діялісна складова визначає здатність викладача застосовувати свої знання на практиці, організовувати навчальний процес відповідно до сучасних вимог, впроваджувати інноваційні методики та адаптувати освітній процес до потреб студентів. Вона передбачає:

- планування та координацію педагогічної діяльності;
- реалізацію інноваційних освітніх технологій у навчальному процесі;

- створення сприятливих умов для активного навчання та самостійної роботи студентів;
- аналіз та коригування навчального процесу на основі отриманих результатів;
- управління проектною діяльністю студентів та розвиток їхньої самостійності у навчанні.

Таким чином, кооперативно-діяльнісний компонент інноваційної культури викладача відіграє важливу роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх педагогів. Він забезпечує ефективну взаємодію між учасниками освітнього процесу, сприяє розвитку командної роботи, покращенню комунікативних навичок та впровадженню організаційно-діяльнісних підходів до навчання. Розвиток цього компонента сприяє створенню інноваційного освітнього середовища, де викладачі не тільки передають знання студентам, а й активно співпрацюють з колегами, застосовують новітні методики навчання та адаптують освітній процес відповідно до сучасних потреб суспільства. У результаті підвищується якість професійної освіти, а викладачі стають ініціаторами змін, які сприяють розвитку інноваційної культури в освітній сфері.

Сучасне освітнє середовище відіграє надзвичайно важливу роль у процесі формування інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО. Саме тому особливої уваги заслуговує дизайн-ергономічний компонент, який є не впливає не лише на естетичну, а й функціональну складову освітнього простору.

Під поняттям дизайн-ергономічного компонента нами розглядається інтегральна характеристика, яка включає гармонійне поєднання ергономічних, естетичних, інформаційних і технологічних аспектів для створення сприятливого освітнього середовища. Цей компонент спрямований на оптимізацію навчального процесу, покращення комфорту, зручності та ефективності освітньої діяльності, а також естетичне наповнення освітнього простору. (Т. Борисова & А. Шовкова, 2024)

Роль дизайн-ергономічного компонента полягає не лише у фізичному вдосконаленні навчального середовища, а й у залученні молоді до надбань ергономіки, ергодизайну, проектної та виробничої культури. Саме завдяки цьому формується усвідомлене ставлення до організації простору, що позитивно впливає на навчальний процес і сприяє розвитку творчого мислення, інноваційного підходу до викладання та адаптації до динамічних змін у сфері освіти.

У зв'язку з актуальністю даного питання доцільно здійснити детальний аналіз структурних складових дизайн-ергономічного компонента, які є визначальними у формуванні інноваційного освітнього простору.

Однією з найважливіших складових дизайн-ергономічного компонента є естетична складова, яка впливає на перше враження та подальше психологічне сприйняття освітнього середовища учасниками навчального процесу. Вона охоплює як зовнішній вигляд навчальних приміщень і матеріально-технічного забезпечення, так і особистий імідж викладача.

Зокрема, візуальна оцінка викладача у значній мірі впливає на формування у здобувачів освіти підсвідомих асоціацій щодо його особистісних якостей, манери поведінки та рівня професійної компетентності. Наприклад, занадто консервативний стиль одягу може створювати враження жорсткості, авторитарності й навіть викликати відчуття дискомфорту та напруження у студентів. У той же час надмірно неформальний стиль, невідповідний ситуації, може сприяти зниженню рівня довіри, створюючи ілюзію легковажності або некомпетентності викладача.

Таким чином, правильно сформований імідж викладача сприяє побудові ефективних суб'єкт-суб'єктних відносин між ним і студентами, створює довірливу атмосферу та мотивує здобувачів освіти до активного залучення у навчальний процес.

Ергономічна складова спрямована на створення комфортних, безпечних та функціональних умов навчання. Вона охоплює різні аспекти облаштування освітнього простору, серед яких:

- фізична організація навчального простору (зручне розташування меблів, зонування приміщень);
- ергономіка навчального місця (ергономічні столи та стільці, належне освітлення, вентиляція);
- звуковий та кольоровий дизайн приміщень, що впливає на концентрацію уваги студентів;
- адаптація освітнього середовища до інклюзивних потреб (створення умов для студентів з особливими освітніми потребами).

Дизайн-ергономічний компонент є невід'ємною частиною інноваційної культури викладача, оскільки поєднує естетику, ергономіку, інформаційні технології та інтерактивні методики. Він спрямований на створення комфортного та продуктивного освітнього простору, який мотивує до навчання, сприяє творчому розвитку та відповідає сучасним вимогам професійної освіти. (Шовкова, 2023а)

Формування інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти неможливе без усвідомлення важливості здоров'язберезувальної складової, яка є ключовим елементом професійної діяльності. Її реалізація відбувається на всіх етапах впровадження педагогічних інновацій, а також під час аналітичної та корекційної роботи викладача щодо оцінки їх впливу на учасників освітнього процесу.

Здоров'язберезувальна складова нерозривно пов'язана із принципом недопустимості негативного впливу освітнього процесу на психічне та фізичне здоров'я здобувачів освіти (Шовкова, 2017b, 2022f). Будь-які педагогічні інновації повинні бути адаптовані таким чином, щоб вони не лише сприяли ефективному навчанню, а й підтримували психоемоційний баланс, забезпечували безпеку та комфортні умови розвитку особистості.

Центральне місце в структурі здоров'язберезувальної складової посідає психофізіологічна спрямованість, яка орієнтована на аналіз, врахування та адаптацію інноваційної діяльності відповідно до психофізіологічних характеристик здобувачів освіти.

Щоб забезпечити ефективне впровадження педагогічних інновацій, викладач має відповісти на низку важливих запитань:

- Чи сприяє дана технологія розкриттю потенціалу учня?
- Чи відповідає вона базовим потребам особистості та її індивідуальним особливостям?
- Чи сприяє педагогічна практика самореалізації та формуванню особистісної автономії учня?

Крім того, важливим є аналіз інноваційних технологій щодо їхньої відповідності сучасним вимогам освіти та суспільним запитам. У цьому контексті значущими є принципи самосвідомості, системності та гуманістичної спрямованості.

Здоров'язберезувальна складова також передбачає засвоєння знань з техніки безпеки, вироблення навичок мінімізації потенційних ризиків та формування відповідального ставлення до дотримання норм безпечної поведінки. (Шовкова, 2019, 2021с)

Значущість цієї складової особливо висока у закладах професійної освіти, де учні працюють із різноманітним обладнанням, технічними пристроями, а також виконують завдання, що можуть нести певні виробничі ризики. Крім того, оскільки заклад професійної освіти відіграє важливу роль у підготовці учнів до майбутньої трудової діяльності, він має забезпечити умови для формування усвідомленого ставлення до власного здоров'я, самостійності у прийнятті рішень та відповідальності за свої вчинки. Навчальний процес повинен сприяти психологічній стійкості учнів, розвивати здатність до адаптації у складних умовах, допомагати вибудовувати адекватну самооцінку та впевненість у власних силах.

Науковці Ю. Носенко та А. Сухіх (2016) підкреслюють необхідність формування у здобувачів освіти комплексного підходу до безпеки, який охоплює:

- теоретичну підготовку (знання основ техніки безпеки, санітарно-гігієнічних норм, алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях);

- практичні навички (вміння безпечно працювати з обладнанням, використовувати захисні засоби, дотримуватися правил організації робочого простору);

- ціннісні орієнтації та переконання (усвідомлення важливості здоров'язбережувальної поведінки та відповідальності за її дотримання).

Ще одним важливим елементом здоров'язбережувальної складової є орієнтація на практичне застосування отриманих знань у процесі навчання та професійної діяльності.

Даний компонент охоплює:

- формування навичок безпечної поведінки під час навчальної та виробничої діяльності;

- розвиток компетентності у сфері охорони здоров'я (володіння методиками профілактики професійних захворювань, основами надання першої допомоги);

- розвиток саморегуляції та стресостійкості (оволодіння методиками самоконтролю, зниження рівня тривожності, формування навичок емоційної стабільності).

Розвиток здоров'язбережувальної складової в педагогічній діяльності дозволяє не лише оптимізувати навчальний процес, а й створити умови для повноцінного розвитку особистості, її соціалізації та успішної самореалізації у майбутньому професійному середовищі.

Особистісно-творчий компонент інноваційної культури є ключовим елементом професійного становлення викладача, оскільки визначає його здатність до саморозвитку, креативного мислення та ініціативності в освітній діяльності. Він відображає індивідуальний підхід до професійного зростання, прагнення до впровадження нових педагогічних технологій та готовність до самостійного розроблення інноваційних методик навчання.

У структурі даного компоненту нами окреслено особистісну, творчу та аналітико-рефлексивну складову.

Особистісна складова є важливим елементом у структурі інноваційної діяльності, яка відображає інноваційну культуру педагога, його ставлення до учасників освітнього процесу, а також усвідомлення значення отриманих знань про педагогічні інновації. У комплекс особистісних якостей педагога входять такі характеристики, як: асертивність, мобільність особистості, емоційна врівноваженість, креативність, гуманність, оптимістичне прогнозування, рефлексивність (Андрющенко, 2018, 15)

Асертивність викладача закладу професійної освіти – це здатність впевнено й конструктивно виражати власні думки, почуття та переконання, не порушуючи прав, інтересів і гідності інших учасників освітнього процесу. Це важлива особистісна якість, яка сприяє ефективній професійній діяльності викладача в умовах сучасної освіти.

Інноваційна культура педагога формується за умов його здатності приймати нові ідеї, проявляти ініціативність у впровадженні інновацій, демонструвати гнучкість у подоланні труднощів під час реалізації інноваційної діяльності та враховувати зміни, які відбуваються в конкретній ситуації, що проявляється через мобільність особистості.

Емоційна врівноваженість впливає на успішність інноваційної діяльності педагога, зокрема через психологічну готовність долати проблеми, які виникають під час впровадження інновацій, а також від здатності зберігати самоконтроль і адекватно реагувати на виклики. Як зазначає І. Матійків (2014), здатність до усвідомленого емоційного реагування впливає на процес переживання та контролю емоцій, сприяючи збереженню емоційної рівноваги та стійкості в різних життєвих обставинах. Це, своєю чергою, допомагає приймати зважені рішення, враховуючи емоційний фактор, і діяти відповідно до конкретної ситуації.

Креативність є важливою складовою інноваційної культури, яка визначає здатність педагога генерувати нові ідеї, знаходити оригінальні рішення та впроваджувати їх у навчальний процес. Вона виступає як рушійна сила розвитку освітніх інновацій і забезпечує відповідність сучасним

викликам у сфері освіти. Також, важливо на думку Dawson та ін. (2011) в процесі навчання розвинути таку якість здобувачів освіти як допитливість, яка є прагненням дізнатися або навчитися чогось іншого, тоді як креативність пов'язана з наявністю (проявом) винахідливості, далекоглядністю та проникливістю.

Інноваційна культура також сприяє розвитку творчого потенціалу, як у педагогів, так і в учнів, стимулюючи їхню ініціативність і креативне мислення. Педагог, який володіє креативністю, здатний швидко адаптуватися до змін в освітньому середовищі, застосовуючи творчий підхід для вирішення проблем. Імпровізація в непередбачуваних ситуаціях є ще одним важливим аспектом, коли педагог може використовувати нестандартні рішення для досягнення поставлених цілей. Критичне мислення, яке є складовою креативності, дозволяє оцінювати існуючі методи і технології, підвищуючи ефективність їхнього застосування.

Гуманність як складова інноваційної культури визначається як здатність педагога поєднувати прагнення до впровадження новацій із повагою до особистості учнів, їхніх потреб, здібностей та унікальних особливостей. Вона проявляється через усвідомлення педагогом цінності кожного учня, виявлення поваги та турботи, сприяння розкриттю їхнього потенціалу. Гуманність також передбачає дотримання етичних норм і стандартів у взаємодії з усіма учасниками освітнього середовища, забезпечення позитивної атмосфери, де інновації спрямовані на благо особистості й суспільства.

Оптимістичне прогнозування в структурі інноваційної культури викладача є важливим елементом, що допомагає розвивати позитивне бачення майбутнього та створює сприятливе середовище для навчання і професійного зростання. Такий підхід полягає в передбаченні успіху змін і нововведень у освітньому процесі, з урахуванням можливих труднощів, але з фокусом на позитивні результати.

Емоційний інтелект також відіграє важливу роль у професійній діяльності викладача, адже забезпечує здатність до ефективної комунікації,

мотивації здобувачів освіти та створення комфортного навчального середовища. Викладач із розвиненим емоційним інтелектом здатний до емпатії, конструктивного вирішення конфліктів і формування довірчих стосунків з учасниками освітнього процесу.

Творча складова забезпечує вміння генерувати нестандартні рішення, створювати нові методичні матеріали та освітні технології, навички підтримки творчої активності здобувачів освіти, стимулювання їх до інноваційної діяльності. Майбутній викладач ЗПО, який має розвинену творчу складову, не просто відтворює наявні освітні методики, а шукає альтернативні шляхи викладання, розробляє власні підходи та експериментує з новими технологіями. Він здатний гнучко адаптувати педагогічні інновації до навчального процесу та формувати авторські освітні стратегії. (Нагорна. Н., & Шовкова-Альохіна А., 2024)

Аналітико-рефлексивна складова особистісно-творчого компонента забезпечує аналіз педагогічного процесу та його елементів, усвідомлення закономірностей і принципів інноваційної діяльності, оцінку власної професійної діяльності та рівня готовності до інновацій.

Рефлексивність в інноваційній культурі полягає в здатності педагога усвідомлювати свої дії, методи, а також результати своєї роботи, аналізувати їх і робити відповідні корективи для подальшого вдосконалення. Вона допомагає глибше аналізувати процеси, що відбуваються в навчальному середовищі, враховувати потреби учнів і враховувати зміни, що відбуваються у зовнішньому освітньому контексті, виявляти прогалини в знаннях і навичках, а також корегувати свої педагогічні підходи, забезпечуючи більш ефективне навчання. Рефлексивність пов'язана з процесом саморозвитку людини як особистості (Заїка, Зімовін, 2014, 95).

Особистісно-творчий компонент у структурі інноваційної культури сприяє формуванню ключових якостей особистості необхідних для творчої реалізації майбутнього викладача закладу освіти.

Здійснений аналіз дозволяє сформувати структуру інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО, яка складається з аксіологічного, інноваційно-технологічного, кооперативно-діяльнісного, дизайн-ергономічного та особистісно-творчого компонентів (Додаток К).

2.2. Обґрунтування та розробка моделі процесу розвитку інноваційної культури

Формування професійних компетентностей майбутніх викладачів регламентовано освітньо-професійними програмами з підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта, які переважно логічно структуровані, змістовно продумані та методично виважені. А проєктування процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів потребує окремого пропрацювання, обґрунтування та експериментальної перевірки.

Актуальним напрямом педагогічних досліджень стало моделювання освітніх процесів, окремих методик чи технологій з обґрунтуванням та експериментальним підтвердженням ефективності спроектованої моделі. Процес педагогічного моделювання набуває все більшої варіативності та знаходить все ширші сфери застосування. Зокрема, блочно-модульне проєктування моделі розвитку окремих видів компетентностей. Така модель орієнтована на структуроване опанування окремих модулів/дисциплін, кожен з яких відповідає розвитку певних складових професійної компетентності та забезпечує поетапний розвиток навичок із поступовим ускладненням змісту. Така модель фокусується на кінцевому результаті навчання — сформованих компетентностях, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Серед переваг такої моделі виділяють гнучкість навчального процесу, можливість індивідуальної траєкторії розвитку, практична спрямованість процесу навчання, акценти на результативності – здатності застосовувати набуті знання, умінні навички у професійній діяльності.

Інноваційно-технологічна модель розвитку певних якостей зосереджена на використанні новітніх технологій в освіті (цифрові платформи, дистанційне навчання, віртуальні лабораторії), розвиває цифрову грамотність та навички інтеграції сучасних технологій у педагогічну діяльність. Підходить для викладачів, які прагнуть бути в авангарді освітніх інновацій. Інтерактивно-комунікативна модель заснована на активній взаємодії між учасниками освітнього процесу, використанні інтерактивних методів навчання (тренінги, майстер-класи, кейс-стаді, групові проєкти) та розвиває комунікативні компетентності, вміння працювати в команді, вирішувати конфлікти.

Педагогічні моделі можуть бути спрямовані на розвиток особистісних якостей викладача. Зокрема, особистісно-професійне моделювання враховує індивідуальні особливості викладача, його мотивацію, цінності, стиль викладання, розвиває лідерські якості, емоційний інтелект та здатність до самореалізації в професії, допомагає сформувати унікальний педагогічний стиль. Окреме місце у педагогічному моделюванні займає рефлексивна складова, що спрямовує викладача на розвиток здатності до самоаналізу, оцінювання власної педагогічної діяльності та постійного вдосконалення; сприяє формуванню інноваційного підходу та адаптації до змін у сфері освіти; розкриває особливості використання методів рефлексивних щоденників, портфоліо, самооцінки та їх значення у професійному становленні викладача. Підходить для розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Вибір моделі розвитку компетентностей викладача залежить від освітньої політики закладу, специфіки дисципліни, особистісних характеристик педагога та вимог ринку праці. Інтеграція різних моделей дозволяє забезпечити всебічний професійний розвиток викладачів і підвищити якість освітнього процесу. В процесі проведення наукового дослідження актуальним став напрям узгодження не лише компонентів інноваційної культури з фаховими компетентностями відповідно до освітньо-професійних програм фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти, а й проведення взаємозв'язків між трудовими

функціями (професійними компетентностями), закладеними у Професійному стандарті «Педагог професійного навчання», затвердженому Наказом Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України від 29.12.2022 року № 38 – ОД. Відповідно до введених новаторських нормативних вимог до трудової діяльності педагога закладу професійної освіти ми провели визначення відповідних взаємозв'язків між компонентами інноваційної культури та трудовими функціями з метою виділення значення досліджуваної нами категорії та її необхідності у структурі професійних компетенцій викладачів закладів професійної освіти (Додаток Д).

Враховуючи пропозиції та рекомендації педагогів-практиків за результатами анкетування, а також актуальні напрями педагогічного моделювання ми вирішили реалізувати два підходи до розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

По-перше, розробити та запровадити у процесі фахової підготовки окремий освітній компонент, який змістовно акцентуватиме увагу на інноваціях галузі, організаційно буде сповнений різноманітними сучасними формами навчання та викладання, методично передбачатиме застосування інтерактивних освітніх технологій, а також міститиме ряд творчих індивідуальних та командних навчально-дослідних завдань. У процесі вивчення такого освітнього компоненту одночасно можна вирішити комплекс завдань щодо інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

По-друге, спроектувати модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, яка б охоплювала весь цикл фахової підготовки, не передбачала додаткових структурних змін в послідовності та обсягах вивчення освітніх компонентів за чинними освітніми програмами. Модель має бути орієнтованою на впровадження в освітньому процесі сучасних інноваційних технологій, інтерактивних форм та методів навчання, інформаційних та цифрових технологій, медіа ресурсів, творчих навчально-дослідних завдань, тренінгів, майстер-класів, проєктів тощо.

Роберт Козма та Джером Джонстон розробили зразкову узагальнену модель інноваційного навчання, яка передбачала: студент – активний учасник освітнього процесу, а не слухач, який пасивно засвоює матеріал; створення можливостей для прикладного використання знань у реальних умовах; представлення концепцій та інформації в різних формах, а не лише текстовій; навчання – колективна діяльність, а не індивідуальна; акцент на процес навчання, а не на запам'ятовування інформації. (Ситник, 2006)

Розвиток інноваційної культури можна представити у вигляді моделі, що складається з кількох взаємопов'язаних структурних блоків. Кожен блок має свою функцію та забезпечує формування у педагога здатності до впровадження інновацій у професійній діяльності (рис. 2.1).

Розроблена модель базується на міждисциплінарному підході, що інтегрує принципи педагогіки, психології, андрагогіки, соціології та інформаційних технологій. Основними методологічними засадами моделі є:

- системний підхід, що забезпечує комплексність розвитку інноваційної культури шляхом поєднання когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів;
- компетентнісний підхід, спрямований на розвиток ключових компетентностей майбутнього викладача, зокрема цифрової грамотності, комунікативної компетентності та здатності до інноваційної діяльності;
- акмеологічний підхід, що акцентує увагу на професійному саморозвитку викладача як суб'єкта педагогічної діяльності;
- інтегративний підхід, що передбачає поєднання традиційних та цифрових методів навчання, використання міждисциплінарних зв'язків та впровадження проєктної діяльності.

Запропонована нами модель враховує недоліки існуючих концепцій, зокрема недостатню увагу до цифрових технологій, обмеженість механізмів оцінювання рівня сформованості інноваційної культури та слабку інтеграцію практичного досвіду. Вона складається із ціннісно-методологічного, когнітивно-технологічного та оцінно-результативного блоків.

Метою моделі є організація освітнього процесу, спрямованого на розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Розвиток інноваційної культури передбачає реалізацію таких завдань:

- опанування виробничими та технологічними інноваціями у професійній сфері діяльності;
- оволодіння інноваційними педагогічними технологіями;
- забезпечення належних умов розвитку інноваційної культури;
- розвиток креативного мислення, творчих здібностей, емоційного інтелекту;
- формування всіх структурних компонентів інноваційної культури.

Ціннісно-методологічний блок моделі містить мету, завдання, підходи, принципи, функції та умови розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО.

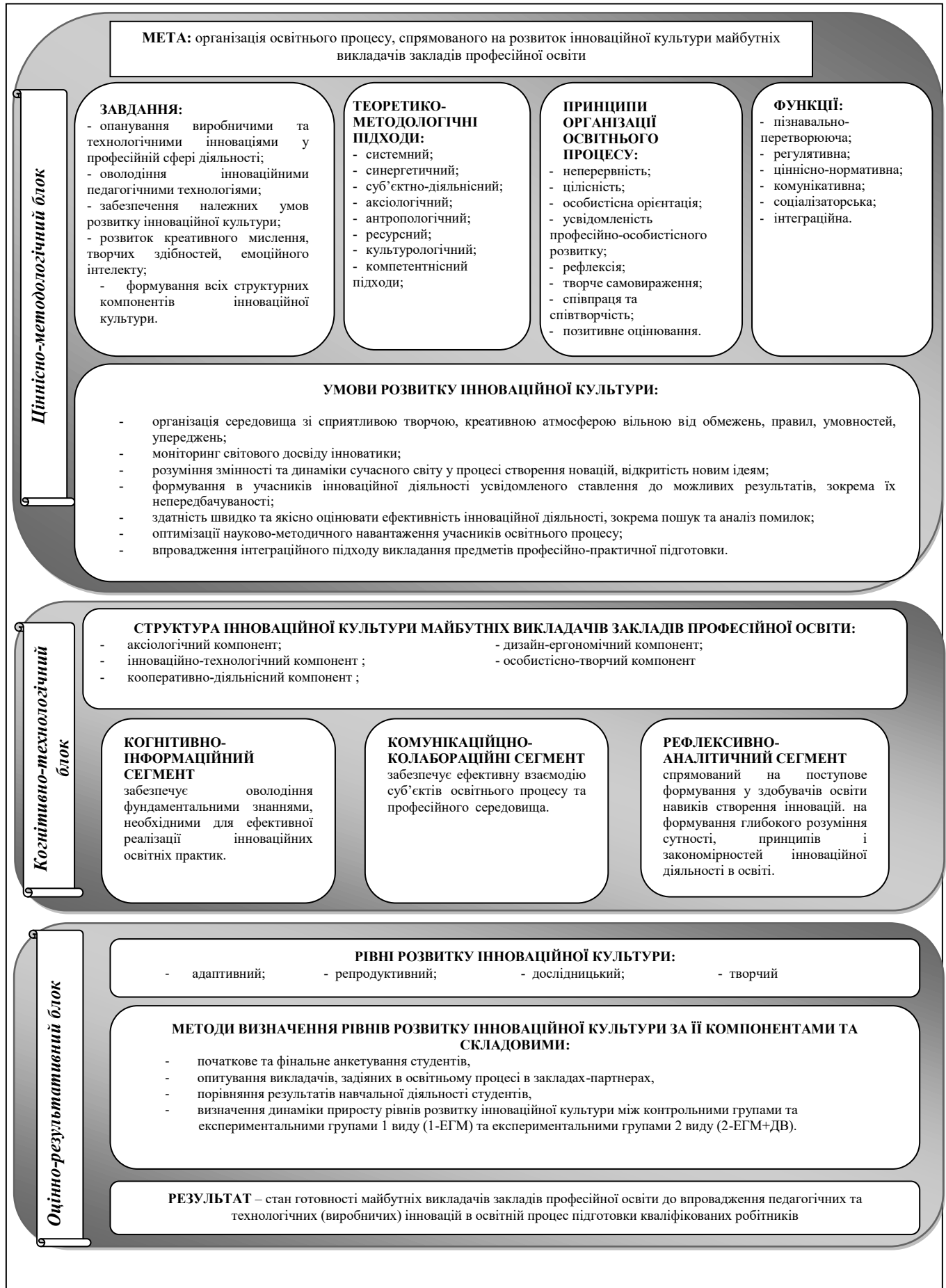

Рис. 2.1. Модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти

Детальний аналіз підходів, принципів, функцій та умов розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО подано у параграфі 2.1. цього розділу.

Когнітивно-технологічний блок моделі описує структуру інноваційної культури та технології її розвитку.

В. Гриньова (1998) перший етап розвитку інноваційної культури вбачає у вивченні та аналізі культурного педагогічного досвіду. Ми погоджуємось з думкою автора про необхідність формування базових знань, тому перший етап розвитку інноваційної культури, який реалізується через використання когнітивно-інформаційних технологій, спрямований на визначення цілей і завдань педагогічної діяльності, формування знань, умінь і навичок, необхідних для її реалізації.

Когнітивно-інформаційний сегмент забезпечує оволодіння фундаментальними знаннями, необхідними для ефективного реалізації інноваційних освітніх практик.

Здобувачі освіти вивчають освітні технології та сучасні педагогічні парадигми, що в подальшому можуть стати основою авторських розробок. Аналізуючи історичний досвід використання традиційних та інноваційних підходів майбутні викладачі не лише засвоюють теоретичні знання, а й навчаються їх застосовувати на практиці, що є критично важливим для ефективного функціонування сучасної системи професійної освіти.

Методологія педагогічного моделювання та проєктування, яку опановують здобувачі освіти в процесі професійної підготовки дозволяє створювати, оцінювати та вдосконалювати навчальні програми, розробляти сучасні методики викладання та інтегрувати новітні технології у навчальний процес.

Опанування цієї методології дозволяє майбутнім викладачам ЗПО у подальшій професійній діяльності враховувати індивідуальні особливості учнів, використовувати інтерактивні методи навчання (проєктна діяльність, кейс-методи, ігрові технології, проблемне навчання), адаптивні технології,

інноваційних технологій (цифрові платформи для дистанційного та змішаного навчання, технології доповненої та віртуальної реальності, використання штучного інтелекту) та міждисциплінарний підхід.

Таким чином, методологія педагогічного моделювання та проєктування виступає фундаментом для формування інноваційної культури викладачів ЗПО, забезпечуючи їхню готовність до ефективного проєктування освітнього процесу, впровадження новітніх технологій та створення умов для всебічного розвитку студентів.

Ключовими освітніми компонентами в процесі реалізації когнітивно-інформаційного сегменту є:

- психологія, що сприяє глибшому розумінню емоційних і когнітивних процесів студентів, допомагає майбутнім викладачам створювати комфортне освітнє середовище та враховувати індивідуальні особливості навчання;

- педагогіка, яка закладає основи для організації навчального процесу, орієнтованого на інноваційний підхід, і формує базові принципи викладання та виховання. На нашу думку, вивчення історії педагогіки, течій педагогічної думки позитивно впливає на здатність здобувачів освіти мислити креативно, шукати нові підходи до організації освітнього процесу та враховувати вимоги часу в проєктування педагогічної діяльності;

- педагогічна майстерність, що дозволяє опанувати сучасні методики і засоби викладання, необхідні для впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, сприяє розвитку гнучких навичок (soft skills), включаючи комунікацію, емоційний інтелект, адаптивність та здатності до рефлексії;

- теорія і методика професійної освіти, яка надає знання про особливості організації та здійснення професійної підготовки, механізми адаптації освітнього процесу до потреб сучасного виробництва допомагає формувати у студентів затребувані на ринку праці навички.

Отримані знання необхідні не лише для організації ефективного освітнього процесу, а й для усвідомлення важливості оновлення змісту навчальних дисциплін, методик і підходів до викладання відповідно до вимог

сучасності. Вони сприяють розвитку професійної компетентності, інноваційної активності та креативного мислення майбутніх викладачів ЗПО.

Таким чином, когнітивно-інформаційний сегмент виступає не лише засобом для формування базових знань з педагогічної діяльності, яка в подальшому стане інструментом інтеграції новітніх технологій у освітній процес. Студенти поступово готуються до впровадження інновацій у своїй професійній діяльності, що сприяє їхньому всебічному розвитку відповідно до сучасних вимог суспільства.

Наступний етап розвитку інноваційної культури забезпечується завдяки поєднанню традиційних та варіативних підходів (Княжева І., 2010). Комунікаційно-колабораційні сегмент у моделі розвитку інноваційної культури майбутніми викладачами ЗПО забезпечує ефективну взаємодію суб'єктів освітнього процесу та професійного середовища. Він спрямований на формування навичок продуктивної комунікації, співпраці та колективної діяльності в умовах інноваційного середовища.

Основні характеристики сегменту пов'язані з оволодіння техніками ефективною комунікації, активного слухання та конструктивного діалогу, виробленням здатності аргументовано відстоювати власну думку, адаптуватися до змінних умов професійної взаємодії, розвитком міжособистісної гнучкості для ефективною роботи в команді.

Важливим є залучення здобувачів освіти до співпраця з одногрупниками, колегами, викладачами та стейкхолдерами.

Таким чином, комунікативно-колабораційний сегмент сприяє не лише розвитку професійних компетентностей, а й формує культуру відкритої взаємодії, готовність до командної роботи та активної участі в інноваційному середовищі.

Рефлексивно-аналітичний сегмент моделі розвитку інноваційної культури спрямований на поступове формування у здобувачів освіти навиків створення інновацій. на формування глибокого розуміння сутності, принципів і закономірностей інноваційної діяльності в освіті. Цей етап є основою для

розвитку методологічного мислення, що дозволяє аналізувати, адаптувати та впроваджувати інноваційні педагогічні підходи, технології та методики у навчальний процес.

В процесі реалізації рефлексивно-аналітичного сегменту розвитку інноваційної культури відбувається перехід до креативного рівня педагогічної творчості, коли майбутні викладачі ЗПО здатні відльно генерувати оригінальні ідеї, створювати нові методики і технології навчання, а також нестандартні підходи до розв'язання професійних завдань.

Перебуваючи на найвищому рівні розвитку інноваційної культури студент створює авторські технологічні процедури з урахуванням відповідності методів і прийомів принципам навчання, змісту навчального матеріалу; можливостям студентів, наявного часу, доцільності та сполучуваності (Камінська А. 2011).

До ознак, які дозволяють визначити креативний рівень педагогічної творчості можна віднести розвинуте інноваційне мислення, гнучкість, продуктивну уяву, самостійність, ініціативність та рефлексивність.

Якщо на попередніх етапах студенти набували необхідні знання й уміння для інноваційної діяльності та знайомилися з існуючими інноваційними технологіями навчання, то на цьому етапі доцільно впроваджувати в освітній процес дисципліни, що спрямовують здобувачів освіти до педагогічної творчості.

На заняттях рекомендується спрямовувати студентів пропонувати ідеї, які дозволять покращити організацію навчального процесу з використання сучасних технологій та підходів.

Наприклад, можна запропонувати підібрати сучасні технології, які можуть покращити опанування певного технологічного процесу. Так, при вивченні технології конструкційних матеріалів можна використати цифрову лабораторію або окуляри доповненої реальності, які дозволяють відтворити процес створення матеріалів не виходячи з лабораторії. Робота з 3D програмами створює умови для використання в ескізах матеріалів будь-якої

вартості та складності обробки, а нетипові форми взаємодії на занятті можуть покращити ефективність засвоєння теми.

Викладачеві необхідно сформулювати розуміння комплексності інноваційної педагогічної діяльності, щоб у процесі обговорення студенти пропонували максимальну кількість пов'язаних з оновленням освітнього процесу ідей. Це можуть бути варіанти оновленням матеріально-технічної бази, форми взаємодії на конкретному занятті, способи викладу матеріалу тощо. Важливими елементами реалізації даного сегменту є моніторинг продуктивності та зворотній зв'язок.

Оцінно-результативний блок вказує на показники, рівні та результат реалізації запропонованої моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО – стан готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників).

I. Гавриш (2005, с. 23) виділяє педагогічні якості, які допомагають визначити рівень інноваційної культури педагога:

- висока загальна культура, ерудованість, які уможливають вільне мислення, пошук оптимальних розв'язків нестандартних ситуацій;
- нестандартні інтелектуальні здібності (специфічне сприйняття світу, своєрідний стиль педагогічної діяльності, розвинене творче мислення, спостережливість);
- спрямованість мислення на пошуки способів розв'язання складних методичних або технологічних завдань;
- потреба у безперервному якісному оновленні освітнього процесу;
- інтерес до нових ідей та підходів, до передового педагогічного досвіду та прагнення максимально реалізувати їх у своїй діяльності.

На основі аналізу показників опанування кожного із сегментів розвитку інноваційної культури доречно виокремити такі рівні сформованості інноваційної культури як адаптивний, репродуктивний, дослідницький та

творчий. Таке розмежування рівнів допомагає оцінити, наскільки особа готова до творчої та інноваційної діяльності у професійному середовищі.

Моніторинг рівня сформованості інноваційної культури здійснюється шляхом опитування на початковому та кінцевому етапах. Зворотний зв'язок забезпечується шляхом організації дискусії після кожного заходу, а також обговорень у соціальних мережах (наприклад сторінка у Facebook) та месенджерах. Наприкінці навчального року проводиться співбесіда з учасниками для з'ясування їхніх побажань та очікувань на наступний рік.

Запропонована модель передбачає реалізацію педагогічних умов розвитку інноваційної культури студентів педагогічних вищих навчальних закладів і яким характерні такі ознаки, як системність, послідовність і регулярність та загальність.

Модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО базується на інтеграції когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів. Вона забезпечує не лише засвоєння інноваційних педагогічних технологій, але й формування глибокого розуміння їхньої значущості для підвищення ефективності професійної освіти.

Також враховується необхідність розвитку як теоретичних знань, так і практичних навичок, що дозволяє майбутнім викладачам не лише адаптуватися до змін в освітньому середовищі, а й активно ініціювати та впроваджувати інноваційні підходи у навчальний процес.

Запропонована модель є універсальною та може бути адаптована до специфіки різних освітніх установ. Її впровадження сприятиме підготовці компетентних педагогів, здатних до інноваційної діяльності та ефективного використання сучасних технологій у професійній освіті.

Таким чином, розвиток інноваційної культури педагога – це безперервний процес, що базується на цінностях, знаннях, технологічних навичках, комунікації та аналізі. Поєднання цих структурних блоків дозволяє педагогу ефективно впроваджувати інновації, мотивувати студентів та адаптувати освіту до вимог сучасного виробництва і технологій.

2.3. Технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти

Реалізація описаної нами в попередньому розділі моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО забезпечує підготовку кадрів здатних організувати ефективний освітній процес в умовах мінливості ринку праці.

Нині, відповідно до програмованих результатів навчання закладених в стандарт вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), випускник має охоплювати функції освітнього менеджера, методиста, фасилітатора, наставника, ментора, комунікатора, інноватора, психолога і радника тощо. Це вимагає переходу на нову модель викладання, яка потребує ширшої взаємодії учасників освітнього процесу. Постає потреба у використанні сучасних технологій викладання, які відіграють ключову роль у формуванні інноваційної культури здобувачів освіти, забезпечуючи інтеграцію новітніх методик, розвиток критичного мислення та адаптацію до змінних умов професійної діяльності. Вони ґрунтуються на поєднанні традиційних підходів із сучасними цифровими рішеннями, що сприяє активному залученню студентів у навчальний процес та підвищенню ефективності засвоєння знань.

Неабияке значення в процесі впровадження моделі розвитку інноваційної культури здобувачів освіти відіграє педагогічна майстерність викладачів вищої освіти. І. Кучинська (2022) зазначає, що високий рівень педмайстерності дозволяє досягти високого рівня розвитку, навчання та виховання здобувачів освіти. Педагоги, які досягли високого рівня професійної майстерності, не лише досконало володіють предметом, а й глибоко розуміють методичні засади його викладання. Вони постійно шукають нові, ефективні підходи до навчання, впроваджують сучасні педагогічні технології та створюють творчу атмосферу навчального процесу. Такі викладачі мають широкий світогляд, розвинене аналітичне мислення,

добре розуміють вікову психологію здобувачів освіти і вміють адаптувати освітній процес відповідно до їхніх потреб та здібностей.

Завдяки майстерному володінню методикою викладання, викладачі з високим рівнем педмайстерності легко організують як групову, так і індивідуальну роботу, сприяючи розвитку співпраці та взаємопідтримки серед здобувачів освіти. Їхні відносини зі студентами будуються на взаємоповазі, довірі та щирому інтересі до їхнього розвитку. Завдяки комплексному підходу до навчання та виховання, такі викладачі сприяють не лише академічним досягненням здобувачів освіти, а й формуванню їхніх особистісних якостей, критичного мислення та мотивації до професійного самовдосконалення. Крім того, високий рівень педмайстерності та обізнаність в інноваційних педагогічних технологіях дозволяє викладачеві створювати власні освітні технології відповідно до наявних потреб.

Розроблена нами модель розвитку інноваційної культури здобувачів освіти передбачає активне впровадження в освітній процес інноваційних освітніх технологій. Такий підхід, на нашу думку, сприяє реалізації декількох завдань.

По-перше, підвищується ефективність засвоєння навчального матеріалу. Використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема проблемно-орієнтованого, проєктного та змішаного навчання сприяє кращому розумінню та осмисленню інформації. Студенти не лише отримують теоретичні знання, а й активно застосовують їх на практиці, що підвищує рівень засвоєння матеріалу та формує стійкі професійні навички.

По-друге, ми погоджуємось з твердженням Дубасенюк (2011) про доцільність використання різноманітних технологій спрямованих на розвиток творчого мислення. Інноваційні педагогічні технології передбачають створення умов, за яких студенти вчаться аналізувати інформацію, ставити проблемні питання, пропонувати власні рішення та працювати з різними точками зору. Це особливо важливо у формуванні майбутніх педагогів, які повинні бути готові до адаптації у швидкозмінному освітньому середовищі.

По-третє, використання інноваційних технологій у навчальному процесі сприяє підвищенню мотивації студентів. Впровадження гейміфікації, цифрових платформ, інтерактивних симуляцій та індивідуалізованих траєкторій навчання дозволяє зробити освітній процес більш гнучким і цікавим. Високий рівень залученості студентів, у свою чергу, позитивно впливає на їхнє ставлення до навчання та рівень професійної самореалізації.

По-четверте, формується здатність до рефлексії та самоосвіти. Інноваційні підходи сприяють розвитку навичок самоаналізу, оцінювання власних успіхів і визначення напрямків подальшого вдосконалення. Це забезпечує готовність до безперервного професійного розвитку, що є необхідною складовою інноваційної культури сучасного викладача. (Шовкова, 2022а)

Оскільки запропонована нами модель розвитку інноваційної культури містить рекомендації щодо форм взаємодії під час реалізації окремих блоків, вбачаємо необхідним здійснити аналіз та обґрунтування їхнього використання. У цьому контексті важливо розмежувати поняття методики та педагогічної технології, оскільки вони мають суттєві відмінності як за структурою, так і за функціями у навчальному процесі. Методика визначає конкретні підходи та способи організації навчальної діяльності, тоді як педагогічна технологія охоплює цілісну систему управління навчальним процесом, включаючи алгоритмізоване впровадження методик, інструменти контролю та аналізу результатів. Тому доцільно розглянути, яким чином ці поняття співвідносяться між собою та яке місце вони займають у реалізації інноваційних підходів до підготовки майбутніх викладачів ЗПО.

У педагогічній діяльності методика та педагогічна технологія є взаємопов'язаними, проте відрізняються за рівнем деталізації та масштабом впливу на освітній процес. Методика навчання зосереджується на виборі конкретних методів, прийомів та форм організації занять, що забезпечують ефективне засвоєння знань студентами. Вона є гнучкою і може змінюватися залежно від цілей навчання, контингенту здобувачів освіти та специфіки

дисципліни. Натомість педагогічна технологія охоплює цілісний підхід до навчального процесу, передбачаючи його поетапне планування, алгоритмізацію дій викладача та студентів, використання інструментів моніторингу й оцінювання навчальних результатів. Таким чином, методика є складовою частиною педагогічної технології, забезпечуючи її змістове наповнення та реалізацію у конкретних освітніх умовах.

Оскільки впровадження інноваційних освітніх технологій позитивно впливає на ефективність засвоєння матеріалу, розвиток критичного мислення, мотивацію до навчання та здатність до рефлексії, важливим є визначення різновидів цих технологій та особливостей їхнього застосування. Сучасна педагогіка пропонує різноманітні підходи до їхньої класифікації залежно від мети, методів впровадження, рівня взаємодії між учасниками освітнього процесу та технологічної підтримки. Розглянемо основні типи інноваційних педагогічних технологій та їх роль у підготовці майбутніх викладачів ЗПО.

У науковій літературі зустрічаємо декілька класифікацій педагогічних технологій. Так, В. Химинець (2009) вирізняє структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, тренінгові, інформаційно-комп'ютерні та діалогові технології.

О. Антонова (2015) педагогічні технології класифікує за джерелом виникнення (як результат наукової думки чи педагогічного досвіду), цілями і завданнями, можливостями педагогічних засобів, функціями вчителя в процесі реалізації технології (діагностичні, вирішення конфліктів та ін.), тим, яку сторону педагогічного процесу «обслуговує».

Серед інноваційних педагогічних технологій виділяють технологію модульного навчання, розвиваючого навчання, особистісно-орієнтовані технології, інформаційні технології, технології дистанційного навчання та ігрові технології (В. Харагірло, 2021, с. 20).

О. Карпенко (2008) виділяє чотири основні групи технологій навчання: професійно-орієнтовані, інформаційно-рефлексивні, професійно-розвивальні та професійно-практичні.

Професійно-орієнтовані технології передбачають комплексний підхід до навчання, який включає поетапне ускладнення навчального матеріалу, поступове залучення студентів до спеціалізованої діяльності, діагностику їхньої готовності до професійної роботи та забезпечення тісного взаємозв'язку між теоретичною підготовкою та практичними завданнями.

Інформаційно-рефлексивні технології акцентують увагу не лише на навчанні чи вихованні студентів, а на створенні умов для розвитку їхньої внутрішньої мотивації, професійного самовизначення та рефлексії. Викладач відіграє роль не лише наставника, а й модератора освітнього процесу, допомагаючи студентам усвідомити власні професійні орієнтири через активну практичну діяльність.

Професійно-розвивальні технології спрямовані на формування особистості студента як ключового елемента навчального процесу. Вони не лише забезпечують розвиток професійних компетентностей, а й стимулюють інтелектуальну активність, глибше пізнання обраної спеціальності та підготовку до подальшої діяльності в професійному середовищі.

Професійно-практичні технології орієнтовані на максимальне занурення студентів у реальні умови професійної діяльності. Вони передбачають активну участь у практичних завданнях, моделювання робочих ситуацій та проходження стажувань, що допомагає сформувати не лише теоретичні знання, а й здатність застосовувати їх на практиці. (с. 3117-355).

Грунтовною є класифікація педагогічних технологій І. Прокопенко (2005, с. 24-26). Автор класифікує три основні категорії з поділом на підкатегорії. До першої категорії належать педагогічні технології за цільовою орієнтацією, які можна розділити за рівнем використання, особливостями контингенту тих хто навчається, за напрямом модернізації традиційного навчання та характером змісту. Критерієм для другої категорії педагогічних технологій є характером взаємодії учителя та учнів. Педагогічні технології за способом організації навчання автор поділяє в залежності від організаційних

форм, домінуючих способів діяльності, типом управління пізнавальною діяльністю (за В. Безпальком) та орієнтацією на особистісні структури.

Реалізація когнітивно-інформаційного сегменту розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів ЗПО ґрунтується на системному підході до формування їхньої особистісної та професійної готовності до інноваційної діяльності. Запропонована педагогічна технологія забезпечує поетапне включення здобувачів освіти в інноваційний освітній процес та сприяє розвитку рефлексивного мислення, творчого підходу до професійної діяльності та мотивації до постійного самовдосконалення.

Метою технології є формування у здобувачів освіти усвідомленого ставлення до інноваційної діяльності, розвиток рефлексивних навичок, стимулювання творчо-інноваційного мислення та забезпечення готовності до розробки й упровадження інноваційних педагогічних методик.

На підготовчому етапі викладачеві варто ознайомити студентів із поняттям інноваційної культури, визначити їхні ціннісні орієнтації та рівень сформованості інноваційного мислення. Доречним є проведення групових консультацій та бесід для створення мотиваційного середовища.

Для досягнення цілей когнітивно-інформаційного сегменту доцільно використовувати такі педагогічні методики:

- рефлексивні бесіди – сприяють осмисленню студентами власної педагогічної позиції;
- тренінгові вправи – допомагають усвідомити основні принципи та цінності інноваційної культури;
- рольові ігри – моделюють реальні педагогічні ситуації та стимулюють пошук оптимальних рішень;
- групові етюди – розвивають здатність до взаємодії, співтворчості та конструктивного діалогу;
- психокорекційні техніки – сприяють зниженню тривожності та формуванню психологічної готовності до впровадження інновацій.

Оскільки реалізація цього сегменту передбачає поєднання теоретичних засад із практичними методиками, що забезпечує поступовий перехід до наступних етапів розвитку інноваційної культури викладача, доречно використовувати такі педагогічні технології:

- технологія інтерактивного навчання – забезпечує активну взаємодію учасників освітнього процесу;
- кейс-технологія – розвиває аналітичне та критичне мислення через вирішення практичних педагогічних ситуацій;
- коучингова технологія – сприяє формуванню персональної освітньої траєкторії кожного студента;
- технологія занурення – передбачає поглиблене опрацювання студентами інноваційних підходів до педагогічної діяльності.

Формування даних якостей якнайкраще відбуваються в процесі професійної підготовки здобувачів освіти.

Так, вивчення дисципліни «Малюнок і основи композиції» студенти опановують базові знання, принципи, методи і прийоми з основ малюнка та композиції, навички використання виражальних засобів малюнка, розвивають просторове мислення, художньо-естетичну культуру, творчу ініціативу тощо. Активна мислиннева діяльність та творчі завдання сприяють розвитку креативності майбутнього викладача. Ефективними в процесі викладання дисципліни будуть такі технології:

- проєктне навчання в ході якого здобувачі освіти можуть проявити свій рівень креативності, уяви тощо;
- використання цифрових технологій (технології віртуальної та доповненої реальності дозволяють ознайомитися з найвідомішими витворами мистецтва, що підвищує рівень загальної культури студентів, надивленості, відчуття прекрасного) (Борисова Т., Орлова Н., & Шовкова-Альохіна, А., 2025);

- в процесі оцінювання робіт студентів можна запропонувати рольові ігри, що дозволить здобувачам освіти закріпити вичений матеріал, проявити рівень педагогічної майстерності та знання з дисципліни.

Конструювання швейних виробів сприяє розвитку просторової уяви та навиків самостійного пошуку творчих рішень. Практичні завдання з проєктування одягу масового промислового або індивідуального пошиву стають підґрунтям для пошуку новаторських підходів до традиційних завдань. На заняттях завдяки використанню проблемно-орієнтованого навчання створюються умови для стимулювання пошуку нестандартних рішень для цілого ряду завдань пов'язаних з кольоровою гамою, фактурою, формою, технологією обробки, промоушеном тощо. (Шовкова, 2022с)

Впровадження в освітній процес цифрових технологій дозволяє розширити можливості здобувачів освіти в реалізації ідей та дозволяє відкинути обмеження пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням для виконання специфічних операцій або високовартісних виробів. Студенти завдяки сучасним САПР та 3D-програмам можуть реалізовувати проєкти будь-якої складності та вартості. (Шовкова, 2016)

Варто з акцентувати увагу, що специфіка запропонованої нами моделі розвитку інноваційної культури полягає в тому, що реалізація комунікативно-колабораційного сегменту має наскрізний характер і реалізуються в процесі всього періоду навчання.

Така особливість зумовлена тим, що запропонована модель організації освітнього процесу передбачає діяльність в інноваційному середовищі, а використання інтерактивних технологій навчання сприяє підвищенню рівня взаємодії учасників освітнього процесу.

Ефективним в процесі організаційно-змістового блоку є застосування комплексу методик і педагогічних технологій, спрямованих на розвиток аналітичного, креативного та проєктного мислення, що є необхідним для успішної професійної діяльності.

На нашу думку, доречно використовувати в освітньому процесі такі методики:

- метод кейс-стаді – забезпечує аналіз реальних або змодельованих педагогічних ситуацій, що потребують творчого вирішення. Він дозволяє студентам розглядати проблемні ситуації в контексті їхньої майбутньої професійної діяльності, оцінювати альтернативні підходи та приймати оптимальні рішення;

- метод мозкового штурму – активізує творче мислення та сприяє генерації нестандартних педагогічних ідей. Його використання дозволяє студентам знаходити оригінальні рішення, що є особливо важливим у розробці та впровадженні освітніх інновацій;

- метод синектики – сприяє розвитку асоціативного мислення, що є необхідним для конструювання нових педагогічних моделей, інтеграції різних концепцій та пошуку інноваційних шляхів розв'язання професійних завдань;

- дебатні технології – спрямовані на розвиток навичок критичного мислення, аргументованого доведення власних педагогічних рішень, активного слухання та конструктивної дискусії. Вони є ефективними для оцінювання різних підходів до реалізації інноваційних методик у навчальному процесі;

- дослідницькі методи – включають самостійний аналіз сучасних інноваційних підходів у педагогіці, розробку мікродосліджень, участь у наукових дискусіях і впровадження отриманих результатів у навчальну діяльність.

Для підсилення ефективності даного сегменту варто звернути увагу на такі сучасні педагогічні технології:

- технологія вирішення винахідницьких завдань (ТВВЗ) – сприяє розвитку системного мислення та здатності до розв'язання складних педагогічних проблем шляхом використання методів евристичного аналізу та алгоритмічного пошуку інноваційних рішень;

- методологія CROST™ – формує стратегічне мислення у майбутніх педагогів, навчає їх прогнозуванню освітніх змін, проєктуванню педагогічних систем і впровадженню нових підходів до навчання;

- технологія розвитку креативного мислення – націлена на стимулювання інтелектуальної гнучкості студентів, формування навичок пошуку нестандартних педагогічних рішень, експериментування з освітніми форматами;

- інтегроване навчання – дозволяє поєднати різні методи, концепції та наукові напрями для комплексного аналізу освітніх процесів, сприяє міждисциплінарному підходу в педагогічній діяльності. (Шовкова, 2023с)

Запропоновані методи та технології навчання можуть бути ефективно інтегровані у викладання дисциплін професійної підготовки, зокрема «Теорія і методика професійної освіти», «Основи педагогічної майстерності», «Технології особистісного зростання та командної роботи» та інших, що спрямовані на формування у майбутніх викладачів здатності до розробки та реалізації інноваційних освітніх підходів.

Застосування таких методів, як кейс-стаді, мозковий штурм, синектика, дебатні технології та дослідницькі методи, сприяє розвитку аналітичного, критичного та креативного мислення студентів, що є необхідною умовою для ефективного педагогічного проєктування.

У процесі навчання студентам можна запропонувати аналіз діяльності провідних закладів освіти, виконання комплексу завдань, спрямованих на дослідження їхнього успіху. Зокрема, це може включати визначення ключових чинників ефективності освітніх установ, оцінку можливостей адаптації найкращих практик до системи освіти України, розробку стратегій впровадження інноваційних моделей у вітчизняні освітні заклади.

Такий підхід дозволяє не лише закріпити теоретичні знання, а й сформувані у студентів практичні навички аналізу, стратегічного мислення та прийняття обґрунтованих педагогічних рішень.

Використання педагогічних технологій, зокрема технології вирішення винахідницьких завдань (ТВВЗ), методології CROST™, технології розвитку креативного мислення та інтегрованого навчання, допоможе майбутнім викладачам оволодіти навичками стратегічного планування освітнього процесу, адаптації сучасних інновацій до реалій професійної освіти та впровадження авторських педагогічних розробок.

Здобувачам освіти можна запропонувати розробити низку змін до навчальних планів, які сприяли б підвищенню рівня підготовки майбутніх фахівців та аргументувати пропозиції. Така робота сприятиме системному аналізу навчального матеріалу, моніторингу інновацій в сфері освіти, розумінню механізмів організації освітнього процесу та навиків роботи в команді.

Загалом, системне застосування цих методик та технологій у рамках рефлексивно-аналітичного сегмента забезпечує не лише засвоєння концептуальних основ інноваційної педагогічної діяльності, а й формування здатності до самостійного пошуку та реалізації новаторських рішень у професійній підготовці.

Застосування вищезазначених методик та педагогічних технологій сприяє не лише глибшому засвоєнню концептуальних основ інноваційної діяльності, а й формує у студентів компетентності, необхідні для активного впровадження освітніх інновацій у професійну діяльність.

Також пропонуємо на цьому етапі активно впроваджувати сучасні педагогічні технології, моделювати професійні ситуації та апробувати авторські методики у навчальному процесі.

Серед методик, які можна використати на заняттях варто виокремити:

- метод проєктів – сприяє самостійній розробці студентами інноваційних освітніх стратегій, стимулює ініціативність, навички планування та критичного аналізу. Завдяки цьому методу студенти отримують можливість створювати власні педагогічні моделі, оцінювати їх ефективність та вдосконалювати на основі зворотного зв'язку;

- метод навчання через дію (learning by doing) – передбачає апробацію розроблених методик безпосередньо у навчальному процесі, що дозволяє оцінити їхню ефективність у реальних умовах та здійснити необхідні коригування;

- метод колективної творчості – залучає студентів до спільної розробки інноваційних освітніх проєктів, сприяє розвитку командної роботи, гнучкості мислення та вмінню адаптуватися до нових викликів у професійній діяльності;

- метод навчального експерименту – забезпечує можливість апробації інноваційних підходів та методик у реальному навчальному середовищі, що сприяє виробленню науково обґрунтованих висновків щодо їхньої ефективності.

Сучасні педагогічні технології, що підсилюють ефективність сегменту:

- дослідницьке навчання – передбачає глибокий аналіз освітніх інновацій, їхню оцінку та впровадження в навчальний процес. Використання цієї технології дозволяє студентам розвивати навички наукової роботи, пошуку актуальних педагогічних рішень і аргументованого доведення власних підходів;

- змішане навчання (blended learning) – інтегрує традиційні та цифрові форми викладання, забезпечуючи більшу гнучкість та персоналізацію освітнього процесу. Завдяки поєднанню офлайн- та онлайн-методик студенти отримують змогу самостійно регулювати темп навчання, що сприяє підвищенню мотивації та замученості;

- технологія гейміфікації – сприяє активізації навчального процесу шляхом використання ігрових механік, що підвищує рівень мотивації студентів, залучає їх до навчальної діяльності та стимулює розвиток креативності;

- контекстне навчання – забезпечує інтеграцію професійного контексту у процес навчання, дозволяючи студентам засвоювати матеріал через реальні практичні кейси, що відображають майбутню професійну діяльність.

Використання методу проєктів на заняттях з «Основ педагогічної майстерності» може бути реалізоване через створення та презентацію студентами авторських педагогічних майстер-класів. Студенти досліджують методи і прийоми видатних педагогів, аналізують їхні підходи до організації навчального процесу. На основі здійсненого аналізу кожен студент (або група студентів) створює сценарій заняття, яке демонструє інноваційні прийоми викладання (наприклад, використання технологій гейміфікації, сторітелінгу, проблемного навчання). В ході роботи решта здобувачів освіти виступають у ролі аудиторії та оцінюють ефективність методики, обговорюють можливі покращення, формують рекомендації щодо вдосконалення.

Такий підхід дозволяє здобувачам освіти не лише засвоїти теоретичні аспекти педагогічної майстерності, а й апробувати їх у реальних навчальних умовах, що підсилює їхню готовність до професійної діяльності. (Шовкова, 2018) Застосування наведених методик та технологій дозволяє студентам не лише апробувати інноваційні підходи в навчальному процесі, а й усвідомити їхню практичну значущість, що є необхідним для формування високого рівня професійної компетентності майбутніх викладачів ЗПО.

Висновки до другого розділу

Комплексний аналіз процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки дозволив визначити ключові аспекти цього процесу, зокрема його структурні складові, взаємозв'язки між ними, а також теоретико-методологічні підходи, що сприяють формуванню інноваційної компетентності педагогів. Особлива увага приділена моделюванню розвитку інноваційної культури як багатовимірного процесу, що забезпечує інтеграцію ціннісних, когнітивних, діяльнісних та творчих аспектів професійної діяльності викладача.

Структурний аналіз інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти дозволив виокремити такі основні компоненти:

- аксіологічний компонент – охоплює систему цінностей, що формують ставлення педагога до інноваційної діяльності, педагогічної творчості та самоосвіти;

- інноваційно-технологічний компонент – визначає рівень готовності до прийняття і впровадження педагогічних інновацій, а також здатність до критичного осмислення та адаптації сучасних освітніх підходів;

- кооперативно-діяльнісний компонент – відображає здатність до співпраці, інтеграції у професійні спільноти, участі в проєктній та науково-дослідницькій діяльності;

- дизайн-ергономічний компонент – акцентує увагу на організації освітнього середовища, його комфортності, функціональності та естетичному сприйнятті;

- здоров'язбережувальний компонент – передбачає збереження психофізіологічного здоров'я викладачів та студентів, що є необхідною умовою ефективної професійної діяльності;

- особистісно-творчий компонент – сприяє розвитку креативного мислення, інноваційної активності та здатності до самореалізації в умовах постійного оновлення знань.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано та розроблено модель процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, що складається з трьох блоків: ціннісно-методологічного когнітивно-технологічного та оцінно-результативного.

Ціннісно-методологічний блок зосереджений на формуванні світоглядних і професійних орієнтацій викладача, його мотивації до інноваційної діяльності. У його структурі визначено три ключові сегменти:

- когнітивно-інформаційний сегмент – спрямований на накопичення знань про інноваційні освітні технології, методики та підходи;

- комунікативно-колабораційний сегмент – забезпечує розвиток навичок взаємодії, співпраці з колегами та участі у професійних спільнотах;

- рефлексивно-аналітичний сегмент – передбачає критичне осмислення власного досвіду, аналіз та оцінку результатів впровадження інновацій;

Когнітивно-технологічний блок включає методи і засоби практичної реалізації інноваційної культури, застосування сучасних освітніх технологій, цифрових інструментів, інтерактивних методик та практикоорієнтованих підходів.

Оцінно-результативний блок спрямований на визначення рівня сформованості інноваційної культури майбутніх викладачів та передбачає комплексну систему оцінювання, що включає чітко визначені критерії, показники та рівні розвитку. Він дозволяє здійснювати моніторинг динаміки змін, аналіз ефективності впроваджених інноваційних підходів і своєчасне коригування освітнього процесу відповідно до отриманих результатів.

Розроблено та детально охарактеризовано технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів, які базуються на сучасних методиках, формах і засобах навчання. Особливу увагу приділено застосуванню інтерактивних технологій, що сприяють активному залученню студентів у навчальний процес, розвитку їхньої креативності та критичного мислення. Проблемно-орієнтоване та проєктне навчання забезпечують можливість майбутнім педагогам працювати з реальними професійними викликами, самостійно знаходити рішення та розробляти інноваційні підходи до освітньої діяльності.

Окремо підкреслено значення цифрових інструментів, які розширюють можливості освітнього середовища, дозволяють використовувати сучасні платформи для навчання, проводити віртуальні симуляції та здійснювати інтерактивний контроль знань. Колаборативний підхід сприяє розвитку навичок командної роботи, кооперації та ефективного обміну досвідом між студентами, викладачами та представниками професійних спільнот. Практико-орієнтоване навчання відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх викладачів, забезпечуючи їх

готовність до реальної педагогічної діяльності в умовах змінного та динамічного освітнього простору.

Доведено, що впровадження зазначених технологій сприяє не лише формуванню творчого мислення, але й підвищенню рівня комунікації, розвитку адаптивності, стійкої мотивації до інноваційної діяльності та професійної мобільності майбутніх викладачів. Таким чином, проведене дослідження підтверджує необхідність комплексного підходу до розвитку інноваційної культури, що включає взаємодію структурних компонентів, систематичне використання ефективних освітніх технологій та створення сприятливого середовища для впровадження інновацій.

Запропонована модель розвитку інноваційної культури може стати не лише теоретичною основою для подальших досліджень у сфері педагогічної інноватики, але й практичним орієнтиром для вдосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Вона сприятиме підвищенню якості педагогічної діяльності, забезпеченню безперервного професійного розвитку та формуванню покоління педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних освітніх трансформацій.

Матеріали першого розділу представлено публікаціями автора [1; 2; 4; 5; 7; 8; 10; 11; 15; 17; 20; 21; 27] (Додаток А)

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

У третьому розділі представлено технологію впровадження авторської моделі розвитку інноваційної компетентності майбутніх викладачів закладів професійної освіти, розроблену на основі дослідно-експериментальної роботи.

3.1. Загальна характеристика дослідно-експериментальної роботи

Формування інноваційної культури викладача закладу професійної освіти є актуальним напрямом розбудови освіти в Україні, оскільки сприяє підвищенню якості навчального процесу, розвитку креативного мислення здобувачів освіти та їх адаптації до вимог сучасного ринку праці. В умовах стрімкого розвитку технологій і цифровізації освіти викладач професійної освіти повинен не лише володіти сучасними педагогічними методиками, а й активно впроваджувати інноваційні технології, такі як STEM-освіта, змішане та дистанційне навчання, використання VR/AR-технологій, проєктно-дослідницькі методи. Інноваційна культура викладача також включає його здатність до професійного саморозвитку, участі в освітніх реформах, співпраці з бізнесом та виробництвом для забезпечення дуальної освіти. Крім того, важливим є розвиток комунікаційних і колабораційних навичок, що дозволяє створювати ефективні освітні партнерства та сприяти інтеграції української професійної освіти в європейський і світовий освітній простір. Таким чином, формування інноваційної культури викладача є не лише індивідуальним аспектом професійного зростання, а й стратегічним завданням освітньої системи України, яке забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів сучасного ринку праці.

Розробка та дослідно-експериментальна перевірка моделі розвитку інноваційної культури визначається нами як один з важливих напрямів удосконалення фахової підготовки викладачів закладів професійної освіти. Беручи до уваги результати анкетування педагогів-практиків, проведеного на підготовчому етапі нашого дослідження, ми сформувавши концепцію проведення експериментальної роботи.

Одним із концептуальних напрямів експериментальної роботи стала розробка та впровадження в навчальний процес підготовки викладачів закладів професійної освіти освітнього компонента «Інноваційна культура у професійній діяльності» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 015 Професійна освіта, загальним обсягом 4 кредити/120 годин. Метою опанування цього освітнього компонента є розвиток інноваційної культури студентів, ознайомлення з основами інноватики, формування навичок аналізу інновацій в сфері професійної діяльності та інноваційного досвіду, генерування власних інноваційних ідей та створення на їх основі новацій у сфері професійної діяльності (Додаток В).

За результатами навчання здобувачі вищої освіти повинні: знати особливості розробки та впровадження новацій у професійну діяльність; оперувати основними технологіями та методами інноваційної діяльності; уміти визначати місце інноваційних технологій у професійній діяльності; володіти навиками планування та впровадження новацій у професійній діяльності; оцінювати та корегувати ефективність застосування новацій у професійній діяльності; сформувати здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.

Змістове наповнення освітнього компонента формують теми: «Сутнісна характеристика інновацій», «Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму», «Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури», «Особливості розвитку інноваційної культури колективу», «Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури

фахівця», «Стратегії впровадження інновацій», «Дизайн-мислення в професійній діяльності», «Інформаційні технології як засіб генерування ідей», «Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності». З метою впровадження цього освітнього компонента нами було розроблено програмне та методичне забезпечення (контент), підготовлено методичні рекомендації для проведення занять (Додаток Г).

Аналізуючи логічно-структурну послідовність побудови освітніх програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 015 Професійна освіта в різних закладах України та порівнюючи програмний зміст розробленої навчальної дисципліни, дійшли висновку, що найбільш ефективним буде її вивчення у 3-4-5 семестрах. Цей період є оптимальним, оскільки на той час здобувачі вищої педагогічної освіти вже завершать етап адаптації до нових умов організації навчального процесу, ознайомляться з освітнім середовищем закладу вищої освіти та опанують базові традиційні, а можливо й інтерактивні технології навчання. З огляду на це, вони будуть краще підготовлені до сприйняття новітніх, прогресивних освітніх технологій. Також у здобувачів освіти сформується базис певних професійних знань, підґрунтя для пізнання інновацій та їх порівняння з вже відомими технологіями. Таким чином, ми прогнозуємо досягнення вищого рівня успішності в результаті експериментального навчання.

Проте, зважаючи на те, що включення обов'язкового освітнього компонента в освітньо-професійну програму можливе лише на етапі її проєктування, запропонований нами компонент було віднесено до переліку дисциплін вільного вибору. Це зумовило необхідність врахування потенційного ризику: при дотриманні принципу добровільності вибору існує ймовірність, що кількість студентів, які оберуть цю дисципліну, буде незначною або взагалі відсутньою. У такому випадку постає проблема організації та реалізації експериментального дослідження щодо ефективності впровадження даного освітнього компонента, а також оцінки його впливу на рівень розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів.

Передбачаючи ймовірні проблеми з впровадження окремого експериментального освітнього компонента, ми вирішили розробити модель розвитку інноваційної культури викладача закладу професійної освіти, яка буде охоплювати період з другого до четвертого курсу фахової підготовки, не потребуватиме особливих змін у змісті та логічній структурі побудови навчального плану за освітньою програмою, проте, *базуватиметься на дотриманні певних принципів організації навчального процесу* (неперервності, цілісності, особистісної орієнтації, усвідомленості особистісно-професійного розвитку, рефлексії, творчого самовираження, співпраці та співтворчості, позитивного оцінювання); *створенні належних педагогічних умов формування інноваційної культури* (організація середовища зі сприятливою творчою, креативною атмосферою, вільною від обмежень, правил, умовностей, упереджень; моніторинг світового досвіду інновацій; розуміння змінності та динаміки сучасного світу у процесі створення інновацій, відкритість новим ідеям; усвідомлене ставлення учасників інноваційної діяльності до можливих результатів, зокрема їх непередбачуваності; здатність швидко та якісно оцінювати ефективність інноваційної діяльності, зокрема пошук та аналіз помилок; оптимізація науково-методичного навантаження учасників освітнього процесу; впровадження інтегрованого підходу до викладання предметів професійно-практичної підготовки). Модель *спиратиметься на теоретико-методологічні підходи* до процесу розвитку інноваційної культури у продовж всього періоду фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти та активне використання в навчальному процесі інноваційних методик, технологій, оснащення, тренінгів, майстер-класів, коворкінгів тощо. Успішна реалізація розробленої моделі забезпечує виконання наступних функцій: пізнавально-перетворювальної, регулятивної, ціннісно-нормативної, комунікативної, соціалізаторської, інтеграційної.

Методика педагогічного моделювання знаходить все більше поширення в сучасних наукових дослідженнях. Процес моделювання технології організації та методики удосконалення навчального процесу використовували

у своїх наукових розробках Т. Вакалюк, І. Дарманська, В. Пілюшенко, З. Рябова, Н. Савченко, Ю. Сурмін та інші. Проблеми використання моделювання, як інноваційної технології розвитку особистісних якостей учасників освітнього процесу розглядали Л. Гончар, Н. Омеляненко, І. Осадчий, А. Ткачов та інші. Моделювання різних аспектів освітнього навчального процесу вищої школи у своїх працях доводять М. Бірюкова, К. Волинець, С. Голуб, О. Гофман, В. Костенко та інші. Проблемою впровадження інноваційних моделей навчання у педагогічну практику займалися такі науковці як К. Баханова, М. Богуславський, І. Дичківська, О. Канарська, М. Кларіна, Л. Козак, О. Латуха, Л. Подимова, О. Старовойт, К. Сумнітельний, Л. Шевченко та інші.

Н. Савченко наголошує, що «моделювання є головним напрямом оновлення професійної освіти в сучасному світі, який забезпечує діяльнісну позицію в освітньому процесі, що сприяє становленню досвіду цілісного системного бачення професійної діяльності, вирішення нових проблем і завдань» (Савченко, 2022, с. 67). Педагогічне моделювання може слугувати засобом роботи з об'єктами, щодо яких знання ще не є вичерпними. Науковці відносять до таких об'єктів інноваційні освітні процеси, основні характерні риси яких доцільно включати до моделі. Найбільш суттєві та визначальні властивості досліджуваного об'єкта розглядаються як явища, які після ретельного аналізу можуть бути позиціоновані як еталон-аналог, що стане основою для подальшого наслідування (Савченко, 2022).

Моделювання процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти відносимо до не досліджених у повному обсязі об'єктів, що пов'язані з технологіями навчальної, проєктної, дослідницької діяльності здобувачів освіти і творчої викладацької діяльності педагогів. Обґрунтування моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти детально описано у другому розділі дисертації. Наразі зупинимося лише на окремих організаційних моментах

впровадження розробленої моделі у процес фахової підготовки майбутніх викладачів за період реалізації експериментального дослідження.

Успішна реалізація інноваційного навчання вимагає застосування системного підходу з переглядом сутнісного характеру процесу отримання знань та розробкою нового стилю навчального спілкування. Перегляд охоплює аналіз змісту навчального процесу, розробку технологій обробки та подачі навчального матеріалу, підбір сучасних методів, прийомів, засобів і форм навчання. (Шовкова, 2021b, с. 92)

Важливим моментом для успішної реалізації розробленої моделі стали методичні рекомендації щодо поетапного впровадження у освітній процес елементів когнітивно-технологічного блоку моделі, який містить три послідовних сегменти інноваційних технологій. Ми намагалися використати універсальний підхід під час проєктування методичних рекомендацій, щодо впровадження кожного сегменту інноваційних технологій. Але поряд з цим, розуміли, що сформувавши чіткий план дій для розвитку інноваційної культури в умовах неоднозначності й різноманітності змісту, структури, послідовності, матеріального та кадрового забезпечення буде дуже складно. А тим паче, враховуючи розмаїття спеціалізацій за спеціальністю 015 Професійна освіта, за якими здійснюється підготовка викладачів закладів професійної освіти. Тому пропонуємо логічну послідовність реалізації підібраних технологій та окремі узагальнені рекомендації щодо організації фахової підготовки, спрямованої на активізацію процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів.

Всі підібрані технології розвитку інноваційної культури ми по групували у три сегменти:

- 1- когнітивно-інформаційні технології,
- 2- комунікативно-колабораційні технології,
- 3- рефлексивно-аналітичні технології.

Відповідно за черговістю розташування в моделі пропонуємо і послідовність їх реалізації. Вже на першому-другому роках навчання бажано

впроваджувати окремі *технології когнітивно-інформаційного сегмента* під час опанування певних освітніх компонентів, виконання навчальних практичних, індивідуальних, дослідницьких завдань.

Одними з перших пропонуємо застосувати технології роботи з інформаційними ресурсами, науковими дослідженнями, професійною літературою. Така діяльність супроводжує виконання майже всіх навчальних завдань у вищій школі. Використання інтерактивних методів навчання (STEM, гейміфікація, VR/AR, дистанційне навчання) та сучасних цифрових інструментів (онлайн-платформи, симулятори, 3D-моделювання) буде доречним під час опанування цикла професійно-орієнтованих освітніх компонентів за спеціалізацією. Наприклад, під час вивчення будови машин та механізмів, засвоєння технологічних операцій та прийомів обробки матеріалів тощо.

Проектно-дослідницька діяльність, інтеграція з виробництвом та бізнесом супроводжує освітні процеси, пов'язані з навчальною технологічною практикою у виробничих умовах та підприємствах, фірмах, організаціях, особливості роботи яких відповідають напрямам трудової діяльності за спеціалізацією. Під час практичної підготовки відбувається знайомство з передовими виробничими технологіями, аналіз кращих практик інноваційної діяльності, дослідження технологічних процесів та інноваційних підходів до їхнього удосконалення.

Наступними надважливими елементами когнітивно-інформаційних технологій є набуття знань про інновації та сучасні підходи в освіті, опанування новітніх педагогічних та цифрових технологій, вивчення сучасних тенденцій у галузі професійної діяльності. Згадані елементи найбільш повно будуть реалізовані в процесі опанування циклом освітніх компонентів психолого-педагогічного та професійно-методичного спрямування.

Таким чином, сегмент когнітивно-інформаційних технологій охоплює два напрями фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти: забезпечує їх необхідним комплексом знань, умінь і навичок,

потрібних для успішної реалізації професійної педагогічної діяльності за спеціальністю в закладах професійно-технічної освіти; та формує знаннево-діяльнісну базу для опанування техніко-технологічними навичками професійної діяльності відповідно до спеціалізації.

У цей же період можуть активно реалізовуватися *комунікативно-колабораційні технології*, що об'єднані у другому сегменті моделі. Адже, ще з перших днів навчання в ЗВО починають проявлятися різні аспекти взаємодії та формуватися основи співпраці спочатку з одногрупниками і викладачами, далі з однокурсниками та студентською радою, далі з колегами і робітниками підприємств (фірм, організацій) під час проходження практики. І це все – як мінімум, адже активно розвиваються інші форми взаємодії в професійних спільнотах; у волонтерських, мистецьких, наукових об'єднаннях; у освітніх творчих проєктах. Поступово у кожної особистості формуються мережі професійних контактів для обміну досвідом та співпраці. Поряд із накопиченням досвіду, завдяки технологіям когнітивно-інформаційного сегмента, вже на «екваторі» освітньої траєкторії майбутнього викладача створюються ситуації розвитку навичок взаємодії в інноваційному середовищі. Студенти вже готові не лише брати участь у наукових, навчально-дослідних, мистецьких проєктах, конкурсах, заходах, тренінгах, конференціях, вебінарах, а й проявляють спроби організації та проведення різноманітних заходів. Таким чином, закладаються основи формування інноваційної культури майбутніх викладачів у позанавчальних видах діяльності здобувачів вищої освіти в умовах інноваційного освітнього середовища.

І лише на старших, або навіть на останньому році навчання, варто говорити про можливість реалізації рефлексивно-аналітичних технологій третього сегменту. На цьому етапі відбувається перехід від ознайомлення, вивчення, опанування до аналізу і проєктування власних розробок. Важливим моментом для формування інноваційної культури є розвиток критичного

мислення, уміння приймати рішення на основі аналізу ефективності інновацій.

У реаліях сьогодення більшість студентів на старших курсах вже роблять перші спроби професійної педагогічної діяльності, і не лише в межах освітнього процесу (виробничої педагогічної практики), а й завдяки працевлаштуванню. У здобувачів вищої педагогічної освіти з'являється можливість спробувати ті методики, технології, які їх зацікавили, які вони вважають за необхідне використовувати в процесі навчання та викладання. Доволі часто саме молоді педагоги застосовують у педагогічній практиці оригінальні інноваційні рішення. Таким чином, активно починає працювати отримана інформація через зворотний зв'язок від студентів, колег, роботодавців щодо впроваджених нововведень. Відбувається аналіз власного педагогічного досвіду, виявлення сильних та слабких сторін. Самоаналіз і самооцінка співставляються з думкам та ставленням зовнішніх суб'єктів, що дає змогу провести дійсне (об'єктивне) оцінювання ефективності впроваджених інновацій. Саморефлексія дозволяє проаналізувати ставлення до того, що було заплановано, і що в результаті вдалося, що пішло не так. Лише на третьому етапі формування інноваційної культури здобувачі вищої освіти стають спроможними коригувати власну педагогічну діяльність відповідно до отриманих результатів. Відбувається перехід від креативного рівня до педагогічної творчості та створення інновацій, розробки авторських методик та інноваційних програм. Звичайно хотілося б, щоб такого рівня досягали всі випускники освітніх програм. Наразі, розробка моделі та її впровадження в освітній процес має на меті саме досягнення високого рівня інноваційної культури, а отже, і формування здатності до створення та впровадження педагогічних та технологічних інновацій.

Для прикладу розглянемо більш детально алгоритм реалізації моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти за спеціальністю 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) у Полтавському національному педагогічному університеті

імені В. Г. Короленка. Алгоритмом реалізації моделі називаємо спрощену послідовність дій щодо виконання всіх елементів комплексної системи. За результатами аналізу ми можемо визначити такі елементи як: формування знань, умінь та навичок для традиційного викладання дисциплін; формування і розвиток навиків аналізу, самоаналізу та оцінювання ефективності професійних дій та методичних продуктів, досвіду викладацької діяльності; формування творчого рівня педагогічної майстерності; мотивація майбутніх викладачів до самовдосконалення. (Шовкова, 2022j)

Інноваційна культура вимагає творчого пошуку для вирішення складних педагогічних завдань. Крім ґрунтовної психолого-педагогічної, важливо паралельно виділити комплекс виробничої технологічної підготовки (знання, уміння, навички), адже чому навчати і як навчати – дві суміжні проблеми фахової підготовки майбутніх викладачів. О. Єжова, О. Курбатова, Д. Злочевська присвятили свої дослідження вивченню питання прогнозування та впровадження інноваційних швейних технологій. Спираючись на їх дослідження виділяємо дві ключові умови підготовки висококваліфікованого викладача закладу професійної освіти:

- обізнаність професорсько-викладацького складу навчального педагогічного закладу з передовими технологіями виробництва та використання сучасного обладнання;

- запровадження в освітню діяльність інноваційних напрямів навчально-методичної підготовки. (Шовкова, 2021b)

До інноваційних напрямів викладацької діяльності відносимо використання інформаційних технологій. Дане питання займає провідне місце у наукових дослідження сучасності, зокрема знаходимо дотичні питання у таких вчених як Н. Азарова, В. Бикова, І. Богданова, Є.Бондаренко, Р. Гуревича, Н. Котенко, В. Кремень, О. Сергєєва.

З огляду на ці дослідження виділяємо три чинники використання інформаційних технологій в освітньому процесі підготовки викладачів закладів професійної освіти. По-перше, частина новацій в педагогічній

професійній діяльності пов'язана з інформатизацією освіти, зокрема використанням електронних програм, систем управління навчанням, аудіовізуальних медіа тощо, які підвищують рівень засвоєння матеріалу студентами. Майбутній викладач має володіти навиками пошуку необхідних технологій у широкому розмаїтті інноваційного інструментарію. Аналіз і відбір педагогічно доцільної, професійно корисної, науково виваженої та перевіреної інформації потребує певної підготовки викладачів з пошуку, систематизації та обробки інформаційних джерел. Важливим також залишається широкоформатне представлення сучасної передової технологічної практики під час професійної підготовки майбутніх робітників у закладах професійної освіти. (Шовкова, 2022b)

По-друге, якість викладання навчального матеріалу залежить від рівня підготовки викладача, його навиків використання сучасних методик викладання та володіння мультимедійними технологіями навчання. Використання інформаційних технологій дозволяє забезпечити якісно вищий рівень опанування фахових дисциплін майбутніми викладачами закладів професійної освіти. (Палій, 2019)

По-третє, сучасні заклади професійної освіти орієнтовані на підготовку кваліфікованих робітників готових працювати в умовах інтелектуалізації праці. Майбутній викладач має орієнтуватися в сучасних програмах з широким використанням засобів комп'ютеризації, володіти навиками роботи з комп'ютеризованими станками та обладнанням. (Шовкова, 2022b)

До передових виробничих технологій відносимо системи автоматизованого проєктування виробів та процесів, цифрові технології створення нових моделей, перспективні напрями використання автоматизованого та програмованого обладнання. Найсучаснішим методом конструювання та моделювання одягу, що має велику перевагу перед будь-якими площинними методами, є метод «3D конструювання та моделювання одягу». В основу методу покладено створення та використання тривимірного манекену відповідно до розмірних ознак конкретної людини. Цей метод

дозволяє коректувати виріб ще на стадії побудови лекал та відшивати точну копію моделі відповідно до вимог замовника. Метод «3D конструювання» дає можливість провести віртуальну примірku та у випадку необхідності змінити модель. (Шовкова, 2016)

Сьогодні існує значна кількість сучасних технологій, які допомагають розширити можливості викладача на заняттях з художнього проектування виробів. Однією з інноваційних технологій художньо-творчої діяльності є використання 3D-моделювання. З його допомогою можна створювати реалістичні моделі виробів, що дає можливість вивчати їх будову та формувати уявлення про їх вигляд. Студенти можуть використовувати 3D-моделі для вивчення техніки роботи з різними матеріалами, такими як дерево, пластик, метал, скло та ін. Вони можуть вивчити техніку обробки та з'єднання різних матеріалів та візуалізувати результати в своїх 3D-моделях. Крім того, такий підхід дозволяє швидко виявляти та виправляти помилки в проектах, що робить процес творчості більш ефективним. (Дебре & Шовкова, 2023)

Ще однією важливою інноваційною технологією є використання віртуальної реальності (VR). Застосування VR у сфері художньої освіти та творчості може мати значний позитивний вплив на процес навчання та розвиток художніх навичок. З її допомогою можна створювати реалістичні середовища у вигляді майстерень чи студій, де студенти можуть перевірити відповідність своїх проектів реальному світу та експериментувати з формами та матеріалами. Застосування VR у сфері художньої освіти та творчості може мати значний позитивний вплив на процес навчання та розвитку художніх навичок. Віртуальна реальність також дозволяє створювати інтерактивні заняття, де студенти можуть активніше долучатись до процесу творчості та спілкування. Так, здобувачі освіти можуть не лише віртуально відвідувати виставку, розбирати та збирати різні вироби, досліджувати їхню будову та роботу, а й взаємодіяти та створювати власні варіації виробів одnogрупників у дистанційному форматі. Технології віртуальної реальності дозволяють створювати іммерсивні середовища, в яких користувачі можуть зануритися у

світ мистецтва та дизайну. Це стимулює розвиток креативності та допомагає краще зрозуміти художні концепції та техніки, експериментувати з різними матеріалами, текстурами та стилями без ризику пошкодження реальних об'єктів. (Дебре & Шовкова, 2023)

Також, VR може допомогти зробити художню освіту більш доступною для осіб з особливими потребами, такими як особи з фізичними або сенсорними обмеженнями. Це сприяє реальній інклюзивності та доступності до освітньої художньо-творчої діяльності.

Окрім того, інноваційні технології дозволяють створювати інтерактивні уроки та використовувати онлайн-ресурси для підвищення мотивації та інтересу до теми. Такі інструменти, як Kahoot та Quizlet, дозволяють створювати інтерактивні тести та ігри, що робить процес навчання більш захоплюючим та ефективним. Інноваційні технології також дозволяють створювати умови для індивідуалізації навчання та підвищення мотивації студентів. Наприклад, за допомогою спеціальних програм можна створювати індивідуальні завдання для кожного студента залежно від його рівня знань та інтересів. (Дебре & Шовкова, 2023)

Наступний етап розвитку інноваційної культури забезпечується завдяки поєднанню традиційних та варіативних підходів (Княжева, 2010). У процесі фахової підготовки студенти не лише вивчають традиційні педагогічні та гуманістичні цінності, а й мають можливість спостерігати як викладач трансформує їх відповідно до вимог часу та потреб кожного здобувача освіти. (Шовкова, 2022а) На цьому етапі майбутній викладач може самостійно підібрати найкращі, на його думку, методи, засоби та підходи для вирішення завдань, формуючи таким чином власну базу ефективних сучасних методів та технологій.

Прикладом впровадження інноваційних технологій навчання на практичних заняттях з дисциплін прикладного практично-орієнтованого циклу можуть стати інтерактивні завдання на заняттях з етнодизайнерської підготовки, яку науковці відносять до підгрунтя формування

висококультурного фахівця здатного до найвищого рівня творчої діяльності. Дисципліни етнодизайнерської підготовки можуть впливати на розвиток інноваційної культури викладача в таких аспектах: розширення творчого потенціалу (етнодизайн надає можливість розширити горизонти викладача, привносячи елементи народної традиції та культури у творчий процес, та може стимулювати творчість і сприяти виникненню новаторських підходів у навчанні та дослідженнях); розвиток міжкультурної компетентності; стимулювання досліджень та інновацій (етнодизайн може надихати викладача досліджувати та впроваджувати нові методи навчання та підходи, які базуються на традиційних елементах, які адаптовані до сучасних вимог, що сприяє розвитку інноваційної культури в освіті); формування творчого мислення (етнодизайн може допомагати викладачам розвивати творче мислення та вміння застосовувати креативні рішення в навчальному процесі та стимулювати використання інноваційних методів до вирішення проблем); підвищення інтересу до вивчення культурного спадку (етнодизайн може зробити навчання більш захопливим для студентів і викладачів, підвищуючи інтерес до вивчення та збереження культурного спадку). Загалом, дисципліни етнодизайну можуть допомагати викладачам інтегрувати інновації та традиції в освітній процес, створюючи стимулююче та творче навчальне середовище. (Шовкова-Альохіна, 2024b)

До сучасних інноваційних технологій відносять критичне мислення, метод проєктів, індивідуалізація та диференціація навчання, використання новітніх технологічних засобів навчання, створення електронних посібників тощо (Шовкова, 2016). Однією з інноваційних технологій, які можуть бути використані на заняттях з дисципліни етнодизайнерської підготовки «Народних промислів України», є розробка електронних підручників та посібників з інтерактивними модулями. Відеоматеріали доповненої реальності, віртуальні екскурсії допоможуть студентам «побачити» та «доторкнутися» до ремесел, які вимагають спеціального обладнання або умов

праці. Наприклад, лишаячись в аудиторії здобувачі освіти можуть стати ковалями або ознайомитись з гутництвом. (Шовкова-Альохіна, 2024с)

Спостерігаючи та аналізуючи педагогічну діяльність викладача, вивчаючи здобутки вітчизняного та світового педагогічного досвіду студент поступово переходить до фази створення інновацій. На цьому етапі студент усвідомлює взаємозалежність між критеріями відбору та алгоритмом дій, вміє аналізувати складні ситуації та шукати їх вирішення за межами традиційних підходів. (Шовкова-Альохіна, 2025) Перебуваючи на найвищому рівні розвитку інноваційної культури студент створює авторські технологічні процедури з урахуванням відповідності методів і прийомів принципам навчання, змісту навчального матеріалу; можливостям студентів, наявного часу, доцільності та сполучуваності (Камінська, 2011).

Наразі яскравим прикладом розробки інноваційних підходів в освіті може стати навчання вишивального мистецтва. Поряд з тим, що вишивальне мистецтво є потужним засобом розвитку культури особистості здобувачів вищої освіти. Сучасна вишивка виконується засобами програмованого цифрового обладнання, оволодіння якими і визначає інноваційний підхід до традиційного народного мистецтва. Це пов'язано з глибоким культурним змістом даного ремесла та значним потенціалом для розкриття творчих здібностей молодого покоління (Шовкова-Альохіна, 2024а).

Обов'язковою умовою успішної реалізації алгоритму розвитку інноваційної культури майбутнього викладача є наявність процедур аналізу та/або самоаналізу після проходження студентом кожного етапу. Спілкування з викладачем, самоаналіз проблем, помилок та досягнень, мотивація на успіх та корекція роботи студента сприяє поетапному розвитку складників інноваційної культури. (Шовкова, 2022а)

Розвиток інноваційної культури майбутнього викладача є складним та багатоетапним процесом, який передбачає дотримання певного алгоритму. Алгоритм складається з етапу постановки цілей, формування базових знань з педагогічного досвіду у студента, перехід до етапу аналізу та самоаналізу

педагогічної діяльності та найвищого рівня – етапу творчого вирішення складних педагогічних ситуацій. Перехід між етапами алгоритму формування інноваційної культури майбутнього викладача передбачає обов'язковий самоаналіз та корекцію педагогічної діяльності магістранта. (Шовкова, 2022g)

Схематичне представлення алгоритму розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти з підготовки робітників для підприємств легкої промисловості представлено в додатку Ж. аналогічно були побудовані схеми алгоритмів розвитку інноваційної культури здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015.00 Професійна освіта (Дизайн) та за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт).

Ознайомитися з даними алгоритмами та скористатися ними ми пропонували викладачам закладів вищої педагогічної освіти на підготовчому етапі експериментальної роботи, що поряд з методичними рекомендаціями, комплексом рекомендованих до застосування в навчальному процесі інноваційних педагогічних технологій та навчальною програмою слугувало основою для організації експериментальної перевірки моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів у процесі фахової підготовки.

Експериментальне дослідження проводилося на базі трьох закладів вищої педагогічної освіти України, в яких здійснюється підготовка викладачів закладів професійної освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта – це ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Навчально-науковий інститут професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Експеримент проводився у декілька етапів.

На *підготовчому етапі (2021-2022 н.р.)* було сформовано ідею та мету дослідної перевірки розвитку інноваційної культури викладачів ЗПО – розробка моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів, розробка програмного та методичного забезпечення спеціально-орієнтованого освітнього компоненту. Визначено заклади вищої освіти, які будуть залучені

до проведення експерименту. Ключовими аспектами вибору були: досвід роботи закладу з підготовки фахівців у сфері професійної освіти, наявність належного матеріально-технічного забезпечення, кадровий потенціал – активність та інноваційність у педагогічній роботі викладачів, задіяних у процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Здійснено підбір сучасних інноваційних технологій та методів навчання, а також сформовано рекомендації щодо їх застосування в освітньому процесі з метою успішної реалізації розробленої моделі розвитку інноваційної культури.

На *констатувальному етапі* експериментальної роботи (*в кінці 2 семестру 2021-2022 н.р.*) було розроблено анкету для визначення вхідного рівня розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів та проведено анкетування, до якого залучили здобувачів всіх закладів вищої освіти, обраних для проведення експерименту. Анкетування пройшли студенти випускного курсу (контрольна група) та студенти першого курсу (експериментальні групи). Така вибірка була потрібна для більш об'єктивного порівняння результатів після проведення апробації запропонованих нами технологій розвитку інноваційної культури. Випускники вже завершили навчання за традиційними технологіями, характерними для закладу освіти, результати їх анкетування дали основу для розробки моделі, дозволили виявити прогалини в начальному процесі, які необхідно буде наситити інноваційними підходами та сучасними виробничими й педагогічним технологіями. А першокурсники лише починають фахову підготовку за запропонованою нами моделлю, що передбачає активізацію освітніх технологій формування інноваційної культури та слугує визначенням вхідного рівня розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів.

Формувальний етап експерименту тривав упродовж 2022-2024 рр. Педагогічний експеримент був організований у групах здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 015 Професійна освіта за різними спеціалізаціями. Зокрема, у ДВНЗ «Донбаський

державний педагогічний університет» до експериментальної перевірки розробленої моделі долучилися групи студентів, які навчаються за спеціалізацією 015.38 Професійна освіта (Транспорт) – всього 7 студентів. У Навчально-науковому інституті професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка до експериментальних груп увійшли студенти спеціалізацій: 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) – 6 осіб, 015.38 Професійна освіта (Транспорт) – 12 осіб та 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) – 13 осіб. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка у експерименті брали участь студенти спеціалізацій: 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) – 11 осіб, 015.38 Професійна освіта (Транспорт) – 17 осіб та 015.00 Професійна освіта (Дизайн) – 15 осіб.

Дослідницько-експериментальна освітня діяльність була проведена в умовах реального навчання без порушення логічної структури освітнього процесу за освітніми програмами; студенти експериментальних груп вивчали різні освітні компоненти відповідно до освітніх програм, але використовували однакові сучасні технології та методи навчання, які спрямовані на розвиток інноваційної культури, що забезпечує рівнозначність формувального впливу на розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти; для врівноваження освітніх умов було запропоновано навчально-методичні матеріали та рекомендації викладачам з дисциплін психолого-педагогічної і методичної підготовки та ряду дисциплін професійної підготовки за спеціалізацією; навчання відбувалося в умовах майже однакового матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу; протягом проведення усього періоду дослідження склад експериментальних груп залишався без змін.

Важливо відмітити, що в процесі підготовки до проведення формувального експерименту експериментальні групи об'єктивно

розподілилися на два види, оскільки впровадження розробленої дисципліни вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності» було пов'язано з бажанням студентів опанувати запропонований нами спеціально-орієнтований освітній компонент. Тому, лише у двох закладах освіти вдалося сформувати групи з числа студентів різних спеціалізацій спеціальності 015 Професійна освіта, які обрали та погодилися вивчати експериментальну дисципліну. Решта груп навчалися за розробленою моделлю розвитку інноваційної культури.

Таблиця 3.1

Розподіл респондентів між експериментальними групами

ЗВО	Освітні програми спеціальності 015 Професійна освіта							
	Професійна освіта (Транспорт)		Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)		Професійна освіта (Харчові технології)		Професійна освіта (Дизайн)	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»	7	-	-	-	-	-	-	-
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка	5	7	6	-	7	6	-	-
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	8	9	4	7	-	-	4	11

Таким чином, у нас сформувалися експериментальні групи двох видів:

1-ЕГМ – експериментальні групи, які навчалися лише за представленими в моделі технологіями;

2-ЕГМ+ДВ – експериментальні групи, які навчалися за представленими в моделі технологіями та вивчали у 5 семестрі дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Інформація про кількісні показники задіяних у експериментальній роботі здобувачів вищої освіти представлено у таблиці 3.1.

Таким чином кількість студентів з усіх закладів вищої освіти у 1-ЕГМ становила – 41 осіб, а в групах 2-ЕГМ+ДВ – 40 осіб. Тому, можна було вважати розподіл респондентів за експериментальними групами різних видів майже рівнозначним.

Контрольний етап експериментальної роботи передбачав проведення підсумкового анкетування у 7 семестрі 2024-2025 н.р. випускників за обраними освітніми програми (експериментальних груп) та першокурсників, які вступили на навчання на аналогічні освітні програми, (контрольні групи), а також аналітичну обробку одержаних результатів, формування висновків та рекомендацій щодо подальшого удосконалення процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

3.2. Результати дослідно-експериментальної перевірки розробленої моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти

Впровадження технологічних та педагогічних інновацій у процес підготовки кваліфікованих робітників сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, розвитку професійних компетентностей здобувачів освіти та їхньої адаптації до сучасних виробничих умов. Використання інноваційних технологій в освітньому процесі дозволяє моделювати реальні виробничі ситуації, що підвищує практичну спрямованість навчання та сприяє формуванню навичок роботи з сучасним обладнанням і матеріалами. Застосування цифрових технологій, таких як 3D-моделювання, автоматизовані системи управління виробництвом, VR/AR-симуляції та робототехніка, допомагає краще розуміти принципи функціонування сучасних технологічних процесів. Крім того, інтеграція проєктного навчання, дуальної освіти та співпраці з підприємствами дозволяє забезпечити максимально

наближене до реальних умов виробниче середовище, що сприяє конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Таким чином, розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти цілком імовірно може позитивно вплинути на підвищення професійної підготовки робітничих кадрів України.

Апробація моделі розвитку інноваційної культури в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти стала логічним елементом нашого експериментального дослідження. Розглядаючи інноваційну культуру як складне комплексне особистісне утворення та з метою більш об'єктивної оцінки результатів впровадження авторської моделі розвитку інноваційної культури було вирішено застосувати нову технологію проведення експериментальної роботи, яка полягала у неновому порівнянні результатів навчання студентів контрольної групи з результатами 1 експериментальної групи (впроваджена авторська модель) та контрольної групи з 2 експериментальною групою (впроваджена авторська модель та спеціально-орієнтована дисципліна вільного вибору). Для визначення результатів навчання враховувалися експертні думки викладачів, задіяних в освітньому процесі кожної групи, а також метод анкетування учасників експерименту.

На констатувальному етапі експериментальної перевірки моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у анкетуванні були участь 81 першокурсник і 43 випускники 2021-2022 н.р. закладів партнерів, які задіяні в нашому експерименті (таблиця 3.1). Анкетування відбувалося за допомогою онлайн-сервісу Google-form із забезпеченням анонімності респондентів (<https://forms.gle/dAtyMDD4spQEAt9n6>) (додаток Л). Мета анкетування:

- виявлення рівня сформованості інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти;

- з'ясування стану готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних

(виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників.

Показниками визначення рівня розвитку інноваційної культури обрано її структурні компоненти, а критеріями для визначення рівнів сформованості кожного компонента стали характерні риси складових цих структурних компонентів.

До анкети внесено 22 питання різних типів, побудовані згідно вимог до опитувальників такого виду. Закриті питання з вибором однієї відповіді (пит. № 1, 2, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16); з вибором кількох варіантів відповіді (пит. № 3, 5, 6, 7, 8, 17, 20); питання з відкритою відповіддю (№ 18, 19, 21); таблиця зі шкалою самооцінювання (№ 22). Серед запитань з вибором однієї правильної відповіді, у свою чергу, виокремлюємо альтернативні – питання типу так/ні (№ 2, 10, 13, 14, 15, 16) та питання, коли вибір дається з 3 і більше варіантів (№ 1, 4, 11, 12).

Перше питання дозволяє ідентифікувати до якої групи належить респондент – контрольної чи експериментальної. А друге питання розподіляє відповіді респондентів ще й за видами експериментальних груп: 1-ЕГМ або 2-ЕГМ+ДВ, що навчалися за різними методиками (таблиця 3.2). Хоча, для зручності обробки анкет ми одразу створювали декілька різних заготовок у гугл-формах, щоб різнилися посиланнями на анкети для різних категорій експериментальних груп, однак перші два питання допомагали перевірити приналежність респондента до тієї чи іншої групи.

Всі інші питання анкети підібрано та згруповано таким чином, що вони дозволяють визначити рівень розвитку кожного компонента інноваційної культури, відповідно до проведеної теоретичної розвідки, описаної у параграфі 2.1. Таким чином, анкета містить п'ять блоків взаємопов'язаних питань відповідно до компонентів та їх складових характеристик.

Таблиця 3.2

Розподіл респондентів за контрольними та експериментальними групами на констатувальному етапі експерименту

Освітня програма	I курс	IV курс
------------------	--------	---------

	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ
Професійна освіта (Транспорт)	20	16	19
Професійна освіта (ТВЛП)	10	7	12
Професійна освіта (Дизайн)	7	6	5
Професійна освіта (Харчові технології)	4	11	7
всього	41	40	43

Для визначення рівня розвитку *аксіологічного компоненту* інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти через окремі його складові до анкети ввійшли питання: № 3 визначає *діяльнісну складову* та демонструє ставлення майбутнього викладача до формування належного оснащення навчального процесу в закладі професійної освіти відповідно спеціалізації; № 4 визначає *ціннісну складову* (сформованість внутрішньої готовності до інноваційної діяльності та ставлення до педагогічного вдосконалення); № 5 визначає *когнітивну складову* через володіння сучасними концепціями професійної освіти, педагогічними технологіями та інноваційними методиками.

З метою окреслення розвитку *інноваційно-технологічного компоненту* інноваційної культури заплановано визначення стану сформованості кожного з його складових: *конструктивно-прогностична складова* пов'язує професійні компетентності з планування та організації інноваційного навчального процесу, використанні сучасних форм та методів навчання (питання № 8, 9); *оцінювально-інформаційна складова* визначає здатність використовувати сучасні інформаційні технології в освітньому процесі (питання № 6) та демонструє на яких саме етапах навчального процесу здобувач вищої освіти здатен використовувати різноманітні ІКТ (питання № 7); *корекційно-регулююча складова* визначає здатність виявляти проблеми, коригувати і оптимізувати навчальний процес з урахуванням отриманих результатів (питання № 10).

Кооперативно-діяльнісний компонент визначається через *командну складову*, як прояв активної участі у колективній інноваційній діяльності, здатність брати відповідальність за результати групової роботи, узгоджувати

свою роль у групі (питання № 11); *комунікативну складову*, як вияв культури й техніки спілкування, вміння конструктивно критикувати та мотивувати учнів і колег (питання № 12); *організаційну складову*, як перехід від теоретичних знань до практичного їх застосування, та створення корпоративного стилю у навчально-виробничій діяльності (питання № 13).

Визначення рівня розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів через *дизайн-ергономічний компонент* забезпечується сформованістю *естетичної складової*, до якої відносимо формування іміджу педагога через візуальну оцінку, інтерес та позитивне ставлення до навчальних дисциплін, які викладає педагог тощо (питання № 14, 15); *психофізіологічної складової*, як здатності підбирати та адаптувати інноваційні технології відповідно до психофізіологічного рівня здобувачів освіти, особливостей кольоросприйняття у навчальному на виробничому середовищі тощо (питання № 16, 17); *здоров'язберезувальної складової*, що зосереджує увагу викладача на дотриманні правил безпечної роботи з інструментами та обладнанням, санітарно-гігієнічних норм в освітньому середовищі, режиму праці та відпочинку, норм навантаження у процесі практичної діяльності, а також попередженні можливих негативних впливів та виникнення небезпечних ситуацій (питання № 18).

Серед складових інноваційної культури важливе місце виділяємо *особистісно-творчого компоненту*, адже без розвитку здатності до самоудосконалення та застосування творчого підходу у професійній діяльності не можливо реалізувати інноваційні технології, саме креативність продукує винаходи та інновації. А відтак, для визначення розвитку цього компоненту до анкети внесено питання № 19, 20, які спрямовані на *особистісну складову* – сформованість особистісних якостей викладача, необхідних для втілення інновацій; та питання № 21, що акцентує увагу на *творчій складовій* – здатності розробляти авторські методики та підтримувати творчу активність здобувачів освіти, стимулювати їх до інноваційної діяльності. Визначальним для нашого дослідження було питання № 22, що

демонструє характерні риси для *аналітико-рефлексивної складової*, як здатності майбутнього викладача до аналізу педагогічного процесу та його елементів, оцінки власної професійної діяльності та рівня готовності до інновацій.

Аналіз та інтерпретацію результатів опитування на констатувальному етапі експериментальної роботи проводили за блоками анкети, що розглядалися попередньо.

Результати за блоком питань стосовно аксіологічного компоненту.

Важливим питанням впровадження інновацій в процес теоретичної та практичної підготовки є оснащення навчального процесу. Ставлення респондентів експериментальних і контрольних груп щодо пріоритетності необхідного технологічного та інформаційного оснащення в кабінетах і майстернях різняться. Зокрема, на перших позиціях по необхідності оснащення освітнього процесу серед першокурсників сучасні пристрої та інструменти для виконання ручних технологічних операцій (91,2–92,5 %), проектор та екран (81,6–85 %), ноутбуки (62,5–67,2 %). Найменше уваги першокурсники приділяють необхідності в навчальному процесі наявності справного промислового технологічного обладнання (22,5–24 %), принтерів, плотерів та демонстраційних (демоверсії) сучасних автоматизованих програм (38,4–45 %). Дещо відмінні результати опитування випускників щодо технічного забезпечення – на їх думку (про це вказують відповіді більше 50 % респондентів) важливо мати в достатній кількості і стаціонарних комп'ютерів, і ноутбуків, і проектор, екран, і мультимедійні дошки, і графічні планшети, і програмне забезпечення для проєктування виробничих процесів, і демонстраційні (демоверсії) сучасних автоматизованих програм, і сучасні пристрої та інструменти для виконання ручних технологічних операцій, і зразки сучасного промислового технологічного обладнання. Таким чином, випускники усвідомлюють необхідність різнопланово (і технологічного, і програмного, і інформаційного) забезпечення освітнього процесу. А також, 55 % опитаних додали свій варіант відповіді і наголосили на важливості

підключення до швидкісного Інтернету та наявності системи “Wi-Fi”. Однак, важливо відмітити, що відповіді респондентів розділися таким чином, що жоден з елементів оснащення не набрав більше 75 % (рисунок 3.1).

Єдине в чому суголосні випускники і першокурсники, що без інформаційно-комп’ютеризованого забезпечення не обходяться сучасні освітні процеси (95–97 %).

3. Яке оснащення навчального процесу Ви вважаєте потрібно мати в закладі професійної освіти відповідно до вашої спеціалізації?

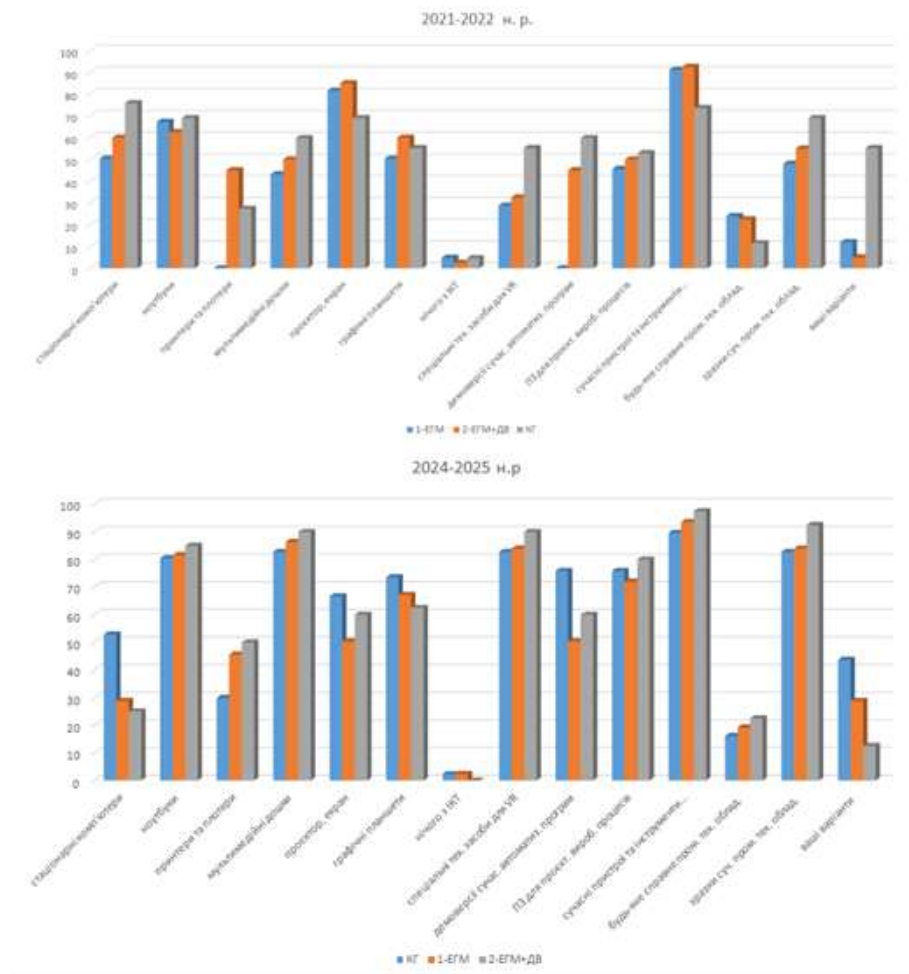

Рис. 3.1. Оснащення навчального процесу за спеціалізацією

Думки респондентів щодо впливу використання інноваційних освітніх технологій зійшлися. Близько 30 % у кожній групі вважають, що це засіб ефективного удосконалення навчального процесу; від 29 % до 35 % респондентів стверджують, що інновації цікаві та корисні для розвитку учнів, активують їх навчальну діяльність; значно менше респондентів (від 12 –17 % серед першокурсників до 21 % серед випускників) вважають, що інноваційні

технології є визначальними для саморозвитку викладача. Лише незначна частка майбутніх викладачів розглядає інновації виключно як засіб звітності перед контролюючими органами (7–9 %). Водночас, лише один випускник заявив про відсутність готовності до використання інноваційних підходів у освітньому процесі. Серед студентів першого курсу подібну позицію поділяє дещо більший відсоток респондентів (7–12 %). Вказані відсоткові проміжки варіюються між різними групами респондентів на початковому етапі експерименту (рисунк 3.2). Варто відзначити і запропоновані власні варіанти від випусників 2022 р., а саме, що інноваційні освітні технології сприяють мотивації/стимулюванню навчальної/наукової діяльності учнів (2,3 %).

4. Як Ви вважаєте – використання інноваційних освітніх технологій це...

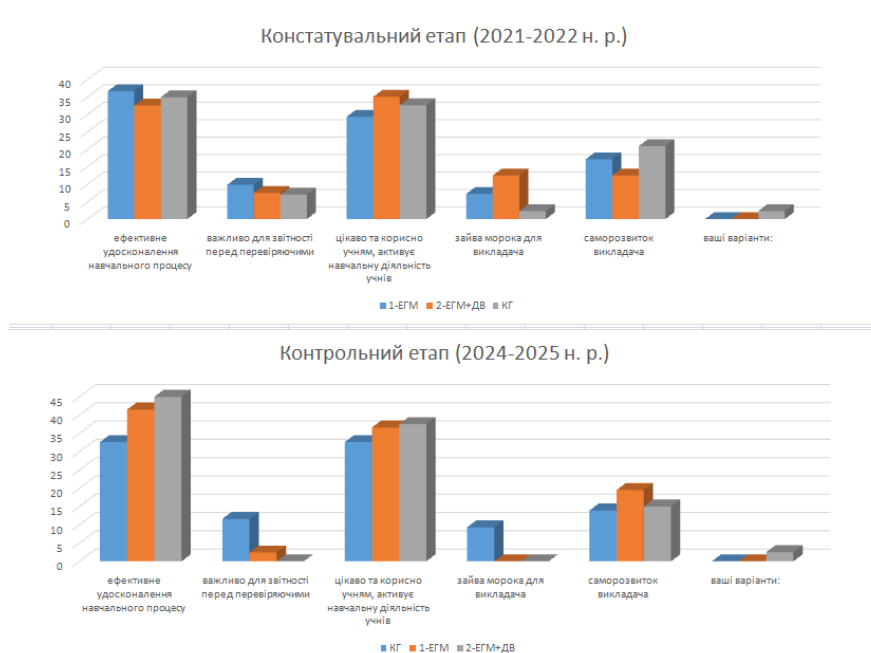

Рис. 3.2. Ставлення студентів до використання інноваційних освітніх технологій

У відповідь на пропозицію визначити види навчальних завдань, яким студенти надають перевагу, першокурсники здебільшого обрали однакові завдання для всіх здобувачів освіти в межах кожної теми (62,4–77,5 %). Значно менше респондентів віддали перевагу індивідуальним, варіативним та проєктним завданням, які є складовими інтерактивного й творчого підходу до навчання – цей варіант підтримали від 26,4 % до 37,5 % першокурсників.

Серед випускників спостерігається більш виражена орієнтація на інноваційні підходи у виборі навчальних завдань. Так, хоча 55 % респондентів обрали традиційний формат однакових завдань для всіх студентів, водночас близько 60 % висловили готовність до використання інтерактивних навчальних завдань у поєднанні з іншими методами. Відзначено також, що кожен із запропонованих варіантів знайшов підтримку більше ніж половини випускників (рис. 3.3). Крім того, частина респондентів запропонувала власні варіанти відповідей, серед яких ігрові технології (4,6 %).

5. В своїй педагогічній діяльності Ви будете використовувати ...

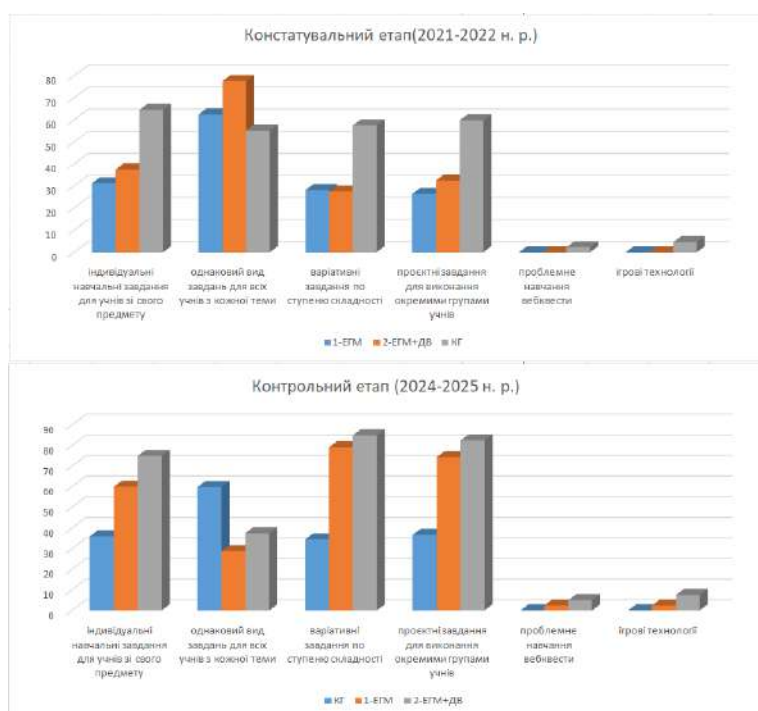

Рис. 3.3. Види навчальних завдань, яким надають перевагу здобувачі вищої освіти

Результати за блоком питань анкети стосовно визначення інноваційно-технологічного компоненту

Для здійснення якісного професійного навчання сучасному викладачу просто необхідно володіти комплексом сучасних інформаційних технологій. Анкетування показало, що навіть не зважаючи на домінування в останні роки дистанційного навчання, першокурсники 2021-2022 навчального року високо оцінюють лише свої здібності створювати електронні текстові документи (62,5–67,2 %), на вміння створювати мультимедійні презентації вказують

менше половини респондентів (38,4–45 %), визнають свої здібності створювати візуалізації навчальних завдань або 3-D моделей у графічних редакторах чи спеціальних застосунках, відео лекції, відео уроки і рекламні відеоролики лише четверта частина з опитаних першокурсників. Про правила створення тестів у гул формах взагалі знають лише 14,4–22,5 %.

6. Якими інформаційними технологіями Ви володієте і використовуєте в освітньому процесі?

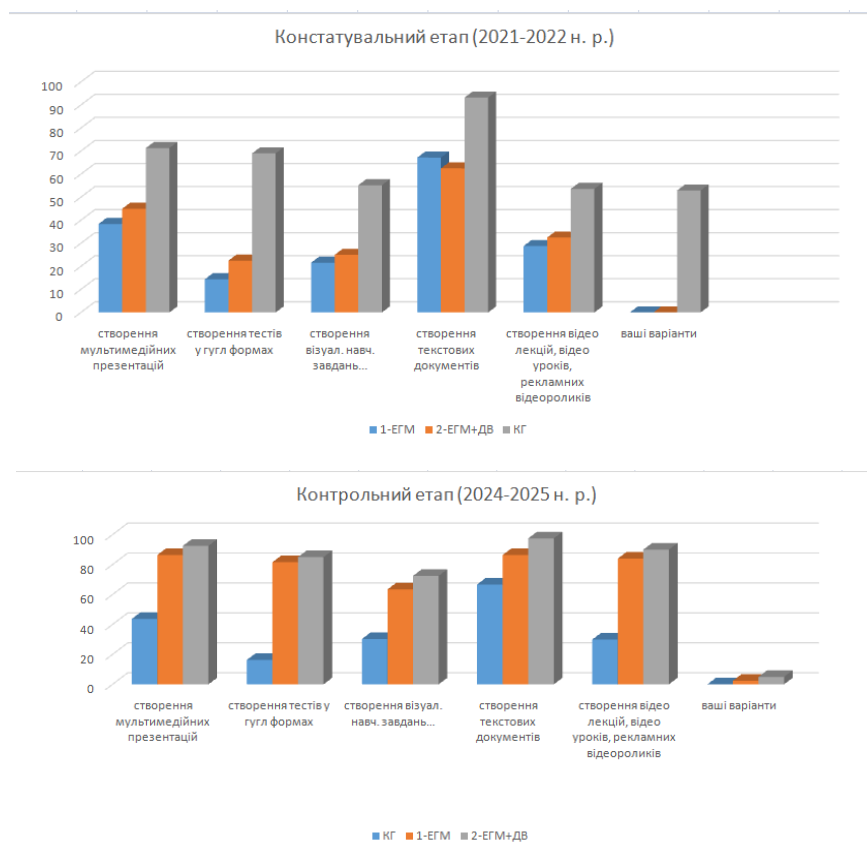

Рис. 3.4. Перелік інформаційних технологій, якими добре або не дуже добре володіють здобувачів освіти

Відродно, що випускники того ж навчального року підготовлені до реалізації дистанційного навчання та використанні різних інформаційних технологій в педагогічній практиці, зокрема за всіма запропонованими варіантами інформаційних освітніх технологій маємо відповіді більше 53 %. Враховуючи множинність відповідей та аналізуючи окремо кожну анкету, впевнено стверджуємо, що всі респонденти обирали по 2-4 варіанти

відповідей, і навіть більше 50 відсотків випускників виділили власним варіантом відповіді технологію створення інфографіки (рис. 3.4).

Необхідність впровадження ІКТ у навчальний процес відзначила переважна більшість респондентів – понад 90 %. Аналіз відповідей випускників і першокурсників свідчить про схожість їхніх поглядів щодо окремих аспектів використання ІКТ, водночас за деякими позиціями простежуються суттєві розбіжності.

Зокрема, більшість респондентів усіх груп розглядають ІКТ як ефективний засіб оцінювання рівня навчальних досягнень учнів (понад 60 %), а також як інструмент для якісного викладання нового матеріалу (демонстраційні слайди, презентації, відеоматеріали тощо), що підтримують від 73,6 % до 92,5 % опитаних. Використання ІКТ на етапах закріплення навчального матеріалу та його узагальнення схвалюють від 50,5 % до 73,9 % респондентів.

Водночас результати анкетування демонструють суттєві відмінності між випускниками та першокурсниками у готовності до застосування ІКТ у професійній діяльності. Так, серед випускників підтримка більшості запропонованих варіантів перевищує 70 %, що свідчить про їхню сформовану орієнтацію на використання ІКТ у педагогічній практиці (рис. 3.5). Водночас першокурсники демонструють недостатню обізнаність із організаційно-методичними аспектами застосування ІКТ у професійній діяльності.

Менше 50 % першокурсників обрали можливість використання ІКТ під час виконання тренувальних вправ (38,4–45,0 %), для моніторингу результатів учнів (43,2–50,0 %), розвитку графічних і розрахункових навичок (28,8–32,5 %), під час проведення інтегрованих уроків (38,4–45,0 %), а також для віртуальних лабораторних робіт із застосуванням навчальних комп'ютерних програм (28,8–32,5 %). Крім того, лише 10–12 % першокурсників вказали на можливість використання ІКТ під час самостійної роботи учнів із застосуванням диференційованого підходу до підбору завдань.

7. Чи використовували б Ви ІКТ на уроці?

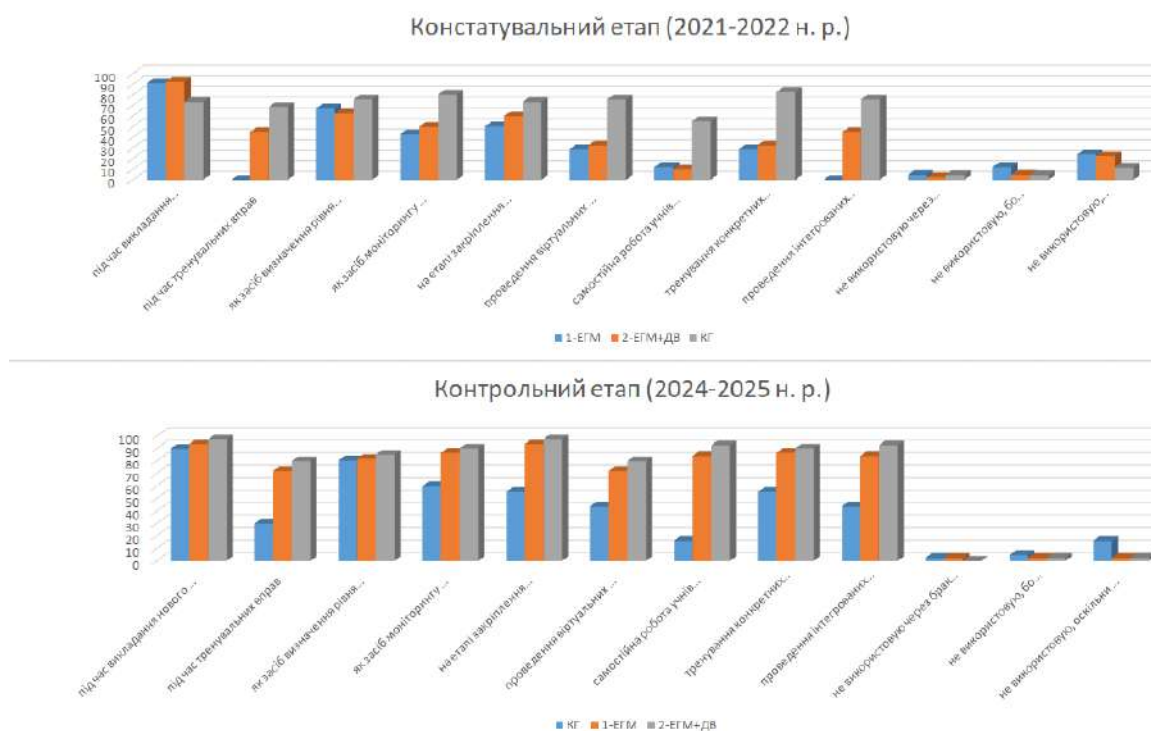

Рис. 3.5. Здатність використовувати ІКТ в навчальному процесі

У методичній роботі викладача чинне місце займає конструктивно-прогностична діяльність, яка полягає у планування та прогнозування ефективності нововведень, підборі методик та використанні інноваційних методів, форм, засобів в освітньому процесі. На запитання яким методам навчання Ви надаєте перевагу – більшість першокурсників обрали традиційні (37,7 %), а майже стільки ж зовсім не дали відповідей на дане запитання. Це говорить про те, що першокурсники ще не володіють методикою навчання і визначитися з формами та методами навчання їм складно. Але нас здивувало, що близько 30 % респондентів обрали інтерактивні та проєктні методи навчання, що говорить про те що саме ці студенти знайомі з цими методами і точно самі вже їх використовували. Не менше нас здивували відповіді випускників, оскільки вони теж надали перевагу традиційним методам навчання (44,2 %), наочним, демонстраційним, практичним (в сумі – 30 %), інтерактивним (30 %), і лише 4,7 % – проєктним та 2,3 % – проблемним (рис. 3.6). Можливо саме для закладів професійної освіти такий результат буде об'єктивним, адже найбільш важливою є практична підготовка робітників.

8. Яким методам навчання Ви надасте перевагу

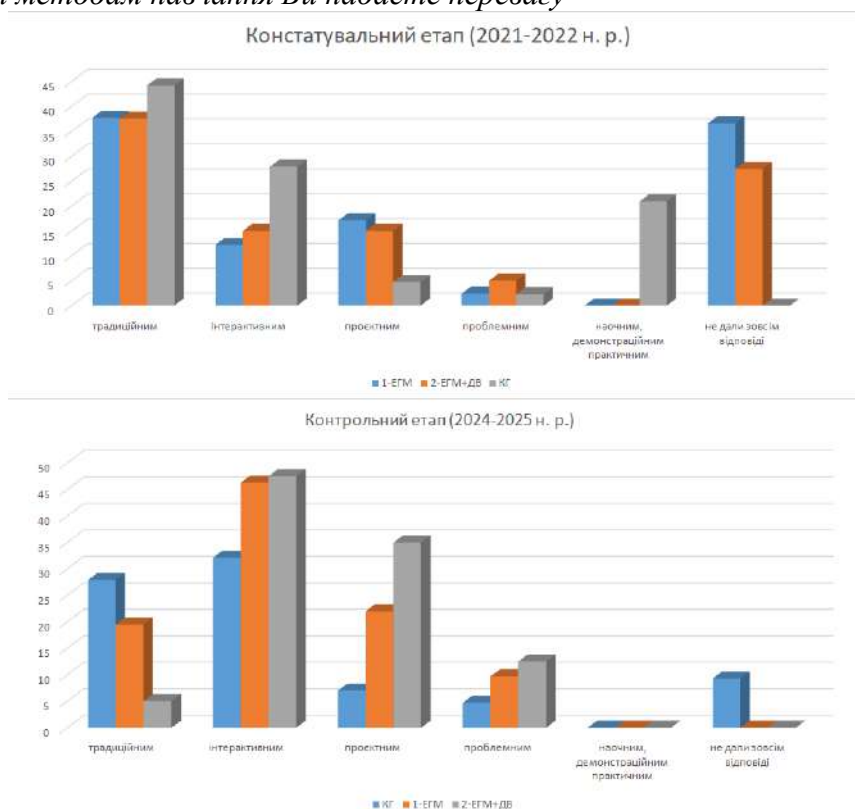

Рис. 3.6. Вибір методів навчання

Серед форм навчання студенти перевагу надали зустрічам та майстер-класам від професіоналів, екскурсіям (36,6–47,5 %), і лише незначна кількість студентів визначилися, що ефективними формами навчання є тренінги, вебінари, прес-конференції (2,4–12,2 %) – рисунок 3.7.

На констатувальному етапі ми спробували визначити гнучкість, здатність адаптуватися майбутніх викладачів. Виявилось, що готові змінювати зміст та методи навчання для підвищення ефективності навчання відповідно до сучасних вимог майже 50 % випускників, не готові – 18,6 %, і вагаються у своїх вміннях, навичках з методичної роботи – 32,6 %. Першокурсники теж об'єктивно оцінюють свою здатність і переважно ще не готові до методичної роботи (рис. 3.8).

9. Які сучасні форми навчання Ви є ефективними та доцільними в професійній освіті

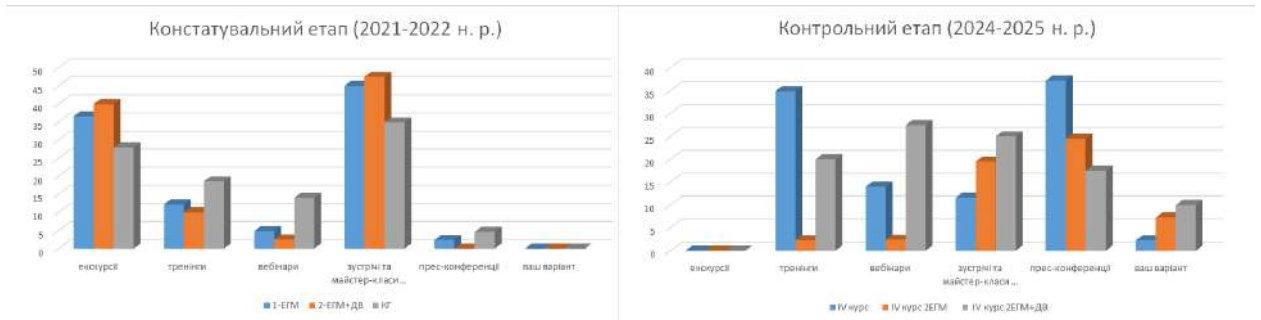

Рис. 3.7. Вибір форм навчання

10. Чи готові Ви змінювати зміст та методи навчання для підвищення ефективності навчання відповідно до сучасних вимог?

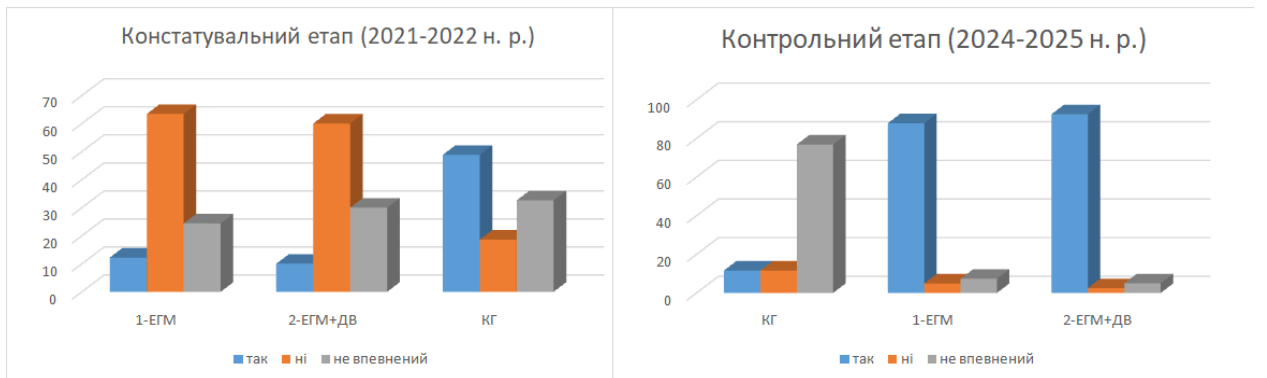

Рис. 3.8. Готовність до організаційно-методичної діяльності

Результати за блоком питань анкети стосовно визначення кооперативно-діяльнісного компоненту.

Для успішної самореалізації у сучасному суспільстві важливо вміти працювати в команді. Однак, при вирішенні складних навчальних завдань більшість першокурсників звертається до Інтернет-джерел (36,6–37,5 %), а вже потім за допомогою до викладача (20–22 %), і лише 17–20 % респондентів будуть працювати разом з друзями, колегами, і ще менше (12 %) написали що будуть працювати творчо самостійно. Відрадно, що просто списувати у колег готові лише (10–12 %) опитаних. На противагу відповідям першокурсників – випускники рівномірно розподілилися між всіма запропонованими варіантами відповідей. Позитивним моментом став факт, що списувати в складних ситуаціях будуть лише 4,6 % випускників – рисунок 3.9.

11. При вирішенні складних навчальних завдань Ви переважно:

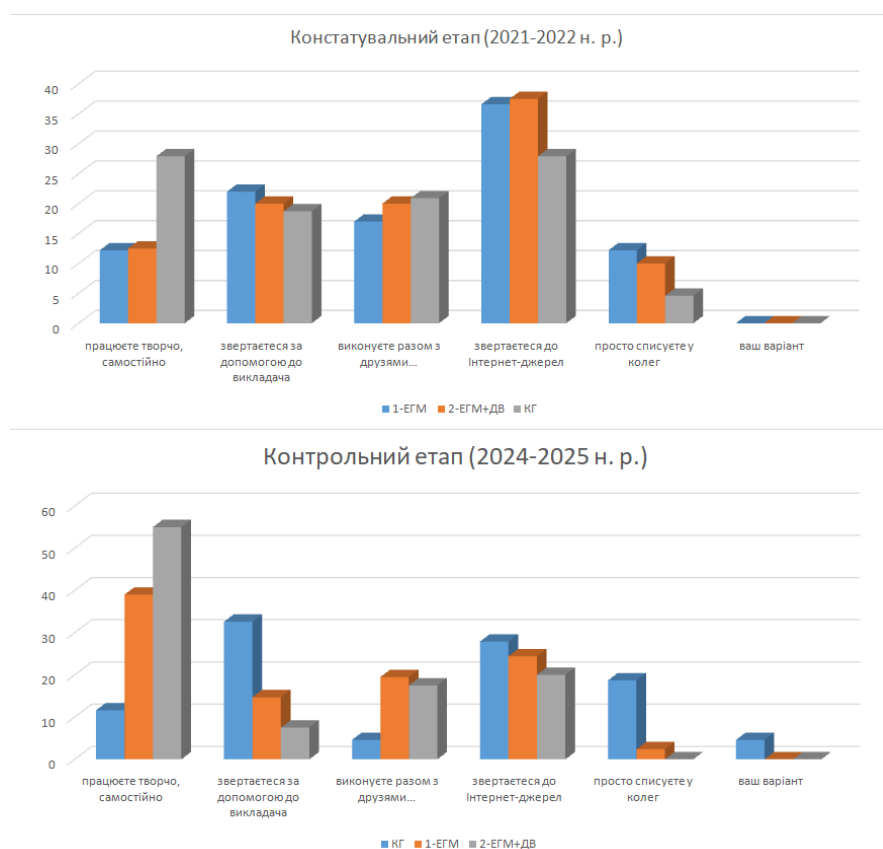

Рис. 3.9. Здатність працювати творчо в команді

Серед складових кооперативно-діяльнісного компоненту виділяємо культуру й техніку спілкування, вміння конструктивно критикувати та мотивувати колег (одногрупників), однак здатні допомагати розібратися у проблемі лише третина випускників і лише близько 15 % першокурсників. Серед них майже 50 % просто не звертатимуть увагу, а близько 20 % будуть непомітно підказувати усно або через інтернет-спілкування (рисунок 3.10).

Ще одним важливим аспектом цього блоку є організація роботи, налагодження взаємозв'язків, формування дисциплінованості. Одними з таких аспектів може бути формування корпоративного стилю професійної/виробничої діяльності. Цікаво, що більшість (до 60 %) першокурсників на вважають за потрібне запроваджувати корпоративний стиль, хоча серед випускників близь половини опитаних надають цьому перевагу (рис. 3.11).

12. Коли Ви бачите помилки в роботі колег – дієте так:

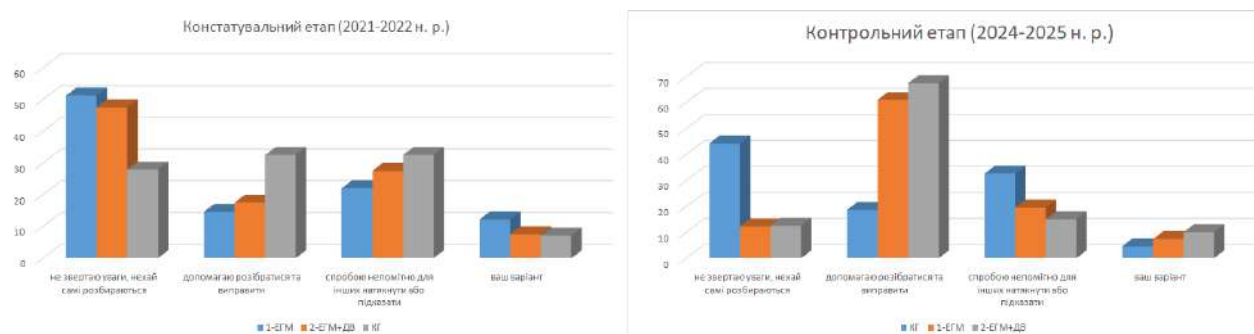

Рис. 3.10. Готовність допомоги, підтримувати

13. Чи важливо дотримуватися корпоративного стилю професійної діяльності під час роботи в навчально-виробничих майстернях?

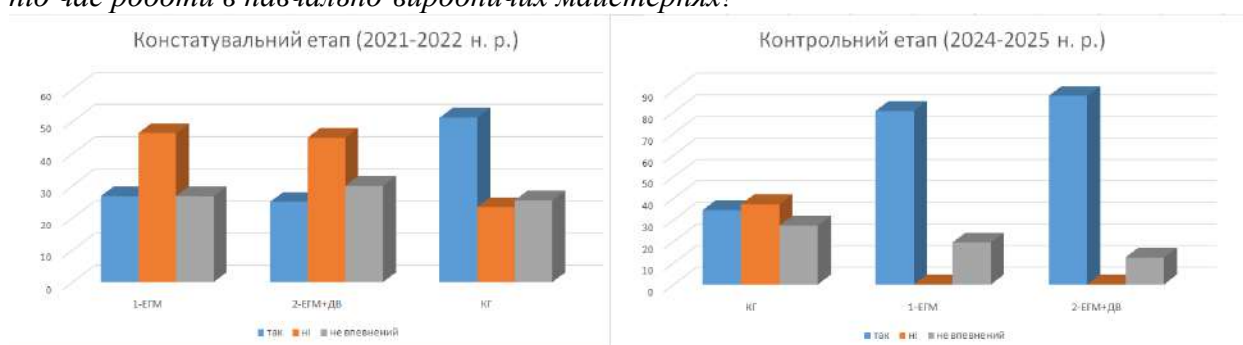

Рис. 3.11. ставлення студентів до дотримання корпоративного стилю професійної діяльності під час роботи в навчально-виробничих майстернях

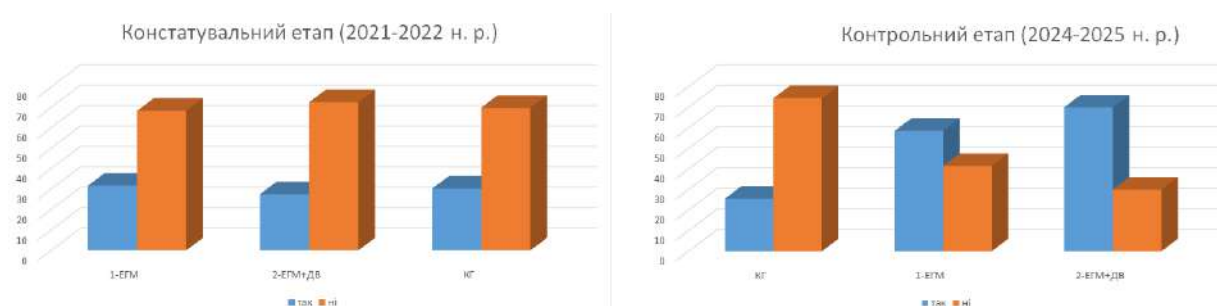
В умовах цифровізації освітнього простору ведення власних сайтів, блогів та професійних сторінок у соціальних мережах набуває особливої актуальності для організації ефективної комунікації між колегами та обміну професійним досвідом. Незважаючи на те, що сучасна молодь активно користується Інтернетом, переважно це відбувається у форматі розважального контенту, а не з професійною метою. Лише незначна кількість майбутніх викладачів використовує веб-ресурси для презентації власних творчих напрацювань або досягнень.

Результати опитування свідчать, що на запитання «Чи маєте Ви власний сайт/блог?» ствердну відповідь дали лише 30 % респондентів. Ще більш показовою є ситуація щодо публікації авторських матеріалів: лише 6 % першокурсників і 23 % випускників зазначили, що поширюють власні

розробки у відкритому доступі на веб-ресурсах, тоді як переважна більшість – 94 % першокурсників і 77 % випускників – відповіли заперечно (рис. 3.12).

Отримані дані свідчать про необхідність формування у студентів навичок цифрової комунікації та активного використання онлайн-платформ для професійного самовираження, обміну педагогічним досвідом та популяризації інноваційних освітніх практик.

14. Чи маєте Ви власний сайт/блог?

15. Чи розміщуєте Ви авторські матеріали на Web-ресурсах?

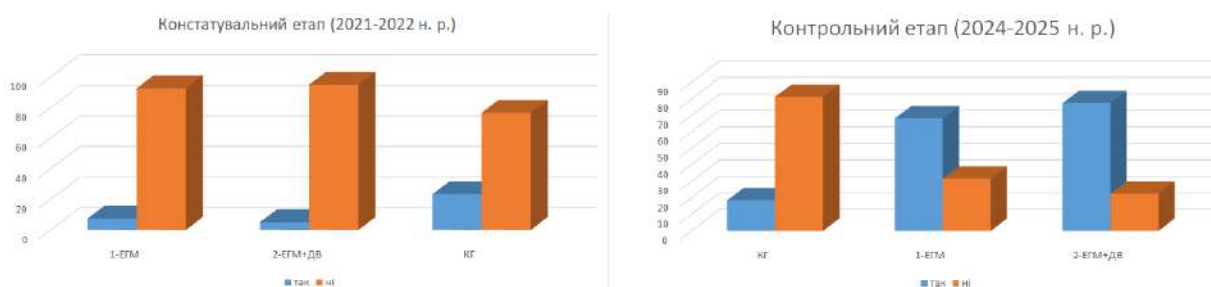

Рис. 3.12. Професійне спілкування через вебсайти

Результати за блоком питань анкети стосовно визначення дизайнергономічного компоненту. В контексті розвитку складових цього компоненту є організація комфортного освітнього середовища, робочого місця, запобігання негативними впливам з точки зору санітарії та гігієни навчально-виробничих процесів. Зважаючи на те, що кожен із запропонованих аспектів досягнення комфортності освітнього середовища, відмітила досить не значна кількість першокурсників (рисунок 3.14), а на організацію свого власного робочого місця не звертають уваги 65 – 70 % (рисунок 3.13), підсумуємо про низький рівень, навіть обізнаності з проблемами організації зручного

освітнього середовища серед першокурсників. Хоча і серед випускників найбільшу кількість відмічених аспектів мають 35–55 %.

16. Чи звертаєте Ви увагу на організацію власного робочого місця, комфортність, зручність, естетичність та продуктивність виконання технологічних операцій?

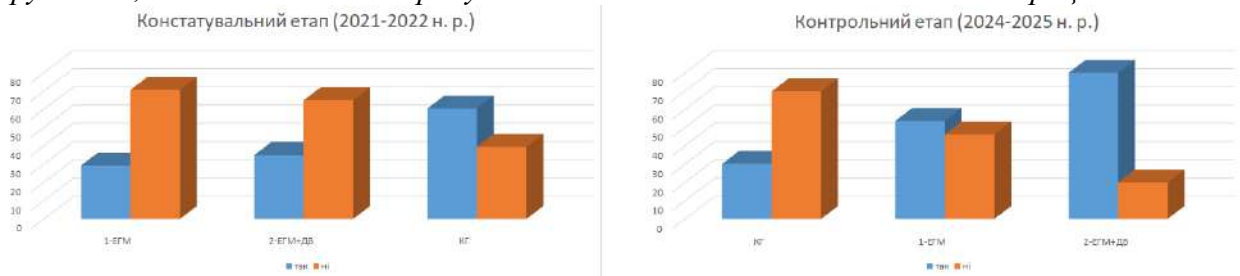

Рис. 3.13. Важливість досягнення комфортності власного робочого місця

17. На які аспекти варто звертати увагу викладачу при організації комфортного освітнього середовища?

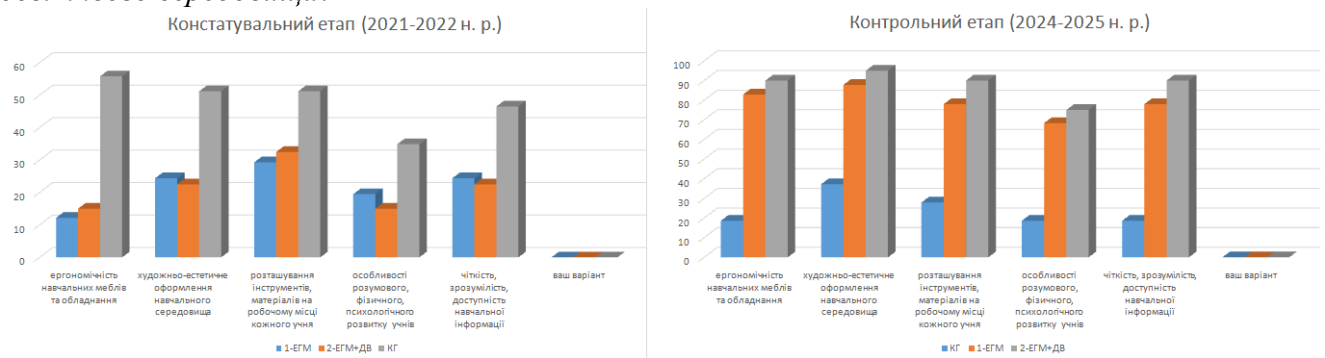

Рис. 3.14. Важливість організації комфортного освітнього середовища

18. Які заходи та засоби мінімізації можливих негативних впливів під час виконання трудових операцій Ви знаєте?

Серед заходів та засобів мінімізації можливих негативних впливів під час виконання трудових операцій студенти першого курсу переважно називали: використання засобів індивідуального захисту (рукавиці, маски, окуляри); дотримання правил техніки безпеки та охорони праці; регулярні перерви для зниження втоми; дотримання санітарно-гігієнічних норм. До таких же варіантів відповідей дехто з випускників додавали ще й такі: проведення регулярних інструктажів з безпеки; дотримання правил безпечного використання електрообладнання. Звичайно, в цьому складнику

випускники мають вже більший досвід та краще орієнтуються у питаннях технологічної безпеки та питаннях здоров'язбереження учнівської молоді.

Результати за блоком питань анкети стосовно визначення особистісно-творчого компоненту. Особистісна складова професійного становлення майбутнього викладача безпосередньо пов'язана з його творчим підходом до вирішення поставлених завдань та саморозвитком. Серед респондентів констатувального етапу лише 20 % випускників у процесі навчання проходили додаткові курси чи тренінги, і ще менша частка таких першокурсників (15 %). Серед відповідей знаходимо назви курсів, які вони проходили, зокрема: «Методика дистанційного викладання», «Соціальні медіа в освіті», «Гейміфікація навчального процесу», «Психологія мотивації».

Доволі несподіваними та цікавими виявилися результати відповідей щодо визначення – які саме особистісні якості викладача сприяють розвитку інноваційної культури. Майже всі запропоновані якості були відмічені респондентами і переважно більш-менш пропорційно від 25 % до 39 %. Лише креативності віддали перевагу випускники – 42 %, а також додали, що підвищення кваліфікації теж сприяє саморозвитку (рис. 3.15).

19. *Які навчальні курси/тренінги Ви проходили додатково для підвищення рівня професійної підготовки?*

20. *Які з особистісних якостей, на вашу думку, сприяють розвитку інноваційної культури майбутнього викладача?*

Рис. 3.15. Важливі особистісні якості для розвитку інноваційної культури майбутнього викладача

21. Які творчі розробки, вироби Ви виготовили? В яких творчих проєктах брали участь?

Виявляється, що досить значна кількість наших студентів першокурсників мають різноманітні творчі захоплення, адже серед їх відповідей знаходимо: участь у літературних конкурсах; виготовлення бісерних картин; написання картин; виготовлення авіамоделей; перемога у шаховому турнірі школи; написання та захист роботи МАН; заняття волейболом, брала участь у конкурсі вокалістів; займалася у танцювальному гуртку тощо. Відповіді випускників були більш стриманими та менш різноманітними, хоча більшість стосувалися навчальної та наукової

діяльності: виготовлення навчальних макетів; участь у наукових конференціях; написання наукових тез, статей; розробка та виготовлення колекції одягу тощо.

Найбільш репрезентативним з погляду аналітико-рефлексивної складової на визначення особистісно-творчого компонента інноваційної культури у руслі нашого експерименту стало питання щодо самооцінювання готовності до впровадження педагогічних та технологічних/виробничих інновацій у власну професійну діяльність. При обробці результатів самооцінювання ми об'єднали статичну вибірку по експериментальним групам першокурсників і, таким чином, порівнювали два комплекти відповідей. Відповідно до діаграми результатів самооцінювання першокурсників бачимо, що низка категорій оцінена максимум у 3 бали з 5 можливих, а саме: готовність використовувати сучасні форми організації навчання; готовність опанувати нові виробничі технології та впроваджувати їх в освітню практику; готовність проходити навчальні курси чи курси підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням. Принагідно зазначимо, що низка критеріїв більшою мірою була оцінена найнижчим балом, зокрема: готовність активно використовувати інтерактивні методи навчання; готовність застосовувати технології доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі; готовність використовувати в навчальному процесі спеціальні гаджети, застосунки, електронні підручники, САПР; готовність розробляти нові методики та технології. Приблизно однаково розділилися бали від 1 до 5 за показником: готовність активно залучати відомих постатей, фахівців до освітнього процесу (рис. 3.16).

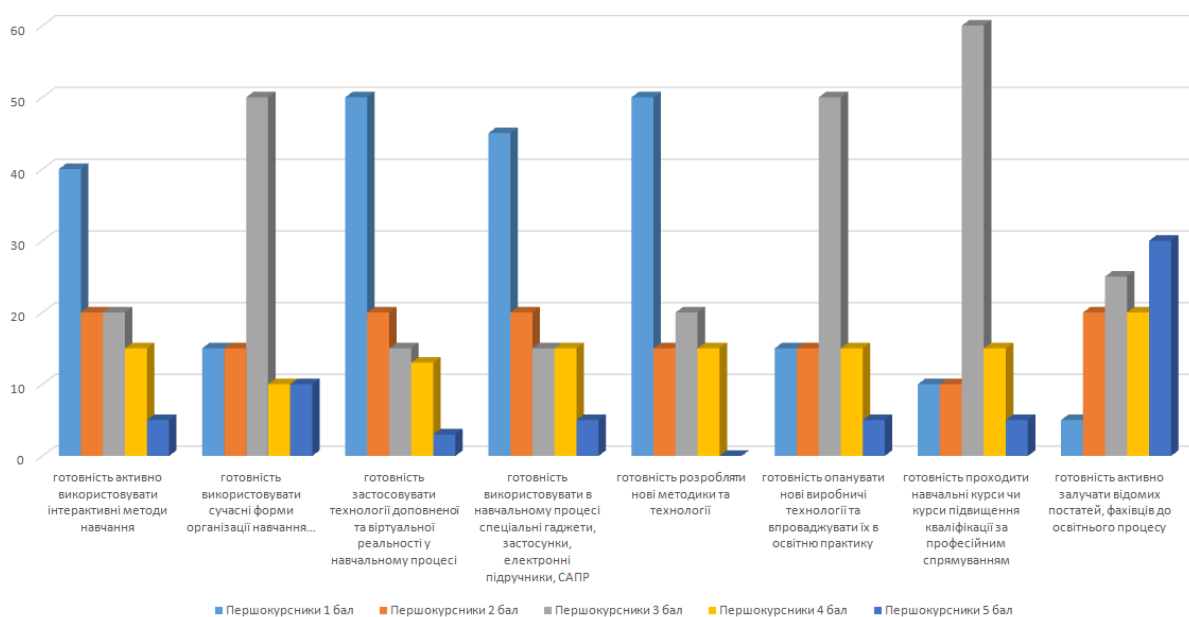

Рис. 3.16. Самооцінювання першокурсників

Відповідно до діаграми результатів самооцінювання випускників бачимо, що низка категорій приблизно однаково розділилися бали від 1 до 5 за показниками: готовність активно використовувати інтерактивні методи навчання; готовність використовувати сучасні форми організації навчання; готовність використовувати в навчальному процесі спеціальні гаджети, застосунки, електронні підручники, САПР; готовність опанувати нові виробничі технології та впроваджувати їх в освітню практику; низка категорій була оцінена максимум у 5 балів з 5 можливих, а саме: готовність проходити навчальні курси чи курси підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням; готовність активно залучати відомих постатей, фахівців до освітнього процесу. Принагідно зазначимо, що два критерії були оцінені найнижчими балами, зокрема: готовність застосовувати технології доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі; готовність розробляти нові методики та технології (рис. 3.17). Такі результати дали підґрунтя для нашої експериментальної методики формування інформаційно-цифрової компетентності вчителів.

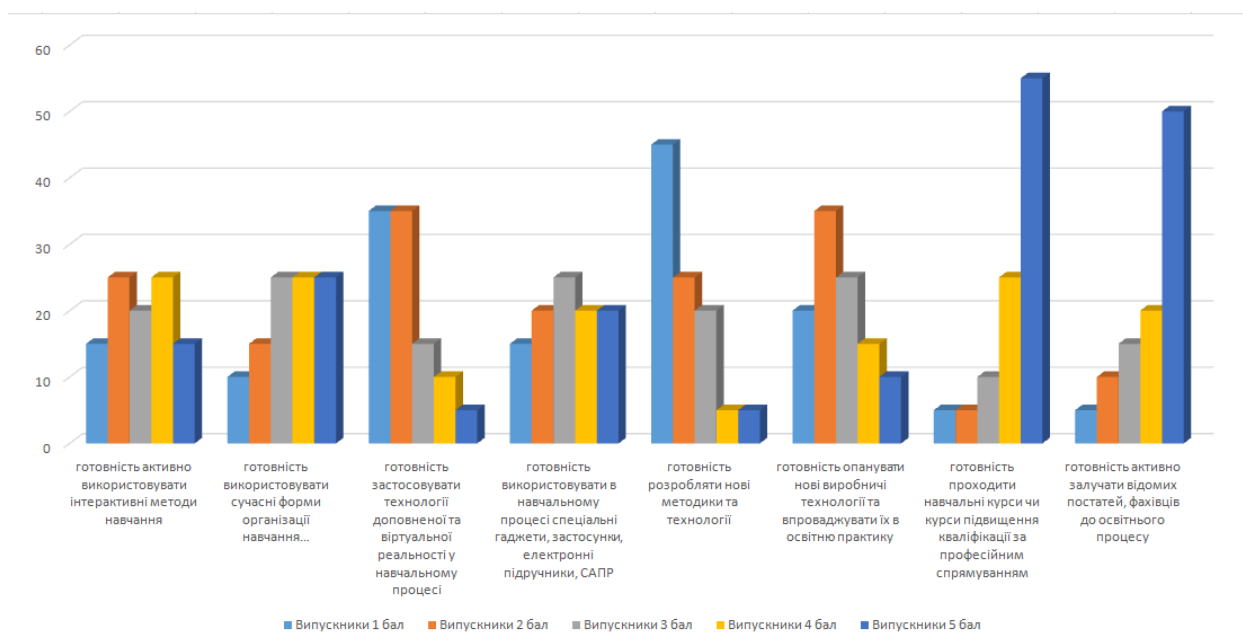

Рис. 3.17. Самооцінювання випускників

Тож підсумовуючи результати анкетування на констатувальному етапі експериментального дослідження, можемо узагальнити, що навчання за традиційними методиками (контрольні групи) в різних закладах вищої педагогічної освіти України значно змінюють і ставлення до педагогічної діяльності, і формують комплекси необхідних для професійної роботи знань, умінь та навичок, зокрема з володіння сучасними інформаційними технологіями. Однак, не можна стверджувати про високий рівень готовності випускників 2022 року до впровадження освітніх та технологічних інновацій у процес професійної підготовки кваліфікованих робітників. Тож, вважаємо, що наше наукове дослідження є своєчасним та актуальним, розроблена авторська модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів має пройти апробації і за умови одержання позитивних рекомендації може бути впроваджена в широку освітню практику вищих педагогічних закладів освіти.

Формувальний етап експериментальної роботи відбувався упродовж 2022-2023 та 2022-2024 навчальних років та базувався на двох підходах, як вже зазначалося у параграфі 3.1. Всі експериментальні групи навчалися згідно розробленої авторської моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, але завдяки виявленому бажанню

студентами вивчати дисципліну вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності» серед експериментальних груп було виділеного окрему категорію експериментальних груп (2-ЕГМ+ДВ). Відповідно й опрацювання результатів експериментальної перевірки здійснювалося відповідно за порівнянням між трьома категоріями груп: контрольними (КГ) та експериментальними першого виду (1-ЕГМ); контрольними (КГ) та експериментальними другого виду (2-ЕГМ+ДВ).

На контрольну етапі експериментальної роботи (1 семестр 2024-2025 н.р.) ми використали той самий бланк анкети, що й на констатувальному етапі, але для зручності обробки розділи на дві форми і окремо давали посилення на форму 1 здобувачам вищої освіти (випускникам), які входили до експериментальних груп 1-ЕГМ, які навчалися лише за представленими в моделі технологіями, та окремо посилення на форму 2 анкети для експериментальних груп 2-ЕГМ+ДВ, для яких модель розвитку інноваційної культури доповнювалася вивченням дисципліни вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності». Окремо посилення на форму 3 анкети було створено для контрольних груп. Для проведення аналітичного порівняння результатів між контрольними та експериментальними групами до анкетування були долучені випускники 2024-2025 н.р. (загальною кількістю – 43 особи) з усіх закладів освіти, які навчалися за традиційними методиками за освітніми програми Професійна освіта (Транспорт) – 17 осіб, Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) – 11 осіб, Професійна освіта (Дизайн) – 9 осіб та Професійна освіта (Харчові технології) – 6 осіб.

Таким чином, вдалося провести різнорівневе порівняння:

– між результатами констувального та контрольного етапів експерименту (визначити та порівняти динаміку розвитку інноваційної культури в експериментальних групах першого та другого виду від початку експерименту до його закінчення);

- між результатами контрольних груп (КГ) та експериментальних першого виду (1-ЕГМ) на контрольному етапі;
- між результатами контрольних груп (КГ) та експериментальних другого виду (2-ЕГМ+ДВ) на контрольному етапі.

Звертаємо увагу на результати анкетування на завершальному етапі нашої наукової розвідки. На контрольному етапі експерименту нами проведений порівняльний аналіз відповідей на аналогічні питання анкет констатувального та завершального етапів за кожною з груп. Пропонуємо їх детальний розгляд. Звертаємо вашу увагу, що для зручності візуального аналізу результатів показники експериментальних груп ми пофарбували в темно сірий колір. Також, додали в таблиці результатів варіанти власних відповідей, запропонованих студентами під час анкетування.

Пропонуємо розглянути детальніше результати контрольного етапу експерименту та порівняти їх. Порівняльний аналіз теж проводимо за блоками анкети стосовно компонентів інноваційної культури.

Таблиця 3.3

Порівняння ставлення здобувачів освіти до використання інноваційних освітніх технологій

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
ефективне удосконалення навчального процесу	36,6	32,5	34,9	37,3	41,5	45,0
важливо для звітності перед перевіряючими	9,8	7,5	7,0	11,6	2,4	0
цікаво та корисно учням, активує навчальну діяльність учнів	29,3	35,0	32,6	32,6	36,6	37,5
зайва морока для викладача	7,2	12,5	2,3	4,6	0	0
саморозвиток викладача	17,1	12,5	20,9	13,9	19,5	15,0
ваші варіанти	-	-	2,3	-	-	2,5
Всього	41	40	43	43	41	40

Визначальним стосовно розвитку *аксіологічного компоненту* є ціннісне ставлення випускників до впровадження інноваційних технологій в навчальний процес як ефективного засобу удосконалення навчального процесу в КГ зросло до 37 %, в 1-ЕГМ до 41,5 %, а в 2-ЕГМ+ДВ до 45 %.

Збільшилася кількість респондентів, які визнають інноваційні технології важливими для саморозвитку викладача (КГ – 13,9 %, 1-ЕГМ – 15,5 %, а в 2-ЕГМ+ДВ до 19,5 %). Як активізуючий та мотивуючий фактор навчальної і наукової діяльності учнів ставляться до інновацій в освіті (КГ – 32,6 %, 1-ЕГМ – 36,6 %, а в 2-ЕГМ+ДВ до 40,0 %). Саме серед відповідей студентів 2 експериментальної групи знаходимо додаткові власні варіанти до визначення значення застосування інновацій – це мотивація/стимулювання навчальної /наукової діяльності учнів (табл. 3.3).

Таблиця 3.4

Порівняння ставлення здобувачів освіти до необхідного оснащення навчального процесу закладів професійної освіти

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
стаціонарні комп'ютери	50,4	60,0	75,9	52,9	28,8	25,0
ноутбуки	67,2	62,5	69,0	80,5	81,6	85,0
принтери та плотери	38,4	45,0	27,3	29,9	45,6	50,0
мультимедійні дошки	43,2	50,0	59,8	73,6	86,4	90,0
проектор, екран	81,6	85,0	69,0	66,7	50,4	60,0
графічні планшети	50,4	60,0	55,2	73,6	67,2	62,5
нічого з ІКТ	4,8	2,5	4,6	2,3	2,4	0
с	28,8	32,5	55,2	75,9	84,0	90,0
демонстраційні (демоверсії) сучасних автоматизованих програм	38,4	45,0	59,8	75,9	50,4	60,0
програмне забезпечення для проекування виробничих процесів	45,6	50,0	52,9	75,9	72,0	80,0
сучасні пристрої та інструменти для виконання ручних	91,2	92,5	73,6	80,5	93,6	97,5
будь-яке справне промислове технологічне обладнання	24,0	22,5	11,5	16,1	19,2	22,5
зразки сучасного промислового технологічного обладнання	48,0	55,0	69,0	73,6	84	92,5
ваші варіанти	12,0	5,0	55,2	43,7	50,4	60,0
Всього	41	40	43	43	41	40

При порівнянні результатів експериментальної роботи за діяльнісною складовою відзначаємо суттєві зміни до підбору та застосування в освітньому процесі сучасного оснащення, зокрема значно збільшилася кількість

респондентів які вважають за необхідне мати саме портативні пристрої (ноутбуки), мультимедійні дошки, спеціальні технічні засоби для занурення у віртуальну реальність, сучасні пристрої та інструменти для виконання ручних технологічних операцій, зразки сучасного промислового технологічного обладнання (КГ – від 73,6 % до 80,5 %, 1-ЕГМ – від 81,6 % – до 93,6 %, 2-ЕГМ+ДВ – від 85,0 % до 97,5 %). У порівнянні з констатувальним етапом ще більша кількість випускників 2024-2025 н.р. акцентували увагу на необхідності підключення до швидкісного Інтернету та наявності системи “Wi-Fi” (КГ – 43,7 %, 1-ЕГМ – 50,4 % і 2-ЕГМ+ДВ – 60%). Важливо також відмітити, що на необхідності сучасного оснащення на контрольному етапі експерименту зосереджені від 80,5 % респондентів у контрольних групах до 97 % – у 2 експериментальній групі (таблиця 3.4).

Таблиця 3.5

Порівняння здатності здобувачів освіти використовувати у педагогічній діяльності різноманітних форм навчання

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
індивідуальні навчальні завдання для учнів зі свого предмету	31,2	37,5	53,5	60,5	60,0	75,0
однаковий вид завдань для всіх учнів з кожної теми	62,4	77,5	55,8	30,2	28,8	25,5
варіативні завдання по ступеню складності	28,1	27,5	58,1	60,5	79,2	85,0
проектні завдання для виконання окремими групами учнів	26,4	32,5	58,1	62,8	74,4	82,5
ваші варіанти	-	-	4,6		4,8	7,5
Всього	41	40	43	43	41	40

Доволі відродно, що на контрольному етапі різко зменшилася кількість випускників, які надають перевагу однаковим видам завдань для всіх учнів з кожної теми (з 62,4 – 77,5 % до 25,5 – 30,2 % за різними групами). На противагу збільшилася кількість випускників, готових застосовувати сучасні інтерактивні, проблемні чи проектні методи навчання (в КГ від 60 до 62,8 %, в 1-ЕГМ від 60 до 79,2 %, а в 2-ЕГМ+ДВ від 75 до 85 %). Позитив вбачаємо у тому, що були додані власні варіанти ефективних методів навчання серед

респондентів експериментальних груп – це проблемне навчання, веб-квести, ігрові технології (4,8 – 7,5 % відповідно). Детально результати за когнітивною складовою представлено у таблиці 3.5.

При визначенні результатів розвитку *інноваційно-технологічного компоненту* ми відзначили позитивні зміни у сформованості навичок роботи з різноманітним програмним забезпеченням, створенням мультимедійних презентацій, створенням відео лекцій, відео уроків, навчальних відеороликів, візуалізації навчальних завдань, 3-D моделей у графічних редакторах чи спеціальних застосунках тощо (таблиця 3.6). Найвищим став приріст у навичках створення тестів у гул-формах (КГ – 57,7 %, ЕГ – 95,1 %).

Таблиця 3.6

Порівняння рівня опанування сучасними інформаційними технологіями

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
створення мультимедійних презентацій	38,4	45,0	69,8	72,1	86,4	92,5
створення тестів у гугл формах	14,4	22,5	69,8	72,1	81,6	85,0
створення візуалізації навчальних завдань/3-D моделей у графічних редакторах / застосунках	21,6	25,0	53,5	55,8	63,44	72,5
створення текстових документів	67,2	62,5	81,4	83,2	86,4	97,5
створення відео лекцій, відео уроків, рекламних відеороликів	28,8	32,5	53,5	55,8	84,0	90,0
ваші варіанти	-	-	2,3	-	2,4	5,0
Всього	41	40	43	43	41	40

Значно розширився спектр використання інформаційних технологій та застосунків на кінцевому етапі експерименту. Так, якщо спочатку це було переважно під час викладання нового матеріалу, то за результатами впровадження в процес фахової підготовки майбутніх викладачів ряду сучасних інформаційних технологій, випускники вже опанували та можуть застосовувати сучасні гаджети, платформи, програми, за стосунки на різних етапах педагогічної діяльності, зокрема: як засіб моніторингу результатів учнів (КГ – 59,8 %, 1-ЕГМ – 86,4 %, 2-ЕГМ+ДВ – 90 %), на етапі закріплення навчального матеріалу, його узагальнення (КГ – 55,2 %, 1-ЕГМ – 93,6 %, 2-

ЕГМ+ДВ – 97,5 %), самостійної роботи учнів із використанням диференційного підходу у підборі завдань (КГ – 16,1 %, 1-ЕГМ – 84,0%, 2-ЕГМ+ДВ – 92,5 %), для тренування графічних або розрахункових навичок учнів (КГ – 55,2 %, 1-ЕГМ – 86,4 %, 2-ЕГМ+ДВ – 90 %), проведення інтегрованих уроків (КГ – 43,7 %, 1-ЕГМ – 84 %, 2-ЕГМ+ДВ – 92,5 %). Та відповідно у всіх групах мінімізувалася кількість студентів, які не використовують ІКТ (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Порівняння здатності здобувачів освіти використовувати у педагогічній діяльності сучасні інформаційні технології

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
під час викладання нового матеріалу	91,2	92,5	73,6	89,7	93,6	97,5
під час тренувальних вправ	38,4	45,0	69,0	29,9	72,0	80,0
як засіб визначення рівня навчальних досягнень учнів	67,2	62,5	75,9	80,5	81,6	85,0
як засіб моніторингу результатів учнів	43,2	50,0	80,5	59,8	86,4	90,0
на етапі закріплення навчального матеріалу, його узагальнення	50,4	60,0	73,6	55,2	93,6	97,5
проведення віртуальних лабораторних робіт із використанням навч. комп'ютерних програм	28,8	32,5	75,9	43,7	72,0	80,0
самостійна робота учнів із використанням диференційного підходу у підборі завдань	12,0	10,0	55,2	16,1	84,0	92,5
тренування конкретних навичок учнів (графічних, розрахункових)	28,8	32,5	82,8	55,2	86,4	90,0
проведення інтегрованих уроків	38,4	45,0	75,9	43,7	84	92,5
не використовую через брак навичок	4,8	2,5	4,6	2,3	2,4	0
не використовую, бо підготовка до уроків з ІКТ займає багато часу	12,0	5,0	4,6	4,6	2,4	2,5
не використовую, адже не всі кабінети оснащені відповідною технікою	24,0	22,5	11,5	6,9	2,4	2,5
Всього	41	40	43	43	41	40

У питаннях, які стосувалися методичної підготовки майбутніх викладачів теж намітилися позитивні зрушення: інтерактивним, проектним, проблемним методам навчання надали перевагу студенти 2-ЕГМ+ДВ – 85 %, 1-ЕГМ – 80,4 %, КГ – 43,8 %. Традиційні (словесні, наочні, демонстраційні,

практичні) все одно відмітили студенти контрольної групи 46,9 %, на противагу яким студенти експериментальних груп відмітили лише 19,5 % з 1-ЕГМ та 15 % з 2-ЕГМ+ДВ (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Порівняння здатності здобувачів освіти використовувати у педагогічній діяльності сучасні методи навчання

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
традиційним	37,7	37,5	44,2	27,9	19,5	12,5
інтерактивним	12,2	15,0	27,9	32,1	46,3	42,5
проектним	17,1	15,0	4,7	7,0	24,4	17,5
проблемним	2,4	5,0	2,3	4,7	9,7	25,0
ваш варіант: (наочним, демонстраційним, практичним)	-	-	20,9	19	-	2,5
не дали зовсім відповіді	36,6	27,5	-	9,3	-	-
Всього	41	40	43	43	41	40

Серед форм навчання студенти контрольних груп, як і раніше, перевагу надали екскурсіям, зустрічам та майстер-класам від професіоналів (34,9–37,2 %). А студенти експериментальних груп (1-ЕГМ та 2-ЕГМ+ДВ – відповідно) набагато більше за чисельністю відзначили тренінги (18,6 % – 22,5 %), вебінари (19,5 % – 25 %), віртуальні лекції та екскурсії на виробництво (14 % – 17,5 %) – таблиця 3.9.

Таблиця 3.9

Порівняння здатності здобувачів освіти використовувати у педагогічній діяльності сучасні форми навчання

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
екскурсії	36,6	40,0	27,9	34,9	16,3	12,5
тренінги	12,2	10,0	18,6	14,0	18,6	22,5
вебінари	4,8	2,5	14,0	11,6	19,5	25,0
зустрічі та майстер-класи ...	45,0	47,5	34,9	37,2	24,5	12,5
прес-конференції	2,4	-	4,6	2,3	7,3	10,0
ваш варіант: віртуальні лекції, віртуальні екскурсії на виробництво	-	-	-	-	14,0	17,5
Всього	41	40	43	43	41	40

Порадували також результати само оцінювання готовності здобувачів освіти удосконалювати зміст та методи навчання для підвищення ефективності освітнього процесу відповідно до сучасних вимог, представлені в таблиці 3.10. Від 87,8 % до 92,5 % визначили високий рівень готовності респонденти експериментальних груп. Не впевненими (76,8 %) залишаються у своїх вилах випускники контрольних груп (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Порівняння готовності здобувачів освіти удосконалювати зміст та методи навчання для підвищення ефективності освітнього процесу відповідно до сучасних вимог

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
так	12,2	10,0	48,8	11,6	87,8	92,5
ні	63,4	60,0	18,6	11,6	4,9	2,5
не впевнений	24,4	30,0	32,6	76,8	7,3	5,0
Всього	41	40	43	43	41	40

Результати за наступним блоком питань анкети дозволили охарактеризувати рівень розвитку *кооперативно-діяльнісного компоненту* інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Таблиця 3.11

Порівняння ставлення студентів до вирішення складних навчальних завдань

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
працюєте творчо, самостійно	12,2	12,5	27,9	23,3	39,0	45,0
звертаєтеся за допомогою до викладача	22,0	20,0	18,7	20,9	14,7	7,5
виконуєте разом з друзями...	17,0	20,0	20,9	4,6	24,4	30,0
звертаєтеся до Інтернет-джерел	36,6	37,5	27,9	27,9	19,5	17,5
просто списуєте у колег	12,2	10,0	4,6	18,7	2,4	-
ваш варіант допомагає штучний інтелект				4,6		-
Всього	41	40	43	43	41	40

Найвищу здатність до самостійної творчої роботи в завершальному етапі експерименту демонструють студенти 2-ЕГМ+ДВ (45 %), надають перевагу роботі в команді з друзями/одногрупниками (1-ЕГМ – 24,4 %,

2-ЕГМ+ДВ – 30 %). Кардинально інші показники ми отримали від випускників контрольних груп: 27,9 % будуть звертатися до Інтернет-джерел, плюс ще 4,6 % за допомогою штучного інтелекту, 20,9 % – звертаються за допомогою до викладача ат розчаровує, що все ж таки 18,7 % готові просто списувати (табл. 3.11).

Позитивними моментом нашого дослідження стало виявлення належного рівня готовності у більшості випускників приходити на допомогу колегам, учням відкрито і прозоро 1-ЕГМ – 61 %, 2-ЕГМ+ДВ – 67,5 %. Серед відповідей респондентів контрольної групи значну кількість знайшли саме інших варіантів, узагальнити які можна так: напишу в особисті (Instagram) як виправити помилку; особисто при зустрічі обговоримо проблему (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Порівняння ставлення студентів до проблем та помилок в роботі колег

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
не звертаю уваги, нехай самі розбираються	51,2	47,5	27,9	9,3	12,2	12,5
допомагаю розібратися та виправити	14,6	17,5	32,5	18,6	61,0	67,5
спробою непомітно для інших натякнути або підказати	22,0	27,5	32,5	32,6	19,5	15,0
ваш варіант: напишу в особисті (Instagram) як виправити помилку, особисто при зустрічі обговоримо проблему	12,2	7,5	7,1	39,5	7,3	10,0
Всього	41	40	43	43	41	40

Таблиця 3.13

Про важливість дотримуватися корпоративного стилю професійної діяльності під час роботи в навчально-виробничих майстернях

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
так	26,8	25,0	51,2	58,1	80,5	87,5
ні	46,4	45,0	23,3	20,9	-	-
не впевнений	26,8	30,0	25,5	27,3	19,5	12,5
Всього	41	40	43	43	41	40

Над важливість створення та дотримання корпоративного стилю замислилися від 80,5 % до 87,5 % респондентів експериментальних груп, і 58 % – контрольних груп. І це майже в двічі більше ніж серед студентів на констатувальному етапі експерименту (табл. 3.13).

У контексті розвитку складових дизайн-ергономічного компоненту підсумовуємо позитивну динаміку у збільшенні кількості студентів, які почали вести свої сайти, блоги, сторінки в соціальних мережах, матеріал яких безпосередньо пов'язаний з професійною педагогічною діяльністю від 53,7 % до 68,3 % респондентів 1-ЕГМ та від 70 % до 80 % респондентів 2-ЕГМ+ДВ (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Використання інформаційних технологій для організації ефективної комунікації між колегами у професійних питання та обміну досвідом

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
Запитання : Чи маєте Ви власний сайт/блог?						
так	31,7	27,5	30,2	25,6	58,5	70,0
ні	68,3	72,5	69,8	74,4	41,5	30,0
Запитання : Чи розміщуєте Ви авторські матеріали на Web-ресурсах?						
так	7,3	5,0	23,3	18,6	68,3	77,5
ні	92,7	95,0	76,7	81,4	31,7	22,5
Запитання: Чи звертаєте Ви увагу на організацію власного робочого місця, комфортність, зручність, естетичність та продуктивність виконання технологічних операцій?						
так	29,3	35,0	60,5	30,2	53,7	80,0
ні	70,7	65,0	39,5	69,8	46,3	20,0
Всього	41	40	43	43	41	40

Серед запропонованих варіантів відповідей на запитання «На які аспекти варто звертати увагу викладачу при організації комфортного освітнього середовища?» в анкету ми навмисно внесли декілька важливих варіантів. Було цікаво отримати зворотній зв'язок про розуміння студентів як можна забезпечити комфортне освітнє середовище. При можливості обрати множинну кількість відповідей, можна було б обрати і всі із запропонованих варіантів, однак на констатувальному етапі ми бачили дуже незначну

кількість студентів що обрали варіанти: «ергономічність навчальних меблів та обладнання» (12 %), «особливості розумового, фізичного, психологічного розвитку учнів» (15 %). То вже на контрольному етапі значно більша кількість учасників обирали кожен з варіантів від 27,9 % до 39,5 % у контрольних групах, а вже в експериментальних групах: від 68,3 % до 87,8 % у 1-ЕГМ; та від 75 % до 95 % в 2-ЕГМ+ДВ (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Аспекти організації комфортного освітнього середовища

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
ергономічність навчальних меблів та обладнання	12,2	15,0	55,8	27,9	82,9	90,0
художньо-естетичне оформлення навчального середовища	24,4	22,5	51,2	39,5	87,8	95,0
розташування інструментів, матеріалів на робочому місці кожного учня	29,3	32,5	51,2	32,5	78,0	90,0
особливості розумового, фізичного, психологічного розвитку учнів	19,5	15,0	34,9	27,9	68,3	75,0
чіткість, зрозумілість, доступність навчальної інформації	24,4	22,5	46,5	37,2	78,0	90,0
ваш варіант	-	-	-	-	-	-
Всього	41	40	43	43	41	40

На запитання відкритого типу цього блоку ми хочемо відмітити ряд важливих відповідей яких не було на констатувальному етапі. Зокрема, що заходів з мінімізації можливих негативних впливів під час виконання трудових операцій:

- організація робочого місця відповідно до ергономічних вимог;
- використання сучасних технологій та автоматизованих систем;
- використання протипожежних засобів та знання правил пожежної безпеки;
- контроль рівня освітленості на робочому місці; та інші.

Більшість випускників проходили навчання на спеціальних курсах, сертифікатних освітніх програмах, тренінгах, майстер-класах (90 % респондентів 2-ЕГМ+ДВ, 84 % студентів 1-ЕГМ і лише 58,1 % з КГ).

Результати за блоком питань анкети стосовно розвитку *особистісно-творчого компоненту* інноваційної культури показали важливість сформованості ряду особистісних якостей: креативності (КГ – 46,5 %, 1-ЕГМ – 78,0 %, 2-ЕГМ+ДВ – 92,5 %); прагнення до професійного зростання та мобільність особистості (КГ – 46,5 %, 1-ЕГМ – 68,3 %, 2-ЕГМ+ДВ – 87,5 %); оптимістичне прогнозування та асертивність (КГ – 37,2 %, 1-ЕГМ – 73,2 %, 2-ЕГМ+ДВ – 82,5 %) та ніші, але вони мають нижчі показники (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Особистісні якості, що сприяють розвитку інноваційної культури майбутнього викладача

Варіанти відповідей	Констатувальний етап (2021-2022 н. р.)			Контрольний етап (2024-2025 н. р.)		
	I курс		IV курс	IV курс	IV курс	
	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ	КГ	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
прагнення до професійного зростання	29,3	35,0	37,2	46,5	68,3	87,5
ставлення до учасників освіт. процесу	31,7	25,0	34,9	51,2	61,0	77,5
асертивність	34,1	30,0	27,9	46,5	63,4	82,5
мобільність особистості	34,1	30,0	34,9	46,5	68,3	87,5
емоційна врівноваженість	24,4	25,0	34,9	37,2	61,0	70,0
креативність	39,0	35,0	41,9	46,5	78,0	92,5
гуманність	24,4	30,0	37,2	46,5	73,2	75,0
оптимістичне прогнозування	29,3	25,0	27,9	37,2	73,2	82,5
емоційний інтелект	24,4	25,0	22,3	32,3	61,0	75,0
ваш варіант: підвищення кваліфікації	9,8	5,0	9,3	4,7	19,5	30,0
Всього	41	40	43	43	41	40

Належний рівень розвитку творчої складової цього компоненту підтвердили числення творчі роботи випускників та участь у конкурсах студентських наукових робіт, мистецьких проєктах, фестивалях, олімпіадах, виставках, майстер-класах тощо. Розмаїття варіантів відповідей став ще більш розлогим у порівнянні з констатувальним етапом дослідження. Таким, можемо зробити висновок, що запропонована модель розвитку мотивує до творчої діяльності.

Важливим кінцевим результатом впровадження авторської моделі розвитку інноваційної культури стало визначення особистісної готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників. На початку нашої розвідки ми вже зазначали, що найбільш репрезентативним з погляду застосування окреслених у підрозділі 2.2 сучасних технологій у цьому плані виступає питання щодо самооцінювання майбутніми викладачами власних знань, умінь і навичок в професійній діяльності. Покращилися показники за критеріями «готовність використовувати сучасні форми організації навчання», «готовність опанувати нові виробничі технології та впроваджувати їх в освітню практику», «готовність проходити навчальні курси чи курси підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням» до рівня «відмінно», а за критеріями «готовність застосовувати технології доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі», «готовність розробляти нові методики та технології» до рівні «добре» серед випускників експериментальних груп 2-ЕГМ+ДВ.

Більш рівномірно між рівнями «добре» та «відмінно» розподілилися респонденти експериментальних груп 1-ЕГМ майже за всіма видами інноваційної педагогічної діяльності, лише готовність розробляти нові методики та технології на рівні «відмінно» відмітили 4,9 %, на рівні «добре» – 34,1 %. Серед респондентів контрольних груп за більшістю видів діяльності домінують рівні «задовільно» та «не задовільно».

Порівняльні діаграми самооцінки рівня готовності студентів до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій у професійну діяльність на контрольному етапі представлені в додатку М.

Для кращого розуміння початкових та кінцевих показників нами вирахована середня оцінка за кожним з критеріїв після первинного та кінцевого анкетування. Розрахунки проведені за наступною формулою:

$$a_{\text{сер}} = \frac{5a_1 + 4a_2 + 3a_3 + 2a_4 + 1a_5}{n},$$

де $a_{\text{сер}}$ – середня арифметична оцінка за критерієм,
 a_1 – кількість респондентів з оцінкою «5»,
 a_2 – кількість респондентів з оцінкою «4»,
 a_3 – кількість респондентів з оцінкою «3»,
 a_4 – кількість респондентів з оцінкою «2»,
 a_5 – кількість респондентів з оцінкою «1»,
 n – кількість респондентів.

Результати оцінювання продемонстровано в таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

Результати самооцінювання рівня готовності студентів до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій у професійну діяльність відповідно до початкового та фінального анкетування

Вид діяльності	КГ		1-ЕГМ		2-ЕГМ+ДВ	
	анкетування		анкетування		анкетування	
	початкове	фінальне	початкове	фінальне	початкове	фінальне
готовність активно використовувати інтерактивні методи навчання	2,1	2,7	2,4	3,7	2,6	4,45
готовність використовувати сучасні форми організації навчання	2,7	3,1	2,8	4,0	2,9	4,3
готовність застосовувати технології доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі	2,0	2,5	2,2	3,2	2,3	3,5
готовність використовувати в навчальному процесі спеціальні електронні засоби навчання	2,0	2,8	2,3	3,7	2,5	4,6
готовність розробляти нові методики та технології	1,8	1,9	2,0	2,9	2,2	3,6
готовність опанувати нові виробничі технології та впроваджувати їх в освітню практику	2,5	2,7	2,7	3,9	2,9	4,25
готовність проходити навчальні курси чи курси підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням	3,0	2,7	2,9	4,1	3,0	4,5
готовність активно залучати відомих постатей, фахівців до освітнього процесу	2,7	3,3	3,2	3,9	3,5	4,55

Підсумовуючи результати анкетування було здійснено статистичну обробку та виведено показники приросту від початкового до фінального анкетування здобувачів освіти за всіма компонентами відповідно до критеріїв їх сформованості за характерними складовими для кожного компонента (табл.

3.18). Найвищі показники розвитку інноваційної культури проявилися за кооперативно-діяльнісним компонентом у всіх групах, задіяних в експерименті (КГ – 13,1 %, 1-ЕГМ – 25,2 %, 2-ЕГМ+ДВ – 36,7 %). На другому місці стосовно динаміки приросту показників знаходиться дизайн-ергономічний компонент як в контрольних групах (КГ – 12,4 %), так і в експериментальних групах 1 виду (1-ЕГМ – 24 %), а в експериментальних групах 2 виду на другій позиції опинився аксіологічний компонент (2-ЕГМ+ДВ – 34,2 %). Саме аксіологічний компонент виявився найменш розвиненим в контрольних групах (КГ – 9,3 %). Показники найнижчого проросту серед експериментальних груп відмічені за особистісно-творчим компонентом (1-ЕГМ – 21,6 %, 2-ЕГМ+ДВ – 30 %).

Таблиця 3.18

Приріст за показниками компонентів інноваційної культури

Компоненти та складові	Приріст (%)		
	КГ	1-ЕГМ	2-ЕГМ+ДВ
Аксіологічний компонент	9,3	22,4	34,2
діяльнісна	11,6	21,6	32,5
ціннісна	7,0	26,5	37,5
когнітивна	9,3	19,2	32,5
Інноваційно-технологічний компонент	10,1	22,4	31,7
конструктивно-прогностична	11,6	21,6	32,5
оцінювально-інформаційна	13,9	26,5	35,0
корекційно-регулююча	4,6	19,2	27,5
Кооперативно-діяльнісний компонент	13,1	25,2	36,7
командна	13,9	31,7	42,5
комунікативна	16,2	19,5	35,0
організаційна	9,3	24,4	32,5
Дизайн-ергономічний компонент	12,4	24,0	32,5
естетична	11,6	26,5	35,0
психофізіологічна	9,3	24,0	30,0
здоров'язбережувальна	16,2	21,6	32,5
Особистісно-творчий компонент	10,1	21,6	30
особистісна	7,0	24,0	32,5
творча	13,9	21,6	32,5
аналітико-рефлексивна	9,3	19,2	25,0

Таким чином, відмічаємо значний скачок у прирості (орієнтовно в два рази) за всіма показниками розвитку інноваційної культури між контрольними

групами та експериментальними групами першого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю розвитку інноваційної культури. Але ще більш якісний приріст (орієнтовно в три рази) знаходимо між контрольними групами та експериментальними групами другого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю та ще додатково вивчали спеціально-орієнтовану дисципліну «Інноваційна культура у професійній діяльності».

З метою більш об'єктивного визначення рівнів розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів нами розглядалися та враховувалися семестрові оцінювання навчальних результатів студентів всіх груп, задіяних у експериментальній роботі.

У продовж всього періоду експериментальної проводився моніторинг рівнів розвитку інноваційної культури стосовно впровадження сегментів технологій розвитку інноваційної культури. З цією метою по звершенню опанування технологіями кожного сегменту ми проводили опитування викладачів, задіяних в навчальному процесі в експериментальних та контрольних групах та визначали динаміку розвитку інноваційної культури здобувачів вищої освіти. Пропонуємо більш детально розглянути критерії сформованості рівнів інноваційної культури: адаптивного, репродуктивного, дослідницького та творчого.

Студенти, які мають **адаптивний рівень** розвитку інноваційної культури, після опанування технологіями *когнітивно-інформаційного сегменту* набувають здатності усвідомлювати основні поняття, пов'язані з інноваційною діяльністю, та розуміти межі їхнього практичного застосування в освітньому процесі. Вони починають орієнтуватися в базових принципах інноваційних технологій, але ще не завжди виявляють ініціативу щодо їхнього використання.

Під час реалізації технологій *комунікаційно-колабораційного сегменту* для студентів з адаптивним рівнем розвитку інноваційної культури характерною є здатність аналізувати та розрізняти інформацію, критично оцінювати різні педагогічні технології, розуміти їхні можливості та

обмеження. На цьому етапі здобувачі освіти можуть самостійно відбирати методи й інструменти, які відповідають конкретним педагогічним завданням.

На етапі впровадження технологій *рефлексивно-аналітичного сегменту* формуються особистісні якості, необхідні для впровадження інновацій. Зокрема, на адаптивному рівні студенти проявляють відкритість до нового, готовність експериментувати, приймати зміни та працювати в умовах невизначеності. Вони починають усвідомлювати важливість інноваційної діяльності та поступово формують власне ставлення до нових педагогічних технологій, що стає основою для подальшого зростання їхнього рівня інноваційної культури.

Репродуктивний рівень розвитку інноваційної культури характеризується здатністю до відтворення інноваційних практик у їхньому первинному вигляді без суттєвих змін або творчого переосмислення.

Після впровадження технологій *когнітивно-інформаційного сегменту* студенти володіють базовими поняття інноваційної діяльності, розуміють їхню структуру та сферу застосування, проте здебільшого працюють із ними за заданими схемами, дотримуючись певних алгоритмів без творчої адаптації.

На етапі опанування технологіями *комунікаційно-колабораційного сегменту* у здобувачів освіти з репродуктивним рівнем інноваційної культури спостерігається здатність аналізувати, класифікувати та відбирати корисну інформацію, необхідну для застосування інновацій. Студенти починають розуміти відмінності між різними технологіями, оцінювати їхню ефективність та можливості застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, але їхня діяльність все ще залишається в межах відтворення існуючих моделей.

Рефлексивно-аналітичний сегмент сприяє закріпленню навичок використання інноваційних технологій у педагогічному процесі. На цьому етапі здобувачі освіти вже можуть самостійно застосовувати набуті знання у практичній діяльності, виконуючи завдання, що потребують інтеграції інноваційних підходів. Проте, їхнє використання залишається переважно в

межах стандартних методик, без значного творчого осмислення чи розробки власних педагогічних рішень.

Дослідницький рівень інноваційної культури характеризується глибоким розумінням сутності інновацій та здатністю до їх творчого використання в освітньому процесі. Майбутній викладач на цьому рівні не лише застосовує існуючі інноваційні підходи, а й критично оцінює їх ефективність, аналізує можливості їхнього вдосконалення та адаптації до специфічних умов. Він демонструє здатність експериментувати, поєднуючи різні методи та технології, а також шукає нові шляхи підвищення ефективності навчального процесу.

По завершенню навчання за *когнітивно-інформаційний сегментом* технологій у студентів із дослідницьким рівнем розвитку інноваційної культури спостерігається рефлексивне розуміння освітніх процесів і власної діяльності. Це означає, що вони здатні не просто засвоювати нові ідеї, а й аналізувати їхню ефективність, визначати сильні та слабкі сторони інноваційних методик, критично оцінювати результати власної роботи. Вони починають усвідомлювати глибинний зміст освітніх інновацій, їхні зв'язки з реальними потребами навчального середовища, а також вчаться адаптувати власні підходи на основі отриманих висновків.

Після завершення опанування технологіями *комунікаційно-колабораційного сегменту* студенти демонструють розвинену здатність до комунікації та навчання. Вони не лише засвоюють нову інформацію, але й ефективно взаємодіють із колегами, обговорюють ідеї, аргументовано доводять власні думки, обмінюються досвідом. Це формує навички колективної роботи та професійної дискусії, що є необхідним для продуктивного функціонування в інноваційному освітньому середовищі. Крім того, студенти набувають самостійності в опануванні нових знань, вчаться швидко орієнтуватися в сучасних тенденціях педагогіки, аналізувати й критично оцінювати наукові та методологічні розробки.

На етапі впровадження технологій *рефлексивно-аналітичного сегменту* у студентів спостерігається готовність до створення власних інновацій. На цьому етапі вони не лише використовують сучасні освітні технології, а й проявляють ініціативність у їх розробці та вдосконаленні. Здобувачі освіти починають експериментувати з навчальними підходами, адаптувати методики під конкретні умови освітнього процесу, комбінувати різні інструменти та знаходити нестандартні рішення для підвищення ефективності навчання. Вони вчаться не просто слідувати запропонованим алгоритмам, а розробляти авторські концепції педагогічної діяльності, що сприяє їхньому становленню як інноваторів у сфері освіти.

Творчий рівень – це найвищий рівень розвитку інноваційної культури, що характеризується здатністю генерувати оригінальні ідеї, розробляти та впроваджувати власні педагогічні методики, створювати інноваційні моделі та технології. На цьому рівні педагог не просто адаптує чи вдосконалює вже наявні концепції, а виступає як автор ідеологічних змін у сфері освіти, ініціатор педагогічних інновацій, здатний формувати нові освітні парадигми та поширювати їх серед професійної спільноти.

На етапі оволодіння технологіями *когнітивно-інформаційного сегменту* здобувачі освіти, які досягають цього рівня, демонструють високий рівень критичного та творчого мислення щодо педагогічної діяльності. Вони не лише сприймають і використовують інформацію, а й створюють нові знання, аналізують освітні тенденції та розробляють власні стратегії навчання й виховання. Їм властива відкрита інноваційна свідомість, що проявляється в готовності до експериментів, пошуку альтернативних рішень, застосуванні міждисциплінарних підходів у навчанні.

Важливою характеристикою творчого рівня по завершенню опанування технологіями *комунікаційно-колабораційного сегменту* є активне використання сучасних інформаційних технологій, що дає змогу працювати з великими обсягами даних, аналізувати світові освітні тренди, створювати цифрові навчальні продукти, розвивати дистанційне та змішане навчання.

Показником опанування технологіями *рефлексивно-аналітичного сегменту* є те, що майбутній педагог на творчому рівні розвитку інноваційної культури не просто адаптується до змін – він їх ініціює. Зокрема, здатний не лише працювати з учнями, а й навчати колег, проводити дослідження, інтегрувати нові підходи в систему освіти на різних рівнях. Такий фахівець бере активну участь у наукових і педагогічних спільнотах, сприяючи розвитку сучасної освіти загалом.

Таблиця 3.19

Результати рейтингових оцінок контрольних груп

Сегменти	Рівні			
	адаптивний	репродуктивний	дослідницький	творчий
	Кількісні та якісні показники n(%)			
когнітивно-інформаційний	17 (39,5)	18 (41,9)	6 (13,9)	2 (4,7)
комунікаційно-колабораційний	17 (39,5)	14 (32,6)	8 (18,6)	4 (9,3)
рефлексивно-аналітичний	14 (32,6)	16 (37,2)	6 (13,9)	7 (16,3)

Таблиця 3.20

Результати рейтингових оцінок експериментальних груп (1-ЕГМ)

Сегменти	Рівні			
	адаптивний	репродуктивний	дослідницький	творчий
	Кількісні та якісні показники n(%)			
когнітивно-інформаційний	15 (36,6)	12 (29,3)	10 (24,4)	4 (9,7)
комунікаційно-колабораційний	11 (26,8)	11 (26,8)	12 (29,3)	7 (17,1)
рефлексивно-аналітичний	8 (19,5)	10 (24,4)	11 (26,8)	12 (29,3)

Саме із зазначеними вище параметрами визначення кожного рівня після завершення опанування технологіями за сегментами викладачі порівнювали результати навчання та виставляли рейтингову оцінку для студентів контрольних та експериментальних груп. Результати таких рейтингових оцінок представлені в таблицях 3.19, 3.20, 3.21.

Таблиця 3.21

Результати рейтингових оцінок експериментальних груп (2-ЕГМ+ДВ)

Сегменти	Рівні			
	адаптивний	репродуктивний	дослідницький	творчий

	Кількісні та якісні показники n(%)			
когнітивно-інформаційний	9 (22,5)	12 (30)	11 (27,5)	8 (20)
комунікаційно-колабораційний	7 (17,5)	10 (25)	11 (27,5)	12 (30)
рефлексивно-аналітичний	3 (7,5)	8 (20)	14 (35)	15 (37,5)

Таким чином, за результатами анкетування, опитування викладачів, аналізом результатів початкової діяльності студентів та відповідно до мети експериментальної роботи – виявлення рівня розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти; й з'ясування стану готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників – ми зробили наступні висновки:

1) важливою умовою ефективного впровадження інноваційних технологій у навчальних процес є створення належного матеріально-технічного забезпечення, наявності в достатній кількості сучасних справних інструментів та обладнання, бажано спеціального призначення, автоматизованого та програмованого, що відповідає сучасним запитам роботодавців до вміння робітників працювати з сучасним технологічним оснащенням. Окрім того, наявність цифрових пристроїв, засобів, і навіть підключення до високошвидкісного Інтернету та доступ до точок “Wi-Fi”;

2) за результатами впровадження авторської моделі розвитку інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти суттєво підвищилися показники рівні розвитку за всіма її компонентами, особливо відмічаємо якісні зміни серед здобувачів освіти, які окрім навчання за запропонованими інноваційними технологіями, вивчали дисципліну вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності»;

3) цілеспрямовані інноваційні технології, якими користувалися студенти у період навчання у закладі вищої освіти, лягли базисом фахової підготовки, і тепер можуть бути використані майбутніми викладачами у своїй педагогічній діяльності за спеціалізацією;

4) випускники експериментальних груп переважно навчаються на додаткових онлайн-курсах, освітніх платформах за вподобаннями, а доводить що сформованість інноваційної культури лише переводить особистість на вищі рівні розвитку та стимулює до самовдосконалення;

5) настільки швидко розвиваються інформаційні та цифрові, виробничі та освітні технології, що викладачу необхідно просто постійно вчитися сучасним підходам, опановувати нові технології, щоб удосконалювати процес підготовки кваліфікованих робітників відповідно до вимог сучасного виробництва і сфери обслуговування.

Висновки до розділу 3

Під час виконання дисертаційного дослідження нами було обґрунтовано, розроблено й апробовано авторську модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), зокрема 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), 015.38 Професійна освіта (Транспорт), 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) та 015.00 Професійна освіта (Дизайн).

Педагогічний експеримент проводився поетапно:

1) підготовчий етап (1, 2 семестри 2021-2022 н. р.) – анкетування викладачів-практиків з метою визначення логічних взаємозв'язків, проблемних моментів в педагогічній діяльності сучасного викладача закладу професійної освіти та ключових моментів розвитку інноваційної культури майбутніх викладів;

2) констатувальний етап (кінець 2 семестру 2021-2022 н. р.) – анкетування випускників та першокурсників 2021-2022 н.р. з метою

визначення вхідного рівня сформованості окремих компонентів інноваційної культури;

3) формувальний етап (2022-2023 н. р. та 2023-2024 н. р.) – використання в процесі фахової підготовки викладачів запропонованого комплексу інноваційних технологій;

4) контролюючий етап (1 семестр 2024-2025 н. р.) – визначення ефективності запропонованої моделі та визначення стану готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників.

Під час підготовчого етапу спираючись на теоретичний аналіз та результати опитування викладачів практиків та відповідно до логічної побудови інноваційної культури було сформовано анкету для визначення рівнів сформованості кожного з чотирьох компонентів інноваційної культури. Таким чином, анкета вміщує п'ять взаємопов'язаних блоків питань, що у свою чергу дозволяють характеризувати складники всіх структурних компонентів інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти.

Анкетування здобувачів вищої освіти проводилося на початку експериментально роботи з метою діагностування наявного рівня інноваційної культури студентів та наприкінці експерименту з метою визначення зміни рівня розвитку компонентів інноваційної культури, а також з'ясування ефективності запропонованих технологій, розробленої моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти та спеціально-орієнтованого освітнього компоненту «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Найвищі показники розвитку інноваційної культури проявилися за кооперативно-діяльнісним компонентом у всіх групах, задіяних в експерименті (КГ – 13,1 %, 1-ЕГМ – 25,2 %, 2-ЕГМ+ДВ – 36,7 %). На другому місці стосовно динаміки приросту показників знаходиться дизайн-ергономічний компонент як в контрольних групах (КГ – 12,4 %), так і в

експериментальних групах 1 виду (1-ЕГМ – 24 %), а в експериментальних групах 2 виду на другій позиції опинився аксіологічний компонент (2-ЕГМ+ДВ – 34,2 %). Саме аксіологічний компонент виявився найменш розвиненим в контрольних групах (КГ – 9,3 %). Показники найнижчого приросту серед експериментальних груп відмічені за особистісно-творчим компонентом (1-ЕГМ – 21,6 %, 2-ЕГМ+ДВ – 30 %).

Таким чином, відмічаємо значні відмінності у показниках розвитку інноваційної культури між контрольними групами (значення приросту в яких за всіма компонентами складає від 9,3 % до 13,1 %) та експериментальними групами першого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю розвитку інноваційної культури (значення приросту в цих групах за всіма компонентами складає від 21,6 % до 25,2 %). Але ще більш якісний приріст відмічено у експериментальних групах другого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю та ще й додатково вивчали спеціально-орієнтовану дисципліну «Інноваційна культура у професійній діяльності», (значення приросту в цих групах за всіма компонентами складає від 30 % до 36,7 %).

Опитування викладачів щодо розвитку інноваційної культури після опанування технологій кожного сегменту показали, що кількість студентів, що набувають найвищого (творчого) та вищого (дослідницького) поступово зростає упродовж реалізації моделі розвитку інноваційної культури в процесі фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Однак, на фінальному етапі, що віншує всі етапи фахової підготовки, а відповідно охоплює всі сегменти інноваційних технологій констатуємо, що серед здобувачів вищої освіти в контрольних групах переважаюча більшість студентів має репродуктивний рівень розвитку інноваційної культури. Тоді як в експериментальних групах першого виду домінує дослідницький рівень розвитку інноваційної культури, а в експериментальних групах другого виду – творчий рівень.

Таким чином, можемо стверджувати, що запропонована модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної

освіти є ефективною та може бути рекомендована до впровадження у більш широку практику закладів вищої педагогічної освіти України, які здійснюють підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). А оскільки, в експериментальній перевірці ефективності моделі розвитку інноваційної культури брали участь студенти різних спеціалізацій (015.38 Професійна освіта (Транспорт, 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), 015.00 Професійна освіта (Дизайн) та 015.37 Професійна освіта (Харчові технології)), то цілком можемо рекомендувати дану модель для будь-яких спеціалізацій спеціальності 015 Професійна освіта.

Впровадження технологічних інновацій у підготовку кваліфікованих робітників є необхідним кроком для забезпечення високого рівня професійної підготовки, відповідності вимогам сучасної індустрії та ефективного розвитку професійної освіти в Україні.

Матеріали третього розділу представлено публікаціями автора [6; 8; 9; 10; 12; 14; 16; 18; 19; 22; 23; 24; 28; 29]

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі застосування комплексу релевантних темі методів дослідження запропоновано нове розв'язання проблеми розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладі професійної освіти в процесі фахової підготовки, що дало підстави для таких висновків:

1. Здійснено теоретичний аналіз генези і трактування сутності поняття «інноваційна культура» у вітчизняних і зарубіжних теоретичних джерелах та практичному педагогічному досвіді.

На основі глибокого теоретичного аналізу розкрито ключові аспекти, які визначають сутність, методологічні основи та практичні підходи до формування інноваційної культури в системі професійної освіти.

Спираючись на нормативно-правове забезпечення та результати численних досліджень, проведено детальний аналіз сучасних тенденцій модернізації навчально-виховного процесу в закладах професійної освіти. Особливу увагу приділено експериментальним дослідженням, які активно реалізуються в освітніх установах України, спрямованим на підвищення якості підготовки фахівців та відповідність сучасним вимогам ринку праці. Проведено ретельний аналіз системи модернізації закладів професійної освіти, що реалізується в останні роки в Україні, наведено приклади впровадження інноваційних процесів в роботу закладів професійно-технічної освіти Вінниці, Дніпра, Запоріжжя, Києва, Кривого Рогу, Львова, Одеси, Сум, Хмельницька та інших міст України. Встановлено, що основними інноваційними процесами, які визначають розвиток професійної освіти, є: цифровізація освітнього процесу, впровадження проєктної діяльності та організація дуальної форми навчання.

Окреслені напрями модернізації професійної освіти стали вирішальними для проєктування моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, готових здійснювати якісну підготовку кваліфікованих робітників в умовах глобальних змін.

Встановлено, що методологічною основою розвитку інноваційної культури викладача є провідні положення системного, синергетичного, суб'єктно-діяльнісного, аксіологічного, антропологічного, ресурсного та компетентнісного підходів, кожен з яких детально розкрито в процесі теоретичного пошуку.

Досвід розвитку інноваційної культури є відносно новим поняттям в історії педагогіки, проте його значущість швидко зростає у контексті глобальних змін та інтеграції сучасних технологій у навчальний процес. Проведений аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду показав, що професійна освіта зосереджена на кількох практичних аспектах: по-перше, на залучення здобувачів освіти до активної наукової діяльності через участь у дослідницьких проєктах, грантових програмах та конференціях, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості та здатності до інноваційного вирішення професійних завдань; по-друге, на впровадження новітніх педагогічних та виробничих технологій в процес підготовки майбутніх викладачів, адаптованих до сучасних викликів, зокрема застосування технологій дистанційного навчання, інтерактивних платформ, штучного інтелекту та симуляційних програм, що дозволяє підвищити ефективність навчального процесу, зробити його більш гнучким та орієнтованим на індивідуальні потреби студентів; по-третє, на створення комфортного освітнього середовища, що відіграє вирішальну роль у формуванні професійних компетентностей та розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів.

Таким чином, проведений аналіз дозволив сформулювати науково-методологічну базу для дослідження процесу розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти; створити підґрунтя для розробки ефективних методів і технологій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу викладачів, їхньої готовності до роботи в умовах модернізації освітньої системи та глобальних викликів сучасності. А одержані результати опитування викладачів професійно-теоретичної підготовки,

педагогів професійного навчання, майстрів виробничого навчання та учителів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної (професійно-технічної) освіти України стали основою для розробки концепції експериментальної частини дослідження.

На основі глибокого аналізу філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури були розглянуті ключові поняття: «культура викладача», «професійна культура викладача», «педагогічна культура», «дослідницька культура», «проектна культура», «методична культура», «комунікативна культура», «естетична культура», «організаційна культура», «інноваційна освітня діяльність», «інноваційна культура». Обґрунтовано та подано авторське визначення поняття «інноваційної культури викладача закладу професійної освіти, як духовна сутність педагогічної діяльності, ціннісного ставлення, креативного мислення, мотивуючої регуляції та цілісного професійного розвитку особистості, спрямована на організацію якісно нового освітнього процесу».

2. Спроектовано структуру інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Розкриття змісту поняття «інноваційна культура викладача закладу професійної освіти» та її взаємозв'язку з іншими категоріями дозволяє сформулювати чітке уявлення про основні компоненти, що впливають на розвиток інноваційної культури, та уточнити її теоретичні засади.

Інноваційна культура викладача охоплює цінності, професійні знання, навички, норми поведінки та переконання, які є основою для ефективного впровадження інновацій у педагогічну практику. Успішне формування інноваційної культури залежить від трьох ключових культурних аспектів: цінності, норми, переконання та базові припущення, які визначають як індивідуальну, так і колективну поведінку учасників освітнього процесу, виступають основою для формування ціннісних підходів до інноваційної діяльності; розвитку виробничих, інформаційних, освітніх технологій, що є визначальними для професійної підготовки кваліфікованих фахівців; духовної

сутності педагогічної діяльності, яка обумовлена зовнішніми факторами (історичними умовами, традиціями освітньої системи, соціокультурними особливостями та сучасними викликами), що впливають на поведінку учасників освітнього процесу, визначаючи їхню готовність до прийняття інновацій.

На основі теоретичного пошуку та вивчення практичного досвіду педагогічної діяльності викладачів закладів професійної освіти Полтавщини, Харківщини та Дніпра виведено структуру інноваційної культури викладача через компоненти та їх складники: аксіологічний компонент містить ціннісну, когнітивну та діяльнісну складові; інноваційно-технологічний компонент включає конструктивно-прогностичну, оцінювальну-інформаційну та корекційно-регулюючу складові; кооперативно-діяльнісний компонент визначається командною, комунікативною та організаційною складовими; дизайн-ергономічний компонент формується естетичною, ергономічною та здоров'язберігаючою складовими; особистісно-творчий компонент містить особистісну, творчу, аналітико-рефлексивну складові.

Визначено взаємозв'язки між професійними компетентностями та компонентами інноваційної культури викладача закладу професійної освіти. Виділено та схарактеризовано пізнавально-перетворювальну, регулятивну, ціннісно-нормативну, комунікативну, соціалізаторську та інтеграційну функції інноваційної культури викладачів закладів професійної освіти.

3. Розроблено, обґрунтовано та структуровано технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Розвиток інноваційної культури майбутнього викладача є не лише інструментом підвищення його професійної компетентності, а й засобом адаптації до змінних умов освітнього середовища та ефективного впровадження інновацій у навчальний процес.

Особлива увага була приділена підбору та групуванню сучасних інтерактивних технологій розвитку інноваційної культури як багатовимірного процесу, що забезпечує інтеграцію ціннісних, когнітивних, діяльнісних та

творчих аспектів навчальної діяльності майбутніх викладачів в процесі фахової підготовки, і таким чином сформовано базис освітніх та виробничих технологій для реалізації професійної педагогічної діяльності майбутніх викладачів в закладах професійної освіти.

Розроблено та детально охарактеризовано технології розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів, які базуються на сучасних методиках, формах і засобах навчання. Особливу увагу приділено застосуванню інтерактивних технологій, що сприяють активному залученню студентів у навчальний процес, розвитку їхньої креативності та критичного мислення. Проблемно-орієнтоване та проєктне навчання забезпечують можливість майбутнім педагогам працювати з реальними професійними викликами, самостійно знаходити рішення та розробляти інноваційні підходи до освітньої діяльності.

Окремо підкреслено значення цифрових інструментів, які розширюють можливості освітнього середовища, дозволяють використовувати сучасні платформи для навчання, проводити віртуальні симуляції та здійснювати інтерактивний контроль знань. Колаборативний підхід сприяє розвитку навичок командної роботи, кооперації та ефективного обміну досвідом між студентами, викладачами та представниками професійних спільнот. Практико-орієнтоване навчання відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх викладачів, забезпечуючи їх готовність до реальної педагогічної діяльності в умовах динамічного освітнього простору.

Застосування сучасних освітніх технологій, цифрових інструментів, інтерактивних методик та практикоорієнтованих підходів згруповано у три ключові сегменти: когнітивно-інформаційний сегмент – спрямований на накопичення знань про інноваційні освітні технології, методики та підходи; комунікативно-колабораційний сегмент – забезпечує розвиток навичок взаємодії, співпраці з колегами та участі у професійних спільнотах;

рефлексивно-аналітичний сегмент – передбачає критичне осмислення власного досвіду, аналіз та оцінку результатів впровадження інновацій.

Доведено, що впровадження зазначених технологій сприяє не лише формуванню творчого мислення, але й підвищенню рівня комунікації, розвитку адаптивності, стійкої мотивації до інноваційної діяльності та професійної мобільності майбутніх викладачів. Таким чином, проведене дослідження підтверджує необхідність комплексного підходу до розвитку інноваційної культури, що включає взаємодію структурних компонентів, систематичне використання ефективних освітніх технологій та створення сприятливого середовища для впровадження інновацій.

4. Теоретично обґрунтовано, спроектовано та експериментально перевірено модель розвитку інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти у процесі фахової підготовки.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано та розроблено модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти, яка є комплексною і враховує взаємозв'язок між різними компонентами професійного становлення педагога, складається з трьох блоків: ціннісно-методологічного, когнітивно-технологічного та оцінно-результативного.

Ціннісно-методологічний блок зосереджений на формуванні світоглядних і професійних орієнтацій викладача, його мотивації до інноваційної діяльності, розкриває мету і завдання моделі, містить теоретико-методологічні підходи та принципи організації освітнього процесу, окреслює функції інноваційної культури та дидактичні умови розвитку інноваційної культури викладача.

Когнітивно-технологічний блок розкриває структуру інноваційної культури та технології її розвитку, які погруповані за сегментами: когнітивно-інформаційних, комунікативно-колабораційних та рефлексивно-аналітичних технологій, акцентує увагу на доцільних та ефективних формах, методах і засобах взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Оцінно-результативний блок вміщує показники та рівні розвитку інноваційної культури, акцентує на методах визначення рівнів розвитку інноваційної культури за її компонентами та складовими: початковому і фінальному анкетуванні студентів, опитуванні викладачів, задіяних в освітньому процесі в закладах-партнерах, порівнянні результатів навчальної діяльності студентів та визначенні динаміки приросту рівнів розвитку інноваційної культури між контрольними групами та експериментальними групами. У цьому блоці представлено результат педагогічної та навчальної діяльності за моделлю розвитку інноваційної культури, як стан готовності майбутніх викладачів закладів професійної освіти до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій в освітній процес підготовки кваліфікованих робітників.

Розроблено та впроваджено дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності» та начально-методичне забезпечення для реалізації цього освітнього компонента; підібрано комплекс дієвих інноваційних освітніх технологій, спрямованих на розвиток інноваційної культури.

Спроектовано методіку проведення дослідно-експериментальної роботи, враховуючи пропозиції та рекомендації педагогів-практиків, результати теоретичного пошуку, а також актуальні напрями педагогічного моделювання. У ході дослідження були випрацювані два методичні підходи до розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Таким чином, було сформовано експериментальні групи двох видів: 1-ЕГМ – експериментальні групи, які навчалися лише за представленими в моделі технологіями; 2-ЕГМ+ДВ – експериментальні групи, які навчалися за представленими в моделі технологіями та вивчали у 5 семестрі дисципліну вільного вибору студентів «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Серед методів визначення рівнів розвитку компонентів інноваційної культури використано анкетування здобувачів вищої освіти, яке проводилося на початку експериментально роботи з метою діагностування наявного рівня

інноваційної культури студентів та наприкінці експерименту з метою визначення динаміки розвитку компонентів інноваційної культури, а також з'ясування ефективності запропонованих технологій, розробленої моделі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти та спеціально-орієнтованого освітнього компоненту «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Таким чином, відмічаємо значні відмінності у показниках розвитку інноваційної культури між контрольними групами (значення приросту в яких за всіма компонентами складає від 9,3 % до 13,1 %) та експериментальними групами першого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю розвитку інноваційної культури (значення приросту в цих групах за всіма компонентами складає від 21,6 % до 25,2 %). Більш якісний приріст показників було відмічено у експериментальних групах другого виду, студенти яких навчалися за розробленою моделлю та ще й додатково вивчали спеціально-орієнтовану дисципліну, (значення приросту в цих групах за всіма компонентами складає від 30 % до 36,7 %).

Аналіз результатів навчання студентів та опитування викладачів щодо розвитку інноваційної культури після опанування технологій кожного сегменту показали, що кількість студентів, які набувають найвищого (творчого) та вищого (дослідницького) поступово зростає упродовж реалізації моделі розвитку інноваційної культури у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Однак, на фінальному етапі, що віншує всі процеси фахової підготовки, а відповідно охоплює всі сегменти інноваційних технологій, констатуємо: серед здобувачів вищої освіти контрольних груп переважаюча більшість студентів має репродуктивний рівень розвитку інноваційної культури, тоді як в експериментальних групах першого виду домінує дослідницький рівень розвитку інноваційної культури, а в експериментальних групах другого виду – творчий рівень.

Таким чином, можемо стверджувати, що запропонована модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти є ефективною та може бути рекомендована до впровадження у більш широку практику закладів вищої педагогічної освіти України, які здійснюють підготовку здобувачів освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). А оскільки, в експериментальній перевірці ефективності моделі розвитку інноваційної культури брали участь студенти різних спеціалізацій (015.38 Професійна освіта (Транспорт), 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), 015.00 Професійна освіта (Дизайн) та 015.37 Професійна освіта (Харчові технології)), то цілком можемо рекомендувати дану модель для будь-яких спеціалізацій спеціальності 015 Професійна освіта.

Запропонована модель розвитку інноваційної культури може стати не лише теоретичною основою для подальших досліджень у сфері педагогічної інноватики, але й практичним орієнтиром для вдосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Вона сприятиме підвищенню якості педагогічної діяльності, забезпеченню безперервного професійного розвитку та формуванню покоління педагогів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних освітніх трансформацій.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів. Потребують подальшого дослідження такі напрями: розробка та впровадження педагогічних інновацій в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти; моніторинг та впровадження технологічних інновацій у підготовку кваліфікованих робітників, що необхідним кроком для забезпечення високого рівня їх професійної підготовки, відповідності вимогам сучасної індустрії та ефективного розвитку професійної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аматыєва, О., Гавриш, Н. (2002). Формування інноваційної культури педагога. *Дошкільне виховання*, 10, 11-13.
2. Андрющенко, Т. К. (2018). Особистісні аспекти інноваційної культури педагога. *Научен вектор на Балканите*, 1, 13-16.
3. Андрющенко, Т. К. (2020). Концептуальна канва присутнього значення складників інноваційної культури педагога. В кн. М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря (Ред.), *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* (№ 29, т. I, с. 145-151). Дрогобич: ВД «Гельветика».
4. Аносов, І. П., Елькін, М. В. (2013). Антропологічний підхід до процесу виховання як фактор гармонійного розвитку особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 29, 119-124.
5. Антоненко, Т. (2009). Психологічні основи впливу ціннісно-сислової сфери на професійне становлення майбутнього фахівця. *Вісник НАПН України. Педагогіка і психологія*, 4 (65), 26-36.
6. Антонова, О. Є. (2015). *Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема*. В кн. *Сучасні технології в освіті: наук.-допом. бібліогр. покажч.* (Ч. 1: Сучасні технології навчання, вип. 2, с. 8-15). НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ.
7. Артёмов, І. В. (Ред.). (2015). *Інновації у вищій освіті: глосарій термінів і понять*. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет».
8. Балабанов, В. О. (2004). До проблеми формування інноваційної культури суспільства. В кн. *XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія: матеріали Третьої міжнар. наук.-теорет. конф.* (Ч. 1, с. 388-391). Київ: Фенікс.
9. Балабанова, Л. В., Сардак, О. В. (2007). *Організація праці менеджера: підруч.* 2-е вид., перер. та доп. Київ: ВД «Професіонал».
10. Баяновська, М. Р., Опачко, М. В. (2014). Духовний розвиток особистості педагога: парадигмальний підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 34, 29-32.
11. Беляєв, С., Степанець, І. (2023). Інноваційна культура викладача педагогічного закладу вищої освіти: теоретико-методологічний та емпіричний аспекти. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 52, 6-15.

12. Биконя, С. (2006). Інноваційна культура – умова реалізації інноваційної політики. *Персонал*, 4. Взято з <http://personal.in.ua/article.php?ida=266>
13. Боголіб, Т. М. (2006). *Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в Україні*. (Автореф. дис. д-ра екон. наук). Київ.
14. Борисова, Т. М., Орлова, Н. С., Шовкова-Альохіна, А. О. (2025). Впровадження креативних технологій розробки арт-об'єктів та виставкових проєктів у навчальний процес. Педагогічна Академія: наукові записки, 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14857001>
15. Борисова, Т. М., Шовкова-Альохіна, А. О. (2024). Значення дизайн-ергономічного навчального середовища при формуванні інноваційної культури викладача. *Наукові записки. Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти*, 2, 18-24.
16. Будас, Ю. О. (2010). *Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Вінниця.
17. Васильєва, М. П. (2003). *Теорія педагогічної деонтології*: монографія. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків: Нове слово.
18. Васянович, Г., Великий, Р. (2018). Морально-естетична культура особистості педагога у життєво-філософських вимірах академіка Івана Зязюна. *Естетика і етика педагогічної дії*, 17, 91-105. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2018.17.176285>
19. Ващенко, Л. М. (2005). *Управління процесами в загальній середній освіті регіону*: монографія. Київ: ВО «Тираж».
20. Велитченко, Л. К. (2006). *Психологічні основи педагогічної взаємодії*. (Дис. д-ра психол. наук). Київ.
21. Волкова, Н. В. (2016). Системний підхід до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі харчових технологій. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 11, 10-14.
22. Гавриш, І. В. (2006). *Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Луганськ.
23. Гавриш, І. В. (2005). *Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти)*: монографія. Харків: ХОНМІБО.
24. Глузман, А. В. (1998). *Професійно-педагогічна підготовка студентів університета: теорія і практика дослідження*. Київ: Просвіта.

25. Гончаренко, С. У. (2008). *Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям*. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця».
26. Гончарова, О. (2012). Формування інноваційної культури вчителя в рамках глобалізації освітніх процесів. *Українознавчий альманах*, 9, 283-285.
27. Городяненко, В. Г. (Уклад.). (2008). *Соціологічна енциклопедія*. Київ: Академвидав.
28. Гриньова, В. М. (1998). *Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти)*. Харків: Основа.
29. Гриньова, В. Г. (2013). Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Новий Колегіум*, 2, 21-24.
30. Грицай, Н. Б. (2012). Методична культура як важливий компонент системи методичної підготовки майбутнього вчителя біології. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7 (25), 3-9.
31. Грітченко, А. Г., Кириленко, К. М. (2015). Організаційно-педагогічні умови формування інноваційної культури студентів у вищому навчальному закладі. В кн. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. (Вип. 42, с. 210-214). Київ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер».
32. Гур'єва, Я. В. (2009). Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному вищому навчальному закладі. В кн. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ (Ред.), *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. праць (Вип. 23/24 (27/28), с. 160-169). Харків: НТУ «ХП».
33. Дебре, О. С., Шовкова, А. О. (2023). Використання інноваційних технологій у художньо-творчій діяльності майбутніх педагогів під час опанування художнього проектування виробів. В кн. С. Д. Цвілик (Ред.), *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: збірник наукових праць (Вип. 2, с. 46-48). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля».
34. Делія, В., Прошина, І. (2012). Інноваційні процеси в професійній освіті. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*, 2 (58), 302-308.
35. Демиденко, Т. М. (2004). *Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луган. нац. пед. ун-т ім. Шевченка. Луганськ.

36. Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник*. Київ.
37. Дичківська, І. (2019). Методологічні підходи у побудові системи вимог до сучасного фахівця дошкільної освіти. *Іноватика у вихованні*, 10, 58-66.
38. Дичківська, І. М. (2018). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Харків.
39. Дічек, Н. (2012). Поняттєво-термінологічні особливості вивчення педагогічного новаторства. *Освітологія*, 1, 62-68.
40. Друкер, П. Ф. (2020). *Виклики для менеджменту XXI століття*. Київ: ВГ КМ-БУКС.
41. Дубасенюк, О. А. (2014). Інновації в сучасній освіті. В кн. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць* (с. 12-28). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
42. Дубасенюк, О. А. (Ред.). (2015). *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
43. Дубасенюк, О. А. (2011). *Упровадження освітніх інновацій у системі вищої освіти. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.
44. Євтодюк, А. В. (2002). *Синергетичні засади моделювання освітніх систем*. (Дис. канд. філос. наук). АПН України, Інститут вищої освіти. Київ.
45. Євтух, М. Б., Скорик, Т. В. (2020). Акмеологічний підхід до становлення професійної успішності майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*, 7 (163), 8-13.
46. Заїка, Є., Зімовін, О. (2014). Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*, 2, 90-97.
47. *Закон України про вищу освіту*: від 01.07.2014 № 1556-VII; редакція від 01.01.2025. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
48. Зязюн, І. А. (Ред.). (2004). *Педагогічна майстерність: підручник*. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Вища шк.
49. Ігнатович, О. М. (2009). *Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників: монографія*. Київ: Центр учбової літератури.
50. Ігнатович, О. (2019). *Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників*. (Дис. д-ра психол. наук). Національна академія педагогічних наук України. Київ.

51. Ігнатюк, О., Яковенко, І. (2007). Структура професійної готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності. В кн. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної освіти*: зб. наук. праць (№ 15/16 (19/20), с. 249-257). Харків.

52. Ілляш, С. Д., Садова, І. І. (2021). Формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної професійної діяльності. В кн. Н. В. Бахмат (Ред.), *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць (Вип. 30 (1-2021), с. 218-227). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України. Київ: Міленіум.

53. *Інноваційне освітнє середовище: нові виклики та сучасні проекти (досвід створення та функціонування інноваційного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної освіти)*. За матеріалами виставки «Інноватика в сучасній освіті». Взято з https://drive.google.com/file/d/1qykkytAL8V_bxb4iyRlDRt1ykeRt9j7O/view

54. Кайда, Н. О., Пасик-Косарева, Н. О., Розум, А. П. (2021). Методична культура викладача ЗВО як складова його професійно-педагогічної культури: постановка проблеми. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 194, 208-213. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-208-213>

55. Каленюк, І. (2011). Сучасні тенденції розвитку освіти у глобальному середовищі. *Університетська освіта*, 1, 20-28.

56. Камінська, А. В. (2011). Формування готовності майбутніх викладачів до інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Донбасу*, 1. Взято з <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11kavvzn.pdf>.

57. Карпенко, О. Г. (2008). *Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти*. (Дис. д-ра пед. наук). Київ.

58. Кириленко, К. М. (2020). *Інноваційна культура: навч. посіб.* Київ: ВЦ КНУКіМ.

59. Кириленко, К. М. (2015). Філософія історії як інструмент пізнання світоглядних основ інноваційної культури. *Гілея*, 103, 136-140.

60. Кириченко, К. (2017). Інформаційна та інноваційна культура: спроба порівняльного аналізу. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, 10, 55-60.

61. Княжева, І. А. (2010). Культурологічний підхід і якість професійно-педагогічної підготовки викладачів вищої школи. В кн. *Сучасна*

вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика: матеріали Всеукр. наук. практ. конф. (с. 39-41). Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

62. Княжева, І. (2011). Методична культура педагога як інтегративна характеристика його загальної і професійно-педагогічної культури. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 39, 44-51.

63. Ковальова, А. В. (2005). *Педагогічні умови самореалізації старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луганськ.

64. Ковальчук, В. (2022). Роль інноваційної діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах ринку праці. *Інноваційна професійна освіта*, 1 (2), 127-128. DOI: 10.32835/2786-619X.2022.2.

65. Козленко, В. Г. (2023). Формування проєктної культури майбутніх педагогів в умовах глобалізаційних процесів. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 210, 254-258. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-254-258>

66. Козлова, О. Г., Миленкова, Р. В. (2007). *Інноваційна культура: сутнісні характеристики: монографія.* Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка.

67. Койчева, Т. І. (2015). Діагностика організаційної культури викладачів університету. *Наука і освіта*, 6, 41-47.

68. Коновальчук, І. І. (2015). Методологічні підходи до аналізу інноваційної діяльності суб'єктів нововведень. В кн. *Проблеми освіти: наук-метод. зб. (№ 85, с. 63-69).* Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ.

69. *Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027.* (2021). Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>

70. Кравець, С. (2023а). Педагогічні умови розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання. *Professional Pedagogics*, 2 (27), 45-53.

71. Кравець, С. Г. (2023b). Мотиваційно-ціннісна складова проєктної культури педагога професійного навчання. *Наукові записки Малої академії наук України*, 1 (26), 65-71. DOI: <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2023-26-08>. Взято з <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736417/>

72. Кравець, С. Г. (2022). Особливості розвитку проєктної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 3 (1) (50), 245-251.

73. Кравченко, Л. (2020). Правова культура і компетентність особистості: спільне та відмінне культурологічного і компетентнісного підходів *Імідж сучасного педагога*, 4 (193), 29-33.

74. Кравченко, Л., Оніпко, В. (2023). Сучасні концепції підготовки викладачів професійної освіти: педагогічна підтримка та фасилітація. *Українська професійна освіта = Ukrainian Professional Education*, 14, 9-17. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.14.300212>

75. Краснокутська, Н. В. (2003). *Інноваційний менеджмент*: навч. посібник. Київ: КНЕУ.

76. Кремень, В. Г. (Ред.). (2021). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.

77. Кучинська, І. О. (2022). Інноваційна освітня діяльність: змістовність та функціональність педагогічних технологій в умовах сучасного реформування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 33, 20-31. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-33-20-31>

78. Левківський, М. В. (2008). *Історія педагогіки*: навч.-метод. посібник. Вид. 3-е, доп. Київ: Центр учбової літератури.

79. Лозова, В. (2003). Стратегічні питання сучасної дидактики. *Шлях освіти*, 2, 11-16.

80. Лук'яненко, О., Винничук, Р. (2022). Традиційні та інноваційні педагогічні технології формування цінностей магістрів гуманітарної галузі у процесі професійної підготовки. *Українська професійна освіта = Ukrainian Professional Education*, 12, 24-33.

81. Луцюк, А. М. (2011). Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя початкової школи *Педагогічний дискурс*, 10, 297-301.

82. Мартинюк, О. (2003). Дослідження професійних ціннісних орієнтацій вчителя як цілісної системи. В кн. *Ценностные приоритеты образования в XXI веке*: матеріали Междунар. науч.-практ. конф. (с. 183-191). Луганск.

83. Матійків, І. М. (2014). Емоційні уміння майбутнього фахівця професій типу «людина – людина»: результати експериментального дослідження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Психологічна*, 1, 141-148.

84. Миленкова, Р. В. (2008). Інноваційна культура: новий підхід до розвитку сучасної особистості, школи, суспільства. В кн. *Педагогічні науки: збірник наукових статей* (Вип. 1, с. 133-142). Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

85. Миленкова, Р. В. (2008). *Формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Ун-т менеджменту освіти АПН України. Київ.

86. Михнюк, М. І. (2012). *Педагогічне мовлення як важлива складова професійної культури викладача спеціальних дисциплін*. Взято з https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/165932/1/2012_2_05%281%29.pdf

87. Мурована, Н. (2013). Креативні засади інноваційної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки*, 11, 230-234.

88. Нагорна, Н., Шовкова-Альохіна, А. (2024). Особливості розвитку інноваційної культури засобами художньо-дизайнерської діяльності. *Scientific notes of junior academy of science of Ukraine*, 1 (29), 67-75.

89. Носенко, Ю., Сухіх, А. (2016). Здоров'язбережувальний складник ІК-компетентності учнів як важливий елемент здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі основної школи. *Нова педагогічна думка*, 2, 30-35.

90. Носков, В., Кальянов, А., Єфросініна, О. (2005). Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ. *Соціальна психологія*, 4 (12), 69-83.

91. Овсянкіна, Л. (2005). Інноваційні процеси особистісно орієнтованого навчання у системі вищої освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5, 7-14.

92. Огієнко, О. І. (Ред.). (2015). *Інноваційні педагогічні технології*: посібник. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.

93. Огієнко, О., Калюжна, Т., Мільто, Л., Радченко, Ю., Ковтун, К. (2016). *Формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності: теорія і практика*: колективна монографія. Київ: Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України.

94. Орехова, В. В. (2014). Роль бібліотеки у формування інноваційної культури студентської молоді. В кн. *Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (с. 167-173). Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна, Наук.-техн. б-ка «Львівська політехніка» та ін. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.

95. Павленко, О. О. (2016). *Формування методичної культури викладача економіки: теоретико-методологічний аспект*: монографія. Кривий Ріг: Вид-ць Р. А. Козлов.

96. Пасинок, В. (2016). Мовленнєва культура сучасного викладача і студента. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*, 84, 168-176.

97. Пинзеник, О., Орбан, В. (2024). Акмеологічний підхід як методологічний орієнтир професіоналізації освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Молодь і ринок*, 1 (221), 97-100.

98. *Положення про внутрішню академічну мобільність здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, які навчаються у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України*: від 26.03.2022 № 273. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0437-22#Text>

99. *Положення про переривання навчання здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти та надання їм академічної відпустки в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливий період)*: від 09.07.2018 № 579. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-23#Text>

100. *Про внесення змін до «Типових правил прийому до закладів професійної (професійно-технічної) освіти України»*: затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2023 № 716. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1068-23#n15>

101. *Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» щодо окремих аспектів процедури ліцензування*: від 10.04.2023 № 3025-ІХ. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3025-20#Text>.

102. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України № 433-ІV от 16.01.2003 р. (2003). *Урядовий кур'єр*, 176, 3-14.

103. *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період*: розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 12.06.2019 № 419-р. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

104. Прокопенко, І. Ф., Євдокимов, В. І. (2005). *Педагогічні технології*: навч. посібник. Харків: Колегіум.

105. Пятничук, Т. (2019). Інноваційне освітнє середовище формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту науково-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 1 (18), 131-136.

106. Рибалко, Л. С. (2008). *Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізація*. (Дис. д-ра пед. наук). Харків.

107. Рибалко, Л. С. (2007). *Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект)*: монографія. Запоріжжя: ЗДМУ.

108. Рогова, Т. В. (2006). *Теоретичні і методичні основи персоналізованого підходу в управлінні педагогічним колективом середньої загальноосвітньої школи*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Харків.

109. Ромащенко, І. (2013). Професійна культура викладача як умова самореалізації педагога. *Освітній вимір*, 37, 140-145.

110. Савченко, Л. О., Саф'ян, К. Ю., Коваленко, І. В. (2022). Використання проєктної діяльності у професійній підготовці майбутніх викладачів. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 207, 53-58. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-53-58>

111. Савченко, Л. О., Саф'ян, К. Ю. (2024). Особливості формування проєктної культури при підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 213, 390-395. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213-390-395>

112. Савченко, Л. О., Саф'ян, К. Ю. (2023). Проблема формування професійної культури майбутніх фахівців з технологічної та дизайн підготовки. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 211, 42-48. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-42-48>

113. Савченко, Л. О., Саф'ян, К. Ю., Тараненко, Т. О. (2024). Управління педагогічною діагностикою якості професійної підготовки майбутнього фахівця як умова формування проєктної культури. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 212, 216-222. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-212-216-222>

114. Савченко, Л. О., Саф'ян, К. Ю. (2024). Формування проєктно-дизайнерської культури майбутніх учителів. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 216, 377-383. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-377-383>

115. Салига, Н. М. (Упоряд.). (2016). *Системний підхід у вищій школі: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ*.

116. Салига, Н. (2020). Формування методичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти на етапі професійної підготовки. *Гірська школа українських Карпат*, 23, 116-120.

117. Сальник, І. В. (2014). Реалізація синергетичних принципів у контексті функціонування системи шкільного фізичного експерименту. *Наукові записки. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 5, 1, 146-151.

118. Сафіулін, В. (2004). Інноваційний пошук нових технологій навчання. В кн. *Інноваційні пошуки в сучасній освіті* (с. 53-64). Київ: Логос.

119. Сергеева, Л. М., Стойчик, Т. І. (Ред.). (2022). *Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців електротехнічного профілю в*

навчально-практичних центрах закладів професійної (професійно-технічної) освіти: зб. матеріалів міжрегіонального вебінару. Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

120. Ситник, Ю. (2006). Інноваційна культура вчителя як підґрунтя ефективної роботи в сучасній школі. *Імідж сучасного педагога*, 3/4, 48-50.

121. Сотська, Г. (2013). Сутність поняття "естетична культура вчителя": теоретичний аспект. *Імідж сучасного педагога*, 7, 28-31. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2013_7_9

122. Срібна, Ю. А., Молчанов, П. О., Кондель, В.М. (2024). Елементи дистанційного навчання в освітньому процесі при підготовці фахівців зі спеціальності «Професійна освіта». *Витоки педагогічної майстерності*, 33, 206-215. Взято з <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/25272>

123. Срібна, Ю., Молчанов, П., Деркач, Д. (2024). Інструменти моделювання і проектування в процесі підготовки фахівців закладів професійної та технологічної освіти. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*, 15, 42-52. Взято з <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/24719>

124. *Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»*: затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 21.11.2019 р. № 1460. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>

125. *Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка, спеціальність – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)*: затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 18.11. 2020 р. № 1435. Взято з https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf

126. Старовойт, О. (2014). Відчуття свободи як необхідна умова формування суб'єкта інноваційної культури. *Гілея*, 86, 194-198.

127. Старовойт, О. (2015). Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційної культури (природа, сутність та структура інноваційної культури). *Нова парадигма*, 127, 103-121.

128. Староста, В. І., Староста, В. В. (2011). Ломоносов на шляху освіти та науки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*, 22, 155-159.

129. Терещук, В. І., Ільченко, А. М., Семенишина, І. В. (2023). Інноваційні технології навчання у закладах вищої освіти. *Академічні візії*, 16. Взято з <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/157>

130. Ткаченко, М. *Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування: результати і етапу експериментально-дослідної роботи.* Взято з https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/12467/684460/sitepage_2/files/tkachenko_m_v_formuvannya_gotovnosti_maybutnih_kvalifikovanih_robivnikiv_do_pidpriemnickoi_diyalnosti_.pdf
https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/12467/684460/sitepage_44/files/742_zvit_pidpriemn_2021_imzo.pdf

131. Філоненко, О. В. (2022). Формування професійно-педагогічної культура майбутнього викладача. *Наукові записки. Педагогічні науки*, 206, 46-52.

132. Харагірло, В. Є. (2021). *Інноваційні педагогічні технології у професійній діяльності педагогів ЗП(ПТ)О: навчально-методичний посібник.* Біла Церква.

133. Харченко, С. Я. (Ред.). (2016). *Системний підхід у сучасних педагогічних дослідженнях в Україні: монографія.* Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

134. Химинець, В. В. (2009). *Інноваційна освітня діяльність.* Тернопіль: Мандрівець.

135. *Цифрова навчальна платформа для учнів закладів професійної освіти та здобувачів професійних кваліфікацій «Професійна освіта онлайн».* Взято з <https://profosvita.online/>

136. Цуркан, Т. (2020). Інноваційна культура вчителя Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 68, 1, 128-132.

137. Чаплигін, О. К. (1999). *Творчий потенціал людини: від становлення до реалізації / соціально-філософський аналіз: монографія.* Харків: Основа.

138. Чорна, С. С. (2007). Компоненти педагогічної культури викладача вищого навчального закладу. В кн. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія: зб. статей* (Вип. 10, ч. 2, с. 114-120). Ялта: РВВ КГУ.

139. Шабанова, Ю. О. (2014). *Системний підхід у вищій школі: підручник.* Дніпропетровськ: НГУ.

140. Шевченко, Л. С. (2013). Застосування інноваційних педагогічних методик майбутніми учителями технологій. В кн. І. А. Зязюн (Ред.), *Сучасні*

інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. (Вип. 29, с. 497-502). Київ; Вінниця: ТОВ «Планер».

141. Шехавцова, С. О. (2016). *Суб'єктність у педагогічному аспекті: теорія і практика*. Полтава: ПУЕТ.

142. Шехавцова, С. О. (2017). *Теоретичні і методичні засади формування суб'єктності майбутніх учителів у процесі фахової підготовки*. (Дис. д-ра пед. наук). Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка.

143. Шовкова, А. (2016). Ефективність використання САПР як інноваційного методу конструювання та моделювання одягу. *Дидаскал*, Вип. 17: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. із міжнар. участю "Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку", 384-389.

144. Шовкова, А. (2017а). Особливості фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів. В кн. Ю. Д. Москаленко (Ред.), *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрів і студентів фізико-математичного факультету* (с. 313-314). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: Астроя.

145. Шовкова, А. О. (2017b). Формування здоров'язбережувальних компетентностей учнів професійно-технічних закладів освіти. В кн. *Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи*: зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (с. 113-115). Полтава.

146. Шовкова, А. (2017с). Формування професійної культури майбутніх кваліфікованих робітників за професією «Кравець», при вивченні фахових дисциплін. В кн. А. Ю. Цина (Ред.), *Проблеми та перспективи сучасної технологічної, професійної Освіти, культури та дизайну*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (с. 259-263). Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава.

147. Шовкова, А. (2018). Використання графічних навичок на заняттях зі спеціального малюнка при підготовці майбутніх кравців. В кн. Є. В. Кулик, І. В. Савенко (Ред.), *Дизайн-освіта: проблеми та перспективи*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., (присвячена міжнародному Дню дизайнера) (с. 103-107). Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Каф. основ виробництва та дизайну. Полтава.

148. Шовкова, А. (2019). Формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів. В кн. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (с. 85-88). Полтава.

149. Шовкова, А. (2021a). Аксіологічні засади формування інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*, 9/10. 59-66.

150. Шовкова, А. (2021b). Перспективні напрями навчально-методичної підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Дидактика*, 22, 92-94.

151. Шовкова, А. О. (2021c). Соціальні небезпеки та їх класифікація. В кн. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці (с. 217-220). Полтава.

152. Шовкова, А. (2022a). Алгоритм розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів професійної освіти. В кн. А. А. Білик (Ред.), *Дизайн та мистецтво в контексті соціального розвитку*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (с. 211-213). Херсон; Кам'янець-Подільський: ХНТУ: ФОП Панькова А.С.

153. Шовкова, А. (2022b). Використання інформаційних технологій у процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. В кн. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (с. 180-183). Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: ВЦ КНУКіМ.

154. Шовкова, А. (2022c). Графічна компонента у структурі інноваційної культури викладача закладів професійної освіти. В кн. Д. Е. Кільдерова (Ред.), *Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Костянтиновича Сидоренка (с. 115-118). Київ.

155. Шовкова, А. (2022d). Дизайн-освіта: інновації та перспективи. В кн. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (с. 282-287). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

156. Шовкова, А. (2022i). Методологічні аспекти розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. В кн. О. В. Марущак (Ред.), *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць (Вип. 5, с. 46-48). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля».

157. Шовкова, А. (2022f). Розвиток здоров'язбережувального складника інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної

освіти. В кн. В. П. Титаренко, О. В. Кудря (Ред.), *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: зб. наук. пр. всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці (с. 222-224). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

158. Шовкова, А. (2022g). Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти: світовий та вітчизняний досвід. В кн. М. І. Садовий (Ред.), *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII міжнар. наук.-практ. онлайн-інтернет конф. (с. 15-16). Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка.

159. Шовкова, А. (2023a). Дизайн-ергономічна компонента інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. В кн. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (с. 312-315). Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків.

160. Шовкова, А. (2023b). Організація безпеки праці здобувачів освіти при вивченні освітнього компоненту «Технологічний практикум». В кн. Ю. А. Срібна, О. В. Кудря (Ред.), *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (с. 336-338). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

161. Шовкова, А. (2023c). Розвиток інноваційної культури викладачів в руслі модернізації змісту освіти. В кн. В. П. Титаренко, А. Ю. Цина (Ред.), *Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи*: збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (с. 234-237). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

162. Шовкова, А. (2023c). Технологія розвитку інноваційної культури викладача. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 1 (51), 201-207.

163. Шовкова, А. О. (2020). The Problem of Students' Professional Culture Formation at Vocational Training Institutions. В кн. *Passus in scienciam*: матеріали XV студентських наукових читань з міжнародною участю (с. 155-160). Полтава.

164. Шовкова, А., Нагайчук, О. (2023). Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів. *Перспективи та інновації науки*, 15 (33), 565-579.

165. Шовкова-Альохіна, А. (2024a). Вивчення вишивального мистецтва як засіб розвитку культури здобувачів вищої освіти. В кн. М. С. Курач,

І. В. Цісарук (Ред.), *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти*: збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (с. 240-243). Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка.

166. Шовкова-Альохіна, А. (2024b). Вплив дисциплін етнодизайнерської підготовки на розвиток інноваційної культури викладача. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції*: зб. наук. праць (Кн. 1, с. 348-352). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

167. Шовкова-Альохіна, А. (2024c). Особливості впровадження інноваційних технологій навчання на заняттях з дисципліни «Народні промисли України». В кн. Ю. А. Срібна, В. П. Титаренко, Є. В. Кулик (Ред.), *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім дням цивільної оборони та охорони праці. (с. 174-176). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

168. Шовкова-Альохіна, А. (2025). Модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів Закладів професійної освіти в процесі професійної підготовки. *Наука і техніка сьогодні. Педагогіка. Право. Економіка. Фізико-математичні науки. Техніка*, 2 (43), 961-970.

169. Штефан, Л. В. (2011). Концептуальні підходи до формування інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 32/33, 18-27.

170. Штефан, Л. В. (2011). Структура інноваційної культури інженера-педагога. *Новий Колегіум*, 2, 75-80.

171. *Як проєкт EdUp покращує сантехнічну освіту в Україні. Історії закладів-учасників*. Взято з <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-proyekt-edup-pokrashuye-santehnichnu-osvitu-v-ukrayini-istoriyi-zakladiv-uchasnikiv>

172. Ямполь, Ю. (2023). Професійний розвиток педагога як основна мета розвитку менеджменту якості закладу освіти. *Людинознавчі студії. Педагогіка*, 16 (48), 229-235. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.34>

173. Ahmed, P. K., Loh, A. Y., & Zairi, M. (1999). Cultures for continuous improvement and learning. *Total Quality Management*, 10 (4/5), 426-434.

174. Alm, C. J., & Jönsson, E. (2014). *Innovation culture in five dimensions: Identifying cultural success factors and barriers for innovation* [Master's thesis, Division of Innovation Engineering and Management, Chalmers University of Technology]. Retrieved from <http://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/199661/199661.pdf>

175. Anderson, A., El Harbi, S., & Amamou, M. (2012). Innovation culture and the economic performance of Tunisian ICT firms. *Int. Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 16 (3), 191-208.

176. Bertalanffy, L. (1960). *Problems of Life*. New York.
177. Dawson, Shane, Jennifer, Pei Ling Tan, & Erica, McWilliam. (2011). Measuring creative potential: Using social network analysis to monitor a learners' creative capacity. *Australasian Journal of Educational Technology*, 27, 6.
178. Denison, Daniel R., Stephanie, Haaland, & Paulo, Goelzer. (2003). Corporate culture and organizational effectiveness: is there a similar pattern around the world? In *Advances in global leadership* (pp. 205-227). Emerald Group Publishing Limited.
179. Eynde, A., Cornejo-Cañamares, M., Diaz-Garcia, I., & Muñoz, E. (2015). Measuring innovation culture: development and validation of a multidimensional questionnaire. *Advances in Research*, 4 (2), 122-141.
180. Hogan, S. J., & Coote, L. V. (2014). Organizational culture, innovation, and performance: A test of Schein's model. *Journal of business research*, 67 (8), 1609-1621.
181. Jucevicius G. (2010). Culture vs. cultures of innovation: Conceptual framework and parameters for assessment. In E. Tsui (Ed.), *Proceedings of the 7th International Conference on Intellectual Capital, Knowledge Management & Organizational Learning*. Academic Publishing.
182. Kaplan, S. (2017). *The invisible advantage: How to create a culture of innovation*. Greenleaf Book Group.
183. Kivunja, Charles. (2014). Innovative Pedagogies in Higher Education to Become Effective Teachers of 21 st Century Skills: Unpacking the Learning and Innovations Skills Domain of the New Learning Paradigm. *International Journal of Higher Education*, 3, 37-48. Retrieved from 10.5430/ijhe.v3n4p37.
184. Kravchenko, L., Ilchenko, O., Kulyk, Y., Sukhovii, N., Vynnychuk, R., Lytvynenko, A., & Palekha, O. (2024). Professional culture of future specialists within the framework of ukraine's sustainable development concept. *Cadernos educacao tecnologia e sociedade: Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)*, 17, 42-53. Retrieved from <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001250177700004>
185. Kulyk, Y., Kravchenko, L., Blyzniuk, M., Chystiakova, L., Orlova, N., & Bukhun, A. (2022). Pedagogical Technology for Competent Training of Teachers in Ukrainian Professional Education. *International Journal of Education and Information Technologies*, 16, 29-38. Retrieved from <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000747453400003?SID=EUW1ED0BC2taqKhwQEV4at4ioeM3N>
186. Masharipova, U. (2019). Formation of innovative culture of future teachers primary school. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7 (6), 10-13.

187. Matt, Tenney. (2024). *Inspire Greatness: How to Motivate Employees with a Simple, Repeatable, Scalable Process*. Dallas: BenBella Books.
188. Radkevych, V., Kravets, S., Herliand, T., Radkevych, O., & Kozak, A. (2021). Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools. *Journal of Physics: Conference Series*, 1840, 012041. Retrieved from <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1840/1/012041/pdf>
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85103517006&origin=resultslist&sort=plf-f>
189. Pazyura, N. (2015). Development of teachers' alternative certification in the USA. *Comparative professional pedagogy*, 5 (4), 33-38.
190. Roffeei, S. H. M., Kamarulzaman, Y., & Yusop, F. D. (2016). Innovation culture in higher learning institutions: A proposed framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 219, 401-408.
191. Roffeei, S. H. M., Yusop, F. D., & Kamarulzaman, Y. (2018). Determinants of innovation culture amongst higher education students. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 17 (1), 37-50.
192. Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1994). Determinants of innovative behavior: A path model of individual innovation in the workplace. *Academy of management journal*, 37 (3), 580-607.
193. Stock, R. M., Six, B., & Zacharias, N. A. (2013). Linking multiple layers of innovation-oriented corporate culture, product program innovativeness, and business performance: A contingency approach. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 41 (3), 283-299.
194. Tian, M., Deng, P., Zhang, Y., & Salmador, M. P. (2018). How does culture influence innovation? A systematic literature review. *Management Decision*, 56 (5), 1088-1107.
195. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
196. Tytarenko, O., Borysova, T., Tytarenko, V., Tsyna, A., Tytarenko V., Sribna, Y., & Vazhenina, I. (2024a). Forming positive motivation of higher education students for research activities. *Cadernos educacao tecnologia e sociedade*, 17, 12-136.
197. Tytarenko, O., Tytarenko, V., Tytarenko, V., Sribna, Y., Kulyk, Y., Grynova, M., & Ilchenko, O. (2024b). Adopting innovative teaching technologies and ict in research: opportunities and obstacles. *Conhecimento & Diversidade, Niterói*, 16, 43, 210-232.
198. Xie, X., Wu, Y., & Zeng, S. (2016). A theory of multi-dimensional organizational innovation cultures and innovation performance in transitional

economies: The role of team cohesion. *Chinese Management Studies*, 10 (3), 458-479.

199. Yahyagil, M. Y. (2004). The interdependence between the concepts of organizational culture and organizational climate: An empirical investigation. *Journal of Business Administration*, 33 (1), 69-98.

ДОДАТКИ

Зміст додатків

<i>Додаток А</i>	Список публікацій здобувачки за темою дисертації
<i>Додаток Б</i>	Довідки про впровадження
<i>Додаток В</i>	Навчальна робоча програма дисципліни вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності»
<i>Додаток Г</i>	Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Інноваційна культура у професійній діяльності»
<i>Додаток Д</i>	Схема взаємозв'язків між компетентностями та компонентами інноваційної культури
<i>Додаток Е</i>	Анкета для викладачів, педагогів та майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти
<i>Додаток Ж</i>	Приклади алгоритмів впровадження авторської моделі в умовах реалізації освітніх програм
<i>Додаток К</i>	Структура інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти
<i>Додаток Л</i>	Анкета для проведення експериментального дослідження
<i>Додаток М</i>	Результати самооцінювання рівня готовності студентів до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій у професійну діяльність на констатувальному етапі

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Шовкова А. О. Технологія розвитку інноваційної культури викладача. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. № 1 (51). 2023. С. 201-207.

2. **Шовкова А.**, Нагайчук О., Яжук Д. Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів. *Перспективи та інновації науки*, (15 (33)). 2023. С. 565-579

3. Нагорна Н. О., **Шовкова-Альохіна А. О.** Особливості розвитку інноваційної культури засобами художньо-дизайнерської діяльності. *Наукові записки Малої академії наук України*. Вип. 1 (29). 2024. С. 67-75.

4. Борисова Т. М., **Шовкова-Альохіна А. О.** Значення дизайн-ергономічного навчального середовища при формуванні інноваційної культури викладача. *Наукові записки. Серія: Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти* Вип. 2(4), 2024, С.18-24.

5. Борисова Т. М., Орлова Н. С., **Шовкова-Альохіна А. О.** Впровадження креативних технологій розробки арт-об'єктів та виставкових проєктів у навчальний процес. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (14). 2025. URL : <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/655/550>

6. Шовкова-Альохіна А. О. Модель розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі професійної підготовки. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Педагогіка») Вип. № 2(43). 2025. С. 961-970.

Статті в інших наукових виданнях, матеріали конференцій

7. Шовкова А. О. Аксиологічні засади формування інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. Полтава, 2021. Вип. 9-10. С.59-66.

8. Дебре О. С., **Шовкова А. О.** Використання інноваційних технологій у художньо-творчій діяльності майбутніх педагогів під час опанування художнього проектування виробів. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених: Збірник наукових праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.].* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 2. С.46-48.

9. Шовкова-Альохіна А. О. Вплив дисциплін етнодизайнерської підготовки на розвиток інноваційної культури викладача. *Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції.* Кн. 1 : зб. наук. праць / редкол. : гол. ред. М.В. Гриньова, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, М. В. Гриньова та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 348-352.

10. Шовкова А. О. Ефективність використання САПР як інноваційного методу конструювання та моделювання одягу. *Дидакал* : часопис. Вип. 17 : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. із міжнар. участю «Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку», 22–23 листопада 2016 р. С. 384-389.

11. Шовкова А. О. Формування здоров'язберезувальних компетентностей учнів професійно-технічних закладів освіти. *Формування здоров'язберезувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи* : зб. наук. праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). 2017. С. 113-115.

12. Шовкова А. О. Особливості фахової підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрів і студентів фізико-математичного факультету.* ПНПУ імені В. Г. Короленка; редкол. : Ю. Д. Москаленко (голов. ред.) та ін. Полтава : Астроя, 2017. С. 313–314.

13. Шовкова А. О. Формування професійної культури майбутніх кваліфікованих робітників за професією «Кравець», при вивченні фахових дисциплін. *Проблеми та перспективи сучасної технологічної, професійної Освіти, культури та дизайну*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (Полтава, 15 травня 2017р.) / упоряд. і ред. А. Ю. Цина; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. С. 259-263.

14. Шовкова А. О. Використання графічних навичок на заняттях зі спеціального малюнка при підготовці майбутніх кравців. *Дизайн-освіта: проблеми та перспективи* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., (присвячена міжнародному Дню дизайнера), (11–12 квітня 2018 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтава. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. основ виробництва та дизайну. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 103-107.

15. Шовкова А. О. Формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 25–26 квітня 2019 р.), 2019. С. 85-88.

16. Шовкова А. О. The Problem of Students' Professional Culture Formation at Vocational Training Institutions. *Passus in scienciam* : матеріали XV студентських наукових читань з міжнародною участю (Полтава, 22 трав. 2019 р.), 2020. С. 155–160.

17. Шовкова А. О. Соціальні небезпеки та їх класифікація. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28–29 квітня 2021 р.), 2021. С. 217-220.

18. Шовкова А. О. Перспективні напрями навчально-методичної

підготовки майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Дидаскал : часопис* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С. 92-94.

19. Шовкова А. О. Використання інформаційних технологій у процесі розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20-21 квітня 2022 р.). М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2022. С. 180-183.

20. Шовкова А. О. Розвиток здоров'язбережувального складника інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : зб. наук. пр. всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28 квіт. 2022 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, О. В. Кудря. Полтава : ПНПУ, 2022. С. 222–224.

21. Шовкова А. О. Графічна компонента у структурі інноваційної культури викладача закладів професійної освіти. *Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті членкореспондента НАПН України Віктора Костянтиновича Сидоренка (28 травня 2022 р) / за заг.ред. Д. Е. Кільдерова. Київ, 2022. С. 115–118.

22. Шовкова А. О. Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 13 – 28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 15–16.

23. Шовкова А. О. *Методологічні аспекти розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 46-48.*

24. Шовкова А. О. *Алгоритм розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів професійної освіти. Дизайн та мистецтво в контексті соціального розвитку: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (07-08 вересня 2022 р.), ХНТУ / за ред. Білик А.А. Херсон: ХНТУ, Кам'янець-Подільський: ФОП Панькова А.С., 2022. С. 211-213.*

25. Шовкова А. О. *Дизайн-освіта: інновації та перспективи. Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 2022 р.) Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 282-287.*

26. Шовкова А. О. *Організація безпеки праці здобувачів освіти при вивченні освітнього компоненту «Технологічний практикум». Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 27-28 квітня 2023 р.) / під ред.: Ю. А. Срібної, О. В. Кудрі. Полтава : ПНПУ, 2023. С.336-338.*

27. Шовкова А. О. *Дизайн-ергономічна компонента інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 16 – 18 березня 2023 р.) / Харк. нац.. пед.. ун-т імені Г. С. Сковороди. С. 312-615.*

28. Шовкова-Альохіна А. О. *Вивчення вишивального мистецтва як засіб розвитку культури здобувачів вищої освіти. Актуальні проблеми*

технологічної та професійної освіти : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції / за ред.. М. С. Курача, І. В. Цісарук. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2024. С. 240-243.

29. Шовкова-Альохіна А. О. Особливості впровадження інноваційних технологій навчання на заняттях з дисципліни «Народні промисли України». *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика* : збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 26 квітня 2024 р.) / під ред.: Ю. Срібної, В. П.Титаренко, Є. В.Кулика. Полтава : ПНПУ, 2024. С. 174-176.

Міністерство освіти і науки України
 Державний вищий навчальний заклад
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
 вул. Г. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна, 84116
 Тел./факс (062) 666-54-54
 E-mail: sgpi@slav.dn.ua, www.ddpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 38177113

об. о. 256 № 01-10-285 на № _____

ДОВІДКА

Про впровадження результатів наукового дослідження Шовкової-Альоїнової Анни Олександрівни «Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Матеріали дисертації Анни Шовкової-Альоїнової знайшли використання в освітньому процесі Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» професійної підготовки майбутніх педагогів і викладачів закладів професійно-технічної та вищої освіти.

Упровадження розробленої здобувачкою інноваційно-технологічної моделі розвитку інноваційної культури здобувачів вищої педагогічної освіти здійснювалося під час вивчення ряду освітніх компонентів «Педагогіка», «Теорія і методика професійної освіти» упродовж 2023-2024 років. Застосування розроблених Анною Шовковою-Альоїною навчально-методичних матеріалів показало педагогічну ефективність запропонованого комплексу технологій розвитку інноваційної культури, зокрема завдяки застосуванню творчо-інноваційних тренінгів, групових етюдів, методів інтегрованого та проєктного навчання, методів колективної творчості на практичних заняттях та під час самостійної роботи студентів. Колектив викладачів університету, які були задіяні у реалізації дослідно-експериментальної роботи, відзначили позитивну динаміку у розвитку готовності здобувачів освіти до інноваційної професійної діяльності та використання інноваційних методів дослідження, інтерактивних технологій та різноманітних цифрових застосунків для вирішення навчальних завдань, а головне під час проходження виробничої педагогічної практики.

Розроблена та апробована інноваційно-технологічна модель розвитку інноваційної культури відповідає вимогам сьогодення до модернізації сфери професійної освіти, забезпечує достатню результативність та ефективність процесу професійної підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти й може бути рекомендована для упровадження в навчальний процес інших закладів вищої педагогічної освіти України.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

В.о. ректора,
 ДВНЗ «Донбаський державний
 педагогічний університет»

Світлана ОМЕЛЬЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013. Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

24.11.2024 № 14

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
**«Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів
 професійної освіти у процесі фахової підготовки»**
ШОВКОВОЇ-АЛЬОХІНОЇ АННИ ОЛЕКСАНДРІВНИ,
 поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
 зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Результати дисертаційного дослідження Шовкової-Альохіної Анни Олександрівни використовувалися в освітньому процесі Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Удосконалення системи професійної освіти в Україні безпосередньо пов'язано з впровадження інноваційних процесів, таких як: цифровізація освітнього середовища, проєктно-технологічна спрямованість навчальної діяльності здобувачів освіти, застосування екоорієнтованих освітніх технологій, використання новітніх виробничих технологій в освітній процес. Реалізація таких інноваційних процесів зумовлює розробку системи підготовки здобувачів освіти з високим рівнем інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійно-технічної освіти. Складники інноваційної культури викладачів, визначені авторкою наукового дослідження, узгоджуються з програмними компетентностями та результатами навчання за Стандартами вищої освіти України, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, а також унормовують вимогу до підготовки викладачів здатних самостійно здійснювати пошук, аналіз інформації, використовувати та створювати новітні рішення для забезпечувати високу ефективність освітнього процесу. З метою підсилення ефективності формування інноваційної культури майбутніх викладачів авторкою розроблено та

запропоновано програмне та навчально-методичне забезпечення освітнього компоненту «Інноваційна культура у професійній діяльності».

Розроблені дисертанткою навчально-методичні матеріали, спрямовані на формування складників інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти знайшли втілення викладачами кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності в процесі викладання обов'язкових освітніх компонентів «Теорія і методика професійної освіти» та «Методика викладання фахових дисциплін» як окремі змістові теми (модулі) й навчально-дослідні завдання самостійної роботи здобувачів освіти.

Особливу увагу привертають методичні матеріали з реалізації тренінгових завдань для опанування методами адаптивного, рефлексивного, партисипативного управління та коучінг-технологій під час практичних занять зі здобувачами вищої педагогічної освіти спеціальності 015 Професійна освіта ННІ професійної освіти та технологій.

Упровадження наукового доробку А. Шовкової-Альохіної позитивно вплинуло на результативність фахової підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти, зокрема відзначено рівень виконання завдань виробничої педагогічної практики здобувачами вищої освіти, які пройшли навчання за експериментальними методиками авторки дисертації.

Ефективність результатів дослідження, обґрунтованість, змістовність і методична доцільність, відповідність актуальним потребам розвитку професійної освіти зумовили позитивну оцінку розроблених А. Шовковою-Альохіною навчально-методичних матеріалів і можливість їх використання у процесі підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти.

Результати впровадження дисертаційного дослідження А. Шовкової-Альохіної «Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки» обговорено і схвалено на засіданні вченої ради Навчально-наукового інституту професійної освіти та технологій Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (протокол № 4 від 27.11.2024 р.).

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
кандидат педагогічних наук, професор

Наталія НОСОВЕЦЬ
Наталія НОСОВЕЦЬ

Торубара О.М.
(04622) 3-31-73

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003, тел. (0532) 52-58-67

E-mail: allmail@pnpu.edu.ua код ЄДРПОУ 31035253

11.02.2025 № 667/01-50/34 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації
 Шовкової-Альохіної Анни Олександрівни на тему
**«Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів
 професійної освіти у процесі фахової підготовки»**
 за освітньо-науковою програмою «Професійна освіта»

Дослідно-експериментальна робота з впровадження положень, висновків та методичних рекомендацій, сформованих в процесі виконання наукового дослідження Анни Шовкової-Альохіної на тему «Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки» реалізувалася на базі факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У результаті теоретичного наукового пошуку здобувачкою було обґрунтовано значення інноваційної культури викладача в руслі формування ряду загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців професійної освіти. Представлені результати дослідження неодноразово обговорювалися на засіданнях кафедри професійної освіти, дизайну та безпеки життєдіяльності нашого університету (протоколи № 20 від 20.12.2022, № 23 від 19.12.2023) та стали поштовхом для проведення експериментального дослідження.

В освітній процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, які навчаються на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю «015 Професійна освіта» спеціалізаціями «015.00 Дизайн» та «015.38 Транспорт» було введено освітній компонент «Інноваційна культура у професійній діяльності», вивчення якого відбувалося упродовж 2023-2024 та 2024-2025 н.р. На рівні формування професійних компетентностей здобувачів вищої педагогічної освіти за іншими спеціальностями у ПНПУ імені В. Г. Короленка також було запропоновано й успішно реалізовано освітній компонент за вибором студентів «Інноваційна культура майбутніх фахівців».

З метою успішної реалізації мети та завдань експериментального дослідження здобувачкою освітньо-наукового ступеня було розроблено програмне забезпечення навчального процесу та представлено навчально-методичні матеріали для проведення комплексу практичних занять,

спрямованих на формування компонентів інноваційної культури майбутніх викладачів у процесі фахової підготовки.

Для здобувачів вищої освіти Анною Олександрівною було презентовано тренінг з активізації інноваційної діяльності майбутніх викладачів. Комплекс технологій розвитку окремих компонентів інноваційної культури викладачів знайшов своє практичне втілення в процесі професійної практичної підготовки майбутніх фахівців професійної освіти.

Результати наукового дослідження обговорювали на науково-практичних конференціях та науково-методичних семінарах, що проводилися на базі факультету та університету. Матеріали дисертації Анни Шовкової-Альохіної отримали позитивну оцінку під час впровадження, були визнані ефективними, оскільки вони мають теоретичну та практичну цінність, і такими, що можуть бути використані у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців професійної освіти в закладах вищої педагогічної освіти України.

Рішення про успішне впровадження результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії А. О. Шовкової-Альохіної «Розвиток інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти у процесі фахової підготовки» схвалено на засіданні кафедри професійної освіти, дизайну та безпеки життєдіяльності ПНПУ імені В. Г. Короленка (протокол №15 від 16.01.2025).

Проректор з наукової роботи
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Василь ФАЗАН

Додаток В

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

**Факультет технологій та дизайну
Кафедра основ виробництва та дизайну**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради
факультету технологій та дизайну

Юлія СРІБНА

Протокол № від

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»
підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	015.00 Професійна освіта (Дизайн) 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) 015.38 Професійна освіта (Транспорт)
Освітня програма	«Професійна освіта (Дизайн)» «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» «Професійна освіта (Транспорт)»

2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Інноваційна культура у професійній діяльності» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з освітньої програми «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» та «Професійна освіта (Дизайн)». – 11 стор.

Розробник програми:

Анна Шовкова-Альохіна, аспірантка кафедри основ виробництва та дизайну

Робоча програма навчальної дисципліни «Інноваційна культура у професійній діяльності» обговорена і схвалена на засіданні кафедри основ виробництва та дизайну

Протокол засідання № від _____

Завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти

(Євген КУЛИК)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми «Професійна освіта (Дизайн)»

_____ (_____)

Гарант освітньо-професійної програми «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)»

_____ (_____)

Гарант освітньо-професійної програми «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)»

_____ (_____)

Гарант освітньо-професійної програми «Професійна освіта (Транспорт)»

_____ (_____)

Робоча програма навчальної дисципліни «Інноваційна культура у професійній діяльності» перезатверджена на засіданні кафедри основ виробництва та дизайну

Протокол засідання № _____ від _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант(и) освітньої програми «_____»

_____ (_____)

Гарант(и) освітньої програми «_____»

_____ (_____)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Обов'язкова	
	Рік підготовки:	
	3-й	-
Загальна кількість годин – 120	Семестр	
	V-й	-
Кількість змістових модулів (за умов поділу)	Лекції	
	24 год.	-
	Семінарські заняття	
	-	-
	Практичні заняття	
	24 год.	-
	Лабораторні заняття	
	-	-
	Самостійна робота	
	72 год.	-
	Вид підсумкового контролю: залік	
Мова навчання	Українська	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни: розвиток інноваційної культури студентів, ознайомлення з основами інноватики, формування навичок аналізу інновацій в сфері професійної діяльності та інноваційного досвіду, генерування власних інноваційних ідей та створення на їх основі новацій у сфері професійної діяльності.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни: дисципліна не потребує наявності обов'язкових попередніх умов професійної підготовки.

4. Очікувані результати навчання з дисципліни:

РНД:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.
2. Знати особливості розробки та впровадження новацій у професійну діяльність.
3. Знати основні технології та методи інноваційної діяльності.
4. Уміти визначати місце інноваційних технологій у професійній діяльності.
5. Володіти навиками планування та впровадження новацій у професійній діяльності.
6. Оцінювати та корегувати ефективність застосування новацій у професійній діяльності.

5. Критерії оцінювання результатів навчання:

Сума балів, накопичених студентом(-кою) у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом(-кою) запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Здобувач вищої освіти демонструє високий рівень досягнень кожного із запланованих результатів, що засвідчує готовність до подальшого навчання, а саме: знає загальну характеристику інновацій; проводить якісний аналіз, синтез інформації, має розвинуте абстрактне мислення; вільно володіє технологіями та методами інноваційної діяльності; грамотно підбирає стратегії впровадження новацій у професійну діяльність; досконало володіє навичками планування та впровадження новацій у професійній діяльності; ґрунтовно оцінює та знає шляхи корегування ефективності застосування новацій у професійній діяльності.
89-75	Здобувач вищої освіти демонструє достатній рівень досягнень кожного із запланованих результатів та готовий до подальшого навчання, а саме: на базовому рівні знає загальну характеристику інновацій; проводить аналіз, синтез інформації, володіє абстрактним мисленням; володіє технологіями та методами інноваційної діяльності; підбирає стратегії впровадження новацій у професійну діяльність; володіє навичками планування та впровадження новацій у професійній діяльності; оцінює та знає шляхи корегування ефективності застосування новацій у професійній діяльності.
60-74	Здобувач вищої освіти демонструє мінімально-достатній рівень досягнень кожного із запланованих результатів та орієнтується в предметі навчання за Освітньою програмою, а саме: частково знає загальну характеристику інновацій; частково проводить аналіз, синтез інформації; частково володіє технологіями та методами інноваційної діяльності, допускає грубі неточності; не грамотно підбирає стратегії впровадження новацій у професійну діяльність; частково володіє навичками планування та впровадження новацій у професійній діяльності, допускає неточності; оцінює та обирає шляхи корегування ефективності застосування новацій у професійній діяльності з суттєвими грубими помилками, які не може самостійно виправити.
35-59	Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого

	навчання, а саме здобувач вищої освіти: частково володіє загальною характеристикою інновацій, слабо аналізує та здійснює синтез інформації; не достатньо володіє різноманітними техніками та методами інноваційної діяльності, допускає грубі неточності; не вміє підбирати стратегії впровадження новацій у професійну діяльність; частково володіє навичками планування та впровадження новацій у професійній діяльності з суттєвими грубими помилками, які не може самостійно виправити.
0-34	Ряд запланованих результатів вивчення навчальної дисципліни відсутні. Продовження навчання можливе з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.

6. Засоби діагностики результатів навчання:

поточний контроль (опитування, перевірка результатів різних видів навчальних робіт), модульний контроль (вирішення тестових завдань за темами змістового модуля), підсумковий контроль (залік).

7. Програма навчальної дисципліни:

Змістовний модуль №1. Теорія та методика розвитку інноваційної культури майбутніх фахівців

Тема 1.1 Сутнісна характеристика інновацій

Зміст поняття «інновації», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційна технологія», «інновації в навчанні», «інноваційне середовище». Традиційний та інноваційний підхід у професійній діяльності. Класифікація інновацій. Класифікація споживачів інновацій. Моделі поширення інновацій. Роль знань у сучасному розвитку. Життєвий цикл інновацій.

Тема 1.2. Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму

Зміст і сутність понять «інноваційна культура» та «професіоналізм». Інноваційна культура як складова особистісних та професійних якостей фахівця. Структура інноваційної культури. Роль інновацій у професійній діяльності. Методи оцінювання рівня інноваційної культури.

Тема 1.3. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури

Історія та особливості розвитку інноваційної культури в Україні. Моделі розвитку інноваційної культури у провідних країнах світу. Роль закладів освіти у формуванні інноваційної культури. Технопарки та технополіси. Вектори розвитку інноваційної культури майбутніх фахівців на основі успішного досвіду зарубіжних країн.

Тема 1.4. Особливості розвитку інноваційної культури колективу

Роль колективу у формуванні інноваційного середовища. Компоненти інноваційної культури колективу: співпраця та командна робота, довіра та відкритість, гнучкість та адаптивність. Механізми стимулювання творчості та інноваційності працівників. Вивчення здатності та готовності персоналу до впровадження інновацій.

Тема 1.5. Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури фахівця

Лідерство і його вплив на інноваційну культуру. Сучасні підходи до модернізації управлінської діяльності (Управління за результатами. Адаптивне управління. Рефлексивне управління. Партисипативне (колегіальне) управління. Фасилітативне управління. Коучінг. Тайм-менеджмент. Паблік рілейшнз. Іміджування та інші технології інноваційної управлінської діяльності. Інноваційна культура керівника. Поняття та структура готовності керівника до інноваційної діяльності. Стратегії управління інноваціями. Функції управління: планування, організація, мотивація, контроль і моніторинг. Розвиток інноваційної культури фахівців через управлінські практики.

Тема 1.6. Стратегії впровадження інновацій

Планування інновацій та інноваційні проекти. Етапи впровадження інновацій. Основні типи інноваційних стратегій. Чинники успішного впровадження інновацій. Стратегії мінімізації ризиків та подолання бар'єрів. Майбутні стратегії у впровадженні інновацій. Сутність інноваційного освітнього процесу. Закономірності перебігу інноваційних педагогічних процесів. Принципи управління інноваційними освітніми процесами. Види структур інноваційного процесу. Етапи педагогічної інновації. Умови ефективності інноваційних педагогічних процесів.

Тема 1.7. Дизайн-мислення в професійній діяльності.

Історія дизайн-мислення. Зміст поняття «дизайн-мислення». Етапи дизайн-мислення. Підготовка розуму до інновацій. Принципи дизайн-мислення. Методи генерування ідей. Метод SCAMPER. Метод «Шість капелюшків» Едварда де Бона. Техніка «Мозковий штурм». Принципи та підходи TRIZ. Застосування дизайн-мислення в професійній діяльності. Дизайн-мислення в освіті.

Тема 1.8. Інформаційні технології як засіб генерування ідей

Роль інформаційних технологій в інноваційній діяльності. Програмне забезпечення для брейнстормінгу. Хмарні технології. Crowdsourcing-платформи. Платформи для управління інноваціями. Алгоритми штучного інтелекту для креативних рішень. Інтернет речей (IoT) для генерації ідей. Колабораційні платформи для покращення комунікації колективу. Інноваційні інформаційні рішення в освітній діяльності.

Тема 1.9. Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності.

Критерії ефективності інноваційної культури. Принципи оцінювання і показники ефективності інноваційної діяльності. Методи оцінювання ефективності інноваційної культури. Методи оцінювання рівня інноваційної культури. Підвищення ефективності інноваційної культури.

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	у тому числі				у тому числі			
	Лекції	Семінарські / практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Лекції	Семінарські / практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
ЗМ №1. Теорія та методика розвитку інноваційної культури майбутніх фахівців								
Тема 1.1. Сутнісна характеристика інновацій	2	2		8				
Тема 1.2. Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму	2	2		8				
Тема 1.3. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури	2	2		8				
Тема 1.4. Особливості розвитку інноваційної культури колективу	2	2		8				
Тема 1.5. Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури фахівця	2	2		8				
Тема 1.6. Стратегії впровадження інновацій	4	4		8				
Тема 1.7. Дизайн-мислення в професійній діяльності.	4	4		8				
Тема 1.8. Інформаційні технології як засіб генерування ідей	2	2		8				
Тема 1.9. Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності.	4	4		8				
Разом	24	24		72				

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Не передбачено навчальним планом</i>		

Теми практичних занять

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Сутнісна характеристика інновацій	2	
2	Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму	2	
3	Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури	2	
4	Особливості розвитку інноваційної культури колективу	2	
5	Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури фахівця	2	
6	Стратегії впровадження інновацій	4	
7	Дизайн-мислення в професійній діяльності	4	
8	Інформаційні технології як засіб генерування ідей	2	
9	Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності	4	
Разом годин за семестр		24	

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Не передбачено навчальним планом</i>		

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Сутнісна характеристика інновацій	8	
2	Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму	8	
3	Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури	8	
4	Особливості розвитку інноваційної культури колективу	8	
5	Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури фахівця	8	

6	Стратегії впровадження інновацій	8	
7	Дизайн-мислення в професійній діяльності	8	
8	Інформаційні технології як засіб генерування ідей	8	
9	Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності		
Разом годин за семестр		72	

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань
Не передбачено у структурі самостійної роботи

9. Форми поточного та підсумкового контролю

Визначення рівня досягнення й оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою поточного, модульного і підсумкового контролю:

– *поточний контроль* здійснюється за певною темою робочої програми дисципліни під час практичних занять у формі усного опитування (індивідуального, фронтального), оцінки участі у дискусії за питаннями для обговорення, тестування;

– *модульний контроль* здійснюється у формі підсумкової модульної роботи;

– *підсумковий семестровий контроль* здійснюється у формі заліку.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Розподіл балів та послідовність їхнього накопичення										Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	МКР	
7	7	7	7	7	12	12	7	12	22	100

T1, T2 ... T9 – теми

11. Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення (за потреби):

електронні презентації, мультимедійне обладнання, навчально-методичне забезпечення дисципліни, унаочнення.

13. Інформаційні ресурси

Основна література

1. Даниленко Ю. А. Характеристики та класифікації інновацій та інноваційного процесу. *Наука та інновації*. 2018. Т. 14. № 3. С. 15-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scinn_2018_14_3_4.

2. Ігнатович О. М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників : монографія Київ : Центр учбової літератури, 2009. 288 с.

3. Інвестиційно–інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : монографія / за ред. П. Денисенко, Л. І. Михайлова, І. М. Грищенко. Суми : ВТД "Університетська книга", 2008. 1050 с.

4. Інноваційне право: науково-практичний посібник за заг. ред. С. В. Глібка, Ю. В. Георгієвського, О. В. Розгон. Харків: Право, 2019. 246 с.

5. Кириленко К. М. Інноваційна культура: навчальний посібник. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2020. 235 с.

6. Микитюк П.П. Сенів Б.Г. Інноваційна діяльність: Навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

7. Організація та управління інноваційною діяльністю: підручник / за ред. П. Г. Перерви, С. М. Меховича, М. І. Погорєлова. Харків : НТУ "ХП", 2008. 256с.

8. Штефан Л. В. Формування інноваційної культури майбутніх інженерів-педагогів: моногр. Харків : ТОВ "ЦД "ЗЕБРА", 2012. 380 с.

Додаткова література

1. Сорочан Т. Технології професійного розвитку педагогів. Методичний порадник. URL : http://umo.edu.ua/images/content/institutes/cipo/kafedra_fod/elektr_zbirn/R1/R1.htm#%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%9D

2. Барнет Б., Еванз Д. Дизайн-мислення. Спроектуй своє життя; пер. з англ. В. Глінки. 2-ге вид. Київ : Наш формат, 2019. 224 с.

3. Інноваційний менеджмент: Конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів спеціальності 113 «Прикладна математика» освітньо-професійної програми «Наука про дані та математичне моделювання» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Електронні текстові дані (1 файл: 335 КБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021.125 с.

Електронні джерела

1. Технології професійного розвитку педагогів. Методичний порадник. URL : http://umo.edu.ua/images/content/institutes/cipo/kafedra_fod/elektr_zbirn/Zmist/Zmist.htm
2. Халецька А. А., Юзькова О. І. Аналіз сучасного стану та тенденцій інноваційного лідерства в публічному управлінні. Публічне управління та регіональний розвиток. 2020. № 9. С. 915-940.
3. Онаць О. М. Інноваційні технології в управлінні діяльності керівника опорного закладу освіти в підручнику для менеджера. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710822/1/cfcb470011a586b8d4e7d48969f4019c.pdf>
4. Дизайн-мислення: як застосовувати метод на практиці URL : <https://beetroot.academy/blog/dizayn-mislennya-yak-zastosovuvati-metod-na-praktici>
5. Що таке дизайн-мислення: принципи, етапи та приклади URL : <https://wizeclub.education/blog/shho-take-dizajn-mislennya-printsipi-etapi-ta-prikladi/>
6. 12 інноваційних технологій в освіті: що українцям можна запозичити просто зараз. URL : <https://osvitoria.media/experience/12-innovatsijnyh-tehnologiyi-v-osviti-shho-ukrayintsyam-mozhna-zapozychyty-prosto-zaraz/>
7. 20 інструментів цифрового класу, які НАБАГАТО спрощують ваше життя URL: <https://ahaslides.com/uk/blog/best-digital-classroom-tools/>
Цифрові інструменти вчителя: функції, переваги, застосування URL: <https://osvita.ua/school/method/91206/>

Додаток Г

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ПОЛТАВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Факультет технологій та дизайну

Кафедра професійної освіти та дизайну

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ)

**до проведення практичних занять та виконання самостійної
роботи студентів з навчальної дисципліни**

«Інноваційна культура у професійній діяльності»

підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

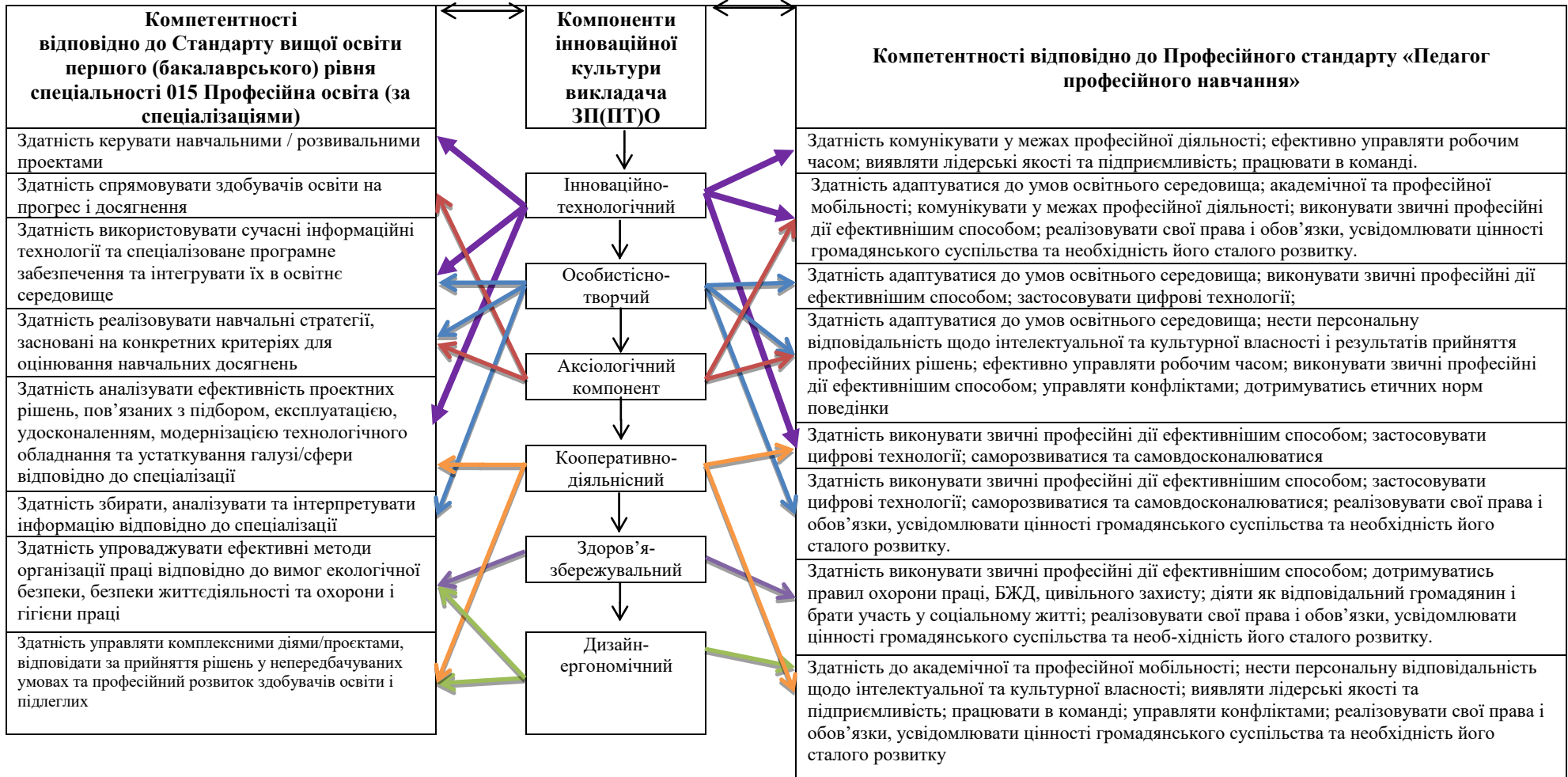
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	015.00 Професійна освіта (Дизайн) 015.36 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) 015.37 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) 015.38 Професійна освіта (Транспорт)
Освітня програма	«Професійна освіта (Дизайн)» «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)» «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» «Професійна освіта (Транспорт)»

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Практичне заняття №1. Сутнісна характеристика інновацій.....	5
Додаток А.....	7
Практичне заняття №2. Інноваційна культура фахівця як важлива складова частина професіоналізму.....	10
Додаток Б.....	13
Практичне заняття №3. Вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку інноваційної культури.....	20
Додаток В.....	25
Практичне заняття №4. Особливості розвитку інноваційної культури колективу.....	32
Додаток Г.....	35
Практичне заняття № 5. Управлінські аспекти розвитку інноваційної культури фахівця.....	45
Додаток Д.....	51
Практичне заняття №6-7. Стратегії впровадження інновацій	62
Додаток Е.....	70
Практичне заняття №8-9. Дизайн-мислення в професійній діяльності.....	80
Додаток Ж.....	84
Практичне заняття №10. Інформаційні технології як засіб генерування ідей.....	90
Додаток З.....	95
Практичне заняття №11-12. Оцінювання ефективності інноваційної культури у професійній діяльності.....	100
Додаток К.....	105

Додаток Д

Взаємозв'язки між професійними компетентностями та компонентами інноваційної культури викладача закладу професійної освіти

АНКЕТА

для викладачів, педагогів та майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти

Шановні колеги!

Дане опитування проводиться з метою визначення вашого ставлення до необхідності розвитку інноваційної культури у майбутніх викладачів закладів професійної освіти в процесі фахової підготовки. Результати будуть використані виключно у наукових цілях.

Щиро вдячні Вам за відверті відповіді на всі запитання.

Вибрані Вами відповіді – обведіть будь ласка.

1. Ви викладаєте уроки:

- а) професійно-теоретичної підготовки;
- б) виробничого навчання;
- в) загальноосвітніх дисциплін.

2. Чи використовуєте у своїй професійній діяльності інноваційні методи, форми, засоби навчання? Передові виробничі технології?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) скоріше ні, ніж так   г) ні

3. Які характерні аспекти професійної педагогічної діяльності Ви б віднесли до інноваційної культури?

- а) активне використання інтерактивних методів навчання;
- б) використання сучасних форм організації навчання (уроки ділової гри, прес-конференції, екскурсії, тренінги, змагання, майстер-класи та інші);
- в) застосування технологій доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі;
- г) використання в навчальному процесі спеціальних гаджетів та застосунків;
- д) опанування новими виробничими технологіями та впровадження їх в освітню практику;
- е) проходження курсів навчання чи підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням;
- є) поєднання традиційних та сучасних методів навчання;
- ж) залучення відомих постатей, успішних фахівців у професійній діяльності до освітнього процесу;
- з) ваші варіанти _____

4. Чи пропонуєте Ви учням використовувати сучасні технології у навчальній та професійній діяльності?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) не обов'язково   г) ні
- Наведіть приклад з вашого досвіду _____

5. Чи залучаєте Ви учнів до інтерактивної командної навчальної роботи?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) не обов'язково   г) ні

Як саме, наведіть приклад з вашого досвіду _____

6. Чи застосовуєте ви в навчально-виховному процесі майстер-класи та зустрічі з майстрами/провідними фахівцями за професією?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) не обов'язково   г) ні

Переважно очні чи віртуальні? (підкресліть обраний варіант).

7. Чи дозволяєте учням використовувати в навчальному процесі сучасні інформаційні технології, гаджети та застосунки?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) скоріше ні, ніж так   г) ні

Наведіть приклад з вашого досвіду – які саме _____

---

8. Які, на Вашу думку, інновації необхідно впроваджувати у закладах професійної (професійно-технічної) освіти?

---

9. Чи вважаєте Ви за необхідне час від часу проходити додаткове навчання за професійним спрямуванням?

- а) так, обов'язково;   б) скоріше так, ніж ні   в) скоріше ні, ніж так   г) ні

10. Чи проходили Ви останнім часом навчання/курси, що сприяли б Вашому професійному зростанню або удосконаленню педагогічної діяльності?

- а) так;   б) ні

11. Якщо так, то опишіть спрямованість навчання/підвищення кваліфікації.

---

12. Наскільки важливим, на Вашу думку, є розвиток інноваційної культури викладача закладу професійної освіти:

- а) дуже важливо та вкрай необхідно   б) важливо
в) необхідно у певній мірі   г) не потрібно

13. Оцініть свій рівень готовності до впровадження інновацій в освітньому процесі (на уроках), у виховній діяльності з учнями, у позаурочній освіті.

- а) дуже низький   б) нижче середнього   в) середній   г) високий

14. Що може сприяти формуванню інноваційної культури майбутнього викладача закладу професійної освіти?

---

15. На які аспекти професійного розвитку викладача необхідно звертати увагу в майбутньому?

Напишіть, будь ласка, Ваші пропозиції щодо розробки алгоритму успішного формування інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти ...

Алгоритм

**впровадження авторської моделі в умовах реалізації освітньої програми
«Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)»**

I. Інтеграція алгоритму розвитку інноваційної культури у зміст навчальних дисциплін.

1. Кореляція освітніх компонентів із сегментами розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти.

Сегмент розвитку ІК	Когнітивно-інформаційний	Комунікативно-колабораційний	Рефлексивно-аналітичний	
Навчальні дисципліни, що забезпечують розвиток інноваційної культури	Інженерна та комп'ютерна графіка		Навчальна технологічна практика	
	Виробниче навчання		Технічна естетика та ергономіка	
	Матеріалознавство швейних виробів		Основи САПР одягу	
	Конструювання швейних виробів			
	Безпекознавство з основами домедичної допомоги	Інформаційні технології у професійній освіті		
	Психологія		Методика виховної роботи	
	Технологічне обладнання галузі			
	Педагогіка		Основи педагогічної майстерності	
		Теорія і методика професійної освіти		
			Технологія швейних виробів	Навчальна педагогічна практика

Продовження додатка Ж

2. Модифікація змісту дисциплін:

- включення до навчальних курсів кейсів та проблемних завдань, пов'язаних з інноваціями;
- використання інтерактивних методів (проектна діяльність, дизайн-мислення, рефлексивні сесії).

3. Формування компонентів інноваційної культури через практичну діяльність:

- аналіз інноваційних технологій викладання (для дисциплін педагогічного спрямування) та інноваційних виробничих технологій (для дисциплін технологічного спрямування);
- робота в командних проєктах, спрямованих на створення та тестування нових педагогічних методик.

4. Моніторинг результатів та коригування

- діагностика рівня сформованості інноваційної культури студентів;
- аналіз ефективності впроваджених інноваційних технологій.
- внесення змін до освітньої програми за результатами зворотного зв'язку.

II. Створення інноваційного освітнього середовища.

1. Аналіз наявних умов.
2. Формування простору для інновацій (відповідно до розробленого переліку умов розвитку інноваційної культури).
3. Оцінка ефективності середовища.

III. Розвиток творчого потенціалу майбутніх викладачів ЗПО.

1. Діагностика творчого потенціалу студентів.
2. Впровадження методик розвитку творчого мислення в процесі викладання дисциплін фахової підготовки.
3. Залучення студентів до творчої діяльності:
  - впровадження міждисциплінарних проєктів;
  - використання рольових ігор, педагогічних експериментів тощо;

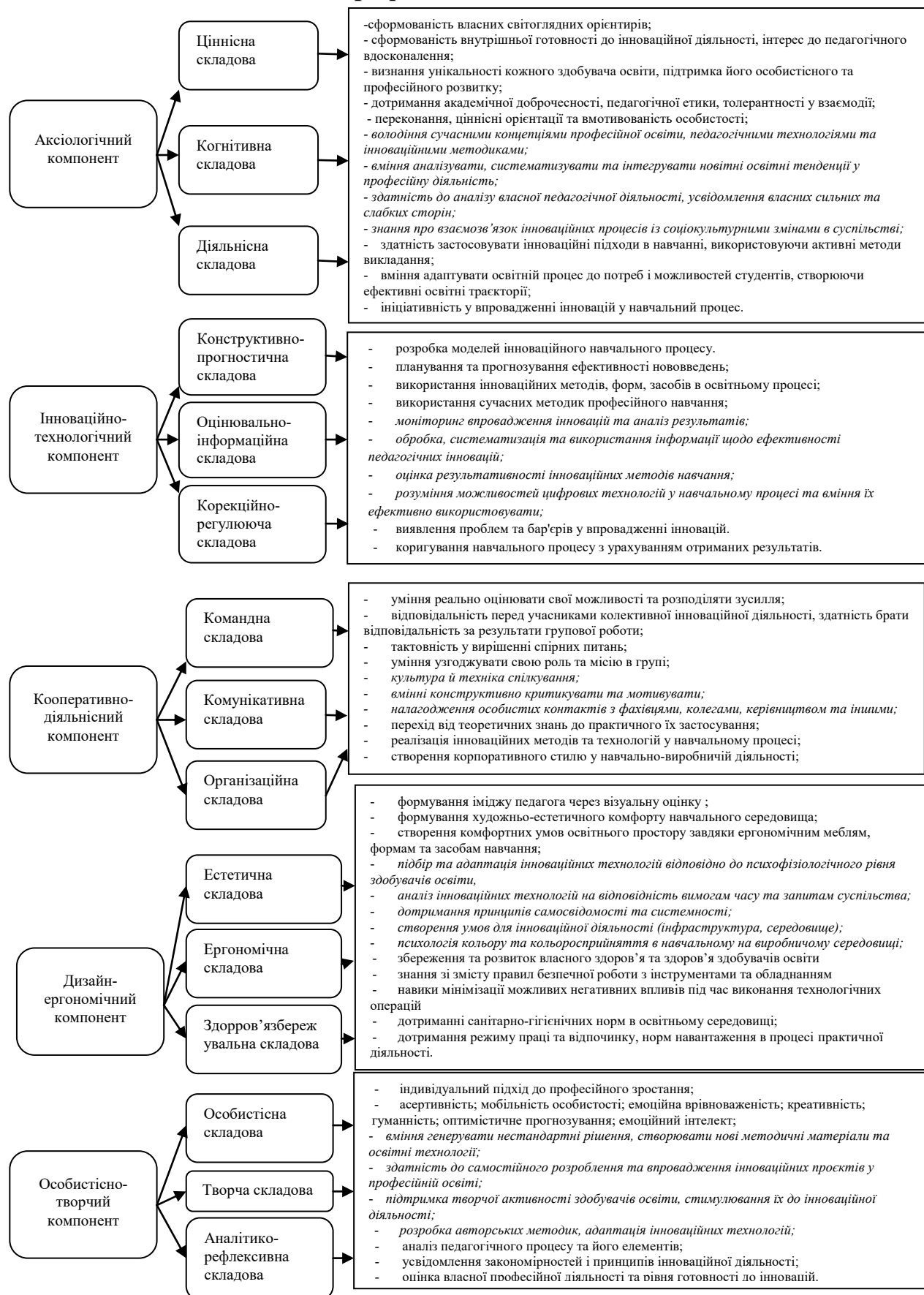
Продовження додатка Ж

- залучення здобувачів освіти до науково-дослідної роботи тощо;

4. Підсумковий аналіз:

- оцінка розвитку творчого потенціалу;
- визначення ефективності запропонованих методик та корегування підходів.

Структура інноваційної культури майбутніх викладачів завкладів професійної освіти

Додаток Л

**Анкетування здобувачів вищої освіти за спеціальністю
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Щиро просимо приблизно 5 хвилин Вашого часу, щоб пройти анонімне анкетування.

Сьогодні Ви берете участь у дослідженні рівня розвитку інноваційної культури майбутніх викладачів закладів професійної освіти. В анкеті не має «правильних» чи «не правильних» відповідей, нам просто важливе ваше ставлення та ваші думки.

Результати опитування будуть використані тільки в дисертації А.О.Шовкової-Альохиної в узагальненому вигляді. Просимо бути максимально об'єктивними до себе!

1. За якою освітньою програмою Ви навчаєтеся? На якому курсі?
  - Професійна освіта (Транспорт) – 1 курс;
  - Професійна освіта (Транспорт) – IV курс;
  - Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) – 1 курс;
  - Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) – IV курс;
  - Професійна освіта (Дизайн) – 1 курс;
  - Професійна освіта (Дизайн) – IV курс;
  - Професійна освіта (Харчові технології) – 1 курс;
  - Професійна освіта (Харчові технології) – IV курс.

2. Ви вивчали/плануєте вивчати дисципліну вільного вибору «Інноваційна культура у професійній діяльності»?
  - так;
  - ні.

3. Яке оснащення навчального процесу Ви вважаєте потрібно мати в закладі професійної освіти відповідно до вашої спеціалізації? *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*
  - стаціонарні комп'ютери;
  - ноутбуки;
  - принтери та плотери;
  - мультимедійні дошки;
  - проєктор, екран;
  - графічні планшети;
  - нічого з ІКТ;
  - спеціальні технічні засоби для занурення у віртуальну реальність (шоломи/окуляри, програмне забезпечення);

- демонстраційні (демоверсії) сучасних автоматизованих програм для проєктування виробничих процесів;
- програмне забезпечення для проєктування виробничих процесів та нових моделей/деталей;
- сучасні пристрої та інструменти для виконання ручних технологічних операцій;
- будь-яке справне промислове технологічне обладнання у достатній кількості;
- зразки сучасного промислового технологічного обладнання;
- ваші варіанти _____

4. Як Ви вважаєте – використання інноваційних освітніх технологій це:

- ефективно удосконалення навчального процесу;
  - важливо для звітності перед перевіряючими;
  - цікаво та корисно учням, активує навчальну діяльність учнів;
  - зайва морока для викладача;
  - саморозвиток викладача;
- ваш варіант _____

5. В своїй педагогічній діяльності Ви будете використовувати: *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- індивідуальні навчальні завдання для учнів зі свого предмету;
- однаковий вид завдань для всіх учнів з кожної теми;
- варіативні завдання по ступеню складності;
- проєктні завдання для виконання окремими групами учнів;
- ваш варіант _____

6. Якими інформаційним технологіями Ви володієте і використовуєте в освітньому процесі? *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- створення мультимедійних презентацій;
- створення тестів у гугл формах;
- створення візуалізації навчальних завдань/3-D моделей у графічних редакторах/застосунках;
- створення текстових документів;
- створення відео лекцій, відео уроків, навчальних відеороликів;
- ваш варіант _____

7. Чи використовували б Ви ІКТ на уроці : *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- під час викладання нового матеріалу (демонстраційні слайди, презентації, відеоматеріали тощо);
- під час тренувальних вправ;
- як засіб визначення рівня навчальних досягнень учнів;
- як засіб моніторингу результатів учнів;
- на етапі - закріплення навчального матеріалу, його узагальнення;
- проведення віртуальних лабораторних робіт із використанням навчальних комп'ютерних програм;
- самостійна робота учнів із використанням диференційного підходу у підборі завдань (енциклопедії, розвиваючі програми тощо);
- тренування конкретних навичок учнів (графічних, розрахункових тощо);
- проведення інтегрованих уроків;
- не використовую через брак навичок;
- не використовую, бо підготовка до уроків з ІКТ займає багато часу;
- не використовую, оскільки не всі кабінети оснащені відповідною технікою.

8. Яким методам навчання Ви надасте перевагу: *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- традиційним (розповідь, демонстрація, вправи, задачі, опитування тощо);
- інтерактивним (мозковий штурм, вимушені дебати, експертних оцінок, «оптиміст/песиміст» тощо);
- проєктним (індивідуальним, командним, парним – науковим, творчим, технологічним, мистецьким тощо);
- проблемним (ініціювання самостійного пошуку (учнем) знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу);
- ваш варіант _____

9. Які сучасні форми навчання Ви є ефективними та доцільними в професійній освіті:

- екскурсії,
- тренінги,
- вебінари,
- зустрічі та майстер-класи від професіоналів,
- прес-конференції

- ваш варіант _____

10. Чи готові Ви змінювати зміст та методи навчання для підвищення ефективності навчання відповідно до сучасних вимог?

- так;
- ні;
- не впевнений/а.

11. При вирішенні складних навчальних завдань Ви переважно:

- працюєте творчо, самостійно;
- звертаєтеся за допомогою до викладача;
- виконуєте разом з друзями/одногрупниками;
- звертаєтеся до Інтернет-джерел та допомоги штучного інтелекту;
- просто списуєте у колег;
- ваш варіант _____

12. Коли Ви бачите помилки в роботі колег – дієте так:

- не звертаю уваги, нехай самі розбираються;
- допомагаю розібратися та виправити;
- спробою непомітно для інших натякнути або підказати;
- ваш варіант _____

13. Чи важливо дотримуватися корпоративного стилю професійної діяльності під час роботи в навчально-виробничих майстернях?

- так;
- ні;
- не впевнений/а.

14. Чи маєте Ви власний сайт/блог?

- так;
- ні.

15. Чи розміщуєте Ви авторські матеріали на Web-ресурсах?

- так;
- ні.

16. Чи звертаєте Ви увагу на організацію власного робочого місця, комфортність та продуктивність виконання технологічних операцій?

- так;
- ні.

17. На які аспекти варто звертати увагу викладачу при організації комфортного освітнього середовища: *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- ергономічність навчальних меблів та обладнання;
- художньо-естетичне оформлення навчального середовища;
- розташування інструментів, матеріалів на робочому місці кожного учня;
- особливості розумового, фізичного, психологічного розвитку учнів;
- чіткість, зрозумілість, доступність навчальної інформації;
- ваш варіант _____

18. Які заходи та засоби мінімізації можливих негативних впливів під час виконання трудових операцій Ви знаєте?

_____

19. Які навчальні курси/тренінги Ви проходили додатково для підвищення рівня професійної підготовки?

- назва курсу/тренінгу – _____
- ніяких додаткових навчань на проходив/ла.

20. Які з особистісних якостей, на вашу думку, сприяють розвитку інноваційної культури майбутнього викладача? *(можна обрати кілька варіантів за потреби)*

- індивідуальний підхід до професійного зростання
- ставлення до учасників освітнього процесу
- асертивність,
- мобільність особистості,
- емоційна врівноваженість,
- креативність,
- гуманність,
- оптимістичне прогнозування,
- емоційний інтелект
- ваш варіант _____

21. Які творчі розробки, вироби Ви виготовили? В яких творчих проєктах брали участь?

21. Які характерні аспекти професійної педагогічної діяльності Ви б віднесли до інноваційної культури?

- активне використання інтерактивних методів навчання;
- використання сучасних форм організації навчання (уроки ділової гри, прес-конференції, екскурсі, тренінги, змагання, майстер-класи та інші);
- застосування технологій доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі;
- використання в навчальному процесі спеціальних гаджетів та застосунків, електронних підручників;
- опанування новими виробничими технологіями та впровадження їх в освітню практику;
- проходження курсів навчання чи підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням;
- поєднання традиційних та сучасних методів навчання;
- залучення відомих постатей, успішних фахівців у професійній діяльності до освітнього процесу;
- ваш варіант _____

22. Оцініть, будь ласка, свій рівень готовності до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій у власну професійну діяльність за 5-ти бальною шкалою:

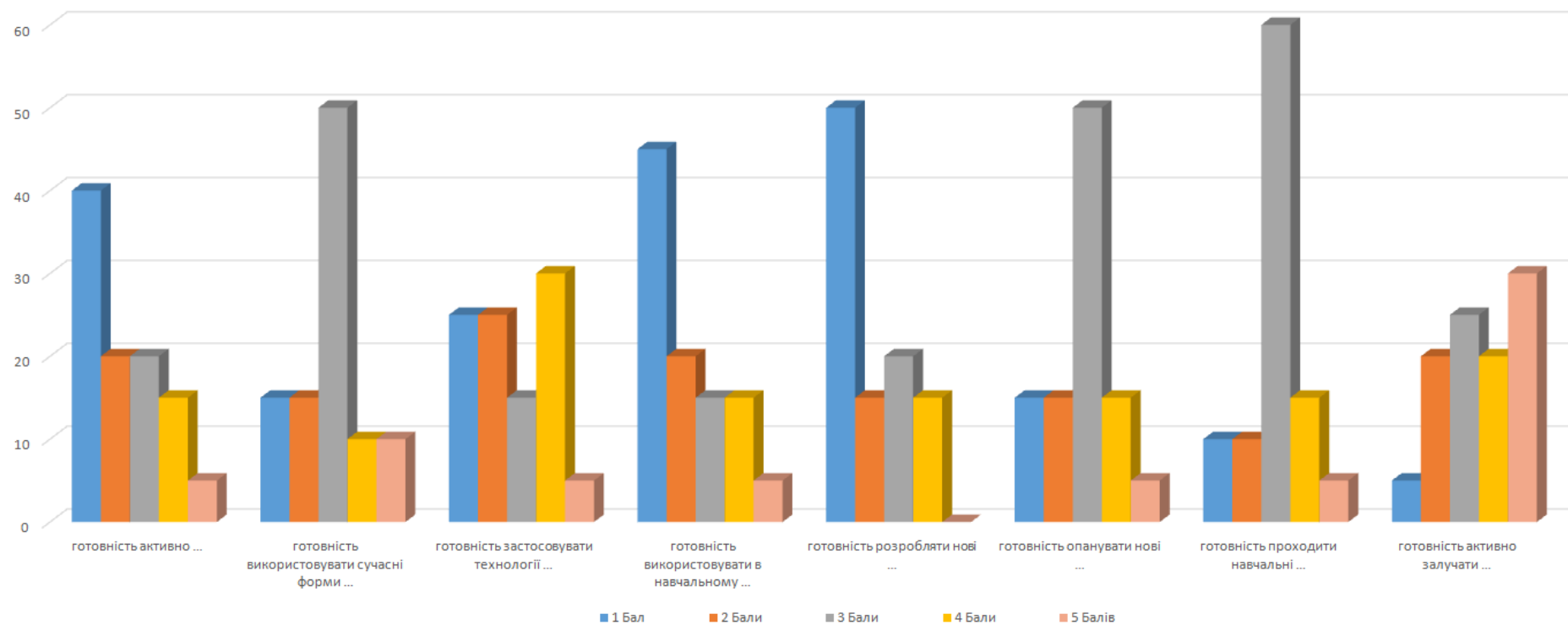
Вид діяльності	Бали				
	1	2	3	4	5
готовність активно використовувати інтерактивні методи навчання					
готовність використовувати сучасні форми організації навчання (уроки ділової гри, прес-конференції, екскурсі, тренінги, змагання, майстер-класи та інші)					
готовність застосовувати технології доповненої та віртуальної реальності у навчальному процесі					
готовність розробляти нові методики та технології					
готовність використовувати в навчальному процесі спеціальні гаджети, застосунки,					

електронні підручники, САПР					
готовність опанувати нові виробничі технології та впроваджувати їх в освітню практику					
готовність проходити навчальні курси чи курси підвищення кваліфікації за професійним спрямуванням					
готовність активно залучати відомих постатей, успішних фахівців у професійній діяльності до освітнього процесу					

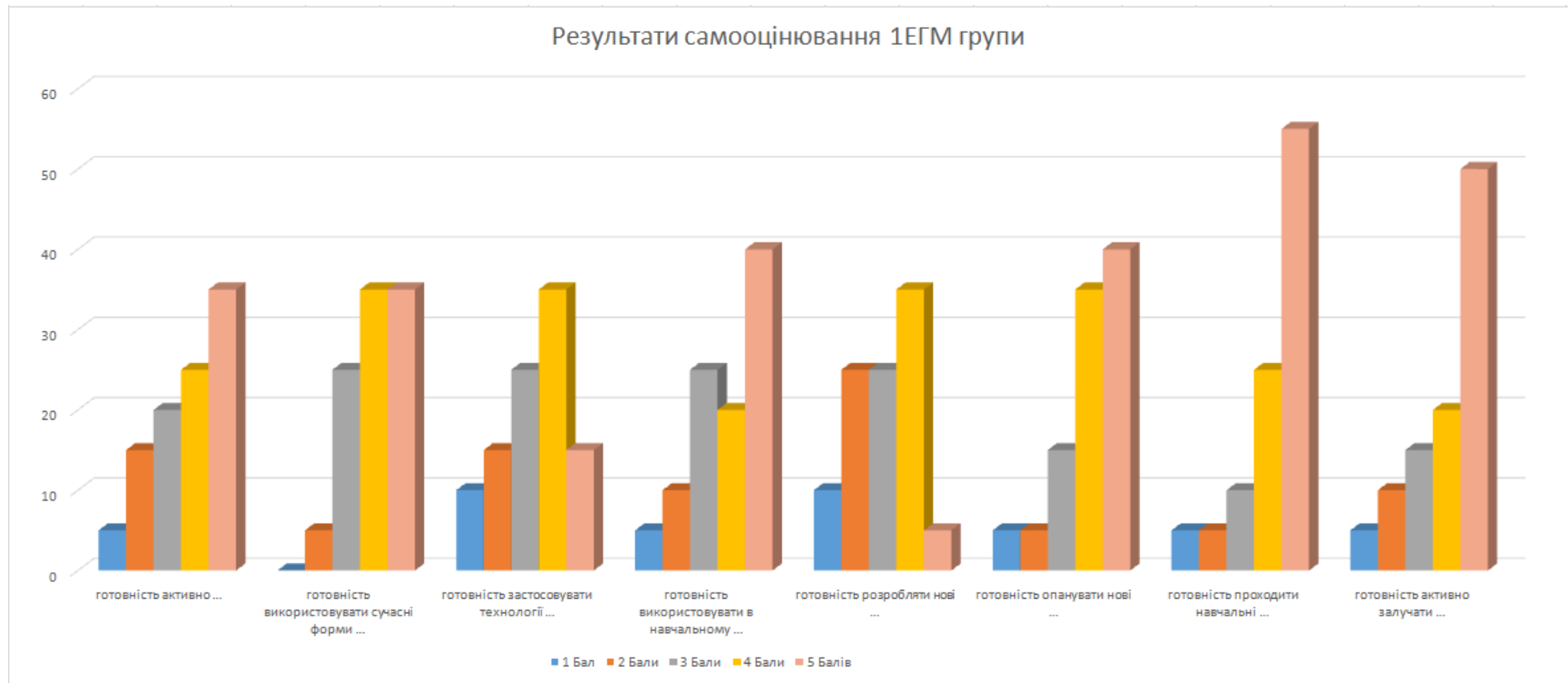
Додаток М

Результати самооцінювання рівня готовності студентів до впровадження педагогічних та технологічних (виробничих) інновацій у професійну діяльність на констатувальному етапі

Результати самооцінювання контрольної групи

Продовження додатку М

Продовження додатку М

Результати самооцінювання 2ЕГМ+ДВ групи

